Collection of Prof. Muhammad Iqbal Mujaddidi
Preserved in Punjab University Library.

پروفیسر محمد اقبال مجددی کا مجموعہ
پنجاب یونیورسٹی لائبریری میں محفوظ شدہ

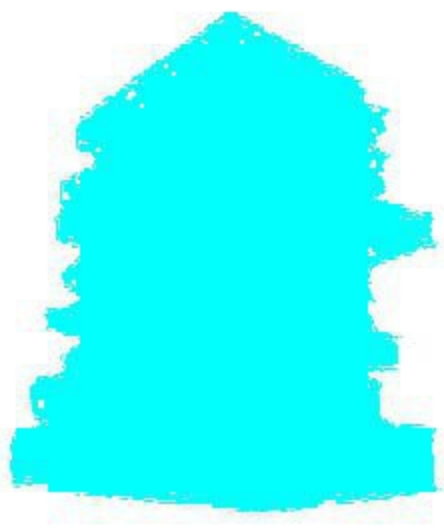

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

الحمد للہ کہ درین آوان میمون و زمان ہمایون کتاب فیض اکتساب

سوانح عمری حضرت مولانا رومی

مسمّٰی بہ

مناقب العارفین

سنہ ۱۸۹۷ء

کہ نسخہ آن حکم نسخہ اکسیر داشت و دل عالمی از آتش استیاقش سیماب گداخت از کتب خانہ متولیان مدوضۂ منورہ حضرت خواجہ بزرگ علی الہمدانی قدس سرہ برآمد و بفرمائش سید تدوار ماجد و الا ماثل و آمد ظہ مانی بین متین جناب مولانا مولوی محمد قمر الدین صاحب مفیدہ بانی مہتمم مدرسہ عین الاسلام اجمیر شریف

در مطبع سراج الاخبار باہتمام منشی محمد مختار علی خلف منشی محمد کرامت اللہ صاحب طبع شد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

129867

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذی نور قلوب اولیائه بانوار المعانی والبیان واجری من
فیض فضله علی لسان الانسان ینابیع الحکمه والبیان وا لهم کشف حقائق
التنزیل ودقائق التاویل بواسطة العقل والنقل والبرهان هوالذی انزل
التوریة والانجیل من قبل هدی للناس وانزل الفرقان والصلوة والسلام
علی خیر خلقه والثناء علی غایة حقه محمد المصطفی وعلی آله و
اصحابه ماتعاقب النسران وتقابل النیران حمد بیحد وسپاس بیقیاس حضرت الوهیت
مالک الملکی را که جهة زبانرا بانوار یقین لائح گردانید وروی زمین را باثار بامر ظاهر گردانید و
بسیط غبرا را مسکن ابدان ومقر حیوان ساخت معبودی که حیرت احرار نقطه کمال معرفت
او خطه دائره دهم است وزبان حال عقل کل در نشر آلاء شرح نعماء حضرت او اخرس وابکم جوابی
که سوال سائلان آسمان وزمین بر تکرار ایام وتعاقب شهور خزانه نعمت او اسپری نکند و
جرایم بندگان مجرم اگرچه بعدد ریگ بیابان باشد آمرزش او را مانع نیاید لطیفی که از لطف او

امطار اقطار ارحام ربع مسکون را بہ نبات نبات حامل گردانید نوع انسان را بخلعت کمال اعتدال لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم بمزاج کن فیکون مشرف فرمود تا بدین سبب نفوس انسانی را اہل قبول فیض فیضان فضائل جوہر عقل شریف کہ شمع مشہد دوری و مصباح مشکات کوکب دری است حاصل گشت و بدین واسطہ از مہاوی غوایت بمصاعد ہدایت رسیدند تبارک من اجرا الامور بحکمہ کما شا لا ظلما اراد و تنظما و تحف تحیات زاکیات کاملات صلوات نامیات نثار ذوات عالی صفات اشرف کائنات افضل موجودات پیشوائے محراب صلوا الکمار یتمولی رہنمائے بی ارتیاب قل ان کنتم تحبون اللہ فاتبعونی گوہر گران بہائے علی الناس اتبعونی بلغ العلی بکمالہ کشف الدجی بجمالہ حسنت جمیع خصالہ صلوا علیہ و آلہ محمد نام محمود مقام احمد نظام علیہ افضل التحیۃ والسلام و بر آل و اتباع و اخوان و اشیاع او باد ابیات

صد ہزاران آفرین بر جان او	بر قدوم و دور فرزندان او
وان خلیفہ زادگان مقبلش	زادہ اند از عنصر جان و دلش
گر ز بغداد و مری یا ازری اند	بے مزاج آب و گل نسل وی اند
شاخ گل ہر جا کہ روید از گل است	خم مل ہر جا کہ جوشد ہم مل است
گر ز مغرب بر زند خورشید سر	عین خورشید است نی چیز دگر

بدان سعدک اللہ و ایدک بروح منہ کہ مبنی بنا بر اشارت با بشارت حضرت شیخ العارفین برہان المکاشفین کامل الحال زبدہ محمل الرجال قدوۃ الاتقیاء و الابدال طیبی العالم داللہ ظلہ العوارف و ظلہ الواکف بتالیف این کتاب بترتیب مصنف کہ حاوی کرامات آبای عظام و اعظام اجداد قدس اللہ روحہم و ادام فی معارج القدس فتوحہم شمع افتقاد بشبستان ایمان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

عشر و تسعمایه بعد ده این بندهٔ خاکی حاکی تجاوز الله عما زلت به قدمیه او اطلعنی منه تحمل از قبیل کمالات
اظهار و تعدیل حکایات ابرار و از قبیل استجار و طریق استفسار از کبار احرار و ابرار اخبار
که رواتی عدالت و عدول نقاد بودند عقل و نقل کرده بودند و بقدر طوع و کمال شوق توغل
نموده و در تحقیق تکرار آن مشرب رحیق حد حقیق و اجب دیده اطمینان کلی در اجصول آمد
و مقرر گشته بود قواعد در بیان اصول آن مجموع را در ذهاصل منحصر گردانیدیم تا ابد مرباتی
ان یرث الله الارض و من علیها در میدان اهل حضور و اخوان نوشهور گشته تذکره باشد
ان هذه تذکرة فمن شاء اتخذ الی ربه سبیلا و این کتاب مناقب العارفین نام
نهاده شد ان بعنایت یزدان و بهمت مردان منوط است که مطالعه کنندگان این
لطائف و ناقلان این ظرائف از صدقات دعوات مستجابات این ضعیف مسکین
را نسیا منسیا نفرمایند **بیت** فراموشم مکن یارب ز رحمت * اگر غیرت ترا من
یاد کردم * و چون عنایت بی نهایت حضرت شیخم ادام الله جلاله و افاض علی العالمین نواله
شامل حال و مال این بیچاره بود و البته میخواست که این مناقب بدین مراتب نوشته شود
بر موجب وصیت و تحریص آن حضرت امره حکم طاعت عنم گفته بصد گونه ترس و ادب ترک
ادب کرد که ترک الادب عند اولی الالباب ادب امتثال را واجب دیده این مقدار حکایات
در شرح کرامات حضرت شان که صفت صورت ظاهر نظاهر الشیان است بقلم آمده و انهم بقدر
افهام مستدیان راه و مسالکان سبیل شاه است و الا هیهات الثریا من الثری و این الملح
من الصباح و ما للتراب و رب الارباب گر خال گفته بودی گفتیها گفتمی * حق زمن خوشتر
بگوید تو مهل فتراک دین * الا له الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان
هدانا الله والله الموفق علی ایمانه من عمیم فضله و انعامه امید فرست اصول فصول عشر کامله

الفصل الاول فی ذکر مناقب سلطان العلماء فی العالم العالم ربانی بہاؤ الحق والدین الولد قدس سرہ۔ الفصل الثانی فی ذکر مناقب فخر آل سین برہان الحق والدین المحقق المدقق الترمذی رضی اللہ عنہ الفصل الثالث فی شرح مناقب حضرت مولانا سراج الاعظم قدس اللہ المعظم المکرم الفصل الرابع فی بیان المناقب سلطان الفقراء شمس الحق والدین النہرزیی قدس اللہ سرہ العزیز الفصل الخامس فی ذکر مناقب شیخ المشائخ العالم صلاح الحق والدین المعروف برزکوب روح اللہ روحہ العزیز الفصل السادس فی ذکر مناقب خلیفۃ اللہ بین خلقہ مفتاح خزائن العرش امین کنوز القدس حسام الحق والدین قدس سرہ المعروف بابن اخی ترک الفصل السابع فی ذکر حضرت مولانا بہاء الحق والدین ایدنا اللہ بنورہ المؤید الفصل الثامن فی ذکر حضرت سلطان العارفین جلال الحق والدین فریدون محمد بن محمد العارف البلخی اعلی اللہ محلہ ولا ملع عمرہ الفصل التاسع فی ذکر مناقب حضرت ملک سلوک المتقیز شمس الملۃ والدین جلبی امیر عابد اعظم اللہ ذکرہ الفصل العاشر فی ذکر اسماء الاخلاق الاولاد والاخلاف ہذہ الائمۃ رضوان اللہ علیہم اجمعین والاخلاق منہم وشرح سلسلۃ الذکر جو من فضل اللہ تعالے لہ شرح حصل فصلے علی التمام بہ واللہ الہادی وعلیہ التکلان۔

الفصل الاول در ذکر مناقب مولانا بزرگ بہاء الحق والدین محمد ابن حسین ابن احمد الخطیبی البلخی البکری رضی اللہ عنہ وعن اسلاف فنعم السلف [illegible]

تقریر صخرت ہجرت وانزعاج [illegible] وخسارت اہل جہالت اعلم اسعدک اللہ جملہ اخبار وثقلہ آثار جمعہ اللہ چنان حکایت کردہ کہ پادشاہ ملک خراسان علاء الدین محمد خوارزم شاہ کہ عم جلال الدین محمد خوارزم شاہ بود عظیم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بزرگ ومہابت بود واکابر وملوک ان ممالک مملوک ومسخر او ودر تحت تصرف وفرمان او
بود وداورا نازنین دختر بود کہ در اقالیم سبعہ ربع مسکون بلاحت وموزونی وکمال وجمال
نظیر خود ندشت ولایق پادشاہی او را کفوی یافت نمی شد تا دختر را بوے دہد واز قید
او برہد وہمانا کہ آن دختر نیک اختر مراہق گشتہ بود مگر شبے پادشاہ با وزیر خود دران باب
مشورت کرد کہ چوں ملکہ مارا در کل وجوہ کفوے موجود نمی شود چہ باید کردن وتدبیر آن چیست
وزیر او مردے بود عالم وعاقل گفت کفو پادشاہان اسلام وحکام علماء کرام باشند الملوک
حکام علی الناس والعلماء حکام علی الملوک پادشاہ گفت کہ آن چنان عالم عامل کجاست گفت
آنکہ در تخت گاہ بلخ است خدمت جلال الدین حسین خطیبی کہ او از فرزندان صدیق اکبر است
رضی اللہ عنہ ودار الاسلام شدن خراسان من اول الحال ببرکت جہاد وفتح کردن اجداد
او در جمیع فنون انگشت نماے علماء عالم وکبراے بنی آدم است وہنوز تازہ جوانست ودر سن
سی سالگی بسی ریاضت ومجاہدات کردہ گوئے تقوی از فرشتگان ملاء اعلی میرباید گویند
جلال الدین حسین پیوستہ از عذوبت خود متردد خاطر بودے واز مکاید شر الناس اندیشہ
کردی وگفتے کہ در جمیع احکام دینی وسنن احمدی صلی اللہ علیہ وسلم ہیچ نوع دقیقہ از من
فوت نشدہ است واصلا در کار شرع تکاسل وتہاون نکردہ ام وبقوت عصمت ایزدی از جمیع
کبائر معصوم بودہ ام واز متابعت نبوی صلوات اللہ وسلامہ علیہ قدمی بیوفا پیش نہادہ ام
بغیر از سنت نکاح کہ در طلب آن رغبت ننمودم ہمانا کہ ہمان شب حضرت سلطان المرسلین
وحبیب رب العالمین محمد امین را صلے اللہ علیہ وسلم بخواب دید کہ دختر پادشاہ خراسان را
بطلب کن ہمچنان بتقدیر الہی ہمان شب ہم پادشاہ وہم وزیر وہم ملکہ جہان در خواب حضرت
رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را بدیدند کہ ملکہ جہان را بجلال الدین حسین خطیبی نکاح کردم بعد ازیں این مذکورہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ازان اوست نغم انختن والعروس بیت بادا مبارک در جهان سور و عروسیهای ما ✦ سور و
عروسی را خدا ببریده بر بالای ما ✦ علی الصباح وزیر بشادی تمام برخاست و بخدمت بادشاه
و ملکه جهان رفت و تقریر خوابی که شب دیده بود کرد ایشان نیز همان دیده بودند که وزیر دیده بود و
درین اراده عظمت حق جل و علا همگان حیران ماندند وزیر باجازت بادشاه بخدمت جلال الدین
خطیبی آمد تا قصهٔ خواب باز گوید همانا که جلال الدین خطیبی کیفیت خواب همه را بیان کرد وزیر را
اخلاص بیکی در هزار شد و در آن ایام اجتماع و طمطنهٔ عظیم فرموده حق را مستحق دادند و همچنان
منقولست که حضرت حسین خطیبی دران عنفوان جوانی چنان متبحر و علامهٔ زمان بود که مثل رضی الدین
نیشاپوری و بدر رومی و شرف عاقلی که از مشهوران جهانند از جملهٔ شاگردان او بودند و در
هزار شاگرد مفتی و زاهد صاحب کرامت داشت چنان گویند که بعد از نهم ماه حضرت بهاالدین
ولد بوجود آمد بعد از دو سالگی او آنجناب از عالم نقل فرمود و چون مولانا بهاالدین ولد بزرگ شد
و بالغ گشت در انواع علوم در حکم مستغنا و مشار الیه شد همانا که خویشان مادرش اتفاق کرده
میخواستند که او را بر تخت بادشاهی بنشانند با همگنان در تحت تصرف او باشند حضرت بهاالدین
ولد قبول نکرد و اصلا رضا نداد روزی در کتب خانه پدر خود در آمد و آن کتب را مطالعه کردن گرفت
با خود گفت که مادرت ملکهٔ جهان بسبب این علوم بحکم بپدرت داده بودند بهاالدین ولد بعد تمام
بتحصیل علوم دینی مشغول شد و ممارست نمود از ممالک جهان بکلی فارغ گشت و گویند که خطیب بابا
سید صدر مفتی متقی مستعد حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم را شب آدینه بخواب دیدند که
در صحرای خیمه بس بزرگ گرفته بودند و مسند عظیم نهاده و طراحه انداخته و حضرت رسول
صلی الله علیه وسلم بران مسند تکیه زده بود و در پهلوی راست مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم
بهاالدین ولد نشسته بود و باقی علما و مفتیان دین بدو زانوی ادب از دور نشسته بودند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرمود که بعد الیوم بهاء الدین ولد را سلطان العلما گویند و چنان خطاب کنند علی الصباح
باتفاق تمام جمیع علما و مفتیان بلخ مرید و بنده شدند و خواب ایشان را بیشتر از ایشان آن
سلطان کریم الشان بدیشان بیان کرده در دیار خراسان مشهور شد که بهاء الدین ولد را سلطان
العلمای خوانند و معروف بدین نسبت و چون ظهور ولایت و کرامت بی نهایت سلطان العلما
در اقلیم خراسان و در تخت گاه بلخ شایع شد و اجتهادات و ریاضات و تقوی و دیانت و ورع
و صیانت و سلوک طریقت و شریعت نبوی در سستی و درستی و ارشاد عباد و دعوات و نصایح
او از حد بلیغ و حد اعتدال در گذشت و قبول خاص و عام بی نهایت شد و تسخیر نفوس
جبابره و اکابره دهر موفور گشت علما و حکمای که در آن وقت در دیار هر و کبرای عصر بودند مثل امام فخر رازی
و قاضی زین فرازی و جمال الدین حصیری و تاج زید و عمید مروزی و ابن قاضی صدیق شمس الدین
خانی و رشید قبابی و قاضی وخش رحمهم الله از نهبت دانش بسیار و سبب غرض در عرض او زبان
طعن کشوده جهد فقیهانه میکردند و سود از چیزها می گفتند و در تنکیر خاطر خطیر عزیز او
میکوشیدند چنانکه عادت علمای زمانست تاب الله علیهم و این ماجرا در تاریخ سنه خمس و ستمایه
بود و حضرت بهاء الدین ولد دایما بر منبر در اثنای تذکیر فخر الدین رازی و محمد خوارزمشاه را مبتدع
خطاب کردی و آئینه وار حال هر یکی را همگنان باز نمودی و ایشان ازین تقریع درست گوئی
او قوی رنجیدندی و اصلا ایشان را مجال قال و امکان جواب و سوال نبودی تا همچنان روزی
در وعظ گرم شده بود فرمود که ای فخر رازی و محمد خوارزمشاه و مبتدعان دیگر نیک بدانید
و آگاه باشید که شما صد هزار دلهای بار احت او کشوده اید و دلها را رها کرده اید و این چندین
روشنائی را این دو سه تاریکی عالم بر شما تاریک میدارد و این غلبه از بهر آنست که نفس
غالب است و شهوت طالب شما را بیکار میدارد و سعی میکنید و چون بیکار باشید همه بیداری کرده شود

وتاریکی و وسوسه وخیال وسوداهای فاسد وضلالت پدید آید از انکه عقل غریبست ونفس
در مملکت خودست وآن مملکت ازان شیاطین است الی آخر المعارف در خدمت مرحوم
خوارزم شاه مرید بود واکثر اوقات بادستادش امام فخر رازی که بادرازی داشت در
مجلس سلطان العلماء حاضر شدندی وهیچ مجلس نبودی که از سوختگان جان بازیها نشدی
وغریو از نهاد مردم نه برخاستی وجنازه بیرون نیامدی وهمیشه نفی مذهب حکما وفلاسفه
وغیره کردی بمتابعت صاحب شریعت ودین احمدی ترغیب دادی وچون این کلمات
بدین نمط از حد بگذشت ایشان بالطبع ملول ومنفعل می شدندی همانا که از سر نفاق
اتفاق کرده بخدمت خوارزم شاه بتصدیع وتشنیع غلو کردندی وما وصباح مشغول
شدند که بهاء الدین ولد تمام خلق بلخ را بخود دعوت کرده است وما را وشما را اصلا اعتبار
تمکین نمیدهد وتصانیف ما را قبول نمیکند وعلوم ظاهر را فرع علم باطن میگیرد وبا مرید
خود را مشهور کرده می نماید که درین چند روز قصد تخت سلطان خواهد کرد وکافه عوام الناس
را ربوده که بادی متفق اند حالیا تدبر وتفکر در ابطال این احوال از جمله واجبات است
همانا که خوارزم شاه درین فکرت سیرت نموده فرو ماند تا بچه طریق این معنی را اظهار کند وبسمع او
برساند جماعتی از محبان حضرت ازین حال بخدمت شیخ اخبار کردند روز دوم محمد خوارزم شاه
قاصدی از خواص خود بحضرت سلطان العلما فرستاد که اگر مملکت بلخ را شیخ ما قبول میکند
تا بعد الیوم بادشاهی ممالک وممالیک وعساکر ازان او باشد مرا دستوری دهد تا باقلیم دیگر
روم وآنجا مقام گیرم که در یک اقلیم دو بادشاه نشاید ولله الحمد که حضرت او را دو گونه
سلطنت میسر شده است یکی سلطنت این جهانی دوم سلطنت آخرت اگر سلطنت این عالم را با
ایثار میکنند از سر آن برخیزند که عنایت عمیم ولطف قدیم خواهد بودن چون قاصد سلطان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بدین طریق تبلیغ سالت کرد حضرت بہاء الدین ولد قدس اللہ سرہ العزیز فرمود کہ
بخدمت سلطان اسلام سلام ما برسان و بگو کہ ممالک ملک فنا و عساکر
و خزاین و دفائن و تخت و بخت اینجہانی لایق بادشاہان است ما درویشانیم
مملکت و سلطنت چہ مناسب حال ماست ؎ کسی کہ نوبت الفقر فخر
زد جانش ٭ چہ التفات نماید بتاج و تخت و لوا ٭ ما بخوشدلی تمام سفر کنیم تا خدمت
سلطان ما با تباع و اجناب خود مستقل باشد قاصد چون باین جواب مراجعت کرد
حضرت بہاء الدین ولد اصحاب خود را اشارت فرمود کہ تسافروا تصحوا تغنموا خود
این چنین می بایست بسم اللہ استعداد کنید تا عزیمت کنیم گویند قریب سیصد شتر بار
کتب نفیس و اساس خانہ اصحاب و زاد و بار و راحلہ ایشان ترتیب کردند و چہل
مفتی کامل و زاہدان عاقل عالم در رکابش عازم شدند چنانکہ حضرت رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم از ایذای منافقان و شر حسودان از مکہ مبارک بمدینہ
ہجرت فرمود فریاد و غریو و واویلا از نہاد اہالی بلخ کہ مرید و محب بودند برخاست
و غلبہ عام شد و فتنہ عظیم برخاست خوارزم شاہ متوہم شد بار دیگر قاصدان
معتبر بخدمت سلطان العلما فرستاد تمہید عذر بہ تقدیم داشت و طریقہ
مستغفرانہ پیش آورد تا مردم را تسکینی باشد بعد از نماز خفتن بادشاہ با وزیر خود
بخدمت بہاء الدین ولد بیامدند و سر خدمت بر زمین تواضع نہادند
و بیحد لابہا کردند کہ فسخ عزیمت کند و از سفر فارغ شود و البتہ راضی نشد
بعد از تیالتی بادشاہ التماس نمود کہ چنان غیبت کنند کہ مردم را اعلامی نباشد
والا فتنہا متولد شود و خرابی عظیم واقع گردد حضرت بہاء الدین ولد قول سلطان را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

قبول کرد روز جمعه تذکیر عظیم فرمود مجلس بغایت گرم شد و شور و فغان خلایق از حد
گذشت و بجای اشکها از دیدهٔ مجان مشکهای خون جاری گشت و همچنان
در اثنای کلام آغاز کرد که ای ملکِ ملکِ فانی بدان و آگاه باش اگرچه نمیدانی
و آگاه نه که تو سلطانی و من نیز سلطانم ترا سلطان الامرا میگویند و مرا سلطان
العلما میخوانند و تو مرید منی همانا که سلطنت و بادشاهی تو موقوف یک نفس است
و هم بادشاهی و سلطنت من نیز وابسته یک نفس است چون آن نفس تو از
نفس تو منقطع شود نه تو مانی و نه تخت و نه بخت و نه مملکت و اعقاب و انساب و اسباب
ماند کان لم تغن بالامس بکلّی عدم شوند و اما چون نفس نفیس ما از نفس ما بدر آید انساب
و اولاد ما که او تاد الارض اند تا قیام قیامت خواهند بود که کل سبب و نسب ینقطع الا سببی و
نسبی حالیا من خود میروم اما معلومت باد که در عقب من لشکر جرار تاتار که جنود الله اند
و جراد منثوث و خلقتهم من سخطی و غضبی صفت النشانست میرسند و اقلیم خراسان را خواهند
گرفتن و اهل بلخ را شربت تلخ مرگ خواهند چشانیدن و عالم را زیر و زبر خواهند کرد
و خداوند ملک را از ملکِ خود بصد هزار درد و دریغ منزعج خواهند کرد و عاقبت در
دستِ سلطانِ رُوم هلاک خواهی شدن منقول است که در عین این تقریر از
ناگاه چنان شهقه بزد که اغلب جماعت بیهوش شدند و منبر از کنار محراب تا میانهٔ
مسجد روان شد تا بسا مردم از ان هیبت خدائی جان دادند روز شنبه
علی استخارة الله تعالی بمبارکی از بلخ بهجرت نموده بجانب دار السلام بغداد توجه
فرمود همچنان حضرت بهاء الدین ولد را دایه بود نصب خاتون نام بغایت عالمه
و اهل فتوی بود و در فنون علوم این نصب خاتون نصیب وافر داشت بعضی گویند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خواہرش بودند کودکرہ را باشوہرش آن جایگاہ رہا کردند و گویند مولانا جلال الدین در آن زمان پنج سالہ بود و برادرش علاء الدین محمد ہفت سالہ **حکایت** عزیزی از یاران چنان روایت کرد کہ روزی در مقام جنید الزمان جلبی حسام الدین قدس اللہ سرہ العزیز در قلب زمستان شدید سماعی عظیم بود آن روز حضرت مولانا شورہای بسیار کردہ بعد ازان سینہ مبارکش را باز کردہ و آہ ہای عاشقانہ برمیکشید و یاران را وقتی عظیم میکردند پس آنگاہ فرمود کہ زمانی ست کہ دل صاحبدلی بدرد آمدہ بود و ہنوز از خراسان مسکین انتقام می کشند و روی بخرابی نہادہ اصلا عمارت پذیر نیست و این بیت را گفت **قطعہ** تا دلِ مرد خدا ناید بدرد ✤ ہیچ قومی را خدا رسوا نہ کرد ✤ خشمِ مردان خشک گرداند سحاب ✤ خشمِ دلہا کرد عالمہا خراب ✤ بعد از سماع حضرت جلبی حسام الدین رضی اللہ عنہ ازان حال سوال کرد حضرت خداوندگار ہمین حکایت بدر را من اولہ الی آخرہ فرو خواند ہمچنان از شہر بلخ بیرون آمدند و روانہ شدند تمام اہالی بقاع و قلاع کہ در راہ بودند حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم را پیشین بخواب دیدند کہ سلطان العلما بہاء الدین ولد بلخ می رسد بر غبتِ تمام و اعتقاد تمام او را استقبال کنید و جانب او را محل دارید ہنوز بدان مقام نارسیدہ مردم آن منزل و آن بقعہ یک روزہ راہ برابر می رفتند و باعزاز تمام مہمانہا می کردند بعد لط والترحال چون بحوالی بغداد رسیدند مگر حقیران شہر پیش دیدند کہ چہ قومید و از کجا می آئید حضرت بہاء الدین ولد از عماری بیرون کردہ جواب داد کہ مِنَ اللّٰہِ وَاِلَی اللّٰہِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّۃَ اِلَّا بِاللّٰہِ از لامکان می آئیم و بلامکان می رویم مردمان عرب در عجب فرو ماندند یکی را بجانب خلیفہ فرستادند از کیفیتِ حال اعلام کردند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که جماعتی انبوه رسیده اند اغلب ایشان علما و فضلا اند و از جانب خراسان میرسند و خلیفه
از استماع احوال این جماعت حیران شد و یکی از شیخ المشائخ الزمان شهاب الدین سهروردی
رحمه الله علیه فرستاد تا بدار الخلافه حاضر شود چون شیخ این حکایت را از خلیفه بشنود
فرمود که ما هذا الا بهاء الدین المولد البلخی چه این نوع سخن و این طریق گفتار در عین
هیچکس گفته است مگر بهاء الدین ولد همچنان محبوب خدمت شیخ تمام اکابر و اصاغر
بغداد بعشق تمام و صدق کلی استقبال کردند چون برابر رسیدند شیخ شهاب الدین
از استر فرود آمد و زانوی شیخ بهاء الدین ولد را ملبب ادب بوسید و خدمت کرده
بجانب خانقاه خود دعوت نموده روان شد سلطان العلما فرمود که ایمه طلبه را مدرسه
مناسب تر است و در مدرسه مستنصریه نزول کردند و شیخ بنفسه سابق موزه ایشان را
کشیده و از قیاس بیرون حلقها کرده بهاء الدین ولد فرمود که ما میخواستیم که این جا لنگر
لنگر اندازیم و نیت اقامت کنیم اما بخدمت شیخ ایثار کرده بزیارت بیت الله الحرام
احرام بسته شد انشاء الله وجده العزیز گویند که همان ساعت خلیفه سه هزار دینار
مصری در طبق زرین نهاده با انواع نزلها حق القدوم ارسال کرد و حضرت بهاء الدین
آنرا قبول نکرد که مال او حرام است و مشکوک کسی که مدمن خمر بدام باشد و استماع آواز نوا
و مزمار کند و وی او را شاید دین در مقام او مقیم نشاید شدن همانا که این خبر بسمع خلیفه رسید بجایت منغص گردانید
و گویند که شمل او ظالم اعاشم بیاک هرگز در میان خلقهای پاکان نبود و شیخ را پیش خواند که البته می باید که
این مردم را نه بینم شیخ گفت ای خلیفه روی زمین اصلا بلاقات و دیدار شما نیازمند نیست این هیبت او
بزرگ و مهابت او و سیاست حضرت خلیفه متحیر ماند و ایم خلیفه فرمود که ناچار تقبیل
کردن تا روی مبارک او را توانم دیدن شیخ گفت که مگر در جمعه توانیم دیدن شیخ فرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وبخدمت سلطان العلما آمد التماس تذکیر نمود که کافه اهالی بغداد از سر اخلاص و نیاز عاشقانه مشتاق
وتشنه مجلس شما یند بر موجب فان الذکری تنفع المؤمنین عنایت فرمایند امید هست که
نا امید نشوند و نومید نگردند سلطان العلما اجازت فرمودند و راضی شدند همانا که آوازه
در شهر افتاد که روز آدینه بهاء الدین ولد بلخی وعظ خواهد گفتن جمیع اهل بغداد بمسجد جامع
جمع شدند و حفاظ شیرین الفاظ هریکے از جانب آیات و اشعار برخواندند جندانی الطاف
و دقایق و غرائب و رقایق فرمود که حاضران مجلس سراسر مست و بیخود شدند و
خلیفه جندانی گریست که در شرح نیاید همچنان در ختم تذکیر دستار مبارک برداشت
روی بسوی خلیفه کرد که ای خلف آل عباس دریغا که خلف صالح نیستی زندگانی چنین
می باید کردن و در دین شریعت بے شریعتی و زیدن عجبا این دلیل را در کتاب الله
خواندی و این فتوی را در اخبار نبوی یافتی و در اقوال خلفاء راشدین و افعال ائمه
دین این حجت را مطالعه کردی و یا در مذهب مشایخ طریقت برهانی مشاهده کرده آخر
نگوئی که بچه وجه این حکایت ناپسندیده را روا میداری و بر خود مباح میدانی و قدم
از جاده شارع بیرون می نهی از نکال خداوند متعال نمی ترسی و از حضرت مصطفے
صلی الله علیه وسلم شرم نمی شوی ؎ آراسته و مست ببازار آئی + روزے ترسی که گرفتار آئی + حالیا بشارت میدهیم که تنگ چشمان آتش خشمان یعنی
لشکر مغل میرسد و تقدیر الهی چنان هست که ترا شهید کنند و بزاری تمام زنار
بگشند و کین دین محمد را از جان تو بگشند حاضر وقت باش و پرده غفلت از دیده دل
برگیر و گوش هوش بگشا و بانابت و استغفار مشغول شو همانا که خلیفه فریادها میکرد و زار
می گریست و آن روز بیست و هفت جنازه اهل مجلس را نماز گذاردند و چندانکه خلیفه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اسباب نقود فرستاد بہاء الدین قبول نکرد و گفت لا تحل الصدقۃ یعنی ولا لدی ہر
بسوی ما را بقدر کفایت اسباب و اموال ہست ہیچ نمی باید چہ عطای او را قبول کنیم مانع قضای
حق تعالی شدہ باشیم لا راد لقضائہ و لا مانع لحکمہ یفعل اللہ ما یشاء و یحکم ما
یرید و ہنوز از بغداد عزیمت سفر نکردہ بود بخلیفہ خبر رسید کہ لشکر چنگیز خان قریب پانصد
ہزار مغل شہر بلخ را بمحاصرت گرفتہ اند و چندین بارہ شہرستان خراسان را خراب کردہ
بغارت بردہ اسیران و بردہ بسیار بردہ اند و گویند کہ چون چنگیز خان قصد شہر بلخ کرد
بلخیان بمجاربہ و مقاتلہ عظیم مقابلگی کردند تولی خان کہ پسر چنگیز خان بود کشتہ شد
چنگیز خان را بغایت سخت آمد چنان حکم کرد کہ ہر کہ بدست آید از صغار و کبار و اطفال
بکشند و زنان حاملہ را شکم بدرند و حیوانات شہری را بکلی قربان کنند و بلخ را
بزمین ہموار کنند و منقول چنان ہست کہ دوازدہ ہزار مسجد و محاسن را آتش زدند
و درمیان مساجد چہاردہ ہزار مصحف سوختہ شد و قریب پنجاہ ہزار دانشمند و طلبہ علم
و حفاظ را بقتل آوردند بیرون از عوام الناس کہ بقلم نہ آمد و گویند دویست ہزار آدمی
را شہید کردند و آنچہ ماند بغارت بردند کہ نہایت ندہشت و عام آن ملک را خراب
کردند و در پی خوارزم شاہ افتادند تا او را ہلاک کنند و دران دولت کہ لشکر مغل در
غارت و مقاتلہ مشغول بودند مگر غریزی بود از مریدان بہاء الدین ولد کہ حاکی کشف
و کرامات بود تمام اکابر بلخ بفریاد پیش او در آمدند کہ گناہان ما را از حضرت الہ بخواہ
و شفیع ما عاصیان شو تا ظلمات این قضا زائل شود درویش آن شب تا بنگام بہم
کردہ تضرع و ابتہال عظیم نمود سحرگاہ ہاتفی آواز داد کہ یا ایہا الکفرۃ اقتلوا الفجرۃ
بعد از سیوم روز آن جماعت را با آخر یز شہید کردند طوبی لہم و حسن مآب

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

گویند خلیفه بغداد از استماع این خبر جان گداز ناخوش عظیم و منغص شده حال بر وی دگرگشت
و اثر زوال دولت و انتقال مملکت را در خود مشاهده میکرد منقول است که حضرت بهاء الدین
ولد روز سوم از راه کوفه بسوی کعبه عزیمت نمود چون از زیارت کعبه معظمه مراجعت فرمود
بدمشق رسید زمان ملک اشرف بود و اهل شام رغبت کرده میخواستند که آنجا مقیم
شوند راضی نشد و گفت اشارت الهی چنان است که تو رستگاه ما اقلیم روم باشد و خاک ما
در زمین دار الملک قونیه و چون بشهراز شهر ملاطیه بیرون آمد در سنه اربع و عشره و ستمائة
چنگیز خان وفات یافته فرزندش اوکتای خان قایم مقام پدر کرده بودند و سلطان
علاء الدین کیقباد روم بنوبتی بر تخت سلطنت روم نشسته بود و در شهر سیواس در سنه
ست و عشره و ستمائة خبر دادند که جلال الدین خوارزم شاه از دست مغل گریزان گشته
شهر خلاط را محاصره گرفته است و برای خود تختگاه می طلبد و البته روم را بخشم گرفته
است و شغف عظیم می نماید همانا که سلطان علاء الدین کیقباد ملک اشرف شام
بالای آذربیجان در بین حوض لشکر خوارزمیان را شکستند و خوارزم شاه بجانب
جزیره گریزان گشته و در دست کردان گرفتار گشته کشته شد فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ
ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ کشته شد ظالم جهانی زنده شد ✦ هر یک از
نورے خدا را بنده شد ✦ در فتاد اندر چهی کو کنده بد ✦ زانکه ظلمش بر سرش آینده بد
منقولست که چون حضرت بهاء الدین ولد در بغداد مدرسه مستنصریه نزول کرده بود دو
هر نیم شبی که طلب آب می کرد فرزندش مولانا جلال الملة والدین محمد از جامه خواب
برمیخواست و بطلب آب میرفت چون در مدرسه میرسید بے واسطه مفتاح بام
فتاح چنانکه یوسف صدیق را در مدرسه کشاده می شد و ابریق را از شط بغداد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پُر آب کرده بسر وقت پدر می آورد باز در مدرسه چنانکه بود بسته میشد مگر بوّاب مدرسه
مردی بود با خلاص و صاحب دل و روشن ضمیر بکرامات انیمنی را مشاهده کرده بود و
هیچ نمی گفت چون آن حالت از حد بگذشت بمشایخ بغداد عرض کردن گرفت
بهاء الدین ولد از ان حرکت منفعل شد و بوّاب را توبیخ کرد که چرا چنین کردی بوّاب
بیچاره تو آب گشته بنده و مرید گشت **منقولست** که چون از شهر بلا طبه بیرون
آمدند و از آذربیجان عبور میفرمودند یاران کرام شیخ زبانی کهواره کرد خواجه علی و شیخ
حاجی و غیرهم که مریدان خاص بودند التماس نمودند که باز بیجان در آیید فرمود که دستور
نیست که با اجماعت دران شهر در ایم چه مردم بد در آنجا بسیارند. روایت چنین
کردند که خدمت ملک فخر الدین آذربیجان رحمه الله علیه از جملهٔ روشندلان بود و معتقد
اولیا و جفت او عصمت خاتون که در عفت و عصمت عائشهٔ دهر بود و خدیجهٔ زمان
و ولایت او مشهور گشته از عالم غیب او را معلوم شد که اینچنین شخصی از حوالی
شهر گذر می کند فی الحال بر اسپ نجیب سوار شد در پی بهاء الدین ولد روان شد
همانا که غلامان خاص ملک فخر الدین را از وقوع حال اخبار کردند با سواری چند در
عقب عصمت خاتون روان شدند و در نزدیک اقشهر آذربیجان بحضرتش
رسیدند و از اسپان خود پیاده گشته زمین خدمت بوسیدند حضرت بهاء الدین ولد
دلداری ها فرمود هر دو را بمریدی قبول کرد همچنان ملک فخر الدین بسر انجام بجد لابها
کرد که با آذربیجان مراجعت نماید ممکن نشد فرمود که اگر طالب و عاشق من اید درین
قصبه برای من مدرسهٔ عمارت کنید تا مدتی اقامت افتد علیها دایشان در اقشهر
آذربیجان جهت ایشان مدرسه عمارت کردند چهار سال دران مدرسه درس عام

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

میفرمودند و بلکه جهان ملازم خدمتش می بود همانا که چون بتقدیر مقدر الامور مفرق الجمهور
ملک فخر الدین و عصمت خاتون وفات یافتند الی رحمة الله تعالی حضرت بهاء الدین ولد
ازان جایگاه منزل بمنزل تا شهر لارند که از توابع قونیه است رسیدند و در انجا از نواب
سلطان الاسلام علاء الدنیا والدین کیقباد شخصی بود امیر موسی نام سوباشی و حاکم
آن ولایت بوجه مردی بود ترک و بهادر و ساده دل و طالب و صادق شنیدند که
مردی از خراسان می رسیده دانست که اینچنین خراسانی بهر جای فرود نیاید با تمام
شهریان و لشکریان پیاده استقبال کرده مرید شدند و چندانکه بسرای خود دعوت کرد
راضی نشد البته مدرسه درخواست کرد خدمت امیر موسی فرمود که درمیان شهر جهت او مدرسه
بنیاد نهادند و گویند که قرب هفت سال یا زیاده دران مدرسه می بودند تا حضرت مولانا
جلال الدین محمد بدرجهٔ بلوغ رسید دختر خواجه شرف الدین لالای سمرقندی را بنکاح
آوردند و او مردی بود معتبر کریم الاصل و شریف النجاد دخترے داشت در غایت خوبی
و لطافت در جمال و کمال نظیر خود نداشت گوهر خاتون نام همانا که عروسی عظیم کردند و
حضرت سلطان ولد ازان خاتون در وجود آمد در سنهٔ ثلاث و عشرین و ستمائه و گویند
چون سلطان ولد با والد خود در هر مجمعی که شدندی اغلب مردم الیشانرا برادران پنداشتندی
و در زمان تامل حضرت مولانا شرده ساله بوده و پیوسته حضرت سلطان ولد در هر محفلی
که بود در جنب والد خود نشستی همچنان در شهر لارند مدتی مدید اقامت فرمود مگر جماعت
غنایان و حسّاد امیر موسی را در بندگی سلطان علاء الدین تهمت کردند که حضرت بهاء الدین
ولد بلخی بطرف دیار روم رسیده است و این ولایت را بنور ولایت خود منور گردانیده
و از مقدم او پادشاه وقت را اصلا خبرے نیست و امیر موسی که از جمله بندگان و

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ومیر باشان حضرت سلطان است مرید او گشته واو را در شهر لارند بازداشته است
وارادت آورده وبرای او مدرسه بنا کرده اینچنین جراتی ودلیری نموده است واز بادشاه
نترسیده هنانکه سلطان پر غضب برخاسته وبغایت رنجیده واز سر نیاز وزیر بادشاه
با صد هزار تلطفات ولطائف تسکین غضب سلطان کرده وگفته اولی تر حسن کیفیت اینحال
کنیم بعد ازین جزای امیر موسی را تدبیر کرده شود سلطان اسلام فرمود تا مثال همایون
متضمن بانواع تهدید وتشدید بجانب امیر موسی بنشتند که این ذهول وتغافل چرا کرد
وشمه از حال آن بزرگ بموقف نرسانید چون مثال سلطان با میر موسی رسید از غایت
ترس سلطان بحضرت بهاء الدین ولد در آمد واز ماجرای وقت اعلام کرد ومکتوب
سلطان را عرضه داشت حضرت بهاء الدین ولد فرمود که ملک علاء الدین شراب میخورد
وآواز چنگ می شنود من روی او را چگونه توانم دیدن خود پیش ازین واقعه دیدم
امیر موسی اجازت میخواست که خبر ایشان را بخدمت سلطان بفرستد واز عظمت
ولایت او اعلام دهد بهاء الدین ولد تمکین نمیداد شیخ فرمود که برخیز ولی تحاشی بخدمت
سلطان رو آنچه دیدی وشنودی کما ینبغی عرضه دار همچنان در جواب مثال بادشاه
بنفس روانه شد وچون بحضرت سلطان در آمد سر بزمین تذلل نهاد وبوسه ادب
بپایه تخت را بوسه داد سلطان را چگونگی قدوم بهاء الدین ولد باز پرسید چنانکه کیفیت
قصه بود تقریر کرد سلطان از صحت آن خبر خیر عظیم خوشدل شد وبسیار [illegible]
بیحد کرد که مثل آن عالم ربانی وعارف صمدانی بقدوم مبارک خود ملک روم را مشرف
کرد وسعادت کلی بوی مساعدت نمود فرمود که اگر شیخ بدار الملک ما قدم رنجه فرماید
وشهر قونیه را محتد اولاد خود سازد من در همه عمر خود دیگر آواز اغانی وچنگ نشنوم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

و هرگز کسی را ارادت نیاورده ام بنده و مرید او شوم امیر موسی را تشریفات داد باخواص خود
بخدمت آن سلطان فرستاد چون فصاد علی الاتمام والکمال تبلیغ رسالة بلیغ کردند
حضرت بهاء الدین ولد فرزندان و اصحاب را برگرفت و بسوی دار الملک قونیه روان
شد چون خبر مقدم سلطان العلما بگوش سلطان الامرا رسید با جمیع ارباب قلم و اصحاب
علم و اهالی قونیه استقبال کردند و از دور جای از اسپ فرود آمدند و زانوی شیخ را بوسه داد
میخواست که زیارت و مصافحه کند همانا که مولانا بجای دست عصای خود را داد سلطان
ازان مهابت و نظر کرم لرزیدن گرفت **مثنوی** هیبت حق است این از خلق نیست
هیبت این مرد صاحب دلق نیست ✤ هیبت باز است بر کبک نجیب ✤ خرگس را نیست
زان هیبت نصیب ✤ سلطان را نیت آن بود که در دشت خانهٔ خود جا سازد مولانا
قبول نکرد و فرمود که ائمهٔ مدرسه و شیوخ را خانقاه و امرا را سرای و تجار را خانه و
ترندگان را زوایا و غربا را مصطبه مناسب است همانا که در مدرسهٔ آلتونیان نزول فرمود
و گویند هنوز در قونیه غیر ازان مدرسه نبود باروی شهر را نساخته بودند چنانکه رسم
سلاطین و اکابر زمان است انواع نذورها از نقد و جنس و غیره فرستادند و از
هیچ کس چیزی قبول نکرد که اموال شما مغشوش و مشکوک است و مرا بقدر کفایت اسباب
هست و هنوز از مال میراث آبا و اجداد ما که از غنایم غزا حاصل کرده بودند دارم همگان
از کمال تقوی صدیقانه و استغنای او تعجب کردند و بصد هزار صدق و اخلاص ارادت
آوردند زن و مرد مرید شدند سلطان اسلام با وزرا و خواص خویش درین حال
حیران می شدند دران زمان دو جوان مقبل مرید مقبول ایشان شده بودند یکی خبازی
میکرد و یکی قصابی و بهر یکی هزار دینار داده بود تا رایت مطبخ درویشان را علی الدوام

مهیا و مرتب دارند و بدان مقدار تعیش میکردند **منقولست** که روزی سلطان علاء الدین رحمة الله علیه مجلس عظیم کرد حضرت شیخ را بسرای دعوت نمود چه تمام علما و عرفا و حکما و شیوخ کبار و ارباب فتوت و گوشه نشینان شهر حاضر بودند چون حضرت بهاء الدین ولد از در در آمد سلطان اسلام استقبال کرده درخواست کرد که حضرت مولانا بر تخت نشیند گفت ای پادشاه دین من بنده ام و قدیم العهد میخواهم که سوباشی تو باشم چه سلطنت ظاهر و باطن از قدیم العهد ازان شماست همچنان حضرت بهاء الدین ولد از حد بیرون عنایتها فرمود چشمهای سلطان را قبلها داد و حاضران مجلس آفرینها برجان سلطان کردند و تعظیم و انصاف او را پسندیده ثناها گفتند حضرت بهاء الدین ولد فرمود که ای ملک ملک سیرت ملک دار تعیینت باد که ملک دنیا و آخرت ازان خود کردی سلطان برغبت و ایقان تمام درخواست و مرید شد و بموافقت پادشاه جمیع خواص و سپاه مرید شدند و زرافشانیها کرده صدقات بارباب حاجات بخشش کردند مگر دران ساعت در ضمیر سلطان گذشته شد که حضرت مولانا کلمات و معارف میفرمود تا حاضران مستفید می گشتند مولانا فرمود که ای ملک جهان ترا گفته اند که سلطان العلما می آید نه گفتند که فصالی میرسد تا جهت ملک فصلی ترکیب کند چه اگر باخلاص و حضور دل دمی مراقب شوی و ادب باطن نگاه داری آنچه مطلوب و مقصود دل است بی گفت زبان میسر شود ۵ هر کرا دامن تر است ۵ است و معده ۵ آن نثار دل بدان کس می رسد ۵ دامن تو آن نیاز است و حضور ۵ من منم در دامن آن سنگ فجور ۵ **حکایت** از عدول روایان چنان منقول است که دران عهد قاضی بود بس بزرگ او را بهاء الدین طبری گفتندی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

گمر روزی در بندگی سلطان از سر حسد و غرضی که داشت در عرض ایشان سختی کرده بود اتفاقا
روزی مذکور محفل سلطان حاضر شده بود حضرت بهاء الدین ولد فرمود که ای قاضی
طبری زبان از ما کوتاه دار و زحمت بامده هما نا که درین روزے چند که هستی خواهی مرد
واز اعقاب تو هیچ کس نخواهد ماند و حکم الهی چنان است که زحمت رشوت تو از مظلومان
امت منقطع شود اما انساب و اعقاب و اصحاب تا قیامت خواهد بودن گویند بعد از
چند روز واهب العطایا را بالائے نزول کرد قاضی بهاء الدین طبری وفات یافت
و تمام قوم او مردند و گویند که او را هفت روز تمام رعاف غلبه کرده رحلت نمود۔
گویند برج و ربض قونیه را دران تاریخ ساختند **منقولست** که چون مدتی بسر آمد
حضرت بهاء الدین ولد صاحب فراش شد سلطان برخواست و بعیادت او آمد
بسیار بگریست و گفت من همی خواهم که باستقبال تمام حضرت سلطان العلماء را
بر تخت بنشانم و من سر لشکر او شوم تا فتحها کنیم و فتوحها اندوزیم حضرت مولانا
فرمود که اگر این نیت تو راست است بس یقین شد که من از عالم شهادت بجهان سعادت
سفر میکنم و ترا نیز اندکی مانده است که ایوان کیوان ارواح ملحق شوی بعد از سیوم روز
چاشتگاه روز جمعه شهر دهم ربیع الآخر ثمان و عشرین و ستمائة بجوار جلال رحمت
ایزدی فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر توطن فرمود ؎ رفت
آن طاؤس عرشی سوی عرش ✤ چون رسید از ها تفانش بوی عرش ✤ سلطان
الاسلام قوی متألم شد و مضطرب گشته هفت روز از سرای بیرون نیامد
و چهل روز سوار نشده و از سریر بر حصیر نشست رسم عزا را با قامت رسانید
و چهل روز تمام در مسجد آدینه قلعه ختمها کرده خلق عالم را خوانها نهاده و صدقات

12986?

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بہ ساکن بخش کردند و فرمود کہ گرا گرد تربت مبارک شیخ حرمی برکشیدند و بر سنگ مرمر
تاریخ وفات را ثبت کردند و بعد از چند سال سلطان اسلام بدار السلام رحلت فرمود
ع گل بود کہ اندکی برویت میماند ✤ او نیز برفت و زندگانی تو داد ✤ الا یا ایہا
الذین انعم اللہ علیہم من النبیین والصدیقین والشہداء والصالحین
وحسن اولئک رفیقا ✤ **حکایت** ولی ربانی مستور قباب سبحانی شیخ حجاج
نساج رحمہ اللہ کہ از جملہ متبولان متقبل حضرت بہاء الدین ولد بود چنان روایت کرد
کہ قاضی حسن مردی بود معتبر از علماء این عالم بود میخواست کہ از دیباجہ کتب و معارف و
استفتا ہا لقب سلطان العلماء بہاء الدین ولد را محو کند حضرت مولانا بر این حال
مطلع شدہ فرمود کہ عنقریب نام و کنیت آن بزرگ از دفتر عالم وجود محو خواہد شدن
بعد از پنج روز معدود بآخرت سفر کرد ہمانا کہ پیوستہ ضمائر خلق را فرمودی و از وقوع
وقایع غیبی اعلام کردی و بر آن فائدہای دیگر گفتی کہ ہمگنان متحیر شدندی و ہمچنین بر حضر
بعد از مشاہدہ کرامات باقرار تمام جوق جوق می آمدند و مرید می شدند و بسیار
منکران مصر کہ از شومی انکار بے ایمان می مردند گویند سبب مرید شدن ایشان تحقیق
ترمذی رضی اللہ عنہ ہمان خواب بود کہ علماء بلخ در خواب دیدند کہ حضرت مصطفی صلے اللہ
علیہ وسلم اشارت فرمود کہ ہمگنان او را سلطان العلما گویند و او را بہتر و معتبر خود دانند
حکایت مگر روزی در درس عام در اثنای بحث کلام جمال الدین حسین
مینمود حضرت بہاء الدین ولد عصا برکشیدہ بردی حملہ کرد کہ ای مرد اصبحنی العصا
لمن عصے شتان بین الدور والحصی چہ اگر از این صحف کہ می نازی و بدان قوت بر خود
می تازی ہیچ نماند و بکلی منعدم و مندرس شود و در ممالک دنیا مدرسہ و سندی نماند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پیه خواهی کردن واز صحیفهٔ کرام صحف درس خواهی گفتن و سبق خواهی خواندن جهدی میکن که از لطیفهٔ دل صحیفه اَبر کنی و تا ابدالاباد آن مونس جانِ تو باشد و از یاد تو هیچ وقت نرود آن علم عشق است که ترا بعد از مرگ دستگیر شود چنانکه فرموده اند ؎

ای فقیه از بهر الله علم عشق آموز تو ؛ زانکه بعد از مرگ حل و حُرمت او بجاب گو ؛

منقولست که روزی حضرت خداوند کار قدس سرہ بنوعی الاحرار و جمع یاران ابرار تقریر عظمت بدش میفرمود که حضرت بهاء الدین ولد روز آدینه در بلخ تذکیر می گفت فرمود که روز قیامت حق سبحانه و تعالی جزای عمل صالح و اخلاق نیکو و احسان بمسلمان را حور و قصور جنات خواهد دادن از ناگاه پیر مردی منحنی از گوشهٔ مسجد برخواست و گفت یا امام المسلمین امروز درین عالم بخیر احوال ایشان مشغول شویم فردا بتفرج حور و قصور اکتفا کنیم پس حکایت دیدار چون خواهد بودن در جواب فرمود ای عزیز من رموز حور و قصور از برای قصور فهم عوام است والّا اصل دیدار اوست و آن دیدار بانواع نامها دارد از هر مصنوع صانع را مشاهده کنند و از هر ذرّه دیدار آفتاب حقایق را مطالعه نمایند

حکایت شمع جمع یاران شیخ محمود صاحب قران رحمه الله علیه که از جملهٔ مریدان محرم خداوند کار بود چنان روایت کرد که در زمانِ خداوند کار در حمام پوستین دوزان اخی ناطوری بود پس صد و ده سالگی رسیده و او از جملهٔ مریدان بهاء الدین ولد بود و ما دران هنگام کودکان بودیم روزی اصحاب کرام در مناقب بهاء الدین ولد کلمات میگفتند اخی ناطور حکایت کرد که روزی عوانی مقابل بهاء الدین ولد افتاد و بد مظلومی را می رنجاند و بمقتضای فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ بعصای خود آن عوان را بزد فی الحال جان بجهنم سپرد برداشتند و بگورش سپردند سلطان اسلام درین قضیه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

متردد خاطر شد که بے موجب این شخص را کشت و سبب چه بوده که مولانا فرمود تا ملک در
تردد نباشد و بے امر حق برگے از درخت جدا نمی شود ؎ ہیچ برگے می نیفتد از
درخت ٭ بے قضا و حکم آن سلطان تخت ٭ من بحقیقت سگ را کشتم و کسی را از
ظلم او برہانیدم سلطان فرمود کو آن سگ ان را کشادند ہمانا که سیاه سگے را خفته یافتند
سلطان سر نہاد و بتمہید عذر مشغول شد فرمود که آن شخص را خوی سگی و سیرت
بود عفو دہا میکرد عاقبت الامر ہمچنان سگ محسوس شد و ہمچنان بر صورت
سگ محشور خواہد شدن ؎ سیرتے کاندر وجودت غالب ست ٭ ہم بران تصویر
حسرت واجب ست ٭ سلطان گریہ ہا کرده دست و پای شیخ را بوسہا داده استغفار
کرد و از منہیات منزجر گشت **منقولست** که ہمچنان از خدمت اخی ناطور که روزے
سلطان از حضرت بہاء الدین ولد به ترغیب تمام والحاح عظیم التماس وعظ و تذکیر کرد
بہاء الدین ولد فرمود که منبر را بگورستان قائی بیرون آورند و جموع شہر یاران من
الذکور والاناث در انجا حاضر شدند حضرت مولانا بر سر منبر رفت حفاظ تجوید الفاظ
از ہر سو عشرہا و قوارع خواندند حضرت مولانا در بیان حشر و نشر و عرض و قیامت
و مجازات اعمال و مجاری احوال احوال آن روز و سوال و جواب و ترازو و صراط و امتیاز
اہل بہشت از اہل دوزخ و کیفیت یَوْمَ تَبْیَضُّ وُجُوهٌ وَّتَسْوَدُّ وُجُوهٌ چندانی دلایل
و وجوه فرمود که عقول عقلای عالم بعقال حیرت بسته شده و آه حسرت از میان جان
ہمشان برآمد و مردم از بسیاری گریه و درد دل بیجاده شدند ناگاه کوری بسقف رفت و بر
کفن پچیده برخاست و گفت اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا
رَّسُوْلُ اللّٰهِ باز فرو رفت ہمانا که ازان ہیبت چندین ہزار خلائق بیہوش شدند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

و بسیاران جان تسلیم کردند و آن درویش سوگند ان مغلظه یاد میکرد که من بدین چشم ظاهر
آن حالت معجزه را مشاهده کردم و چندان مرد و زن آن روز مرید شدند که در حساب نیاید
و بدین حکایت ما هی نگذشت که حضرت آن چنان نقل فرمود الی عنایة الله تعالی

همچنان منقولست که مریدان حضرت بهاء الدین ولد مردم بس شوریده بودند
و همشان اهل تقوی و ریاضت داشتند پاره وقتها بخدمت شیخ و گورستان میرفتند
و آهسته آهسته قرآن میخواندند و چون مولانا دعا میکرد اهل گورستان محسوس دستها
از جنب گور بیرون کرده دعا و آمین می کردند و همچنان حضرت سلطان ولد قدس سره
العزیز روایت کرد که روزی حضرت خداوندگار پدرم در تربت مولانا بزرگ مراقب
نشسته بود بارها لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم میفرمود پرسیدم که خواجه
لاحول ولا قوة چیست گفت در صحرای قلوباط اسپ می راندم گفتم چه باشد و چه زیان
دارد گفت از بهاء الدین ولد نمی ترسند که اینجا لگاه آسوده است همچنان درویشی
روایت کرد که روزی حضرت خداوندگار بزیارت تربت بهاء الدین ولد آمده بود و
همواره عادت داشتی که در هر حالی و مشکلی و واقعه که واقع شدی به تربت پدر آمدی
و مراقبه گرفتی آن عقده را حل کردی و از پدر صریح جواب می شنیدی ناگاه سواری
همچون برق دوان دوان از کنار تربت در گذشت و او را مسعود ولد فخر الدین شاه
می گفتند و او از جمله خواص حضرت سلطنت بود خداوندگار تقوی منفعل گشت ازان
حضور باز آمد و فرمود که این شخص نمیداند که عزیزی بهاء الدین ولد گرد گرد تربت او فرد
گفته و جسم مبارک او درین مرقد مدفون است در حال آن سوار را اسپش بر زمین زد چندانی
کشید که پاره پاره اش کرد تا بلی اوبان راه و مزوران جاه آگاه شوند و عبرت گیرند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واز غیرت اولیا هراسان باشند واز سر غرور گستاخی وجرأت نکنند ۵ بزرگ
کسوف آفتاب ۵ شد غزالی زجرأت رد با بهم همچنان منقول است که تصرف حضرت
بهاء الدین ولد در حق مریدان خود بشابهتی بود که بسر وقت شیخ در آمدندی فرمودی چشمان
آلوده بروی من نگاه میکنید چشمهای خود را بقدرت عبرت فرو شوئید پس آنگاه بروی
مردان حق نگاه کنید اگر شعاع آن انوار غیبی را تواند دیدن وهمچنان خطاب کردی
که ای فلان تو در راه بروی شاهدی نظر از اختر زناء العیون النظر از صحبتها
غیبت کن دیگی را فرمودی که تو دیگ را فارغ کردی خود را طهارت ده حضرت الله
قدوس وطاهر است ومتطهران را دوست میدارد کما ان الله یحب التوابین ویحب
المتطهرین ۵ چشم آلوده مکن در رخ خال وخان شهنشاه بقامی آیه وشد
آلوده باشکش مشوی ۵ زانکه آن اشک رواز جان من آید ۵ حکایت علما رحمهم الله
روایت کردند که روزی حضرت سلطان ولد فرمود که فقیه احمد رحمه الله علیه نزد پدر ما
ولد بتحصیل علم فقه مشغول بود او مردی بود ترک و ساده دل و هم مریدش بود واز نظر
جذم بی نظیر عالم گشته واو در عالی پدید آمد که کتاب را از دست بنهاد خشه وشوریده
گشته راه کهستان در پیش گرفت ودر دریای حیرت وقدرت مستغرق گشته سالها
بسیار در کوه ها می گشت ودریا خنیا می کرد وعاقبت حال سر از پیش قرنی رضی الله عنه
بقیه متمثل گشته بکلی مجذوب شد وسلوب گشت جماعتی از حضرت بهاء الدین ولد رضی الله عنه
وجنون او سوال کردند فرمود که ازان رطلهای گران ما که سیصد تبریزان می کشید قطره از
کاین مرد رسیده است وهمچنان پدرم نیز روزی فرمود که او دریای مستی مولانا
شمس الدین تبریزی مست فقیه احمد بوی برده باشد ۵ تو از شراب مستی ومن هم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تو نیز مست اندک و در بزم کیقبادی ۵ **درخبر است** که شیخ حجاج نساج که بمرتبه
لا یعرفهم غیری رسیده بود بعد از وفات بهاء الدین ولد بجامه بافی مشغول شید
و نانهای محقره فقرا را خریده در آب خیسانیدی و شب ازان افطار کردی و آنچه از کسب
حلال بدست آوردی خزینه ساختی تا مبلغ دویست و سیصد عدد شدی آوردی و در
کفن مبارک خداوندکار ریختی چنانکه در قید حیات بود بهمین خدمت مواظبت می نمود همانا
که چون از عالم رفت و رحلت کرد غسال را حاضر کردند تا ویرا بشوید مگر غسال دست درازی
کرد تا ستر عورت را بگیرد و طهارت بدهد حجاج دست او را چنان سخت بگرفت که بیهوش
گشت و فریاد عظیم برآورد اصحاب چندانی که قوت کردند دست غسال را از چنگ او
نتوانستند رهانیدن بحضرت خداوندکار خبر کردند خداوندکار آمده شفاعتها کرد و در گوش
حجاج آواز داد که معذور دار ترا ندانست گناه او را من بخش همان ساعت او را گذاشت
بعد از روز سیوم غسال نیز نقل کرد **همچنان منقولست** که روزی حضرت سلطان
ولد فرمود که جدم بهاء الدین ولد در سن هشتاد و پنج سالگی نقل فرموده گویند
پیوسته بهاء الدین ولد گرد گورستان ها گشتی و دعا کردی که خدایا ما را خوشخو گردان
و با رکش گردان فرمودی که بروز تفرج گورستان کنند شب کواکب ثوابت آسمان
مطالعه نمایید که سنت و وصیت پیغمبر است صلی الله علیه وسلم تا عجایبها بینید
همچنان مردی بود که از غایت ریاضت و مجاهدات حضرت بهاء الدین ولد
را چند دندان معدود در دهان پیش مانده بود و از تهجدات شب و اجتهادات روز
یک لحظه فارغ نمی شد چه اصحاب حال ازان پرسیدند گفت جهت فرزندان و
یاران ماست مگر شبی در خواب دیدی عزیزی بهاء الدین ولد را بخواب دید که فرق

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مبارکش بر ساقِ عرشِ مجید سائیده بود و بغایت بلند گشته سوال کردیم که بدین مرتبه
و منزلت بچه رسیدی فرمود که ببرکتِ زندگانی لطیف و روشِ عظیم فرزندم جلال الدین محمد
رسیدم که تمام ارواح انبیا و روحانیان سموات و نوریانِ عرشِ عظیم مشتاقِ جمالِ او
گشته اند همه اولیاء اکمل سلوکِ او را تحیتها می کنند و روحِ من از ارواح آن حالت
مباهات می کند و مفخّرے شود و چنین می بالد چه اگر عرشِ کریم مانع نشدی بلندی قدِ من
از حدّ خلا گذشتی و بجای رسیدے که جانها ازان هیبت بیچاره شدندی ؎
این قدر خود درس شاگردانِ ماست * کز دو فریک حملهٔ ما تا کجاست * تا کجا آنجا که جا را
راه نیست * جز سنان قدرتِ الله نیست * از همه ادهام و تصویر ست نور * نور نور
نور نور نور نور * صورت نامه که بخدمت ملکِ مُغان تکن رحمة الله علیه که جدِ خوارزم شاه بود
حضرت بهاء الدین ولد فرستاده بود و جهت شفاعت قاضی روم که حبسش کرده بودند
بعد از سلام و دعا بر حضرت ملکی که ملک و اریش را سعد و نحس انجم بکار نیاید هیچ کارے
کمال نگیرد مگر نیکو کاری میل بقوت و غلبه نباید کرد غلبه و حقیقت دین و تقوی راست
کَیُظْهِرَهٗ عَلَی الدِّیْنِ کُلِّهٖ قاضی امام رومی یُعْرَفُ بِهٖ بدیانت و صلاحیت آراسته است
و بسعادت و بمعاونت بر و تقوی باز بر بسته است که تَعَاوَنُوْا عَلَی الْبِرِّ وَالتَّقْوٰی وَالسَّلَامُ
عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی همان ساعت قاضی رومی را تشریف فرمود و دلداریها کرد
دفعه دیگر جهت مظلومی نزد خوارزم شاه اصدار فرموده است شکر رکابی که مرجع
مظلومان است و دفع ظلم متقلبانست لا سیما از اصحاب تصوف و ارباب خیر خاندانی
که تربیت سلاطین خالیه تغمدهم الله بغفرانه یافته است ذکر جمیل ایشان بنصرت بدانجا
رساند حقا لله تعالی که آن سید منیع و جناب رفیع زاد الله رفعته بدان علیه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

متجلی است که مثال کریم صادر شده است که تغلب در امتثال ملکی مینماید آنرا بامضا رسانند
تا بغائله نگردد والسلام **حکایت** منقولست که امیر بدرالدین گهرتاش المعروف
پدر دار که لالای سلطان علاءالدین کیقباد بود مردے بزرگ و سرور و متموّل
صاحب خیر آستان سرائے خاص سبب اعتقاد و مریدشدن آن بود که روزے
حضرت بهاءالدین ولد در مسجد سلطان تذکیر میفرمود و تمام علما و فقرا و امرا و سلطان
حاضر بودند و حضرت بهاءالدین ولد در سبب نزول هر آیت و تحقیق آن اسرار هر کلمه
گوناگون تفسیرها تقریر می کرد و بسط کلام میفرمود بگوش در ضمیر بدرالدین گهرتاش گذشته
که زهی ذهن صافی و استحضار عظیم و مطالعه بسیار که چندین اقاویل بیان می کند و
واین جمله هیچ مفسرے نیست همانا که از سر منبر اشارت فرمود که امیر بدرالدین عشری
بخوان از غایت دهشت و هیبت سلطان سورهٔ قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ آغاز کرد فرمود که
بے استحضار و مطالعه بسیار شنو تا چنداں در تحقیق کلام الله و تفسیر و معانی می فرمودند
غریو از نهاد خلایق برخواست فی الحال گوهرتاش ضمیر خود را بحضرت سلطان عرضه داشت
فرمود سلطان فرود آمد و پایهٔ منبر را بوسه داد بنده و مرید شد بهاءالدین ولد فرمود
برای شکرانهٔ این خالت جهت فرزندان من مدرسه بساز آن بود که مدرسه خداوندکار را
ساخته وقفها نام نهاده مهیا و آماده ساخت و چندانکه در قید حیات بود وجود خود را
بکلی وقف خاندان او ساخته **حکایت** همچنان منقولست که خدمت خلیفهٔ بغداد
شیخ شهاب الدین سهروردی راحمة الله علیه بخدمت سلطان علاءالدین کیقباد
برسالت فرستاده بود چون بقونیه رسید سلطان بتفرج قلعهٔ کوالیه رفته بود
حضرت مولانا و بزرگ مرا باهم برده سلطان فرمود که شیخ را نیز بقلعه آورند بعد از

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تبلیغ رسالت خلیفہ بہاءالدین ولد شیخ را اعزاز عظیم کرد چہ در بغداد از حد بیرون بہ گیہا
کردہ بود او را سفر مود سہروردیان علیحدہ ماند و خویشان نزدیک و ہمان شب سلطان
اسلام خواب بے عجب دید متحیر برخاست و صورت خواب را بحضرت بہاءالدین ولد
و شیخ عرضہ کرد و گفت در خواب می بینم کہ شرم از زر شدہ است و سینہ از نقرہ خام
گشتہ و از ناف زیر تر بکلی روئین شدہ است و دو رانم از شرب مہت و ہر دو پایم
ارزیز گشتہ عام معبران معتبر از عظمت تعبیر این فرو ماندہ اند ہمانا کہ شیخ شہاب الدین
تعبیر خواب را بحضرت بہاءالدین ولد حوالہ کرد و ہیچ نگفت سلطان اسلام زار زار گریہ کرد
چندانکہ تو در عالم باشی در زمان تو عالمیان آسودہ و نالعن و با ہمت پرنیان باشند و بعد از
انتقال تو زمان فرزندت بمنزلت نقرہ باشند نسبت بزمان تو و زمان فرزند
فرزندت بمرتبہ روئین باشند و خلق دون ہمت فرومان تہمتن کہ در شوند چون
سلطنت بہ ملکت بہ بطن سوم رسد جہان در ہم شود و میان خلق عداوت و از شفقت
نماند و چون نوبت سلطنت بہ بطن چہارم و پنجم رسد عالم پر بلا و جمیع بلاد و دیار را اہل فساد و بیداد فرو گیرد و در دل آل بوتیسان ہیبت
جہان نماند کوچکان بے اصل بزرگ شوند و اشغال خطیر بہمت دون
چنانکہ شاہ ما صلی اللہ علیہ وسلم فرمود اذا رأیت
الشاۃ کہ و از بہ جانبی نواجح نزدیک کند و بستایند انعامات
و برکات از روی زمین مرتفع شود و خلائق مسکین قیامت کبری را بچشم خود بینند تا کہ سلطان اسلام ما
کہ بود بنگریم تا کہ زنہار بہا بود تا فرزند سلطان اسلام حضرت بہاءالدین ولد را شیخ
تمین و رؤسا و سایر حکما و فقہا

همچنان شد که تعبیر کرده بودند و بیان فرموده ؎ هر چه اندر آئینه مبیند جوان ✤
پیر اندر خشت مبیند پیش ازان ✤ همچنان روزی حضرت سلطان ولد فرمود که جدم بهاء الدین
ولد صاحب قوت بود و جسم جسیم و هیکل عظیم داشت وَزَادَهُ بَسْطَةً فِی الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ
صفت ذات او بود و استخوانهاش بغایت بزرگ بود چنانکه سه نفر شتربان مهتر را
در راه بغداد بیک یک ضرب بینداخت و بحال مرگ رسانید توبه ها کرده مطیع شدند وقتی
که نعزا سوار شده در صف همچنان حضرت سلطان ولد فرمود که
روزی در زندگی پدرم حکایت کردند که فلانی در حق قرآن طعنه می زند فرمود که بگوید از گداف
می گوید نشاید نشاید چه اگر او مرید پدرم بهاء الدین ولد است که مولانا بهاء الدین ولد تا
آخر وقت بقرأت قرآن و تفسیر آن و بنماز پرنیاز مشغول بوده اند قرآن را چون میخوانند
هر کلمه را پنج شش بار تکرار می کرد چنانکه می گفت الحمد لله الحمد لله و در آنحالت که میگفت
از وجود مبارک او نور عظیم ظاهر می شد و تا ملأ اعلی می پیوست هم از حضرت سلطان ولد
منقولست که روزی مولانا بزرگ فرمود که خواهم که خوئی شیث علیه السلام بینم
اکنون بردم بحضرت الله که همه آنجا خواهند جمع شد خوئی شیث و تمام انبیا را علیهم السلام
مشاهده کنم فرمود که چون بتربت جدم و پدرم نظر می کنم دو نور عظیم می بینم که از
سر هر دو تربت مبارک متصاعد می شوند و تا عنان آسمان جولان کنان می روند و
بعد از ساعتی آن هر دو نور یک نور می شود یعنی اشارت است که ما همه یکیم و یک نوریم
؎ چون از بشان مجتمع بینی دو بار ✤ هم یکی باشند هم سیصد هزار ✤ و همچنانکه
حضرت سلطان ولد نقل فرمود که حضرت پدرم در وقت نقلان خود فرمود که یا
سلطان ولد بدان و آگاه باش که ما و جمله مریدان ما روز قیامت در سایه مولانا بزرگ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خواہیم بودن وہمہ بسبب وبحضرت حق خواہیم رسیدن وہمہ را خدای برای خاطر مولانا بزرگ رحمت خواہد کردن **منقولست** کہ عارف ربانی واقف اسرار معانی خواجگی گہوارہ گرکہ از مریدان واصل مولانا بزرگ بود رضی اللہ عنہ روزی از شیخ پرسیدن کہ شراب خور چون شود گفت سنگ شود خوک شود بوزینہ شود پیش سید برہان الدین آن حکایت را روایت فرمود کہ شیخم فتوی داد کہ ہر کہ چنین شود او را حرام باشد اگر چنین می شوی مخور و اگر نمی شوی تو آن نباشی **بیت** لقمہ و یکہ ہست کامل را حلال ✤ تو نہ کامل مخور می باش لال ✤ **ہمچنان منقولست** کہ حضرت بہاؤ الدین ولد از عالم ملک بملکوت لسموات نقل فرمود حضرت خداوندگار در سن چہارده سالگی بوده در سال ہفدہم تامل کرد و بارہا در مجمع اصحاب می گفت کہ اگر حضرت مولانا، بزرگ سالی چند می ماند من محتاج شمس الدین تبریزی نمی شدم چہ ہر پیغمبرے را ابو بکری ناگزیر ست وعیسیٰ را حواریون درخور ✤ ہر پیمبر اندرین راہ درست معجزہ بنمود و ہمراہان بجست ✤ **حکایت** در نقل ست کہ بعد از وفات حضرت بہاؤ الدین ولد رضی اللہ عنہ اندک زمانے گذشت کہ خبر رسید کہ جلال الدین خوارزم شاہ بخدمت سلطان علاؤ الدین رسید ہمانا کہ زیارت تربت شیخ را دریافتہ بوسہا داد و زاریہا نمود و استغاثہ و ہمت درخواست کردہ استعداد استقبال او را مہیا شد و چون اشکر بحدود ارزن الروم رسیدند جواسیس شاہ از غلبہ لشکر او بسلطان اسلام عرضہ کرد لشکر روم را و ہمہ عظیم ظاہر شد سلطان فکرے کرد کہ کیفیت حال و آئین او را دریابد تا

تا بران منوال مستعد شوند شبے جاہا گردانیدہ چند سر آپ با دپای بے داغ
برگزیدہ از راہ کوہ با ترکب چند با لشکر خوارزمیان ملحق شدا مراء خوارزمی از حال
ایشان تفحص کردند گفتند ما از ترکان این دیاریم در نواحی کوہ ہای ارزن الروم
می باشیم اجداد ما از موبہ بودہ اند درین چند سال سلطان کیقباد از ما عنان عنایت
برتافتہ ما را بہ تنگ آوردہ است پیوستہ در انتظار مقدم عساکر منصور خوارزمی
می بودیم مگر کہ از ظلم او خلاص یابیم چون این قصہ را بسمع سلطان رسانیدند عظیم
خوش شد و بفال نیک صائب نمود فرمود تا خوان خاص بگسترانیدند و امراء
وزراء و خواص حضرت و ارکان دولت ہر یکے بمحل خود جا گرفتہ و آئین سلطنت
مہیا کردہ ایشان را حاضر کردند زمین بوس شاہ کردند و تربیت آئین او علی التمام
تفرج کردند و سپاہ را عرضہ داشتند سلطان ایشان را نوازش فرمود خلعت نو
پوشانیدند و عدۂ جمیل داد و خیمہ معین کردہ علوفہ مرتب داشتند نیم شبی بگرخواند شاہ
را در خاطر گذشت کہ در ممالک علاؤ الدین بہر جا کہ عبور کردم و تمام رعایا از و شاکر
بودند بچہ معنی این ترکان شکایت کردند استماع میرود کہ سلطان علاء الدین
درین جانب رسیدہ است و در عیاری و شب روی است مبادا کہ این ترکان
جاسوسان وی باشند تفحص حال باید کرد زیرا کہ الحزم سوء الظن فی الحال
ملک معین الدین را کہ ملک ارزن الروم بود پیش خواندہ با او مشورت کرد گفت
فردا تفحص کنیم ہمان شب سلطان علاء الدین در خواب دید کہ حضرت بہاء الدین ولد
می آمد و میگفت کہ برخیز و سوار شو چہ وقت خواب است چون بیدار شد اندیشید کہ
فردا نیز تفرج کنیم انگہ رویم باز بخواب رفت دید کہ مولانا بزرگ عصا را بر تخت زدہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بالای تخت آمد و بر سینه اش زد که چه خفته از غایت هیبت بیدار شده لرزهٔ عظیم در تن او
ساری گشته اصحاب را بیدار کردند نیم شب اسپان را زین کردند و اسپ خود را بدست خود
زین کرده روانه شدند چون آخر شب شد خوارزم شاه فرمود چند امیر معتبر در حوالی خیمهٔ
ایشان مترصد باشند که امروز بتفحص حال ایشان مشغول شویم علی الصباح تجسس کردند
اثرے ندیدند چه همشان رفته بودند سلطان را اعلام کردند همانا که دو سه هزار سوار
بهادر در پے فرستاد در عقب خود نیز سوار شد چون سلطان دید که از عقب ایشان
گرد لشکرے پیدا شد عنان ریزان بلشکر خویش پیوست خوارزمیان خایب و خاسر
باز گشتند سلطان علاء الدین لشکر خود را مستظهر گردانید و استمالت عظیم داد و خزاین
بسیار بخشش کرد که بعنایت حق و همت بهاء الدین ولد ما موید و غالبیم در مابین
چمن آمد بیجان لشکر خود قرار داد همانا که چند روز محاربه کردند روز پنجم از ناگاه باد سعادت
و ظفر از مهب انفاس اولیاء الله تعالیٰ بوزید و از طرف لشکر رومی گرد و خاک را در طرف
لشکر خوارزمی پراگند و حضرت سلطان بر موجب اشارت وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ
وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى - شاهد الوجوه گویان گشت و خوف انفرار بِمَا لَا يُطَاقُ
مِنْ سُنَنِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ در دل ایشان کار کرد و رایات سلطان
با یات سبحان منصور شد و فوج جنود او بظفر پیروزی و بهروزی مقرون گشت تا
عالمیان را معلوم گردد و یقین شود که بمیمن همت آن قطب وقت چنین لشکری
که با هیبت و ابهت بودند مخذول و مقهور گشتند و حقیقت که عنایت این طائفه
در دین و دنیا موجب سعادت ابدی و نجاح و نجات سرمدی خواهد بود بظهور پیوست
و پیوسته سلطان علاء الدین بهر مهمی که او را پیش آمدی از روضهٔ شیخ خود همداد طلبیده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مظفر باز گشتی همچنان منقولست که حضرت بهاء الدین ولد فرمود تا من زنده ام
در میدان معنی تازنده ام کسی همچو من پیدا نیاید باش تا من بگذرم تا ببینی که فرزندم
جلال الدین محمد چون شود بجای من شود و بالاتر از من شود روزی حضرت سید
قدس الله سره فرمود که امشب در خواب دیدم که از تربت شیخم بهاء الدین
قدس الله روحه دری باز شد و نوری عظیم بیرون آمد تا بخانهٔ ما رسید و در خانه
در آمد چه در راه هیچ دیواری حجاب و حایل او نشد و نتوانست چون در خانهٔ ما در آمد از
خواب جستم از هیبت و لذت آن نور لا اله الا الله می گفتم و آن نور می افزود
تا همه شهر را فرو گرفت و می افزود تا محیط شد و عالم را فرا گرفت بعد ازان بیخود
شدم ندانم که چه شدم و تعبیر این آنست اسرار پر انوار این خاندان عالم را خواهد
گرفتن و عالمیان را مرید و محب خواهد گردانیدن ☜ نور مردان مشرق و مغرب گرفت
آسمانها سجده کردند از شگفت ✤ و همچنان منقول است که روزی در شهر بلخ
در مسجد آدینه دانشمندی بنماز ایستاده بود و ردای خود را بدوش گرفته دست
از آستین بیرون آورده نماز می کرد حضرت بهاؤ الدین ولد فرمود دست
در آستین کن و آنگاه بنماز مشغول شو تا حضوری حاصل شود و او از سر سفاهت
و عقل بی نباهت مشغول جواب شد که تا چه شود فرمود که نفس مردار ت بمیرد و مطیع امر
شود فی الحال بیفتاد و بمرد غریو از نهاد مردم برخواست گویند چندین هزار آدمی از علما
و فقرا و صلحا با خلاص تمام مرید شدند و بکرامات اولیا که تلو معجزات انبیا ایمان آوردند
و بسیار گریستند و توبه کردند **حکایت** روایت کردند پیش از عمارت کردن
ربض قونیه محل مرقدی که حضرت بهاؤ الدین ولد آسوده است مختصر تلگی بوده است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

روزی اشتر سوار گشته بدان جایگاه رسیده ساعتی نیک توقف فرموده اشارت
کرده است که قبر من و یاران و فرزندان و اعقاب و احفاد من همین جا خواهد بودن همچنان
وقتی سلطان علاؤالدین رحمه الله باروی شهر را باتمام رسانیده بحضرت
بهاؤالدین ولد لابها کرده التماس نموده است که یک بار گرد بارده برآمده تفرج
فرماید حضرت مولانا فرموده باشد که از برای دفع سیل و منع خیل نیکو بنیادی
نهادی و قلعه حصن ساختی اما تیر دعای مظلومان را چه توانی کردن که از صد هزار برج
و بارو دیدبان می گذرد و عالمی را خراب می کند الله الله جهدی بنمای و جهادی کن تا
قلعه احسان و عدل برآوری و لشکر دعاهای خیر حاصل کنی که از هزاران حصار
حصن حصین بهتر است و این عالم و امان خلق در است بصدق تمام اشارت آن
حضرت را آلت سعادت خود ساخته تا وقت ممات به نشه عدل و احسان کوشیده
برخورداری یافت ؎ قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت + نوشیروان
نه مرد که نام نکو گذاشت + **همچنان منقولست** که روزی که قبا در بر داشت
مولانا آمده بود بجای دست عصای مبارک را پیش داشته تا ساعتی ایستاده زیارت
کرد و بوسید اما در ضمیرش گذشت که زهی دانشمند متکبر فی الحال مولانا فرمود
که آن تملق و تواضع را دانشمندان گدا کنند نه سلطانان دین که ایشان را
گرفته اند و سیران دران کنند و آن کبر نی باشد

در مناقب حضرت سید شیر و الدین تاج
والدین الحسینی قدس الله سره العزیز

راویان اخبار که اخیار اصحاب بودند نور الله مرقدهم چنان خبر داده اند که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مظفر باز گشتی همچنان منقولست که حضرت بهاء الدین ولد فرمود تا من زنده ام
در میدان معنی تازنده ام کسی همچو من پیدا نیاید باش تا من بگذرم تا ببینی که فرزندم
جلال الدین محمد چون شود بجای من شود و بالاتر از من شود روزی حضرت سید
قدس الله سره فرمود که امشب در خواب دیدم که از تربت شیخم بهاء الدین
قدس الله روحه روی باز شد و نوری عظیم بیرون آمد تا بخانهٔ ما رسید و در خانه
در آمد چه در راه هیچ دیواری حجاب و حایل او نشد و نتوانست چون در خانهٔ ما در آمد از
خواب جستم از هیبت و لذت آن نور لا اله الا الله می گفتم و آن نور می افزود
تا همه شهر را فرو گرفت و می افزود تا محیط شد و عالم را فرا گرفت بعد ازان بخود
شدم ندانم که چه شدم و تعبیر این آنست اسرار پر انوار این خاندان عالم را خواهد
گرفتن و عالمیان را مرید و محب خواهد گردانیدن ☜ نور مردان مشرق و مغرب گرفت
آسمانها سجده کردند از شگفت ✤ و همچنان منقول است که روزی در شهر بلخ
در مسجد آدینه دانشمندی بنماز ایستاده بود و ردای خود را بدوش گرفته دست
از آستین بیرون آورده نماز می کرد حضرت بهاؤ الدین ولد فرمود دست
در آستین کن و آنگاه بنماز مشغول شو تا حضوری حاصل شود و او از سر سفاهت
و عقل بی نهایت مشغول جواب شد که تا چه شود فرمود که نفس مردار بمیرد و مطیع امر
شود فی الحال بیفتاد و بمرد غریو از نهاد مردم برخواست گویند چندین هزار آدمی از علما
و فقرا و غیرها با خلاص تمام مرید شدند و بکرامات اولیا که تلو معجزات انبیا ایمان آوردند
و بسیار گریستند و توبه کردند **حکایت** روایت کردند پیش از عمارت کردن
بعض قونیه محل مرقدی که حضرت بهاؤ الدین ولد آسوده است مختصر تلکی بوده است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

روزی اشتر سوار گشته بدان جایگاه رسیده ساعتی نیک توقف فرموده اشارت
کرده است که قبر من یاران و فرزندان و اعقاب و احفاد من همین جا خواهد بودن همچنان
وقتی سلطان علاؤالدین رحمه الله باروی شهر را باتمام رسانیده بحضرت
بهاؤالدین ولد لابها کرده التماس نموده است که یک بار گوبازه برآمده تفرج
فرماید حضرت مولانا فرموده باشد که از برای دفع سیل و منع خیل نیکو بنیاد
نهادی و قلعه حصن ساختی اما تیر دعای مظلومان را چه توانی کردن که از صد هزار برج
و بارو دیدن می گذرد و عالمی را خراب می کند الله الله جهدی بنای و جهادی کن تا
قلعه احسان و عدل برآوری و لشکر دعاهای خیر حاصل کنی که از هزاران حصار
حصن حصین بهتر است و این عالم و امان خلق در است بصدق تمام اشارت آن
حضرت را آلت سعادت خود ساخته تا وقت ممات به نشه عدل احسان کوشیده
برخورداری یافت ؎ قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت + نوشیروان
نه مرد که نام نکو گذاشت + **همچنان منقولست** که روزی کیقباد بزیارت
مولانا آمده بود بجای دست عصای مبارک را پیش داشته تا سلطان زیارت
کرد و بوسید اما در ضمیرش گذشت که زهی دانشمند متکبر فی الحال مولانا فرمود
که آن تملق و تواضع را دانشمندان گداکنند نه سلطانان دین که ابتدای
گرفته اند و سیران دران کنند و آن کبر نمی باشد

در مناقب حضرت سید شهید والدین الدین
والدین الحسینی قدس الله سره العزیز

راویان اخبار که اخیار اصحاب بودند نور الله مرقدهم چنان شنیده اند که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت سید را در ملک خراسان و ترمذ و بخارا و غیره مشهور بسید سروان می گفتند
و دائم از ضمائر درون و معینات سفلی و علوی میگفت دران آوان که حضرت
بهاء الدین ولد از دیار بلخ هجرت نمود سید سروان بجانب شهر ترمذ رفته و منزوی
شده بود بعد از مرور ایام روزی بمعرفت گفتن مشغول بود چاشتگاه روز جمعه
شانزدهم ماه ربیع الآخر سنه ثمان و عشره و ستمائة فریاد عظیم کرد و بسیار گریست
که دریغا حضرت شیخم از کوی عالم خاک بسوی عالم پاک رحلت نمود جماعتی که
حاضر وقت بودند تاریخ روز و سال را در حال ثبت کردند بعد از انکه خبر از ملک
روم رسید همچنان بود که فرموده بود و نماز جنازه گذارده شرائط عزا را باقامت
رسانیده کافهٔ اکابران دیار تا چهل روز تمام سوگواری می بودند بعد از عزا چهلم فرمود
که فرزند شیخم جلال الدین محمد تنهاست و نگران من هست بر من فرض عین است
که جانب دیار روم روم و رویم را بر خاک پای او مالم و در خدمت او ملازم باشم
و این امانت را که شیخم بمن سپرده است بوی تسلیم کنم بزرگان ترمذ در فراق حضرت
سید زارها کردند با چندیاری همدم قدم در راه نهاد قطع مسافت و نشیب و فراز
میکرد چون بدار الملک قونیه رسید از تاریخ شیخ سالی گذاشته بود و دران
هنگام مگر حضرت خداوندکار سوی شهر لارند رفته بود و حضرت سید چند ماه در مسجد
سنجاری معتکف شده بادو درویش خدمتکار مکتوبی متضمن بانواع حکم بجانب
مولانا فرستاد که البته عزیمت فرماید و در فراق والد خود این غریب سوخته را دریابد
که شهر لارند جای اقامت و اداست نبست که از آن کرده در قونیه آتش خواهد
باریدن چون مکتوب سید بمطالعهٔ اشرف مولانا رسید از حد بیرون رنجها کرده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شادان شد و مکتوب را بر دیدها مالیده بوسها داد و گفت **ابیات** هزار
سال بباید که تا بباغ هنر ✤ ز شاخ دولت چون تو گلے بهار آید ✤ بهر قران و بهر قرن
چون تو ئی نبود ✤ بروزگار چو تو کس بروی کار آید ✤ و بعد وی مراجعت نمود چون بشهر
رسید بتعجیل تمام برخاست و بزیارت بیتار رفت حضرت سید از در مسجد
بیرون دویده بخداوندکار استقبال کرده همدیگر را در کنار گرفتند **ه** هر دو
بحری آشنا آموخته ✤ هر دو جان بے دو تن بر دوخته ✤ هر دو بیخود گشتند
غریو و لغرها از نهاد یاران برخاست بعد ازان حضرت سید از هر علومی که
استفسار فرمود بانواع جوابها وا رسید برخاست و زیر پاے خداوندکار را
بوسها دادن گرفت و بسی آفرینها کرد و گفت که در جمیع علوم دینی و یقینی از پدر
بصد درجه گذشته اما پدرت را هم علوم قال بکمال رسیده بود و هم علم حال را
بتمام داشت بعد الیوم میخواهم که در علم حال سلوک کنی که آن علم علم انبیا و اولیاست
و آنرا علم لدنی خوانند وَ اٰتَیْنٰهُ مِنْ لَّدُنَّا عِلْمًا عبارت ازانست و آن معنی
از حضرت شیخم بمن رسیده است و آنرا نیز هم ازمن حاصل کن تا در همه حال
ظاهراً و باطناً وارث پدر باشی و عین آن گردی بر هر چه اشارت فرموده مرطاعت
نموده حضرت سید ابدرسه خود آورد و نه سال تمام خدمت سید را بندگیها نمود
بعضے گویند که دران مدت مرید سید شد و بعضی گویند که در بلخ در خدمت
بهاء الدین ولد مرید شش کرده بود و سید بر سم لالا و اتابک دم بدم حضرت
خداوندکار را بدوش برمیگرفت و میگردانید **منقولست** که روزی حضرت
جلبی حسام الدین قدس سره از زبان خداوندکار چنان روایت کرد که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که مگر حضرت سید در ملک خراسان بشهرے رسید بادشاه با تمام اکابر و صدور آن
مقام استقبال کرده معزز و مبجل داشتند دران وقت شیخ الاسلام نامی بود مردی
ذوفنون و مفتخر از سر خیلا و تکبر باستقبال او نیامده و التفات او نکرد حضرت سید
بے تحاشی برجست و بدین شیخ الاسلام رفت خدمت شیخ الاسلام را خبر کردند که
سید بر در رسید از سر سجاده پای برهنه تا در خانقاه دوید دست سید را بوسها
داد سید گفت که در دهم ماه رمضان محتاج حمام خواهی شدن و در راه حمام ملاحده
بیرون آیند و ترا بکشند خبرت کردم تا غافل نباشی و این اشارت در عشر آخر شعبان
بود شیخ الاسلام فریاد و غریو برآورده سر برهنه کرده و بپای سید افتاده فرمود
که نے نے قضی الامر و الی الله ترجع الامور آری جهت نیاز و تضرع که نمودی
ایمان ببری دارد یداریاری محروم نمانی آنچنان که فرمود بود در دهم ماه رمضان ملحد انش
شهید کردند حکایت همچنان اخوان الصفا و خلان وفا روایت چنان کردند که
بعد از مصاحبت بسیار حضرت سید از خداوندگار اجازت خواست که جانب قیصریه
رود مدت آنجا بگاه مقیم کرده حضرت مولانا نمی خواست که سید از قونیه برود و
دمبدم این خطرات در ضمیرش میگذشت و فرصت نمی یافت که غیبت کند مگر
روزی جماعتی از اصحاب لازم حضرت مولانا سید را برا شتری سوار کرده بتفرج
باغها روانه شدند و دران ساعت در آئینه ضمیر سید خیال قیصریه بصورت بسته
فسلخ گشته فی الحال اشتر بجست و سید را بینداخت همانا که پای مبارکش در اندرون
ساق موزه بشکست آهی کرد بیهوش شد یاران اشتر را بگرفتند و باز سید را
سوار کرده بباغ امام الدین سپهسالار بردند و سید از کیفیت حال هیچ نفرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چون موزہ را برکشیدند انگشتان مبارکش خروشیدہ بود حضرت خداوندگار و اصحاب گریستند و متالم شدند سید فرمود کہ زہے مرید کہ پای شیخ را بشکند ہمانا کہ حضرت مولانا دست مبارک برآنجا نہادہ چیزے بردید فی الحال آن جراحت متبدل بصحت یافت و بدستورے حضرت او بجانب دارالفتح قیصریہ عزیمت نمود چہ شہر قیصریہ را سید عظیم دوست میداشت و بر کوہ علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ رفتہ روزہا و شبہا بمناجات مشغول میشد و گویند در ان زمان خدمت دستور اعظم شمس الدین اصفہانی طیب اللہ ثراہ حاکم شہر بود و بحضرت سید ارادت آورد و بانواع بندگیہا میکرد آخر الامر بندہ و مرید شد ملحوظ نظر عنایت او گشت ۔

ہمچنان منقولست کہ در قیصریہ سید را در مسجدے امام کردہ بودند از غایت استغراق کہ در نماز داشت در قیام نماز روزے تمام می ماند در رکوع و سجود ہمچنان میکرد و بعضے جماعت ازان حال عاجز مے شدند روزے از جماعت عذرہا خواست کہ مرا عذریست و جنونی در مبدم غلبہ می کند من امامی را نشایم مرا معذور دارید و امامی عاقل طلب کنید جماعت فریادہا کردند کہ در پے تو یک رکعت نماز ما بجاے ہزار رکعت ہست و ما بدان جنون راضیم عاقبت الامر فارغ شد

ہمچنان روایت ہست کہ سید بعد ازان کہ مرید بہاء الدین ولد شد در آزمان دیوانہ وار روی بصحرا نہادہ از غلبات انوار تجلیات و تواتر حالات مضطرب و بیقرار می شد و ریاضت او بغایتی بود کہ سر و پاے برہنہ دو از دہ سال در بیشہ ہا و کوہستانہا می گشت و ابا بخہ برآرد جو کردہ بود در مدت دہ روز یکبار سہ غلولہ بہ بزاق می ساخت و افطارے کرد تا حدے کہ از غایت جوع

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بکلی وندا نہاش رفتہ بود ناگاہ سحرگاہے از عالم غیب ہاتفے آواز داد کہ بعد
الیوم ریاضت را بجان و دل مگر زحمت بکش سید جواب داد باللہ الذی
بعث نبینا محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم علی الاسود والاحمر
تا معین مشاہدہ نہ کنم دست از مجاہدہ برندارم و ہر چہ میخواست از حضرت عزت
میسر شش مے شد بعد از کمال ولایت و مکاشفات بے نہایت بفراغ البال
درون صومعہ مشغول ریاضت شد تا الفراغ عمر عزیز **حکایت** کرام اصحاب
ہمچنان روایت کردند کہ بعد از فطارت بغداد و کشتہ شدن خلیفہ بزرگے
از مشیخ زادگان باجتماعی بخدمت سلطان غیاث الدین کیخسرو و پسر سلطان
علاء الدین برسالت آمدہ بودند بطلب مرسومات و اموال روم و استخراج
خراج در سنہ ثلثین وستمائۃ چون شیخ زادہ بقیصریہ رسید صاحب
اصفہانی کہ وزیر سلطان بود استقبال کردہ در خانقاہ فرود آوردند شیخ
فرمود کہ زیارت سید را دریابیم صاحب شمس الدین پیشتر کہ بحضرت سید
در آمدہ دید کہ سید در کازۂ آسودہ است و دو پایش بیرون در صومعہ
چنان مختصر بود کہ جسم مبارکش تمام نمی گنجید صاحب از دور سر نہادہ گفت بزرگی
و بادشاہی از فرزندان مشایخ بغداد بزیارت سید آمدہ است سید بانگے
بر وے زد کہ خمش باش من بادشاہ و او بادشاہ غیر از من بادشاہے ہست
بیا تا گردنش را بزنم صاحب از ہیبت سید سراسیمہ شد شیخ بیامد و سر نہاد
دست سید را بوسیدہ بر روے خود مالید سید گفت بگو کہ فقیری نیازمندے
عبادتی می رسد از مردان حق عنایتہا بر او نگ ماندہ کہ این درویش عزیز

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

درویش گردد و شیخ در قدم سید دینارها نثار کرده فرمود که مساکین شهر را نیز کنند
همچنان از خداوند کار منقول است که فرمود حضرت سید در حجرهٔ مدرسه بایستاده
در شبی هشتاد بار بار یتعالی بسید تجلی کرد و در هر بار سید لغزها می زد و مناجاتها
می کرد همچنان روزی از مدرسه بیرون آمده با شور تمام دوان دوان می رفت
و طرف فرجیش را می کشاندم در پی سید می رفتم تا بجاها می دوید از ناگاه شیاد
سری برابر سید رسیده گفت که ای درویش کنار فرجیت را راست کن فرمود
که مرا غم آن نیست تو دامن خود را رهت کن در حال دامن آن شخص طناز لقوه شد
فریاد کنان سر در قدم سید نهاد همان دم باز قرار آمد گویند اوقات یاران را
چون ترشی آرزو شدی می فرمود که ترشی سلغم سودمند است و بهترین معالجات است
و سلغم را خام خوردن دیده را روشن کند حضرت سید در علوم طب و حکمت
الهی ممتاز بودی و هر چه گفتی از عالم غیب پیدا شدی روزی خدمت صاحب
اصفهانی بزیارت سید آمده بود خادم اعلام کرد که وزیر بزیارت پیر آمده است بیرون
آمد و در حجره بر خاک نشست صاحب و امرا بر سر خاک نشستند چندانی معرفت
و اسرار فرو ریخت که صاحب بیهوش شد و بر سر وقت سید هنگامهٔ عظیم جمع شد
چون معارف تمام شد فرمود که الیوم یغفر الله لکم وهو ارحم الراحمین بر خاست
و بخانه در آمد و در را محکم ببست صاحب شمس الدین از غایت خوشی بی
بر فقرا تصدق کرده گریان و آه کنان روانه شد همچنان اصحاب قدیم از
مولانا رضی الله عنه روایت کردند که روزی میگفت شیخم برهان الدین
متقی دمبدم میفرمود قرب هفت و هشت سال است که در معده من نفوذ است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نکروہ ہست و مرا آن حالت عجب می نمود حیران می ماندم حضرت یعلم خائنۃ الاعین
وما تخفی الصدور علیم ہست کہ اکنون قریب سی سال ہست کہ لقمہ در معدۂ من شبے
نمی ماند جہت دفع ظنون خلق و تعلق صورت بشریت بر مقتضای خیال و توہما
قدرے اضافت کردی و برخاستے خود بر صفت عظمت سترحی این از افہام
واہ نام بشری بیرون ہست گویند مردے در حمام حضرت سید را مغزی کرد
بسیار بندگی نمودہ سید را خدمت و تملق او خوش آمد میخواست کہ در حق او
عنایتی کند ہمانا کہ آن پیر بدیگرے مشغول شد واو را تعلق و تملق ہمی نمود فرمود
این مرد کہ لیف حمام و جاروب سقایہ بودہ ہست درہمی بدست او داد و بیرون آمد

حکایت اعزہ اصحاب روایت کردند کہ خاتونی بزرگ آیینہ وقت بود مرید
سید شدہ بود روزے بطریق مطایبہ سوال کرد کہ در جوانی مجاہدہ و ریاضات
بکمال رسانیدہ بودی چہ معنی دارد کہ در آخر عمر روزہ نمیگیری و اغلب نمازہا از تو فوت
مے شود فرمود کہ اے فرزند ما ہمچون اشتران تازی بار کشیم بارہای گران کشیدہ
و شدائد روزگار چشیدہ و راہ ہائے دور و دراز کوفتہ قطع منازل و مراحل بجہد
کردہ پشم و سوئے بینی خود را ریزانیدہ لاغر و نحیف و نامراد گشتہ ایم و زیر بار گران
گام زن واندک خورد و تنگ گلو شدہ اکنون ما را بچند روزی با آخور بگذارند تا چون
پروردہ شویم در عیدگاہ وصل سلطان قربان کردیم زیرا کہ لاغر را در مطبخ
سلطان بکار نبرند پیوستہ فربہ را فربہ باید کرد ۵ گاؤ موسی زان مراجان داد و
خر خرعم خشہ مرا آزادہ ۵ گاؤ اگر خسپد و گر چیزے خورد ۵ بہر عید دنبہ او می پرورد
خاتون گریان شد و پایہائے سید را قبلہا داد و توبہ کرد ہمچنان منقول است کہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت شیخ صلاح الدین نور اللہ مرقدہ از جملہ مریدان سید بود در اول حال
روایت کرد کہ پیوستہ حضرت سید یاران را وصیت می فرمود کہ اگر ہیچ طاعتے
وعبادتے نتوانید کردن البتہ روزہ را مہمل مگذارید ہموارہ بجوع شکم و توجع الم حریص
باشید کہ بہتر از روزہ داشتن طاعتی نیست و خلای شکم کلید بنا بیع حکم است چہ از باطن
فاطن انبیا و اولیا بنا بیع حکم بواسطہ روزہ بجوش آمدہ است اما بتدریج باید و ہر
سالک را بمنزل مقصود موصلتر از مرکب روزہ ہیچ نیست و دعوات روزہ مستجاب
است و قبولست و در حضرت عزت اثرہای عظیم دارد و کلید خزاین حکمت است
ہمچنانکہ از حضرت حلبی عارف قدس اللہ سرہ منقول است کہ روزے حضرت
سید در کنار خندق قیصریہ سر مست ساغر الٰہی گشتہ نشستہ بود لشکر مغل شہر را
غارت میکردند ناگاہ با ہیبت شمشیر کشیدہ بر سر وقت سید رسید بانگے بر وے
زد کہ ہان چہ کسی سید فرمود کہ ہای بگوے چہ اگرچہ صورت مغل پوشیدہ ام اما بر ما
پوشیدہ نیستی میدانم چہ کسی در حال از اسپ فرود آمدہ ہنوز دمی نشستہ
فرو ماندہ شد اصحاب صلاح الدین از حال او سوال کردند فرمود کہ آواز مستوران
قبا بر حق است کہ در قبا پنہان شدہ است بعد از لحظہ باز آمد دیناری چند در قدم
سید ریختہ سر باز کرد و مرید شد و برفت **ہمچنان** حضرت ولیہ اللہ فی
الارض فاطمہ خاتون بنت شیخ صلاح الدین روایت کند کہ روزے [illegible]
حضرت سید فرمود کہ عالم را بشیخ صلاح الدین بخشیدم و عالم را بحضرت مولانا
ایثار کردم **ہمچنان** روزے سید فرمود کہ آدمی را بیرون از سہ حالت
جوع بینی فضولی ست نجست از ہر طعامی آن قدر کہ بسندہ باشد و ہر از لقمہ مبارک

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آن قدر کہ دفع سرما و گرما کند و از بزرگی آن قدر کافی ہست کہ بسخرہ نہ گیرندش

حکایت حصل اصحاب کہ ارباب وَمَا یَذَّکَّرُ اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ بودند چنان

روایت کردند کہ چون حضرت سید را مدت عمر بآخر آمد و عزیمت آن جہانی نزدیک شد

بخادم خود اشارت کرد کہ سبوی آب گرم مہیا کند خادم گفت چون آب را گرم کردم

فرمود کہ بدر رود در را محکم بہ بست. و گفت بر و صلاے در دہ کہ سید غریب از عالم

نقل کرد خادم گفت بر در صومعہ گوش نہادم تا چہ خواہد کردن دیدم کہ برخاست و

وضو ساخت و غسل و جامہ اش را پوشید و بگنج خانہ فرو کشید و بانگے برزد کہ آسمانہا

پاکند و افلاکیان ہمہ پاکانند ارواح پاک روان ہمہ حاضر شدہ اند تو حاضر و ناظری

کہ امانتی بمن سپردہ بودی لطف کن بیا و بستان سَتَجِدُنِی اِنْ شَاءَ اللّٰہُ

مِنَ الصَّابِرِیْنَ ۝ و آہنگ رفتن کرد و گفت ؎ اے دوست قبولم کن و جانم

بستان + مستم کن و از ہر دو جہانم بستان + باہر چہ دلم قرار گیرد بے تو + آتش

بمن اندر زن و آنم بستان + و بحق جان را تسلیم کرد خادم فریاد کرد جامہا را چاک

ہمانا کہ خبر وفات سید بخدمت صاحب شمس الدین و اکابر رسیدہ افغان کنان

و سوی کنان حاضر شدند کافۂ اعاظم و اصاغر دار الفتح سرہا باز کردند و سید چنانکہ

ارکان اہل ایمان ہست حفاظ قرآن خوانان و شیوخ ذکر گویان و علما دستار پریشان

و مقربان ملازمان در حظیرہ مبارکش دفن کردند خدمت صاحب شمس الدین مالہا

فراوان خرج کردہ عرسہا ساختہ ختمہا کردند و فرمود کہ بالاتر بہ سید را پوشانیدند

بعد از چند روز خراب شد باز فرمود کہ طاقے برآوردند ہم منہدم شد شبے حضرت سید را

بخواب دید کہ بر سر ما عمارت مکنید بعد ازان کہ چہلم بگذشت مکتوبی درین باب

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بحضرت خداوندکار اصدار کرد مولانا با اصحاب کرام اکرام نموده بسوی قیصریه عازم
شد و زیارت سید را دریافته از نو عروسی بنیاد کردند تمام کتب و اجزای سید
صاحب شمس الدین عرضه داشت و آنچه مطلوب ایشان بود قبول کردند و چند
جزوی برسم تبرک و یادگاری سید بصاحب بخشیدند و بسوے قونیه عزیمت فرمودند
همچنان از مریدان حضرت بهاء الدین ولد منقولست که اوقات سید از استماع
معارف شیخ و کشف اسرار چنان گرم شدے که هر دو پاے خود را در آتش مشعل
نهاده بدستها خود جمود است آنش را کشتی تا حضرت بهاء الدین ولد با یک بروے
زدے که او را از مجلس بیرون کشید تا حضور ما مشوش نشود و چون نعره شیخ در گوش
می رسید در حال ساکن می شد همچنان حضرت جلبی عارف قدس الله سره العزیز
روایت کرد که روزی حکایت کرده است ریاضت سید ما بغایتی بود که ده روز
یا پانزده روز افطار نمی کرد و چون نفس تقاضا کردی و اتفاقا خورشی سید رحمته
زهدگان رسیدی رفتی و در تغاری که آب سرد در آنجا بودی آن خورش را بشستی و آنجا بقیه که ماند
بودی آنرا بخوردی و گفتی که اے نفس مفضول دست بس تو
چنان قدرت سعد و رحم دارد و هرگز بخشم مده اگر خورشیدن داری بوش
سلطان جوجتا حرام است و فسوس بر نفس او پیش همچنان بود
نابل نا بگرید از زار و نوا از دل و بستان دوام جان گزار همچنان
ولد قدس سره العزیز منقول است که روزی جماعتی از سید پرسیدند که اهل
است یا نے سید فرمود که راه را پایان نیست و منزل را پایان نیست زیرا که
سیر دوست یکے نیست الی الله است و یکے نیست فی الله است پایان ندارد

زیرا که گذر کردن ست از نیستی واز دنیاے دنی واز خودی خود رستن و این همه را آخر ست و پایان دارد اما چون بحق رسید بعد ازان سیر در علم و معرفت خدا ست و آنرا پایانی نیست چنانکه فرموده ؎ قالب دریا نشان با بهاست ٭ پس نشان پا درون بحر لاست ٭ زانکه منزل های خشکی را حیاط ٭ هست وه ها و وطنها و رباط ٭ باز منزلهاے دریا در وقوف ٭ وقت موجش بی جدار و بے سقوف ٭ نیست بیداران مراحل را سنام ٭ نے نشان ست آن منازل را نه نام ٭ ٭

همچنان حضرت سلطان ولد فرمود که سید برهان الدین قدس سره در عنفوان جوانی چهل روز تمام ملازم صحبت مولانای بزرگ بوده هر چه حاصل کرده ست از ولایت و کشوف دران چهل روز بوده است **حکایت** همچنان در نقل ست که چون حضرت سید وفات بهاء الدین ولد را شنید یکسال تمام بر سر خاکستر اندوه نشست و در فراق او می سوخت شبے شیخ را در خواب دید که از سر حدت بروے نظری میکرد و می گفت برهان الدین چگونه ست که گرد خداوندگار نمی گردی و او را تنها گذاشته و این طریقه لالای و تا بجی که میکنی نیست و این تقصیر را چه جواب خواهی دادن از هیبت آن حال بیدار گشته با استعجال تمام عزیمت روم نمود و بحضرت مولانا وصول یافته بانواع خدمات مشغول گشت **نقل است** از خدمت صاحب اصفهانی که روزے از بندگی سید استدعا کرد تا جاهاے بارگش را بشوید قطعاً ممکن نشد و قریب دوازده سال گذشته بود فرمود که اگر باز چرکین شود چکنم گفت باز بشویند فرمود ما بعالم هبت جامه شوی آمدیم گفت این فضولی را دیگر مکن و مرا مرنجان همانا که جان شوئی از جامه شوی بهتر ست، **همچنان** هم صاحب برهان الدین

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نقل کرد که چون شیخ الاسلام شہاب الدین سہروردی رحمۃ اللہ علیہ از دار الخلافہ بخدمت
سلطان رُوم آمدہ بود میخواست که زیارت حضرت سیّد را دریابد صاحب از
بندگی سیّد اجازت حاصل کردہ چون بحضرت سیّد در آمد دید که سیّد بر سر
خاک نشستہ بود اصلا حرکت نفرمود شیخ از دور سر نہاد و بنشست ہیچ گونہ قیل و قال درمیان نرفت شیخ
زاری کنان برخواست و روانہ شد مریدان گفتند در شما اصلا سوالی و جوابی و کلامی نرفت مبنی بر چہ بود شیخ
گفت پیش اہلِ حال زبانِ حال می باید نے زبانِ قال ؎ پیش بینا باشد
خموشی نفع تو ۔ زین سبب آمد خطاب اسکتو ۔ پس بزرو خاموش باش از انبیا
زیرِ نخل شیخ و پیر و اوستاد ۔ چہ بود آن حال بمجرد قال مشکلات در دن حل نمیشود
صاحب شمس الدین و اوان او از شیخ پرسیدند که او را چون دیدی گفت دریائی است
مواج از درِ معانی و عز حقائق اسرار محمدی صلے اللہ علیہ وسلم بغایت غایت
آشکار و غایت غایت پنہان و پندارم که در جمیع عالم بغیر از حضرت مولانا
جلال الدین قدس اللہ سرہ العزیز کسے تحقیق او نہ رسد و او را در نیابد ؎
بحریست در اسرار که پایانش نیست ۔ مستغرق عشق ست کہ سامانش نیست

الفصل الثالث فی ذکر مناقب مولانا قدس اللہ سرہ العزیز

راویان اخبار و حاویان اسرار که اخبار حقایق بودند روایت چنان کردند که
حضرت مولانا در سن پنج سالگی اکثر اوقات از جاے خود برخاستہ
مے شد تا حدے که مریدان بہاء الدین ولد او را درمیان می گرفتند از انانیت
و معانی و اشکالی غیبی بنظر شان متمثل مے شد یعنی صفوہ ملائکہ و سرہ
خواص البشر که مستوران قباب حضرت اند چنانکه در اوائل حال فرشتگان مقرب

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت رسول اللہ علیہ وسلم را و جبریل مریم را و ملائکہ اربعہ لوط را و خلیل را و سایر
مرسلین را علیہم السلام تمثل مے کردند و حضرت سلطان العلما استمالت فرمودے
کہ ایشان غیبا نند خود را بشما عرضہ می کنند تا نثار عنایات کنند و ہدایاے غیبی
ارمغان آوردہ اند و این نوع حالات و سکر بر ایشان بتواتر واقع می شد و خطاب
لفظ خداوندکار گفتہ بہاء الدین ولد ست ولادت حضرت مولانا در بلخ ساد بیست
ربیع الاول بودہ است سنہ اربع و ستمائۃ **حکایت** شیخ بدر الدین نقاش
المولوی چنان روایت کرد کہ من از حضرت سلطان ولد شنیدم کہ فرمود کہ بخط
مبارک بہاء الدین ولد در صحیفہ نوشتہ یافتند کہ حضرت جلال الدین محمد من در
بلخ شش سالہ بود کہ روز آدینہ بر بام خانہاے ما سیر میکرد و قاضی قرآن می خواند
و اکابر زادگان بلخ ہر جمعہ بخدمت او حاضر شدندے و با او صحبت و الفت
کردندے و تا وقت نماز با ہم بودندے مگر کودکے از میان ایشان بدیگرے
گفتہ باشد بیا تا ازین بام ببام دیگر بجہیم و کردمی بستند حضرت مولانا بر لب تبسم
کنان بدیشان جواب داد کہ اے برادران این نوع حرکت از گربہ و سگ و
جانوران دیگر می آید حیف نباشد کہ ایشان مکرم بدینہا مشغول شود چہ اگر در جان
شما قوت روحانی و میل جانی ہست بیائید تا سوے آسمان بریم و سیر منازل
ملکوت کنیم و دران حالت از نظر آن باعث غائب شدن گرفت و از غایت وہم
کودکان غریو برآوردند تا مردم ازان حال مطلع شدند دیدند کہ بعد از لحظہ رنگ
رنجتہ و در جسم مبارکش تغیرے ظاہر شدہ باز آمد جمیع کودکان سر ہا باز کردہ
ردی بر خاک قدمش نہادند مرید شدند فرمود کہ آن ساعت کہ من با شما مکالمہ میکردم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دیدم کہ جماعتی سبز قبایان مرا از میانِ شما برگرفتند و گرد اطباق افلاک و بروج سماوات
گردانیدند و عجائب عالم روحانی را بمن نمودند و چون فغانِ شما بگوشم رسید اینجا بگاہ
فرود آوردند و گویند دران سن اغلب در سہ و چہار روز یا ہفت روز افطار میکرد
ہمچنان از حضرت سیّد برہان الدین منقول است کہ او روایت کرد کہ حضرت
شیخ مہاء الدین ولد قدس اللہ روحہ پیوستہ میانِ اصحابِ کبار بکرات میفرمود
کہ خداوندکار من از نسل بزرگ است و بادشاہ اصل است و ولایت او باصالت
است چہ جدہ اش دختر شمس الدین سرخسی است و گویند شمس الائمہ شریف بود
ہم از قبل مادر بامیر المومنین علی مرتضیٰ رضی اللہ عنہ می رسند و مادرش دختر خوارزم شاہ
بلخ است و والدہ احمد خطیبی جدّم ہم دختر ملک بلخ است غرض از اعلام این انتساب
عن ظاہر ایشان است تا اہل نسبت و مناظرہ کنندگان بے وقوف را معلوم
گردد کہ حضرت آباء کرام و اجداد عظام ایشان از اصل چنین شاہان صوری
و معنوی بودہ اند و ازان عنصر پاک پالودہ اند و بر موجب اشارت نبوی کہ العرق
دساس عرق پاک ایشان را معتبر دارند و در تعظیم او بیفزایند **مثنوی** این نسب
خود پوست او را بودہ است + کز شہنشاہان مہ پالودہ است + مغز او کز اصل
بود دست پاک + نیست شلش از سمک خود تا سماک + تا بہ پشت آدم اسلاف ہمہ
مہتر آن بزم و رزم و ملحمہ + **ہمچنان** منقول است کہ روزے حضرت مولانا فرمودہ
کہ من در سن ہفت سالگی دایم در نماز صبح سورہ انا اعطینا ک الکوثر می خواندم و
میگریستم ناگاہ حضرت اللہ از رحمت بے نہایت بے دریغ خود بمن تجلّی کرد چنانچہ
بیخود شدم و چون بہوش آمدم از ہاتفے آواز شنیدم کہ جلال الدین بحق جلالِ ما

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

کہ بعد ازین مجاہدہ مکش کہ ما ترا محل مشاہدہ کردیم من بشکرانۂ آن عنایت بندگیہا می کنم
و بر موجب افلا یکون عبدا شکورا میگویم تا مگر اصحاب خود را بجمالی و کمالی و حالی توانم
رسانیدن ہمچنانکہ فرمود ؎ ہمچو تارے شد دل ہمان در شہود ✤ تا سر رشتہ بمن
رُوے نمود ✤ راہہاے صعب پایان بُردہ ایم ✤ رہ باہل خویش آسان کردہ ایم

حکایت از کبار اصحاب منقول است کہ چون حضرت بہاء الدین ولد از عالم
فانی بجہان باقی رحلت کرد حضرت مولانا در سال دوم بجانب شام غربت نمود
تا در علوم ظاہر ممارست نماید و کمال خود را باکمالیت رساند و گویند مقراوش آن
بود چون بشہر حلب رسید در مدرسہ حلاویہ نزول کرد و از مریدان پدرش چند یارے
ملازم خدمتش بودند در آنجا مدتے مقیم شدند کہ ملک الامراء حلب کمال الدین عدیم کہ
مالک ملک حلب بود مردے بود فاضل و علامہ و کاروان و صاحب دل و روشن
روان از غایت اعتقاد خدمت متوافرہ می نمود و پیوستہ ملازم حضرتش می بود
ازان سبب کہ فرزند سلطان العلما بود و بتدریس مشغول می شد و چون در ذات
مولانا فطانت و ذکاوت عظیم مے دید و در تعلیم و تفہیم او جد بیحد می نمود و از ہمہ طلبہ
علم بیشتر و پیشتر درس بدو می گفت بعضی از خواص او و طلبہ علم وغیرہ از سر انکار و
حسدے کہ داشتن ازان ملازمت و رغبت او ملول می شدند و ہمچنان نواب مدرسہ
نا نواب ملک شکایت می کرد کہ حضرت مولانا ہر نیم شبے از حجرہ اش غایب می شود
نمی دانیم کہ کجا می رود و عجب این ہست کہ در مدرسہ بستہ ہست و باقی نمیدانیم کہ
حال چون ہست ملک کمال الدین از سخنان آن ناقصان قاصر فہم متردد و خاطر مشوش
ہمانا کہ شبے در حجرہ بر آب متواری می گشتہ خواہست کہ صورت حال را دریابد چون

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نیم شب شد دید که حضرت مولانا از حجرهٔ خود بدر آمد روانه شد چون بدر مدرسه
دربان بیرون آمد ملک کمال الدین آهسته آهسته در عقب او روانه شد تا چون او
دروازهٔ شهر رسید همچنان دروازه باز شد بیرون آمد تا مسجد خلیل الرحمن نگذشت کمال الدین
نظر کرد قبهٔ سفید دید پر از غیبیان سبز پوش که در جمیع عمر خود مثل ایشان ندیده بود
ایشان حضرت مولانا را استقبال کرده سر نهادند کمال الدین از این هیبت
بیهوش شد تا وقت اشراق بیخود خفته بود چون بیدار شد نظر کرد قبه دید
و نه دران حوالی کسی بود برخاست زاری کنان و ازان حرکت پشیمان دران صحرا
می رفت تا شب شد و پایان نمی دید پایهاش از غایت نازکی آبلها کرده بود چه در
همه عمر خود پیاده نرفته بود شب همه شب تا سحر بانگها می زد و استغفار می کرد بدین
سوال دو شبانه روز گذشت ازین طرف چون لشکریان ملک را دو شبانه روز
ندیدند دیوانه شدند و این خبر که ملک جلال الدین ناگاه غائب در شهر شایع گشته
کیفیت حال را حجاب ملک از بواب مدرسه دریافتند صبحدم مجموع جنیان
از دروازه بیرون آمدند و دران صحرا با طلب او متفرق گشته از ناگاه بحضرت مولانا
ملاقات افتاد بجمعهم باذلت تمام سر نهادند همچنان گریستند و چون سبب گریه
ایشان را میدانست فرمود که براه مسجد خلیل روند تا گم شده را بیابند
همه روز آبدار ملک سپه میراند در صحرا ملک را درمانده و خسته شده یافت و
از غایت جوع و عطش از حیات کلی امید بریده بود آمد سر نهاد و بسیاری
گریست و آب و طعامی که برگرفته بود پیش آورد ملک گفت مرا چون یافتی گفت
با لشکر شهر حلب بطلب ملک بیرون آمده بودیم من بنده از دور بحیرت [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وحکایت را عرضه داشتیم بدین جانب اشارت فرمود و للہ الحمد کہ مطلوب خود را
یافتم ملک هیچ نه گفت و بر اسپ تازی سوار شد چون بشهر رسید اجلاس وسیع
عظیم کرد بارادت تمام مرید و مخلص شد نام حساد خجل و شرمسار گشتند و اهل حلب
زن و مرد مرید و محب شدند و چون غلبهٔ عام از حد گذشت از آفت اشتهار گریزان
گشته روز سیوم بسوی دمشق هجرت فرمودند بعد از چند ماه مگر سلطان عزالدین
روم ملک الادیان بدرالدین یحیی رحمة الله علیه بخدمت ملک حلب کمال الدین را
برسالت فرستاده بود بدعوت مولانا که بمقر خود عودت نماید این قضیه علی التمام و الکمال
کمال الدین بخدمتش تقریر کرد همچنان ملک الادیان بدرالدین یحیی ارادت آورد
این حکایت را در وقت مراجعت بحضرت سلطان اسلام و خواص حضرت او باز
گفت همشان عاشق و معتقد شدند **همچنان منقولست** که روزی حضرت
شیخ صلاح الدین رضی الله عنه فرمود که در خدمت سید برهان الدین محقق
عظم الله ذکره بحضور تمام مراقب نشسته بودم داود از عظمت مولانا کلمات منیر شنود
گفت که در ادان صبا که لالا و اتابک سلطان بودم در اوقات عروج خود بهیبت
کرت بیشتر حضرت او را بر گردن خود گرفته بالای عرش برده ام تا بدین عظمت
رسیده و مرا بر دوی حقوق بسیار است و او را بر من ضعاف و الاف آنست و چون
این حکایت را بحضرت مولانا روایت کردم فرمود که همچنان است و صد هزار چندانست
و رحمت و احسان آن خاندان بی پایان است و این بیت را گفت ؎

اَحْسِنْ اِلَی النَّاسِ تَسْتَعْبِدْ قُلُوْبَهُمْ + فَطَالَمَا اسْتَعْبَدَ الْاِنْسَانَ اِحْسَانٌ

حکایت همچنان سنان الدین اقشهری که از کبار اصحاب کشف بود در دایت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چنان کردہ کہ چون حضرت مولانا بطرف دمشق برای تحصیل کردن عزیمت نمود مگر قافلہ
شام در ولایت سیس بمغارہ رسیدہ نزول کردند و دران مغارہ چہل نفر راہبان
مرتاض منقطع می بودند تا حدے کہ کشف رازہای عالم میکردند و از معاملات سفلی خبر
می دادند و ضمائر مردم می گفتند و از اطراف شان تحفہ و نذر می بردند ہمانا کہ
چون حضرت مولانا را دیدند کودکے را اشارت کردند تا او در ہوا پرواز کردہ
میان ارض و سما بایستاد و حضرت مولانا قدس سرہ سر مبارک در پیش خویش
انداختہ مراقب شدہ بود از ناگاہ آن کودک فریاد کرد کہ بمن چارہ کنید والا
ہمین جا می نشینم و از ہیبت آن شخص مراقب ہلاک می شوم گفتند فرود آے
گفت نمی توانم فرود آمدن گویا کہ مرا اینجا بگاہ بمیخ دوختند چندانکہ کوشیدند نتوانست
فرود آمدن ہمگان سر در قدم مولانا نہادند کہ اے سلطان دین ستاری فرما
و رسوائی مکن گفت بغیر از گفتن کلمہ توحید چارہ نیست فی الحال کودک کلمہ شہادت
بر زبان راند کہ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ
و بآسانی فرود آمد ہمشان بالیقان تمام ایمان آوردند و میخواستند کہ مصحوب آن
حضرت روانہ شوند راہ ندادہ فرمود کہ ہمین جا بعبادت مشغول شوید و ما را از دعاے خیر
فراموش مکنید باز بہمان عبادت و ریاضت ملازم بودہ مغیبات عالم سفلی
ملک ایشان شد و در آنجا بگاہ گوشۂ ساختہ سالہا در وارد را خدمات می کردند
ہمچنان کردند کہ چون حضرت مولانا بدمشق رسیدند علماء شہر و اکابر ہر کہ بودند
استقبال کردہ در مدرسۂ مقدسہ فرود آوردند و خدمات عظیم کردند و او بریاضت
تمام بعلوم دینی مشغول شد گویند قریب ہفت سال مقیم دمشق بود و گویند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چہل سالہ بود و نوبت اوّل با حضرت سید از قونیہ سفر کردہ در قیصریہ پیش
صاحب اصفہانی بماند چون حضرت مولانا باز گشت در ملازمت او باز بقونیہ بیاید
ہمچنان منقولست کہ روزے در میدان دمشق سیر می کرد در میان خلائق
شخصے بوالعجب مقابل افتاد دو زنگی سیاہ پوشیدہ کلاہے بر سر نہادہ گشت
مے کرد چون نزدیک مولانا رسید دست مبارکش را بوسید و گفت صراف عالم
مرا دریاب و آن حضرت مولانا شمس الدین تبریزی بود و حضرت مولانا بہ دریافتن
در میان غلبہ ناپدید شد بعد از اندک زمانے حضرت مولانا عزیمت روم فرمودہ چون
بقیصریہ رسید اکابر و علما و عرفا بابر رفتند و تعظیم عظیم کردند خدمت صاحب
اصفہانی می خواست کہ بسرای خود برد سید برہان الدین تمکین نداد کہ سنت
مولانای بزرگ اینست کہ در مدرسہ نزول کنند و چون حضرت مولانا از غلبۂ
زیارت مردم در خلوت شد بطریق یاری سید فرمود کہ و للہ الحمد والمنۃ کہ در جمیع
علوم ظاہر صد ہمچو پدرے می خواہیم کہ زمانے در علم باطن خوض کنی تا علم لدنی را بظہور رسانی
و مرا ارادت ہست کہ پیش من خلوتے برآری ہمانا کہ اشارت سید را بصدق تمام قبول
نمود سید فرمود کہ ہفت روز روزہ بگیر مولانا گفت اندک است تا چہل روز باشد
سید خلوتے راست کرد مولانا را بخلوت نشاند و در حجرہ را بگلی برآورد گویند
غیر از ابریق آب و چند قرص جوین ہیچ نبود بعد از انکہ چہل روز بگذشت سید در
خلوت را بگشاد چون در آمد دید کہ حضرت مولانا بحضور تمام در کنج تفکر سر بگریبان
تحیر فرو بردہ تدبر عالم باطن روی آوردہ بمشاہدۂ عجائب لامکان مشغول شدہ است
در رسید و فی انفسکم افلا تبصرون مستغرق گشتہ ؎ بیرون ز تو نیست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ہرچہ در عالم ہست ✤ در خود بطلب ہر آنچہ خواہی کہ توئی ✤ ساعتے توقف کرد
اصلا نگران نشد آہستہ بیرون آمد در خلوت را برآورد تا چہل روز دیگر بگذشت
باز در آمد دید کہ بنماز ایستادہ نیاز می کند و از عینان مبارکش عینان تحیر بیان قطرات
روان شدہ است قطعا بسیدنہ پرداخت حضرت سید باز بیرون آمد و در را
محکم کرد و بمراقبت حال او مشغول شد چون چلہ سیوم بگذشت سید نعرہ زنان
در خلوت را خراب کردہ دید کہ مولانا از خلوت بصد جلوت تبسم کنان برابر
سید آمد و ہر دو چشمان مبارکش از مستی دریاے موج الٰہی گشتہ بود
در دو چشمش ہمین خیال یار ما ✤ رقص قصہ ان در سودان بصر ✤ سید سر بسجدہ
شکر نہاد بحد زاری و رقت کردہ حضرت مولانا را در کنار گرفت و بر روے
مبارک او بوسہا افشان کردہ باز دیگر سر نہاد کہ در جمیع علوم عقلی و
نقلی و کسبی و کشفی بے نظیر عالمیان بودے والحال در اسرار باطن
و سر سر اہل حقائق و مکاشفات روحانیان و دیدار مغیبات انگشت نمائے
انبیا و اولیا شدہ چہ تمام مشائخ پیشین دانشمندان راستین درین حسرت
و درین حیرت بودند کہ بحضرت چون تو بادشاہی وصول یابند و از اصول کیفیت
وصول باصول شوند وَلِلّٰہِ الْحَمْدُ فِی الْاٰخِرَۃِ وَالْاُوْلٰی کہ من بندہ ضعیف نحیف
بدین سعادت سرمدی و دولت ابدی رسیدم و دیدم بسم اللہ روان
و روان جہانیان را بحیات تازہ و رحمت بے اندازہ مستغرق گردان و
مردگان عالم صورت را بمعنی و عشق خود زندہ کن و آن بود کہ حضرت مولانا
بطرف قونیہ روانہ شد و بتدریس علوم مشغول گشتہ ابواب مواعظ و نصایح

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وتذکیر را مفتوح گردانیده دستار خود را بر موجب اشارت نبوی العمایم تیجان العرب
دانشمندانه می پیچید و ارسال می کرد و ردائے فراخ آستین چنانکه سنت علماء
راستین بود می پوشید بعد ازان بمرور ایام حضرت سید از ممالک ملک بعالم
ملکوت نقل فرمود و حضرت مولانا بجانب قیصریه رفته زیارت سید را دریافت
چنان که یاد کرده شد بعد ازان بقونیه باز آمد زمانے نگذشت که دوم بار
حضرت سلطان الفقرا مولانا شمس الدین تبریزی قدس الله سره العزیز
بقونیه رسید در بیست و هشتم جمادی الآخر سنه اثنی واربعین وستمائة ؛
حکایت وهمچنان ابتدائے حکایت مولانا شمس الدین تبریزی عظم الله
ذکره آن چنان است که در شهر تبریز مرید شیخ ابو بکر تبریزی عظ زنبیل باف بود
وآن بزرگ دین در ولایت وکشف القلب یگانه خود بود وحضرت شمس الدین
تبریزی را مقامات ومرتبت بدانجا رسیده بود که او را نمی پسندید واز ان عالی تر
پری می جست تا از برکت صحبت آن اعلیٰ وعظیم تر شود وبدرجات العلے
ارتقا نماید ودرین طلب سالها بسر وپا گشته گرد عالم می گشت وسیاحات
میکرد تا بدان نام مشهور شد که شمس الدین پرنده خواهد بود مگر شیخ وقت بیقرار
شد وشورهائے عظیم فرمود واز استغراق تجلیات قدسی مست گشته در
مناجات گفت خداوندا می خواهم که از محبوبان مستور خود یکے را بمن بنمائے
خطاب عزت در رسید که آن چنان شاهد مستور وموجود معفور که استدعا میکنی
همانا که فرزند دلبند سلطان العلماء بهاء الدین ولد بلخی است گفت خدایا دیدار
مبارک او بمن بنمائے جواب آمد که چه شکرانه می دهی فرمود که سر را بشکرانه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

می دہیم کہ بغیر سر چیزے ندارم الہام آمد کہ باقلیم رُوم رو تا بمقصود برسی و مطلوب
حقیقی را یابی مگر اخلاص درمیان جان بستہ بصدق تمام و عشق عظیم جانب ملک رُوم
روانہ شد بعضی گویند از دمشق بروم آمد و بعضی گفتند باز بہ تبریز رفتہ
بُروم آمد و چون بشہر قونیہ وصول یافت چنانکہ مشہور ست در محلۂ
شکر فروشان نزول کردہ حجرۂ بگرفت و بر در حجرہ اش دوستہ دینارے
قفلے نادرمی نہاد و مفتاح را در گوشۂ دستار چہ قیمتی بستہ بر دوش مے
انداخت تا خلق را گمان آید کہ تاجر بزرگ است خود در حجرۂ غیر از کہنہ حصیرے
و شکستہ کوزۂ و بالشی از خشت خام نبود و دہ پانزدہ روزے کردہ را در آب
پاچہ تر کردہ افطار می فرمود ہمچنان منقول ست کہ روزے آن سلطان
عالم جان بر در خان نشستہ بود مگر حضرت مولانا قدس اللہ لطیفہ از مدرسۂ
آئینہ فروشان بیرون آمدہ بر اشتر راہوار سوار شدہ تمام طالب علمان
و دانشمندان در رکابش پیادہ انا نجا عبور می کردند ہمانا کہ حضرت مولانا شمس الدین
برخاست و پیش دوید و لگام اشتر را محکم بگرفت و گفت اے عرّاف نقود معانی
و عالم اسما بگو کہ حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بزرگ تر بود یا بایزید فرمود
کہ نے نے محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم سرور و سالار جمیع انبیا و اولیا
ست و بزرگی و بزرگواری ازان اوست بحقیقت ؎ بخشا
دادن جان کار ما + تا فلک سالار ما فخر جہان مصطفی ست + شمس الدین تبریزی
گفت چہ معنی ست کہ حضرت رسالت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم
سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ میفرماید و بایزید سُبْحَانِیْ مَا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اَعْظَمُ شَانِیْ وَاَنَا سُلْطَانُ السَّلَاطِیْنَ می گوید همانا که مولانا از اشتر فرود آمده
از هیبت آن سوال نعرهٔ بزد و بیهوش شد و تا یک ساعت نجومی رصدی خفته
بود و خلق عالم آن جایگاه هنگامه نهاده و چون آن عالم غیبان بخود آمده گفت که
ابو یزید را تشنگی از جرعهٔ ساکن شد دم از سیرابی زد و کوزهٔ ادراک او از ان
پر شد و آن نور بقدر روزنه خانهٔ او بود اما مصطفی را صلی الله علیه وسلم
استسقاء عظیم و تشنگی در تشنگی بود و سینهٔ مبارکش بشرح اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ
صَدْرَكَ ÷ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌ کشاده شده بود لاجرم دم از تشنگی رود هد
استسقاء یادتی قربت بود دست مولانا شمس الدین را گرفته و پیاده بمدرسهٔ خود
آورده در حجره در آمدند تا چهل روز تمام هیچ آفریده را راه ندادند بعضی گویند
سه ماه تمام از حجرهٔ بیرون نیامدند منقولست که روزی حضرت مولانا فرمود که چون
مولانا شمس الدین از من این سوال را کرد دیدم که از فراق سرم دریچه باز شد و
دودی تا ساق عرش عظیم متصاعد گشت همانا که ترک درس مدرسه و تذکیر منبر
و صدارت مسند کرده بمطالعه اسرار الواح ارواح مشغول شدند چنانکه فرمود
عطار دو اردفته پاره بودم ÷ زدست او زمان می نشستم ÷ چو دیدم
لوح پیشانی ساقی ÷ شدم مست و قلمها را شکستم ÷ و همچنان چون آن صحبت
انقطاع کلی و خلوت از حد گذشت کافهٔ خلق بجوش آمدند و محبان و یاران از هر
غیرت و حسد در هم شدند و گفتند که این چه کس است و از کجاست باتفاق تمام
قصد آن بزرگ کردند و فتنهٔ عظیم در میان یاران واقع شد همانا که روز پنجشنبه
بیست و یکم ماه شوال سنهٔ ثلاث و اربعین و سبعمائة حضرت مولانا شمس الدین

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

غیبت نمود قریب ہا ہی طلب او می کردند اثرے پیدا نشد کہ چہ شد و بکجا رفت
پس حضرت مولانا فرمود از ہندباری فرجی ساختند و کلاہی از پشم عسلی بر سر
نہاد و گویند دران ولایت ہندباری را اہل غرامی پوشیدند و قاعدہ قدما
آن بود چنانکہ درین عہد غاشیہ می پوشند ہمچنان پیراہن را نیز پیش باز
کردہ پوشیدہ و کفش و موزہ مولوی در پا کردند و دستار ابا شکر آویز
پیچیدند و فرمودند کہ رباب راشش خانہ ساختند چہ از قدیم العہد رباب چہار سو
بود و فرمود شش گوشہ رباب ما اشارح شش گوشہ عالم ست و الف تار
رباب ستین بالف ارواح ہست با الف اللہ گر ترا گوش ہست بشنو و ربود
چشمے ببین۔ بعد ازان بنیاد سماع نہاد و از شور عشق و غوغاے عاشقان
اطراف عالم بر شد و خلق جہان از وضیع و شریف و قوی و ضعیف و فقیہ و
فقیر و عامی و مسلمان و کافر و جمیع اہل ملل و ارباب مذاہب و دول روی
بحضرت مولانا آوردہ ہمہ مردم شعر خوان و اہل طرب شدند و دائما لیلاً و نہاراً
بسماع و تواجد مشغول شدند و یکدم مجال آرامش و آسایش نداشت و بسا
منکر و حساد و خود پرستان و متعجب کوردلان متحیر و محجوبان متکبر کہ مبتدعان
شریعت و مرتدان طریقت بودند از اطراف عزیمت گرفتند و زبان طعن
بر کشودند اِنَّ ھٰذَا لَشَیْءٌ عُجَابٌ ط دریغا نازنین مردے و عالمی و با شاہزادہ
کہ از ناگاہ دیوانہ شد و از مداومت سماع و ریاضت و جوع مختل العقل گشت
و مجذوب شد چنانکہ صنادید کفار در شان محمد مختار صلے اللہ علیہ وسلم گفتہ بودند
و آن ہمہ از صحبت آن شخص تبریزی بودہ و حضرت باری تعالیٰ در قہر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ایشان را جواب باصواب فرمود مَا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُوْنٍ ۵ و مصطفی
صلی اللہ علیہ وسلم میفرماید کہ ہیچ ایمان بندہ بخدا درست نشود تا مردم جہال
جہان وی را بمجنون منسوب نہ کنند ۵ گر فلاطون را رسد زین گون جنون ۵
دفتر طب را فروشوید بجون ۵ آنچنان دیوانگی بگسست بند ۵ کہ ہمہ
دیوانگان بندم دہند ۵ وچون حقیقت حقیقت حضرتش معلوم عالمیان
شد آنانکہ توفیق وعنایت حق رفیق جان ایشان شدہ بود بندہ و مرید
گشتہ نادم ومستغفر شدند وگروہے کہ در طغیان وکفران خود قساوتی داشتند
در اندک زمانے مخذول ومنکوب گشتند وَلَا يَزِيْدُ الْكٰفِرِيْنَ كُفْرُهُمْ اِلَّا
خَسَارًا ۵ چنانکہ فرمود ۵ مشو تو منکر پاکان تبرس از رحم بے باکان ۵
کہ صبر جان غمناکان ترا فانی کند فانی ۵ امید است کہ تمام فضل مولنا
شمس الدین را در فضل مناقب او گفتہ ایم اِنْ شَاءَ اللّٰهُ وَحْدَهُ الْعَزِيْزُ

حکایت منقول است کہ حرم مولانا کرا خاتون رحمہا اللہ علیہ کہ در طہارت
ذیل وتفاوت عرض مریم ثانی بود روایت کرد کہ روزے حضرت مولانا در قلب
ایام زمستان مولانا بر زانوے حضرت شمس الدین تبریزی تکیہ کردہ بودند
ومن از شگاف در خلوت گوش وفا سوے ایشان نہادہ بودم تا چہ اسرار
می گویند ودر میانہ حال چہ می رود از ناگاہ دیدم کہ دیوار خانہ کشودہ شد و
شش نفر مرد مہیب از مردم غیبی در آمدند سلام کردند وسر نہادہ دستہ
گلی در پیش مولانا نہادند وتا قرب پیشین بحضور تمام نشستہ بودند چنانکہ
اصلا کلمہ گفتہ نشد حضرت مولانا بخدمت شمس الدین اشارت کرد کہ نماز بگذاریم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اما متی بحق شمس الدین فرمود که باوجود شما کسی را اما متی نه رسد مولانا اما متی کرد بعد
از انکه اتمام نماز ادا یافت آن شش نفر گرامی اکرام کنان برخاستند و از ان
هیبت بیهوش شدم چون خود را جمع کردم دیدم که مولانا بیرون آمد و ان دستار
گل را بمن داد که این را نگاه دار و من برگے چند از ان گل بدکان عطاران فرستادم
و این نوع گلی ما هیچ ندیده ایم این گل از کجاست و این را چه نام هست تمام
عطاران بر طراوت و رنگ و بوئے آن گل حیران ماندند که در قلب زمستان
این چنین گل غریب از کجا آمد دران جماعت خواجه بود معتبر شرف الدین
هندی نام که دایم بتجارت هندوستان رفتے و متاعهاے غریب و عجیب آوردے
چون گل را بوے عرض کردند گفت این گل هندوستان هست و مخصوص دران
ولایت می روید در حوالی سراندیپ والحال بنده در اقلیم روم چه کار دارد مرا
می باید که کیفیت این حال را دریابم که این تحفه در روم چون آمده خادمه کرا خاتون
برگ ها را برگرفته باز برد و حکایت را باز گفت حضرت کرا خاتون را حیرت یکے
در هزار شد از ناگاه حضرت مولانا در آمد فرمود که آن گلدسته را سربسته دارد
بکسے نامحرم منما که مستوران حرم کرم و باغبانان حرم ارم که اقطاب هندوستانند
آنرا جهت تو ارمغان آورده اند تا دماغ جانت و چشم چشمت را قوت بخشد الله
الله بنکو محافظت کن تا چشم را زخم نرسد و گویند تا دم آخرین کرا خاتون آن
نگاه می داشت مگر که ازان مجموع چند برگے بخدمت کرخی خاتون حرم سلطان داده
بود و آن هم باجازت مولانا بود و هر کرا چشم درد کردے برگ را می مالید شفا یافت
اصلا رنگ و بوئے آن گل تغیر نکرده بود ببرکت آسیب آن عزیزان مشک جیب

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان از حضرت کراخاتون رحمها الله سبحانه منقولست که گفت در خانه چراغ
پایه بود بطول قد آدمی ساخته بودند همانا که حضرت مولانا از اول شب تا طلوع فجر
بر سر پای ایستاده معارف بهاء الدین ولد را مطالعه میکرد شبی جماعتی از جنیان
که سکان بقاع بودند بمن شکایت کردند که ما را تاب تابش چراغ نیست واز روشنائی
چراغ زحمت عظیم می بینیم مبادا که بمردم خانه از ما المی برسد کراخاتون فرمود که این
حکایت را بحضرت مولانا عرض کردم تبسم فرمود تا سه روز هیچ گونه جوابی نگفت
بعد ازان فرمود که بعد الیوم غم مخور که تمام جنیان مرید و معتقد ما شدند و بهیچ کسی از
فرزندان و یاران ما زحمتی نخواهند داد **حکایت** فخر الاصحاب جلال الدین قصاب
رحمة الله علیه از مریدان قدیم مولانا بود و او مردی بود بر لطائف و ظرائف جهان
واد را سنت چنان بودی که تازی بچگان میخرید و تیمار داشتی کرده با اکابر میفروخت
واد را اسپان نیکو دائما در اصطبل بودی چنان روایت کرد که روزی حضرت
مولانا را از عالم بیچون شوری عظیم ظاهر شده بود و چهل روز تمام دستار بزرگش را
عریانه تحت العنق بسته میگشت از ناگاه دیدم که غرق شده بهیبت تمام از در
در آمد و من بیچاره سر نهادم و متحیر ماندم فرمود که آن فلان اسپ حسان را زین
کن ما سه نفر خدمتکار جوان بصد هزار جهد زین نهاده پیش کشیدیم سوار گشته بر ابر قبله
روانه شد گفتم که بنده خداوندگار نیز بیاید فرمود که بهمت مدد کن شبانگاه دیدم
که گرد آلود گشته باز رسید و آن چنان اسپ فیل جثه بغایت نحیف و دو تا شده
بود روز دوم می بینم که باز آمد و اسپی دیگر بهتر ازان خواسته سوار شد و برفت
و وقت نماز شام باز آمد اسپ تازی ضعیف شده و کنکال شده بود و من اصلا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نیارستم دم زدن سیوم روز باز آمد بر اسپے دیگر سوار گشته روانه شد همچنان وقت نماز مغرب باید
واز مرکب فرود آمد بخانه در آمد و بفراغت تمام بنشست ؎ مژده فرده اے گروه پیش باز +
کان سگ دمے رخ بدوزخ رفت باز + فقطع دابر القوم الذین ظلموا والحمد لله رب العالمین
و مرا از هیبت مولانا مجال نشد که پرسم از کیفیت حال بعد از چند روز از طرف شام کاروانے
عظیم رسید خبر دادند که لشکر مغل شهر دمشق را قوے بتنگ آورده اند و گویند بلا کو خان بود
که در سنه خمس وخمسین وستمائة بغداد را بشمشیر گرفته و خلیفه را کشته و در سنه سبع وخمسین وستمائة
قصد شام کرد و حلب را بگرفت و گویند که منکوقا با لشکر گران تا دمشق براند و دران وقت
که لشکر محاصره دمشق کرده بود و اهالی دمشق حضرت مولانا را آنجا معاینه دیدند که بمجاورت
لشکر اسلام رسیده مغل را شکستند و بکلی منهزم گشته خایبا و خاسرا مراجعت نمودند راوی
خبر می گوید که از بشاشت استماع این خبر شادان شده بحضرت مولانا آمدم تا وصف حال
دمشق را بگویم فرمود که آرے جلال الدین ؎ آن شهوارے که سپه باشد ظفر + اهل دین را
کیست سلطان البصر + تمام یاران نعره زنان شورها کردند و در میان عالمیان شورے و
سروری حاصل شده این کرامت و خدمت منتشر گشته مجبان مستبشر شده اند **حکایت**
اکابر اصحاب روایت کردند که معتبر خواجهٔ معتمول نیاز مند از شهر تبریز در خانه لشکر فروشان
نزول کرده بود مگر روزے از خواجگان شهر قونیه استفسار کرده است که درین شهر از مشائخ
و علما کیانند که بزیارت ایشان مشرف شوم و سعادت دستبوس ایشان را دریابم [illegible]
نمایم و از مواید فواید ایشان مستفید شوم که مقصود عارفان عالم از زحمات اسفار و مطالعه
استعار دریافتن حضور علماے کبار و مشائخ ابرار است نه آنکه محض تجارت و اکتساب اسباب
چنانکه گفته اند ؎ گفت حق اندر سفر سرجا روی + باید اول طالب مردے شوی +

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

گفتند درین شهر ما مشائخ کرام و علماے عظام بسیار اند اما شیخ الاسلام و محدث ایام خدمت
شیخ صدر الدین ست که در جمیع علوم دینی و طریقت مشائخ یقینی عدیم المثال ست خواجگان
شهر او را برگرفته بزیارت شیخ صدر الدین روانه شدند و قریب دو لیست دینار را از معانیهاے
عجیب و تحفه غریب با هم بردند چون خواجه تبریزی بر در شیخ رسید بیار خدم و حشم و غلامان و
وحجاب و بواب و حوشی هر چند تماشا کرد از ین حال انفعال نموده ملول شد که من بزیارت امیر آمده ام
یا بدیدن فقیر گفتند شیخ را این معنی زیان نمی کند که او یقین نفس کامل دارد و چنانکه حلوا طبیب را
زیان نه دارد اما بخور مجروح مزاج را زیان دارد و شاید حلوا خوردن غالبا باکراه تمام در آمد
صحبت شیخ را دریافت از شیخ همنه استدعا کرده از زیانهاے متواتر اثر شکایت نموده و
طلب استخلاص کرده و گفته که در وقت حولان حول وجه زکات را بارباب حاجات می رسانم
و بوسع طاقت صدقات را دریغ نمیدارم اما سبب زیان مندی خود را نمیدانم که از کجاست
چندانکه نیاز و ابتهال مے نمود شیخ بحال او ملتفت نمی شد همچنان خایب و خاسر و ملول مراجعت
کردند دوم روز از خواجگان سوال کرد که درویشے و عزیزے دیگر نیست که از صحبت او توان
برخوردار شدن و بمقصود رسیدن و استعانت طلبیدن گفتند آن چنان مردے و
شبهسوارے که میطلبی حضرت مولانا جلال الدین ست که ترک ما سوی الله کرده دوکان دو
کون را پشت پازده ست و شب و روز بعبادت الله مشغول گشته ست و در تقریر
مواعظ دریاے محیط معانی ست خواجه تبریز بشغف تمام لابهاے عظیم نموده که مرا بخدمت او
دلالت کنید که از مجرد استماع حال او دریاے من سروری سرزد خواجه جنید او را بسوے مدرسه
مولانا رهبری کردند و مبلغ پنجاه دینار زر بر کنار دستار چه بسته با هم بردند هماناکه چون بمدرسه
مولانا در آمدند حضرت مولانا در جماعت خانه بشهانشسته بودند و بمطالعه کتب مستغرق گشته

خواجگان باجمعهم سرنهادند و بیخود شدند و خواجه تبریزی از یک نظر مبارک لایعقل گشته بسیار
گریست مولانا فرمود که بجاه دینار تو در محل قبول افتاد و بهتر ازان دولست دینار لست که
تلف شد و حق تعالی میخواست که بر تو آفتی و قضاے بفرستد ان قضا را بدین صحبت بخشید
وازان آفت رهیدی هان نومید نباشی که بعد الیوم دیگر زیان مند نشوی و عذرخانات را
خواسته آید خواجه ازان نفس مشکین حیران گشته شادان شد بعد ازان فرمود که سبب زیانمندی
و بی برکتی تو و کمیت تو آن بود که روزے در فرنگستان مغرب در محلهٔ میرفتی و درویشی فرنگے
از اولیاء کبار بر سر چهارسو خفته بود در هنگام گذر بر سروے خطوه اندختی و ازو نفرت نمودے
دل مبارک آن عزیز از تو رنجیده شده است و ازان سبب ترا چندین وقایع و خسارت پیش آمد
بود و او را خوشنود کن و ازوے حلالی بخواه و هم سلام مابوے رسان خواه بیچاره ازین
اشارت سراسیمه شد حضرت مولانا فرمود که این ساعت میخواهی که او را مشاهده کنی نگاه کنی
دست مبارک بر دیوار زده دریے از دیوار گشوده شد خواجه دید که آن مرد در فرنگستان در جاے
خفته هست خواجه در حال سر نهاد و جاهها را چاک زد و ازان مستی دیوانه وار بیرون آمده
عزیمت نمود چون بدان دیار رسیده دران محله بطلب آن مرد می گشت در همانجا نگاه که بوے
نموده بود نداء او را خفته دیدند دور فرود آمد و سر نهاد درویش فرنگ گفت چکنم حضرت مولانا
نمی گذارد والا میخواستم که خود را قدرت خدای تعالی را بتو می نمودم اکنون نزدیک تر خواجه را
در کنار گرفته بر رویش بوسها داد فرمود که اکنون نگاه کن تا حضرت شیخم را بینی در حال
نگاه خواجه نگاه کرد دید که حضرت مولانا مستغرق سماع گشته درین لذت دو عالمے کند و
رفتنها میفرماید ملکیت او را رفت و خوش باش گر نه ی باید باش + نواهی عقیق و لعل شو
خواهی کلوخ سنگ شو + گر مومنی مجویدت ور کافری بیابدت + این گو برو صدیق شو آن گو برو گبر شو +

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وچون بمجلس مبارکش وصول یافت سلام وسجدات آن درویش فرنگ را رسا بنده بے نہایت
اسباب باصحاب ایثار کرده در قونیه مسکن ساخت واز جمله عاشقان مخلص شد حکایت
منقولست که در سرای معین الدین پروانه شبے سماع عظیم شده بود شیوخ ابرار و
علما مختار حاضر بودند وآن شب حضرت مولانا شورهاے عظیم میکرد ونعرهاے پیاپے میزد
آخرالحال بحجرخانه رفت واستاد بعد از لحظه فرمود که تا قوالان چیز نگویند تمام اکابران حیران
ماندند بعد از ساعتے که مراقب گشته بود سر برداشت وهر دو چشم مبارکش گویا دو طشت پرخون
گشته بود فرمود که یاران پیش آیند در دو چشم من عظمت انوار خداے تعالی را عیان تفرج
کنند کسی را امکان نظر آن نظر بے نظیر نبود وهر که بجد نظر کردے فی الحال چشمهاش خیره و
بے قوت شدے وجمله فریادها کردند وسرنهادند همچنان حضرت مولانا بسوے جلبی
حسام الدین نگران گشته فرمود بیا دین من بیا ایمان من بیا جان من بیا سلطان من
پادشاه حقیقی من وحضرت جلبی نرمانبرد وامثالها میرفت مگر پروانه بخدمت امیر تاج الدین
مغرخراسانی پنهانی گفته باشد عجبا آنچه مولانا در حق جلبی حسام الدین میفرماید ورد آن معنی
هست در استحقاق آن خطابات دارد یا تکلف میکند درحال جلبی حسام الدین پیش آمده
پروانه را محکم بگرفت وگفت امیر معین الدین اگرچه آمنعی درنیست چون حضرت مولانا فرمود
فی الحال آمنعی را همراه جان ما کرد وبخشید (انما امره اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون) ۵
کار او کن فیکون هست نه موقوف علل ۵ مشهور آمد این که مس را زکیمیای زر شود ۵ این کیمیای
نادره کرد هست مس را کیمیا ۵ از یار دوشی وبنده نوازی ومرید پروری خداوندگار اینها بعد
وبدیع نیست همانا که پروانه در عرق تشویش غرق شده سر نهاده عذرها خواسته بسیار
شکرانه فرستاد همچنان از کرامت عظیم آن حضرت یکے آن بود که هیچ آفریده بچشم مبارک او

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بنا رستی نظر کردن از غایت حدت لمعان نور و قوت سوزانیستی که همگنان ازان لمعان نور چشم
در دیدندے و بزمین نگاه کردندی **حکایت** ملک المدرسین مولانا شمس الدین بلخی رحمۃ اللہ علیہ
که از کبار یاران محرم بوده در انواع حکم مشار الیه و متفق علیه روایت کرد که روزے مصحوب
حضرت مولانا در باغ جنید الزمان معروف الوقت جلبی حسام الدین بودیم حضرت مولانا
هر دو پای مبارک را در آب جوی کرده معارف میفرمود همچنان در اثنائے کلام باثنائے
صفات سلطان الفقرا مولانا شمس الدین تبریزی مشغول گشته مدحهای بے نهایت فرموده
چون مقبول القطاب بدر الدین ولد مدرس رحمۃ اللہ علیه که از اکابر کمال اصحاب بود در ان
حالت آمد بزد و گفت زهے حیف زهے دریغ مولانا فرمود چرا حیف و چه حیف و این حیف
بر کجاست و موجب حیف چیست و حیف درمیان ما چه کار دارد بدر الدین شه مسار گشته
سر نهاد و گفت حیفم بران بود که خدمت حضرت مولانا شمس الدین تبریزی را در نیافتم و از حضور
پر نور او مستفید و بهره مند گشتیم و همه تاسف و تلهف بنده بدان سبب بود همانا که حضرت
مولانا ساعتے خاموش گشته هیچ نگفت بعد ازان فرمود که اگرچه بخدمت مولانا شمس الدین
تبریزی عظیم الله نرسیدے بروان مقدس بدرم یکبار رسیدے که در هر تارے موی او صد هزار
شمس الدین تبریزی آویزان بهت و دراک سر سر او حیران ؎ شمس الدین تبریزی
که شاه دل رست ✣ با همه شاهنشهی جانداراست ✣ اصحاب شادیها کردند و سماع بسیار
و حضرت مولانا این غزل را از سر آغاز فرمود که ؎ گفت لبم ناگهان نام تو چیست
آمده آن گلعذار گوفت مرا بردهان ✣ گفت که سلطان منم جان گلستان منم ✣ حضرت
چون من شهی و آنکه یاد فلان ✣ الی آخره گویند قریب چهل روز جلبی بدر الدین رنجور و مهجور خفته بود
مستغرق گشته صحت یافت و باز بغایت شیخ مخصوص شد همچنان خدمت شیخ محمود صاحب قران

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

کہ از نواب اقران خود گذشتہ بود روایت چنان کرد کہ روزے قاضی شہید مرحوم مولانا
عزالدین قونیہ کہ وزیر سلطان عزالدین کیخسرو بود رحمۃ اللہ علیہ بخدمت حضرت مولانا در
دارالملک قونیہ مسجد جامعے بنا کرد مرد عالی ہمت بود از حضرت مولانا سوال کرد کہ از ہر فن
علمی کہ حضرت شما را حاصل است از علوم ظاہر ما نیز بقدر استعداد و اجتہاد خود ہمان کتب را
حاصل کردیم و در تحصیل آن ممارست بیحد نمودیم اما آنچہ حضرت شما را معلوم و مفہوم شدہ
است از انہا ما را ہیچ گونہ وقوفے و خبرے نیست و عقلہاے ما اصلا مدرک آنمعانی نشدہ
است حضرت مولانا تبسم کردہ فرمود آرے ما یک دو ورق از علم اقبال کہ علم اللہ است مطالعہ
کردہ ایم کہ آن بخدمت شما نرسیدہ است بعضے را میخوانند وَذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰہِ یُؤْتِیْہِ
مَنْ یَّشَآءُ ؎ عقل کان باشد زدورانِ زحل ✤ پیشِ عقل ما ندارد آن محل ✤ وز عطارد
وز زحل دانا شد او ✤ داد ما را کردگار از لطف خو ✤ علم الانسان خم طغراے ما ✤ علم عند اللہ
مقصدہاے ما ✤ فی الحال قاضی سر نہاد و گریان بیرون آمد ✤ ہمچنان منقولست کہ
خدمت قاضی عزالدین در اوایل حال منکر سماع درویشان بود روزے حضرت مولانا
شورے عظیم کردہ سماع کنان از مدرسۂ خود بیرون آمدہ بسر وقت قاضی عزالدین در آمد
و بانگے بروے زد و گریبان قاضی را بگرفتہ میفرمود کہ برخیز ببزم خدا بیا کشاکشان تا مجمع
عاشقان بیاورد ش آنچہ لائق حوصلۂ او بود ہمانا کہ جامہا را چاک زدہ بسماع در آمد و چرخہا
میزد و فریادہا می کرد عاقبت الامر ارادت آوردہ بصدق تمام مرید شد ہمچنان
منقولست کہ قاضی عزالدین قونیہ و قاضی عزالدین اماسیہ و قاضی عزالدین سیواس
رحمہم اللہ تعالی ہر سہ از کبار اصحاب حضرت بودند روزے از حضرت مولانا پرسیدند کہ
راہ شما چیست فرمود کہ قُلْ ھٰذِہٖ سَبِیْلِیْ اَدْعُوْا اِلَی اللّٰہِ عَلٰی بَصِیْرَۃٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِیْ سُبْحٰنَ اللّٰہِ وَمَا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ہر سہ مرید شدند ہمچنان جماعتی از اصحاب روایت کردند کہ چون قاضی عز الدین مسجد آدینہ
قونیہ را تمام کرد بشکرانہ آن اجلاس عظیم کردہ دینار ہا بارباب علم و اصحاب عمل و حفاظ کرام بخشش کرد
از حضرت مولانا استدعا نمودہ کہ البتہ درین مسجد تذکیر فرمایند اجابت کرد بعد ازان بتذکیر و
نصائح خلق مشغول شد در اثنائے وعظ حکایتے فرمود کہ در اقلیم مرغکے بود کہ موی سرند اشت
کمال الدین معرف تحسینہا میکرد و میگفت کہ ہزار آفرین اے بادشاہ راستین برائے تو
نائب قاضی مولانا رکن الدین ہمان لحظہ مرید شد بسبب لطافت آن کلمہ کہ فرمودہ بود چہ مگر
قاضی عز الدین و کمال الدین امیر محفل بودند ہر دو کل بودند و موئے سرند اشتند و او بطریق
این حکایت را ادا کرد کہ گروے بر دل ایشان نشست ہمچنان منقولست کہ روزے
حضرتش از حجرۂ مے گذشت دو شخص بیگانہ با ہمدیگر مناقشہ و منازعہ می کردند و بہمدیگر دشنامہا
میدادند حضرت مولانا از دور توقف فرمودہ می شنود کہ یکے بدیگرے میگوید کہ یعنی با من
میگوئی واللہ واللہ کہ اگر یکے بگوئی ہزار بشنوی خداوندگار پیش آمد و فرمود کہ نے نے
بیا ہر چہ گفتن داری بمن بگوے کہ اگر ہزار بگوی یکے نشنوی ہر دو خصم سر در قدم نہادند و
صلح کردند ہمچنان مولانا شمس الدین یلطی رحمۃ اللہ علیہ روایت کرد کہ روزی دانشمندی
متبحر با شاگردان مستدل بزیارت حضرت مولانا آمدہ بودند و میخواستند کہ بطریق استفسار
و آما بر سبیل امتحان سوالہا کنند و بہمدیگر گفتہ باشند کہ عجبا مولانا را قسم عربیتش چون باشد
چنانکہ استادان فن نظیر خود ندارد چون بحضرت خداوندگار زیارت کردہ نشستند
بعد ازان کہ معارف بسیار و لطائف بے شمار فرمودہ حکایت آغاز کرد کہ فقیہ سادہ دل
و نحوی زیرک مرافقت کردہ بودند از ناگاہ با جوانی ہمراہ شدہ بودند بر ہامی رسیدند
کہ خراب و بیآب گشتہ بود فقیہ آغاز کرد و گفت بیر معطلۃ بے ہمزہ گفت نحوی پندید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وگفت بلؤ بگو مهموز بخوان تا فصیح تر بود همچنان بحث فقه و نحوی دراز کشید و جهت همزه اعتدال
نموده تمام کتب نحو و صرف را ورق ورق میکردند و از دلائل گفتن ملول شدند عاقبت از جدال بسیار
اصلا بمنزل و آبادانی نرسیدند و تاریکی شب مانده اند در عین آنکه در بحث گرم شده بودند قضارا
نحوی با چاهی مُغ فرو افتاد از اندرون چاه بانگ و فریاد کرد که ای رفیق طریق وای فقیه شفیق
حسبة لله تعالی مرا ازین چاه مظلم برهان فقیه گفت بشرطی خلاصت دهم که همزه را از بیر
حذف کنی بیچاره نحوی مسکین که مغرور بهنر گشته بود تا از بیر حذف همزه نکرد از ان چاه نرهید
همچنان تا همزه تردد و هستی خود را همزه وار از خودی خود حذف نکنی از بیر تاریکی خود نرهی که چاه
طبیعت نفس بهت و غایت بحجب عبارت از انست نرهی و هرگز بقضاے صحرای اَرضُ اللهِ
واسعةٌ نرسی همان ساعت تمام دانشمندان دستار ها فرو آورده در تا را نکار بریدند و بصدق
تمام ارادت آورده مرید و مخلص شدند ☜ مرد نحوی را ازان درد و خیم + تا شمار انحو محو او ختم
محوی باید نه نحو انجا بدان + گر تو محوی بی خطر در آب ران + دم کم آر ای یار شگرف +
فقه و فقه و نحو نحو و صرف صرف + حکایت همچنان منقولست که روزے بعضے از
یاران در بندگی حضرت مولانا ذکر خیرات و عدل معین الدین پروانه میکردند که با وجود پر جود او
عالمیان آسوده اند و امن عظیم و از زانی و لعنت بے نهایت بهت و همچنان در زمان او
علما و شیوخ و افاضل در مدارس و خوانق مرفه و جمع اند و بجد تحسینها میکردند حضرت مولانا فرمود
که یاران راست میگویند و انچه میگویند صد چندانست اما چیزے دیگر هست و این حکایت بدان
می ماند که جماعتے حاجیان بزیارت کعبه می رفتند مگر در دیشے را در راه بادیه اشتر بخور شد چندانکه
کوشیدند بر نخاست بازاد و ابر اشتران بار کرده او را وگذاشتند. ازان خداست
و رسول او و ازان بندگان خاص او که لله العزة و لرسوله و للمومنین

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اللہ اللہ اگر خواہی کہ پیوستہ قرین بخت جوان باشی دامن پیر معنوی را محکم گیر کہ بی عنایت
چنین پیر ہرگز جوانی پیر نشد و بکرامت پیران معنوی نرسید ؎ پیر را بگزین کہ بے پیر
این سفر ✣ ہست بس پُر آفت و خوف و خطر ✣ کردہ ام بخت جوان را نام پیر ✣ کو ز حق
پیرست نہ از ایام پیر ✣ پیر گردون نے ولی پیر رشاد ✣ در جہان واللہ اعلم بالسداد ✣

حکایت منقولست کہ روزی در مدرسۂ مبارک معانی میفرمود گفت حق
سبحانہ و تعالیٰ در قرآن مجید میفرماید ان انکر الاصوات لصوت الحمیر از جمیع جانوران
صوت زشت و مکروہ را بدو منسوب کردہ است معلومست یاران را کہ چہ معنی دارد یاران
سر نہادند و ملتمس بیان آن شدند فرمود کہ سائر حیوانات را مخصوص نالہ و دردی و تسبیحی ہست
کہ خالق و رازق خود بدان یاد میکند چنانکہ جنین شتر و زیر شیر و آئین نخجیر و طنین مگس و دودی زنبور
و غیرہم و بر آسمان ملائکہ و روحانیان را تسابیح است و بنی آدم را تسبیح و تہلیل و انواع
عبادات بالمنی و بدنی غیر از خر بیچارہ کہ در وقت معین بانگ میکند یک وقتی آرزوی جماع کند
دوم در وقتی کہ گرسنہ شود چنانکہ گفتہ ؎ کحمار سوء ان اشبعت ✣ ضرب الناس
وان جاع نھق ✣ پس خر دائما بندۂ فرج و کلوست و چنان ہر کسے کہ در جان او درد خدا و نالۂ
عشقی نباشد و در سراو سودای نبود عند اللہ تعالیٰ کمتر از خرست اولئک کالانعام بل ✣
اضل نعوذ باللہ منہ ؎ زانکہ این نفس ہمی نرخرست ✣ زیرا بودان از و کمین ترست
گر ندانی رہ ہر آنچہ خر بخواست ✣ عکس آن کن خود بودان راہ راست ✣ بعد ازین
کہ در زمان ماضی بادشاہی از بادشاہی دیگر بطریق امتحان سہ گونہ چیز درخواست کرد کہ ازان
ہیچ چیز برتر نبود یکے طعام بد دوم نفس بد سوم جانور بد ازین بادشاہ از علما مہا نیز فرستادہ
بد غلام ارمنی فرستاد و از حیوانات خری فرستاد و در عنوان نامہ این آیت را نشان کرد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اِنَّ اَنْکَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِیْرِ ہمچنان منقولست کہ روزے حضرت مولانا با جمیع یاران
بسوی باغ جلبی حسام الدین میرفتند و آنروز خداوندگار بر خرے سوار شدہ بود فرمود کہ
مرکب ازان صالحین است و چندین پیغمبران خرسواری کردہ اند چنانکہ شعیب و عزیر و مسیح
حضرت رسول ما صلے اللہ علیہ وسلم ؎ خر برہنہ بر نشین اے بوالفضول ✤ خر برہنہ لئے کہ
راکب شد رسول ✤ مگر یار ربانی شہاب الدین گوید او نیز بر خرے سوار شدہ بود از ناگاہ
خر او بانگے برکشید شہاب الدین مذکور از سر غضب چند بار خر را بر سر بزد حضرت مولانا فرمود
کہ حیوان بیچارہ را چرا ش می زنی برائے آنکہ بارت میکشد شکرے نکنی کہ تو راکبی و او مرکوب
تست و نعوذ باللہ اگر بر عکس بودے چہ خواستی کردن حالیا بانگہ آواز دو حال بیرون
نیست یا برای کلوست یا برائے فرج درین کار جمیع خلق سرمکند و پوستہ در کارند و تخم
ہوس را درین میکارند پس ہمہ را بر سر باید زدن و سرزنش کردن ہمانا کہ شہاب الدین
نادم گشتہ فرود آمد و سم خر را بوسیدہ نوازش کرد ہمچنان منقولست کہ یکے از قلت
منال و کلبت حال حکایت میکرد و شکایت می نمود حضرت مولانا فرمود کہ برو بعد
الیوم مراد وست مدار تا دنیا بدست آید و فرمود ؎ بیا چون من شوای مہ رو نہ دولت
جو نہ نعمت جو ✤ کہ ابلیس ار چنین بودے شہ و صاحب علم بودے ✤ حکایت
فرمود کہ روزے صحابۂ حضرت رسول را علیہ السلام گفت ترا دوست میدارم گفت
چاہستادۂ جوشن آہنین بپوش و استقبال بلا باکن و قلت مستعد باش کہ بلا تحفۂ
محبان عاشقان ست خداوند جل شانہ گفت الست تو بگفتی بلی سر بلی چیست کشیدن
بلا باز فرمود کہ عارفی از منجمی پرسید کہ مال را دوست میداری یا گناہ را گفت مال را
دوست میدارم گفت رست نمیگوئی بلکہ گناہ و بال را دوست تر میداری نمی بینی کہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مال میگزاری و گناہ را با خود می بری عند اللہ تعالی و حالانکہ تو آخذ مکروہی اگر مردی جہدے
کن کہ مال را بیگناہ با خود ببری چون دوستش میداری چارہ آنست کہ پیشتر از خود مال را
بحضرت خداوند ذو الجلال فرستی تا آنجا برائے تو کار ہا کند کہ مَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِّنْ
خَيْرٍ تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَّاَعْظَمَ اَجْرًا **حکایت** ہمچنان یاران کہ از محرم اسرار و
محرم احرام آن کعبہ احرار بودند رضوان اللہ علیہم اجمعین روایت چنین کردند کہ روزے
معین الدین پروانہ اعلی اللہ درجتہ در سرائے خود اجتماع اکابر کردہ بود و جمیع علما و شیوخ
ارباب فتوت و گوشہ نشینان خلوت و مسافران کہ از اقالیم رسیدہ بودند در ان مجلس
حاضر شدہ بودند و صدور عظام و صدر ہا اگرفتہ بنشستند مگر پروانہ را آرزو شد کہ اگر حضرت
مولانا نیز تشریف حضور پر انوار ارزانی فرمودے ہمانا کہ شرف روزگار نابودے خدمت
مجد الدین اتابک کہ داماد پروانہ و مرید حضرت مولانا بود مردے بود پر فضائل و معتقد
برخاست و بدعوت مولانا اقدام نمود و از ینجانب میان صدور و اکابر موسوس صدور
فتنہ در انداخت کہ اگر مولانا تشریف دہد کجا نشیند باتفاق گفتند کہ ما ہریکے در مقاعد خود
نشستہ ایم او نیز ہر کجا کہ خواہد بنشیند چون مجد الدین اتابک بعبارت بلیغ تبلیغ رسالت کرد
حضرت مولانا جلبی حسام الدین و اصحاب را جمع کردہ روانہ شدند یاران پیش و پیش میرفتند
و حضرتش در پے یاران می آمد چون حضرت حسام الدین جلبی سراسیمہ پروانہ در آمد نام
اکابر باکرام نمودہ بالای صفہ جا دادند و عقب حضرت مولانا رسید پروانہ و اکابر [illegible]
پیشدوید پروانہ دست مبارک خداوندگار را بوسہا میداد و زمزمہا میخواست چون حضرت
خداوندگار دید کہ اکابر نشستہ اند السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ فرمودہ و در صدر
فرو نشست و حضرت جلبی حسام الدین برخاست و پیش آمدہ در پہلوے مولانا نشست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اغلب اکابر بموافقت فرود آمدند و آنانکه در غلبهٔ نفاق اتفاق کرده بودند درماندند مثل شیخ
ناصر الدین شرف الدین مرویه و سید شرف الدین و من تابعهم من السفهاء که هر یکے
از ایشان در انواع علوم کتابخانهٔ بودند گویند سید شرف الدین مروی بود حکیم طبع
و متکلم و گستاخ چون این حالت بدید که تمام بزرگان بموافقت آن بزرگ دویدند از بالا
بزیر شدند و حضرت خداوندگار در صف نعال صدری ساخته و صدر را خالی مانده پس آغاز
کرد که در صورت حال صدر کجاست و در مذهب اهل طریقت صدر چه جا را گویند قاضی سراج الدین
گفت که در مدارس علما صدر میان صفه است که مسند گاه مدرس است و شیخ شرف الدین
هروی گفت که در طریق اهل اعتکاف و پیران خراسان کنج زاویه صدر است و شیخ صدر الدین
گفت در مذهب صوفیان صدر در خانقاه کنار صفه را گویند و آن فی الحقیقت صف نعال
است بعده بر سبیل امتحان از حضرت مولانا سوال کردند که محل صدر در خاطر شما کجاست
حضرتش فرمود ؎ آستان و صدر در معنی کجاست ✤ ما و من کو آن طرف که یار ماست ✤
صدر آنجاست که یار است سید شرف الدین گفت کو یار فرمود که کور نمی بینی ؎
تو دیده نداری که بدو در نگری ✤ وزنی ز سرت تا قدمت اوست همه ✤ همانا که برخاست
و بسماع شروع کرده سماع آن چنان گرم شد که تمام اکابر جامها بر خود چاک کردند عاقبت الامر
بعد از وفات مولانا چون سید شرف الدین بدمشق رسید نابینا شد اکثر اوقات
گریاران بدیدن او رفتندے نالها کردے و گریستی و گفتے دریغا که بر جان من جهات
وردایت میکرد که دران ساعت که حضرت مولانا بر من بانگ بزد دیدم که تنق سیاه
برابر نظر من گرفتند دیگر درک اشیا نتوانستم کردن و رنگ چیزے را دیدن اما از
حضرت او امیدها دارم که بر من بیچارهٔ مغرور عنایت کند الطاف اولیا بے نهایت است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چنانکہ فرمود آن بزرگست ؎ مشو نومید از جرمے کہ کردی ✤ کہ دریای کرم توبہ پذیرست ✤
گناہت را کند تسبیح و طاعات ✤ کہ او توبہ پذیر بے نظیرست ✤ **ہمچنان** بعضے ارباب روایات حکایت
چنان کردند کہ این ماجرا در زمان جلال الدین قراطائی بودہ است کہ چون مدرسۂ خود را تمام کردہ
اجلاس عظیم فرمودہ و ہمان روز در میان اکابر و علما بحث افتاد کہ صدر کدام است و آنروز حضرت
مولانا شمس الدین تبریزی بنوی آمدہ بود کہ در صف نعال میان مردم نشستہ و باتفاق از حضرت
مولانا پرسیدند کہ صدر چہ جا را گویند فرمود کہ صدر علما در میان صفہ است و صدر عارفان در کنج خانہ
و صدر صوفیان در کنار صفہ و در مذہب عاشقان صدر در کنار یار است ہمانا کہ برخاست و بہ پہلوی
شمس الدین تبریزی بنشست و گویند آنروز بود کہ مولانا شمس الدین تبریزی در میان مردم اکابر
قونیہ مشہور شد و در زمان پروانہ دوم باز این حکایت ہم واقع شد **حکایت** منقولست کہ روزے
معین الدین پروانہ حضرت مولانا را سماع دادہ بود و جمیع علما و عرفا حاضر بودند گرمی سماع تمام
کشیدہ تمام آشہا سرد گشت و خراب شدہ پروانہ شیخ محمد خادم را پیش خواند و قضیہ طعام را بوی
عرضہ داشت شیخ آمنعنی را میخواست کہ بطریق کنایت بحضرت باز گوید مولانا فرمود امیر آب
انہا را بہ نزد آسیا کی ایست کند و سکون یابد و قرار گیرد پروانہ سر نہاد و آشکارا ند آشہا را
بیفزودند از نو بنیاد طعام کردند **حکایت** دیگر است کہ بقراط زمان مولانا اکمل الدین طبیب
طبیب الملک شاہ کہ از اکابر حکمای روم بود بے نظیر خود فرمود کہ جہت ہفدہ مار گزیدہ مسہل جہت
ترکیب کنند و بادشاہ وقت فرمودہ کہ بجہت اسہال مسہلے ترتیب نماید بنا بر حکم بادشاہ حکیم ہفدہ پیالہ
مسہل مہیا کرد حضرت مولانا با خاص اصحاب بخانہ حکیم روانہ شدند آنروز کہ روز تناول دارو بود علی الصباح
حضرت مولانا و اصحاب کرام بسوی خانہ اکمل الدین رفتند حکیم را خبر کردند کہ حضرت مولانا بمنزل شما آمدہ اند
حکیم از خانہ بیرون آمدہ قدمبوس گردیدہ حضرت مولانا در آمدہ ہفدہ کاسۂ زر را چنانکہ مہیا بود یکایک

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

را آشامیدند و هر بار بے الحمد للہ رب العالمین میفرمودہ ہمانا کہ اکمل الدین از ہیبت آن حالت در حضرت
فرو ماندہ مجال مقالش نبودہ بعد ازان بجانب مدرسہ خود روان شدہ تمام اصحاب را ازین حالت
اعلام کردہ اند ہمنشینان متحیر ماندند کہ مزاج مبارکش نازک و لطیف است و بسیار ریاضت کشیدہ
پس چہ خواہد شدن زمانے بمعارف مشغول شدہ سیتہامی نمودہ و خدمت اکمل الدین ناجار
برخاست و آہنگ مدرسہ کرد تا کیفیت حال را دریابد دید کہ در محراب مدرسہ بر مثال آفتاب
تکیہ زدہ بشرح حقایق و لبط دقایق مشغول شدہ است اکمل الدین سر نہادہ پرسید
کہ مزاج مبارک و طبیعت چونست بطریق معایبہ فرمودہ کہ بحمدی من تحتہا الانہار گفت
کہ حضرت خداوندگار از آب پرہیز کند در حال فرمود کہ یخ بیاورند و خرد کردند و ازان یخ
پارہ ہا خوردن گرفت چندان خورد کہ در بیان نیاید بعد ازان بجانب حمام روانہ شد چون
از حمام فارغ شد بسماع شروع کرد تا سہ شبانروز در سماع بود ہمانا کہ اکمل الدین دستار
بزرین زدہ فغان میکرد و لغزہ ہا میزد کہ این حالت مقدور بشر نیست و این قدرت
را از اولیا کسے نمودہ است ہمان ساعت با اولاد خود مرید و بندہ شدند و حکایت
با حکما و اطبا عہد باز گفت با خلاص تمام بجمیعہم مرید شدند و اقرار کردند کہ این مرد مردانہ
مؤید من عند اللہ است و ذات عالی صفات است و حکیم الہی است ؎ گر دلی
زہرے خورد نوشے شود + ور خورد طالب سیہ موشے شود + زان نشد فاروق را
زہرے گزند + کہ بدان تریاق فارو قیش قند + ہمچنان مگردان روزہا در میان حکما
شہر و علما و ہر بخشے غیظم افتادہ بود کہ نفس آدمی بخون زندہ است تا بحدا
اطبا علی العموم مسئلہ جاسے گفتند کہ البتہ بخون زندہ است چہ اگر خون آدمی بکلی برود
فی الحال بمیرد و فقہا الزم کردند علما باتفاق تمام بحضرت مولانا آمدہ این مسئلہ را عرض داشتند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرمود که البته محقق شده است که آدمیان بخون زنده اند همگنان گفتند که در مذهب حکما
چنانست و در آنجا ادله حکمی و براهین معقول گفتند مولانا فرمود مذهب ما چنانست بلکه آدمی
بخدا زنده است نه بخون هیچکس را مجال لم و لا تسلم نبود ؎ فلسفی را زهره نے تا دم زند
دم زند دین حقش برهم زند ۱۲ بعد ازان فرمود که فصاد بیارند بعد ازان از دو دست
مبارک خود فصد کرد چندانکه تو انست بگذاشت که تمام خون از عروق بیرون آمد و در
جایگاه نیش زرد آبی بیش نماند و بطرف حکما التفات فرمود که چونست که آدمی بخون زنده
است یا بخدا همگان سر نهاده زبان بقدرت مردان خدا ایمان آوردند فی الحال برخاست
و بحمام در آمد چون بیرون آمد سماع شروع کرد و همچنان خدمت مولانا شمس الدین بلخی
روایت کرد که روزے بحضرت مولانا رفته بودم دیدم در جماعت خانه مدرسه
تنها نشسته بود سر نهادم و نشستم فرمود که نزدیک بیا قدرے پیشتر رفتم باز فرمود که
نزدیک بیا پیشتر رفتم که زانوے من بزانوے مبارکش رسید و مرا از غایت دهشت
اقشعرارے عظیم در باطن و ظاهر شد فرمود که چنان بنشین که زانوے تو بزانوے
من متصل شود همانا که از مناقب سید برهان الدین و از کرامات شمس الدین تبریزی قدس الله
سرهما چندانی بیان فرمود که بیخود شدم پس انگاه فرمود که حضرت سلطان اولیاء ذکر
الصالحین تنزل الرحمة فرموده است یعنی در جاے که ذکر صالحان امت میگردد باران
رحمت فرو می بارد اما آنجا که ذکر اولیاء و الطاف خدا یتعالی سے بارد و همچنان
در اوقات چون حضرت مولانا بحمام میرفت رخت او کرا خاتون فخر النساء یا یاران
سپارش میکرد حضرت مولانا را نگاه دارید که او را از خود فراغت کلی ست یاران تعالیق
عرق چین با هم سے بردند و سر ابه می گشودند تنها آنجا آرام میگرفت و نغمے میکردند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مگر شبے در قلب گاہ زمستان شدید بحمام رفتہ بود باران برعادت قدیم قالیچہ و مقدمہ بردہ
در سرابہ راست میکردند ہمانا کہ چون برہنہ شد و درآمدہ نظرے بکرد و باز بیرون جست
زمانے گذشت یاران در پے او بیرون آمدند دیدند کہ بر سریر تخ ایستادہ و پارۂ تخ بر سر
نہادہ بود یاران فریاد کردند گفت نفسم بدمے آموزد و گستاخ میشود للہ الحمد در دیشانیم
از آل فرعون نیستیم از آل بادشاہیم کہ سلطان فقر ابود دستار و فرجی پوشیدہ روان شد
ہمچنان روزے حضرت سلطان ولد نقل فرمود کہ حضرت والدم دائما میفرمود کہ من
پنج سالہ بودم کہ نفسم مردہ بود و در حال جوانی و کہولت چون بجد تمام بریاضت و شب
خیزی مشغول میشد و مبالغہ ہا می نمود پرسیدم کہ روزے مرا چنان حکایت فرمودہ بودے
این دم چولست کہ شب و روز آرام و قرارے نداری فرمود کہ بہاء الدین نفس قوی عیار است
می ترسم کہ مبادا ناگاہ از جانب سر زند و شجاع الدین عقل را مغلوب و منکوب گرداند
نفس را ہل تا بگرید زار زار تو از ان بستان دام جان گزار مصحف و سالوس او با در کمن
خویش باو ہمسر و ہم سر کمن ❊ **حکایت** ہمچنان از حضرت جلبی حسام الدین قدس اللہ
روحہ العزیز منقولست کہ سید شرف الدین را مجتی بود از اکابر شہر قونیہ و او را پسرے بود
صاحب جمال یوسف مثال و اکثر خلائق شیفتہ حسن او شدہ بودند و آن پسر از صمیم جان
و دل عاشق او ربودہ خداوندگار گشتہ بود و دائما نام او می برد و سوگند بخاک پای آنحضرت
میخورد پدرش چندانکہ از ان جانب منع میکرد ممتنع نمی شد بلکہ عشق و صدق او دائم مضاعف
میگشت روزے با پدر گفت اگر مرا دوست میداری و خواہان منی می باید کہ حضرت
مولانا را بخانہ دعوت کنی و سماع دہی و مرا بندہ و مرید او سازی والا من خود را ہلاک میکنم
و یا از شہر خود دیوانہ وار آوارہ می شوم خواجہ بیچارہ از غایت محبت فرزند راضی شد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بخدمت سید شرف الدین آمد و کیفیت حال را باز گفت سید شرف الدین از جملہ مجبان
مکابر بود بطریق انکار بخواجہ تعلیم داد چون فرزندت مرید شود از مولانا سوال کن کہ این
فرزند من بہشتی ست و دیدار حق را خواہد دید یا نے تا چہ جواب دہد خواجہ تمام اکابر و صدور
علماء شہر را دعوت کردہ سماع عظیم داد بعد ازانکہ سماع بنشست و طعام خوردہ شد
پسر خود را پیش کشیدہ مرید کرد پیش ازانکہ سوال کند حضرت مولانا فرمود کہ این فرزند
تبک بخت از جملہ بہشتیان ست و لائق دیدار اللہ تعالی گشتہ ست و غریق رحمت
حق شدہ آخر امثال این فرزند درین شہر بسیار اند چرا سوے ما رغبت نمی کنند و ارادت نمی آورند
خواجہ گفت این را خدائے تعالی چنین کرد فرمود کہ حالیا اول بخن تو خدا را دید و خدائش بطرف
فرستاد و اگر خدائش نخواستے قبول حضرت خود نکردے و بجانب ما نیامدے و الہام
اللہ معاون و مرشد او نشدے در حال خواجہ مسکین سر در قدم مولانا نہادہ مرید شد
و از سلک عاشقان واصل گشت ہمچنان منقولست کہ روزے معین الدین پروانہ
رحمۃ اللہ علیہ فرمود کہ حضرت مولانا نیک اند و مثل ایشان نہ پندارم کہ در قرنہا ظہور کردہ
باشد اما مریدانش بغایت بد اند و فضول نفس مگر کہ یکے از جملہ مجبان حضرتش کہ آنجا نگاہ
حاضر بود از غایت درد دل تحمل آن سخن نا کردہ این خبر را بحضرت سلطان عالم رسانید
تمام باران شکستہ دل گشتند ہمانا کہ حضرت مولانا رقعہ بخدمت پروانہ ارسال فرمود
کہ اگر مریدان من نیک مردم بودندے خود من مرید ایشان میشدم از انچہ بد مردم بودند
بمریدی شان قبول کردم تا تبدیل یافتہ نیکو شوند و در سلک نیکان و نیکوکاران در آیند
کو نیم لیک مرا کیمیاست ۱۲ این درم قلب ازان می خرم ۱۲ باز فرمود کہ بروان
پاک حضرت پدرم تا حق تعالی ضمان ایشان نشد کہ ایشان را رحمت کند و از

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مقبولان خود گردانند بجمل قبول نیفتادند و در دل پاک عباد الله جا نکردند ۵ همچنان رشته اند لعنتیان خسته اند ۵ ما زبے رحمت این قوم یعین آمدیم ۵ چون پروانه رقعه رفیع آن سلطان را مطالعه کرد اعتقادش یکے از هزار گشته برخاست و پیاده بحضرت مولانا آمده عذرها خواست و استغفار کرده بسے شکرانها بیاران ایثار کرده همچنان منقولست که روزے صاحب فخر الدین ابو الخیر رحمة الله علیه گفته باشد که حضرت مولانا بادشاه بزرگوارست اما او را پیدا از میان مریدانش بیرون کشید و ایشان را تلف کردند چون خبر بحضرت مولانا رسید تبسم کرده فرمود اگر توانند بیرون کشند بعد ازان فرمود که عجبا این یاران ما چرا چنین مبغوض نظر اهل دنیا اند مگر که قبول و محبوب نظر عنایت حق اند چه تمام عالمیان را در بغل کردم همانا که همشان فرو گرفتند غیر ازین یاران ما که بر سر بالا آمده اند جسم ما جان یاران است و جسم یاران جان عالمیان است اگر دانند **حکایت** همچنان پیران صحبت دیدگان خدمت روایت چنان کردند که در جوار مدرسه مولانا جوانے بود تجارت پیشه مرید و محب خاندان شده بود و هوس آن میکرد که بجانب مصر سفر کند و دوستانش منع میکردند همانا که نیت آن جوان صادق معلوم حضرت مولانا شده فرمود که البته بمصر مرو و ترک این سفر کن و آن ازان دغدغه اصلا آسایشے نداشت غالبا شبے بیرون آمده دو عزیمت دیار شام کرده چون بشهر انطاکیه رسید بکشتی نشسته روان شد همچنان از قضاے آسمانی کشتی او در فرنگستان کشیده گرفتار گشته و آن جوان را اسیر کرده در چاهی کردند و هر روز صد رشقے بوے میدادند تا چهل روز تمام در آنجا بیگاه بماند و شب و روز زاریها میکرد و حضرت مولانا را یاد می نمود که جزاے جرات من است که امر بادشاه خود را نشکستم بهواے نفس شوم متابعت نمودم شب چهلم حضرت مولانا را در خواب دید فرمود که اے فلان فردا ترا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

هرچه این کافران از تو سوال کنند در جواب بگو که میدانم تا خلاص یابی آشفته وار بیدار شد
دستکها کرده سر نهاد و مراقب تعبیر خواب شد دید که جماعت فرنگیان آمدند و یکے را ترجمان
کردند و این جوان پرسیدند که از حکمت چیزے میدانی و طبیبی توانی کردن که امیر ما رنجور شده
است گفت میدانم فی الحال از چاه بیرون آوردند و جامش بدریدند و خلعت نیکوش پوشانیدند
بخانهٔ رنجورش بردند چون آن جوان رنجور را دید بچاه شد بالهام الهی فرمود که هفت میوه آوردند بنوعے ترکیب کرده
قند محمودی در انجا تعبیه کرده تسمه بازنام مولانا را بزبان رانده شربت را بخوردن بخورد او عنایت
یزدان و همت مردان دوسه مجلس اجابت کرده امیر فرنگ خوش شد چون عنایت آنحضرت
همراه آن جوان بود اگرچه عامی محض بود صاحب حکمتش کردند و معاونت فرمودند
شیر مردانند در عالم مدد ✣ کانزمان افغان مظلومان رسد ✣ بعد ازان که امیر فرنگ را خاست
و صحت کلی یافت آن جوان را گفت بخواه از من چه میخواهی گفت میخواهم که آزادم کنی
تا بوطن خود روم و صحبت شیخ خود را دریابم و از عظمت ظهور خداوندگار باز گفت و حکایت
سفر و خواب را شرح کرد همانا که مجموع فرنگیان نادیده محب و عاشق شدند و بدان سبب او را
آزاد کردند با اسباب ستوفا و ارمغانها روانه کردند چون بدار الملک قونیه رسید پیش از انکه
بخانه خود رود آهنگ زیارت حضرت مولانا کرده بود چون از دور روے مبارکش را بدید
سجده کنان هر دو پایش را در کنار گرفته بوسها میداد و روے بر قدمهاش میمالید میگریست
حضرت مولانا بر روے آن جوان بوسها داده فرمود که نیک بود فرنگ را خوش کردی اکنون
رفتی بعد الیوم بنشین و بکسب حلال مشغول شو و قناعت را در پیش گیر که نسبت بلبا در دریا و اضطراب
کشتی و اضطراب منظر از چیزے و ظلمت چاه رحمت بکش که قناعت رحمت محض است
همچنان منقولست که روزے اصحاب حکایت میکردند که ما در ایام اکابر زمان نزد شیوخ شهر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بجد میروند و بزیارت این حضرت کمتر مے آیند عجبا سبب آن چه باشد و از چیست مگر این عظمت
را نمی بینند فرمود چه اگر ایشان را راه دهیم تشنگان دیاران ما را جا نماند و آن بود که
علی الصباح تمام امرائے شهر مثل صاحب فخر الدین و معین الدین پروانه و جلال الدین مستوفی و
امین الدین میکائیل و تاج الدین معتبر و اولاد خطی و بهاء الدین ملک السواحل و نور الدین ولد حجا
و مجد الدین اتابک طیب الله ثراهم باتفاق تمام بزیارت حضرت مولانا در آمدند و صحن
صفه مدرسه چنان پر شد که هیچ یارے را جاے نماند و اصحاب بالکل بیرون آمدند چه حضرت
مولانا چندانی معارف و معانی و لطائف و ظرائف فرمود که در اطباق اوراق نگنجد و همگان
را سیراب گردانیده مست شراب الهی گردانید و آنروز اصحاب را اصلا التفات نمود یاران
نه چنان متالم و مجروح شدند که توان گفت چون امرا بیرون آمدند یاران فریاد کنان
در پاے خداوندگار افتادند که از دظیفه معارف و حقائق امروز محروم ماندیم مرحمت فرمود
یاران را استمالت و تسکین داد بعد ازان فرمود که اِنَّمَا الصَّدَقٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَالْمَسٰكِيْنِ
معارف و اسرار فی الحقیقت حصهٔ یاران است همانا که بر سر خان دیگران نیز از برکت
اصحاب فائض میشود چنانکه شیر گوسفندان را دیگران بطفیل بره آدمی نوشند وقوع این حالت
از تشنیع وایراد یاران بود و قتیکه امرا بزیارت ما تردد کنند یاران را بد نیاید و راضی نشوند
پس دعا باید کردن تا ایشان در پے ضبط مصالح خلق و اشغال خود باشند و با وقات
درویشان رجعت و تشویش نیارند تا این رزق حلال و نور جلالی خاص ازان درویشان باشد
همچنان منقولست که روزے حضرت خداوندگار را در اجلاس شخصے اتفاق افتاد مگر شیخ
ضیاء الدین مقری سبعه خوان بخواندن والضحی رسیده تا آخر سوره با ما خواندن گرفته میخواند
که وَالضُّحٰى وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى حضرت خداوندگار غظیم منفعل شد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت جلبی حسام الدین تمہید عذر آن آغاز کرد کہ این مقری بقرأت کسائی میخواند خداوندگار میفرمود
فرمایند فرمود کہ جلبی راست میفرماید اما مثال ایشان بدان فقیہ میماند کہ از سفر رسیدہ بود نحوی
از و سوال کرد کہ مِنْ اَیْنَ اَنْتَ قَالَ مِنْ طَیْسٍ بجاے آنکہ طوس گوید نحوی گفت وَاللّٰہِ مَا
سَمِعْتُ اَنَا اِسْمَ ھٰذَا الْبَلَدِ فِیْ عُمُرِیْ فقیہ گفت نمیدانی کہ من حرف جر ہست در طوس در آمد
آنرا طیس کرد نحوی گفت من در نحو چنین خواندہ ام کہ من حرف جار جر کند اما نشنیدم کہ شہرے
ویران کند فی الحال مقری سر باز کردہ بندہ و مرید شد ہمچنان روزے حضرت مولانا
اصحاب را معانی سفر مود در اثناے سخن حکایتے مثال آورد کہ مگر نحوی در چاہ افتادہ بود
درویشے صاحب دل بر سر چاہ رسید بانگے زد کہ ریسمان و دلو بیارید تا نحوی را از چاہ
بیرون کنیم نحوی مغرور اعتراض کرد کہ رسن و دلو گو درویش از خلاص او خود را باز کشید گفت تا
من نحو آموختن تو در چاہ بنشین اکنون جماعتے کہ اسیر چاہ طبیعت گشتہ اند پیوستہ بر سر خود
می پرند تا ترک آن خیالات و ہنرہا نکنند و پیش اولیا سر نہند حقا کہ از ان چاہ خلاص نیابند
و در سراے اَرْضُ اللّٰہِ وَاسِعَۃٌ خرامان نشوند و بمقصود کلی نرسند **حکایت** ہمچنان
منقولست کہ حضرت شیخ صلاح الدین اَعْظَمَ اللّٰہُ ذِکْرَہٗ مریدے بود تاجر و متمول و بغایت
محب و صادق خداوندگار بود و او را ہوسے شد کہ بجانب استنبول سفر کند مصحوب حضرت شیخ بخدمت
مولانا آمد تا اجازت حاصل کردہ و استعانت خواستہ روانہ شود چون بشرف دستبوس شریف
آنحضرت مشرف شد خداوندگار فرمود کہ در حوالی شہر استنبول قصبہ ہست معمور در آنجا
راہبے ہست در دیر خود معتکف گشتہ و از خلایق منقطع شدہ از ابوی سلامی برسانی و
بہ پرسی بازرگان سر نہاد و عازم شد چون بدان موضع رسید از کیفیت احوال آن راہب باز
پرسید و نشان دیر شد و با دیر تمام از دور پدید آمد شخصے را دید کہ مدرج بسان گنجے سر در بغل کشیدہ بود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وآثار انوارش از شان سپاہی تافت کہ النور فی السواد واز دیدن آن حال تاجر بنحوی
شد ہمانا کہ چون سلام مولانا را براہب عزیز رسانید از جا برخاست وگفت علیک السلام
وسلام علی عباد الذین اصطفی سر نہاد و در سجدہ دراز بماند چون تاجر بکنجی دیگر نظر انداخت
دید کہ حضرت مولانا بہان لباس و دستار مراقب نشستہ ہست حال بروے بگشت و شہقہ
بزد و بیفتاد بعد از ساعتے چون بخود آمد راہب دلداریہا ش کردہ فرمود کہ اگر محرم اسرار
احرار شوی از اخیار ابرار گردی آخر الامر مکتوبی بہ نزد تکفور اصدار کرد کہ فلان تاجر تعلق
بدین جانب دارد جانب داری او کردہ مہتران راہ و عمال شہر زحمتش ندہند چون تاجر
بشہر ہست نبول رسید نامہ راہب را بخدمت سلطان رسانید فرمود کہ بہ منزلش برند
وحاجات او را باتمام رسانیدہ عملا قلیلا سالما وغانما روانہ کردند ہمچنان در سعادت باز
بخدمت راہب رسید راہب گفت سلام و سجدات من بیچارہ را بحضرت خداوندگار
برسانی امید ہست کہ این محتاج پر نیاز را از عنایت بے نہایت خود فراموش نکنند بعد از
مدتے چون جوان تاجر بقونیہ رسید و کیفیت حال را بحضرت شیخ صلاح الدین تقریر کرد
فرمود کہ ہر چہ از اولیا گویند ہمہ حقست و واقع بے گمان و تخمین ؎ بہر چہ از اولیا گویند
ارزقنی و وفقنی * بہر چہ از انبیا گویند امنا و صدقنا * اما این قصہ را تا بہر نا جنسی حکایت نکنی
شیخ برخاست و او را بحضرت مولانا برد و در آمد سر نہاد و سلام راہب را رسانیدن گرفت
مولانا فرمود نگاہ کن تا عجائب بینی بہان صورت کہ او را دیدہ بود می بیند کہ راہب کنج
جماعت خانہ مدرسہ مراقب نشستہ ہست بازرگان فریاد کنان جا بجا را چاک زد حضرت
مولانا دلکنایش گرفتہ فرمود کہ بعد ازین محرم سر ما ئی اما اسرار اولوالابصار را از اغیار اشرار
بے اعتبار نگاہ دار ؎ تا نگوئی سر سلطان را بکس * تا نریزی قند را پیش مگس * گوش

آنکس نوشد اسرار حلال ✤ گوچو سوسن صد زبان افتد لال ✤ همچنان مجموع مال خود را فدائے
اصحاب کرده سماعها داد خرقها پوشانیدند واز کار دنیا فارغ شد **منقولست** که روزے
حضرت مولانا از مسجد حرام با اصحاب کرام بسوئے شهر غزمیت فرمود از ناگاه راهبے
مقابل افتاد سر نهادن گرفت مولانا فرمود که تو من تر باشی بایش تو راهب گفت من بست سال
بودم که ریشم برآمد و من از و بزرگترم فرمود لے بیچاره آنکه بعد از تو رسید سفید و پخته شد و
تو همچنان که بودی در سیاهی و تباهی و خامی می روی لے وائے بر تو اگر تبدیل نیابی
و پخته نشوی راهب یکین فی الحال زنار بریده و ایمان آورده از مسلمانان مسلم شد همچنان
گبر جماعتے سیاه پوشان بحضرتش مصادف شده اند واز دور جائے آمده چون یاران
ایشان را دیدند از روئے ناپسندیده مردم تاریک دل و ناخوش گفتند فرمود که در کل
عالم از ایشان بهتر مردم نیستند که دین اسلام و پاکی و طهارت و انواع عبادت را دین
دنیا اختیار کرده اند در این عالم همه از بهشت مخلد و حور و قصور و دیدار ملک غفور ایشان را
نصیبے نیست که ان الله حرمهما علی الکافرین و این چندین کفران و تاریکی و عذابهائے
دوزخ را مستعدی گشته اند هماناکه چون آفتاب عنایت الهی از ناگهان پریشان بتابد
فی الحال منور و سفید رو شوند ؎ کافر صد ساله اگر بیندت ✤ سجده کند زود مسلمان شود ✤
وچون نزدیکتر رسیدند سر نهاده بحضرت مولانا مشغول گشتند و بصدق تمام مسلمان گشتند
اولئک یبدل الله سیاتهم حسنات خداوندگار رو بیاران کرده فرمود ؎
اندرون زهر تریاق اخفی ✤ کرد تا گویند ذو الالطف الخفی ✤ حق تعالی سیاهی را سپیدی
پنهان میکند و سفید را در سیاهی جاوید بدصحابت نهاده شادیها کردند **حکایت**
ملک محتشم قدوة الاخیار مولانا اختیار الدین فقیه روح الله روحه که از مریدان و اهل خدمت بود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرمود که روز جمعه در مسجد آدینه آمدن فقیر دیر کشید تا حضرت مولانا چند کرت مرا طلب کردند
بعد ازانکه در مسجد بیامدم فرمود که اخوان صفا را چه مانع شده بود که دیر ترک آمدند اختیار الدین گفت
خدمت واعظ خجند بر سر منبر رفته و خلائق را نصیحت میکرده و بنده از وحشت مردم گرفتار شده
بودم مجال بیرون شدن نداشتم فرمود که آخر چه نوع سخن میراند و چها میگفت و از کجا نشان
میداد اختیار الدین گفت در اثنای وعظش اینمعنی را تقریر می کرد که وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ وَالْحَمْدُ
لِلّٰهِ الَّذِیْ هَدَانَا لِهٰذَا که حق تعالی ما را از زمرهٔ کافران نیافریده و ما را بهمه حال بهتر از ایشان
کرد و اهل مسجد تضرع و زاری میکردند حضرت مولانا شکر خندهٔ فرمود که زهی بیچارهٔ ضال مضل
که خود را برتر از کبران میکند بدان که از ایشان افزونم به ترازوی انبیا و اولیا بکند و نقصان
حال خود را به بیند و کمال حال مردان را به بیند ؎ فراز کنگرهٔ کبریاش مرغانند +
فرشته صید و پیمبر شکار یزدانند + همانا که از سر شادی سماع شروع کردند +

حکایت خدمت ملک الادبا حسام الملة والدین اماسی که از کبار خلفا بود
و شیخ او چنان روایت کرد که بدر الدین تبریزی که معمار معمورهٔ تربت مبارک بود
با نواع کمالات و منقبت مثل نجوم در رقوم و هندسه و سیمیا و کیمیا و حل خواص و
تاریخات وغیره روزی در میان اصحاب عظام حکایت میکردند که مصحوب حضرت
مولانا در باغ جلبی حسام الدین بودم و آن شب تا وقت صباح سماع عظیم بود بعد ازان
حضرت مولانا رحمت فرموده فرو داشت کرقا گرباران قدری بیاسایند و حضرتش مستغرق تجلیات
قدسی حیران شده بود و مراد ضمیر گذشت همانا که تمام اصحاب متفرق گشته هر یکی بگوشهٔ رفته غنودند و من نیز
در میان بسته نشسته خود را بخواب میدادم و زیر زیر نظر میکردم تا حضرت مولانا چه میکند و در خاطرم آوردم که حضرت
شیث و عیسی و ادریس و سلیمان و لقمان و خضر و سائر پیغمبران علیهم السلام معجزات

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بیرون معجزات صد ہزار ہنر ظاہر خود مثل کیمیا ساختن و صباغت زرہ بافی داؤد و ہمچنین چندین اولیا
کمل را خارج معقولات انواع کرامات و خرق عادات بودہ ست عجبًا این چنین حکم الٰہی را از ایشان
باشد یا نہ وحاشا کہ نباشد بلکہ نمی خواہد کہ بنماید واز آفت شہرت خمول میگریزد و درین تفکر بودم
کہ ہمچون شیر غرّان بر من جست کہ بدرالدین برخیز و با من بیا ہمانا کہ دست رہت دراز کرد سنگے
برگرفت و بر دست چپ من نہاد و گفت فخذ ما اتیتک وکن من الشاکرین برہا تاب نظر کردم
کہ آن سنگ خارا لعل پارہ شدہ بود نہایت شفاف آبدار کہ در خزاین ہیچ ملوک ندیدہ بودم از ان
ہیبت چنان نعرہ از من صادر شد کہ تمام اصحاب بیدار شدند و بر من غلو کردند کہ این چہ نعرہ بے ہنگام
بود کہ ہمگان ہمین ساعت بخواب رفتہ بودیم و در اوقات چون بدرالدین در سماع نعرہ
زدے گویا کہ آواز دہ مردہ اشتے گفت بسیار گریہا کردم و این حکایت را بایشان باز گفتم
تمام سر نہادند و مستغفر شدند و من ازان اندیشہ گستاخانہ توبہ کردم حضرت مولانا
مرحمت فرمودہ آن لعل پارہ را بمن بخشیدند کہ بخدمت کرجی خاتون ارمغان بردم کیفیت
حصول آنرا باز گفتم بمبلغ صد ہزار و ہشتاد درم سلطانی قیمت کردند آن بہا را دادہ تشریفہا
پوشانیدند و چندین عطا و تشریفات دیگر بخدمت یاران فرستاد کہ در شرح نیاید ہمچنان
حضرت مولانا بمن فرمود کہ حکایت آن درویش را کہ اغصان ترا شاخ زر کرد در
مثنوی نخواندہ چہ ہر حکایتے و اشارتے کہ در حدیث دیگران گفتہ ایم ہمہ وصف حال ایشان
است اگرچہ کبار ماضی علم کیمیا را در جہلم واجسا دلکار بردند عجب نیست اما کیمیا [illegible]
در عقول و ارواح عجبت ؎ کہ کیمیا عجب آید کہ زر کند مس را ✤ مسے نگر کہ بہر لحظہ کیمیا سازد

حکایت سر سبز سقطی مولانا شمس الدین ملطی رحمۃ اللہ علیہ چنان روایت کرد کہ چون شیخ
مظہر الدین ولد شیخ سیف الدین باخرزی رحمۃ اللہ علیہا بشہر قونیہ رسید کافۂ اعاظم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وافاضل بزیارت شیخ مذکور رفتند او را نهایت معزز داشتند اتفاقاً آنروز حضرت مولانا با جمیع
یاران بسوے مسجد حرام رفته بودند شیخ مظهر الدین گفته باشد عجبا این خبر بسمع مبارک مولانا رسیده
است که القاء هیزاد مگر دانشمندے از اصحاب مولانا آزامی شیند ازین جانب حضرت
مولانا درمیان تقریر حقائق بقیه سر آغاز کرد که اے برادر قادم مایم نه تو و ترا و امثال ترا
لازم ست که بزیارت ما آیند تا مشرف شوند حاضران مجلس درین نکته و اشارات
حیران شدند تا خطاب بر کجاست و بر کیست بعد ازان سوال فرمود که یکے از
بغداد آمد و دیگرے از خانه و محله بیرون آمد کدام را زیارت اولتر باشد گفتند
او را که از خطهٔ بغداد می آید زیارت و تعظیم او از واجبات ست فرمود که درحقیقت حال ما
از خطهٔ بغداد لامکان رسیده ایم و این شیخ زادهٔ عزیز که رسیده ست از محله این
جهان مے آید بس بزیارت و تعظیم اولتر ما نیم نه او ؎ ما ببغداد جهان جان الحق
مے زدیم + پیش ازان کین وارد گیر و نکتهٔ منصور بود + اصحاب شادیها و شکرها
کردند راوی حکایت فرمودند که چون بشهر رسیدم از مریدان منظهر الدین پرسیدم که
شیخ زادهٔ شما امروز در چه حکایت بود گماکان حکایت حدیث را روایت کردند
و من از استماع این لایعقل شدم همچنان چون این معنی را بخدمت شیخ زاده معلوم
کردند برخاست و پیاده بحضرت مولانا آمد و سر باز کرده انصاف داد از جمله مخلصان
شد و گفت آنچه پدرم وصیت میفرمود که جارق آهنین می باید پوشیدن و عصاے
آهنین بکف بگرفتن و بطلب مولانا رفتن که دریافتن صحبت او از جمله مفروضات ست
حق گفته ست و برحق بوده است و برحق و عظمت مولانا صد هزار چندان ست که
پدرم فرموده بود ؎ هرچه گفتند در اوصاف کمالیت تو + همچنان هیچ نگفتند و صد چندانست +

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حکایت منقولست که روزے حضرت مولانا شیخ محمد خادم اشارت فرمود که برود
فلان کار را باتمام رسان مگر شیخ محمد درجواب ان شاء الله گفته باشد حضرت مولانا بانگ
بروے زد که اے ابله بس گوینده کیست فی الحال شیخ محمد افتاده بیهوش شد واز دهانش
کف برون آمدن گرفت یاران بجمعهم سر نهادند و گریستند که شیخ محمد خدمتگار درویشانست
وعظیم بایست هست دیگر گستاخی نکند در حال نظر عنایت فرمود که شیخ محمد بخود آمد و مستغفر
گشت **همچنان** منقولست که روزے معین الدین پروانه اجتماع کرده بود که کافه صدور و
بدور حاضر آمده بودند خدمت سلطان اسلام رکن الدین هم حاضر بود سماع تا نصف اللیل کشید مگر میان
سلطان بدر و آمده پنهانے بگوش پروانه گفته باشد که اگر سماع می نشست می آسودیم
فی الحال خداوندگار فرو داشت فرمود بنشستند مگر شیخ عبد الرحمن سیاد هنوز شور همیکرد
ولغزهاے زد سلطان برنجش تمام بگوش پروانه میگفت که درویش چه بے شرم کس است
که فرو نمی نشیند یعنی از حضرت مولانا او را حال بیشتر هست اینمعنی معلوم آن حضرت
شده فرمود که شما را در باطن خود یکی می خسپد و کوشتان را بملک اسفل میکشد وبسبب آن
طاق وطرب ویرا رد میکند و هنوز نمی تواند آسودن و یک دم تحمل صحبت اولیا را نمی تواند کشید
کسے راکه در باطن او اثرها دهان باز کرده باشد و دائما آبنگ عالم اعلا کند او را بالاے بالا
برمی کشد چون تواند آسودن و ساکن بودن یاران بیکبار لغره زنان شادیها کردند
وچون سلطان رکن الدین دو نوبت کرهت معظم مشاهده کرد با خلاص تمام سر نهاد
مکین شد و خدمت پادشاها نمود **حکایت** **همچنان** اخص اصحاب روایت کردند که سبب
انقلاب دولت و فنا سلطنت آل سلجوق آن بود که چون سلطان رکن الدین بحضرت
مولانا مرید شد و او را پدر ساخت بعد از زمانے مجمع عظیم ساخته اجلاس نظیر کردند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

گویند دران زمان پیر مردے بود که اورا شیخ بابای مروزی گفتند مردے بود مرتاض
وزاہد متورع وجماعتی شیاطین الانس که بدان پیر انس داشتندے چندانی مدح اورا پیش سلطان
کردند که سلطان مشتاق صحبت او گشته بودند آخر الامر فرمودند که در دشت خانه بنیاد سماع
کرده باکرام تمام شیخ بابای مروزی را آوردند جمیع اکابر اورا استقبال کرده باعزاز وافر
برصدرش نشاندند وسلطان کرسی نهاده در پهلوے تخت خود بنشست همانا که چون حضرت
مولانا از در درآمده سلام داد ودر کنجے فرو کشید بعد از تلاوت قرآن مجید معرفان مصلها خواند
سلطان را سلام رو بحضرت مولانا کرده گفت تا معلوم خداوندگار و مشائخ وعلماء کبار باشد
که بندهٔ مخلص خدمت شیخ بابا را پدر خود ساختم ومرا پفرزندی قبول کرد یا سرهم آفرین و
مبارکباد کردند همانا که حضرت خداوندگار از غایت غیرت گفت ان سعد الغیور وانا
اغیر من سعد الله اغیر منی اگر سلطان اورا پدر ساخته مانیز پسرے دیگر پیدا کنیم نعره
بزد وپای برهنه روانه شد همچنان حضرت جلبی حسام الدین روایت کرد وگفت که چون
حضرت بیرون آمد بجانب سلطان نظر کردم دیدم که بے سر ایستاده بود در حال زخم
خورد چندانکه علماء وشیوخ در پے دویدند مراجعت نفرمود آن بود که بعد از چند روز مرا اتفاق
کردند سلطان را با قسرائے شهر دعوت کردند تا در دفع تاتار گنگاجی کنند سلطان بر خاست
وبحضرت مولانا آمد تا استعانت خواسته روانه شود فرمود که اگر نه روی به باشد چون
اخبار دعوت متواتر شد ناچار عزیمت نمود چون بآقسرا رسید در خلوت جائے درآورده
زه کمان در گردنش کردند ودران حالت می تاسانیدند فریاد میکرد ومولانا میگفت حضرت مولانا در سینه مبارک خود
دران دم بسماع مستغرق بوده دو انگشت مسبابه در گوشها کرده فرمود که سر نازا بشارت بیاید همانا که سر نازا بشارت را در گوشها
خود کرده نعره ها میزد واین غزل را فرمودن گرفت ؎ نگفتمت مرو آنجا که آشنایت منم ؟

درین سراب فنا چشمهٔ حیات منم ٭ این غزل دیگر را نیز فرمود که ؎ نگفتمت مرو آنجا که بتلاف کنند ٭ که سخت دست دراز ند پسته بات کنند ٭ چون سماع بآخر رسید فرجی خود را در محراب فرو انداخته فرمود که نماز جنازه کنیم و تکبیر پیشتر تمام یاران اقتدا کردند بعد از نماز اصحاب کرام حضرت سلطان ولد را برآن آوردند که از کیفیت اشارت و حالات امروزینه استفسار کند پیش از آنکه حضرت سلطان ولد سوال کند فرمود که بهاء الدین بیچاره رکن الدین را خفه میکردند و او دران حالت نام مرا میگفت و بانگ میزد و در تقدیر الٰهی چنان بود که چنین شود نمی خواستم که آواز او بگوشم در آید و تشویش دهد قاصدا سر نارا در گوش میکرد تا ازوی فارغ باشم اما دران عالم احوالش نیکو باشد **همچنان** از اصحاب کرام منقولست که پیش از وقوع این فترت اگرچه حضرت مولانا در سماع عزیزے از اول روز تا نصف اللیل شورها و ذوقها میکرد و حضرت جلبی حسام الدین را خواب غلبه کرده بود مولانا فرجی مبارک خود را بالش کرده فرمود تا جلبی قدرے سر نهد بمانا که امر ایشان را اجابت کرده سر نهاد و بخواب رفته بین النوم والیقظه می بیند که مرغے سفید کلان مے آید و او را میکرد و می برد تا حدے که دایرهٔ دنیا در نظرش مقدار خردل دانه می نماید و عاقبت بر سر قلهٔ کوهے با پرواز ها فرو می آرد و آن کوه را در غایت سبزی و خرمی تفرج میکند گویا که حق تعالی آن کوه را که از زمرد سبز آفریده بود دمی بیند بر قلهٔ اش سر لیست همچون سر آدمیان و آن مرغ شمشیر بدست جلبی میدهد که گردن این کوه را بزن که فرمان ایزدی چنانست حضرت جلبی می پرسد تو کیستی و ترا چه نام ست گفت من ناموس اکبر و طاؤس جبرئیل امینم همچنان بدان تیشه بر آن کوه را از تن جدا میکرد بازش مرغ بر میدارد و بهمان جایش فرو مے آرد چون حضرت جلبی از هیبت آن خواب چشمها باز کرده دید که مولانا برابرش ایستاده است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

برخاست و سر بنهاد فرمود کہ تعبیر این خواب ہمین روز بشما معائنہ شود آن بود کہ سلطان رکن الدین سماع ساختہ شیخ بابا را در حضور مولانا بدرساخت حضرت علی شمس الدین می بیند کہ رکن الدین را سر بریدہ فرو آویختہ است نظر سوے مولانا کرد فرمود کہ تعبیر آن خواب اینست کہ دیدہ بودی ؎ دیدہ غیبت ہمہ غیبت او ستاد ۔ کم مبادا در جہان این دین و داد ۔ ہمان بود برخاست و روانہ شد **ہمچنان** قدوۃ الاخیار شیخ محمود نجار رحمۃ اللہ علیہ چنان روایت کرد کہ روزے حضرت مولانا معرفت میفرمود و کافۂ اصحاب بودند حاضر و ناظر از ناگاہ خدمت مولانا مفتی الجن و الانس نعمان الفقہ و عمان العلم شمس الدین یار دینی رحمۃ اللہ علیہ از در مدرسہ در آمد حضرت مولانا فرمود بیا بیا نیک آمدی اگرچہ تا غایت از خدا میگفتندے و تو می شنیدے بعد الیوم از خدا بشنو بے ہیچ واسطہ باز فرمود کہ باید زمانے کہ حق تعالیٰ بر بندگان خود بے واسطہ شیخی کند اگرچہ در جمیع اطوار و اکوار داد و ار شیخ حقیقی اوست و عجب تر آنکہ او شیخ است و ہم مرید و حقیقت دانم کہ این و آن زیانست و این بیت را گفت ؎ آن بادشاہ اعظم در بستہ بود محکم ۔ بوسید دلق آدم امروز بر در آمد ۔ **و ہمچنان** شیخ محمود روایت کرد کہ روزے معین الدین پروانہ در زاویۂ شیخ صدر الدین جمعیتی ساختہ بود و حضرت مولانا ہم دران مجمع حاضر شدہ بود و چون سماع رجوع کرد از عظمت کرمی و شوق قیامتے برخاست و حضرت مولانا در عالم استغراق شدہ مگر کمال الدین امیر محفل در جنب امیر پروانہ ایستادہ بجنبش یاران مشغول شد کہ مریدان مولانا عجائب مرد مند اغلب عامی و محترفۂ اعیان شہر اند مردم فضلا و دانا اصلا گرد ایشان کمتر میگردند ہر کجا خیاطی و بزازی و بقالی کہ ہست او را بمریدی قبول میکند از ناگاہ آن سلطان آگاہ شد در میان سماع چنان نعرہ زد کہ ہمگان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بیخود شدند فرمود کہ غرخواہر منصورانہ حلاج بود و شیخ ابوبکر نجار نساج بود و آن کامل دیگر حلاج بود
معرفت شان بمعرفت شان چہ زیان کرد کہ رحمۃ اللہ علیہ میگوئی پروانہ را ازان سبب پروانماند کمال
الدین با پروانہ سر باز کردہ مستغفر شدند **ہمچنان** روزے دیگر کمال معرفت در سماع
رعایت صوفیان نکردہ پشت بطرف یاران کردہ بود و اصحاب را ملتفت نمی شد حضرت
مولانا بانگے بروے زد کہ ہے کمال ناقص بکمال کردی ہشدار ناگاہ بیفتاد و سرش شگافتہ شد
برخاست و بپاے مولانا افتادہ ابتہال عظیم نمود عنایت فرمودہ فوجی دستارش را بوی
بخشید زنار انگار را ببرید بصدق تمام بندہ و مرید شد **ہمچنان** ارباب الباب روایت کردند
کہ چون حضرت مولانا از کسے رنجیدی و مکابرہ از حد شدی غرخواہر گفتہ و در ہمش کوفتی
چہ اصطلاح رسم خراسانیان اینچنین بودہ است **ہمچنان** از کبار اصحاب منقولست کہ روزے
حضرت مولانا در شرح نیستی و انکسار و تواضع معانی میفرمود و دلائل معقول و منقول و کشوف
میگفت مثال کہ چون شاخہاے درختان بے بار می باشند مثل صنوبر و شمشاد و سرو
سہیدار کہ دائم سر بالا میدارند و اغصان خود را بہ بالا میکشند و چون درختان بار دار باشند
تمام شاخہا شان سر زیر می آرند متواضع و ذلیل می باشند ازین رو حضرت پیغمبر علیہ السلام
و اکمل التحیات بغایت متواضع بود کہ شجرۂ وجود مبارکش جامع ثمرۂ اولین و آخرین بود
لاجرم از جمیع انبیا و اولیا متواضع تر و خاکسار تر و درویش تر بود چنانکہ فرمود امرت بمداراۃ
الناس کما امرت باقامۃ الفرائض و خلق الحسن ما اوذی نبی مثل ما اوذیت چنانکہ سرو دندان مبارکش شہید
شد و از غایت کرم بے نہایت خود اللھم اھد قومی فانھم لا یعلمون میگفت و پیغمبران دیگر
در ہر زمانے مرامتان خود را چہ نفرینہا کہ میکردند و کوفتند بیچکس نشنید از مصطفے صلی اللہ
علیہ وسلم سلام نمیتوانست کردن کہ ما سبق رسول اللہ احد فی السلام انخ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

این بیت را فرمود ؎ بنی آدم سرشت از خاک دارند ۔ اگر خاکی نباشد آدمی نیست ۔

وہمچنان از بعضے اخلاق حمیدہ آن حضرت بود کہ بہر احادے و طفلے و پیرزنے تواضع کردی و تذلل نمودے دعا فرمودے و سجدہ کنان او را سجدہ کردے چہ اگر کافر بودے مگر روزی قضائی ارمنی تبل نام مصادف مولانا شدہ ہفت بار سر نہاد و او نیز بوے سر نہاد **ہمچنان** منقولست کہ روزے از محلہ میگذشت و طفلگان خورد بازی میکردند چون از دور مولانا را دیدند بیکبارگی روانہ شدند و سر نہادند و خداوندگار نیز سر نہاد مگر از دور کودکے بانگ زد کہ باش تا من نیز بیایم تا کودک فراغت حاصل کردن و آمدن توقف کردہ بود و **ہمچنان** دران زمان نہ چندان اعتراض و انکار میکردند و فتویہا می نبشتند در تحریم سماع و رباب بلہا میخواندند کہ در بیان کتاب آید و آن ہمہ را از کمال کرم و عنایت لطف و مرحمت تحمل میفرمود و ہیچ نمی گفت عاقبت الامر چنان معدوم شدند کہ گوئیا در وجود نبودند و آن طریقت و نسل ایشان تا قیام قیامت دراز دیا دو بردوام خواہد بود و **ہمچنان** در آنزمان مگر روزے حضرت خداوندگار را پروانہ بسماع دعوت کردہ بود چون بر سرائے رسید توقف بسیار فرمود گفت تا ہمہ یاران درآیند چون مجموع اصحاب درآمدند پس آنگاہ مولانا درآمد چون اہل سماع متفرق شدند آن شب حضرت شان آنجا بگاہ ماندہ از جد بیرون بندگیہا نمود و شکرہائے عظیم کرد کہ آنچنان پادشاہے مہمان او شد مگر جلبی حسام الدین از توقف کردن خداوندگار بر در سوال کردہ باشد فرمود کہ اگر اول ما در می آمدیم بودے کہ چشم تو اصحاب بعضی اصحاب را منع کردندے و یاران از صحبت ما محروم ماندندے و چون در دار دنیا یاران خود را نتوانیم بسرائے ببریم و یا خانہ و زیرے درآوردن پس روز قیامت در سرائے عقبیٰ و جنت المأوی و حضرت مولوی چون توانیم بردن یاران از شادی آن عنایت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شکر باکردند و سرها بنهادند همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا رقعه بخدمت پروانه فرستاد
بود در شفاعت شخصی که خون کرده بود و رخانهٔ یارے متواری شده بود پروانه در جواب نبشته
باشد که این قضیه بقضایای دیگر نمی ماند حکایت خون است حضرت مولانا فرمود در جواب که خونی را اولیا
عزرائیل میگویند اگر خون نکند مردم نکشد پس چه کند پروانه خوش شده فرمود تا آوازش کردند
خصمان را خوشنود کرد و خون بهایش داد حکایت خدمت مولانا شمس الدین ملطی گفت که
رفتم حضرت مولانا در مدرسه خود معانی می گفت در اثنای معرفت فرمود که شیخ ما
عظیم دوست میدارم اما یک عیب دارد امید است که حق تعالی آن نیز از وے بگرداند
ازان رغبت ببرد فی الحال من بنده سر نهادم و تضرع عظیم کردم که عجبا آن عیب
چه باشد فرمود که در هر وجودے تصور نیکی کند آنجاست و در پے آن فنا اے حقیقی
میدوی ؎ چون بسے ابلیس آدم روے هست ؎ پس بهر دستی نشاید داد دست
چون ترا آن چشم باطن بین شود ؎ پس بهر پستی بسر وقت رسد
تا کار بصدق قدم ازان حالت مستغفر شدم و تمیزے بخشید تا از همه صدیقان گشتم و مراد و اصل کار عادت
چنان بود که گرد تمام اکابر و شیوخ و گوشه نشینان و در ویشان میگشتم و استمداد
و استعانت می طلبیدم و چون طالب صادق بودم ناچار زیارتها میکردم حضرت مولانا
آنچه نمود نمی نمود و دیدهٔ مرا کشود از صحبت همشان برانمود و حقیقت حق را همین دید
و سر آن حقیقت بر من معین شد و از فضل حضرت خداوندگار این بیت را
گفت یاران یاد گیرند ؎ دین باز از عطاران مدهر چو بگیران ندهد دکان گشنیز
که در دوکان شکر دارد ؎ حکایت همچنان منقولست که روزے حضرت خداوندگار
در محفلی معرفت می فرمود گفت سلطان العارفین ما بایزید رحمة الله علیه سخنی عجیب فرموده است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بود در غایت خوبی گفته که بحضرت رسول علیه السلام برای شق قمر و نطق حجر و اجتماع شجر و تکلم
نبات و ایمان نیاوردم بلکه ایمان برای آن آوردم که از کمال حکمت اصحاب و امت خود را از شرب
نهی کرد و بر امت خود حرام کرد بعد ازان فرمود که والله والله که هرگه بیشتر کند بیشتر گردید و ندامت
بیشتر خورد چه اگر دران مزه و لذتے و منفعتی بود سے اول خود کردی و دیگران را هم ترغیب
کردے و چون شاگرد خاص خالق بود انچه از حق شنیدے آنرا کرد و آنرا گفت ؎
ترک این شرب ار بگوئی یک دو روز ۞ در کنی اندر شراب خلد یوز ۞ چونکه اغلب بد بدند و ناپسند ۞
بر همه ما را محرم کرده اند **حکایت** اصحاب کرام که کرام الکاتبین بودند و چنان روایت
کردند که روزے حضرت مولانا در خانه پرواز معانی عجیب و معارف غریب بیان میکردند
درمیان تقریر بیان کرد که حضرت امیر المومنین عثمان بن عفان رضی الله عنه از کثرت اموال
و اسباب خود پیش مصطفے صلے الله علیه وسلم شکایت کرد و تقریر فرمود که چندانکه زکوة میدهم
و صدقه میکنم همیشه خرچ میکنم اسباب بیشتر میشود و از عوائق آن علائق نمی توانم فراغت
کلی حاصل کردن و بے قید بودن و خلوت پیدا نمودن که آسایش جان و آرایش دین در
عالم فقر است و دولت بی المخلصون و راحت از حضرت رسول صلی الله علیه وسلم درین باب
چه فرمود تا که میفرماید حضرت رسول الله علیه السلام فرمود که یا عثمان بر دو شکر
نعمت حق تعالے کن و زیادتی کفران نعمت و نقصان مال مشمر و در تو دولت گردی
و هیچگونه برکت نماند عثمان گفت یا رسول الله صلی الله علیه وسلم تو خود دانی شکایتها
بیحد از که و بس جان و در و زبان من است و بدان خوگر شده ام چون توانم کردن که نگویم
حضرت مصطفے صلی الله علیه وسلم فرمود که در قرآن مجید نخوانده که لئن شکرتم لازیدنکم
ولئن کفرتم ان عذابی لشدید پس سبحانه و تعالی در کلام قدیم خود شکر شاکران را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

زیادتی وعده کرده است قال لئن شکرتم لازیدنکم وقیل للعبید گفته من ست شکر نعمت
نعمت افزون کند * کفر نعمت از کفت بیرون کند * زانکه شاکر را زیارت وعده است *
آن چنانکه قرب نزد سجده است * پس ترا ای عثمان ازین بنده سیاب ناگزیرست هرگز در
مال تو خسارت و نقصان نخواهد بود پس امیر المؤمنین عثمان لشکر را آن بشارت سیصد شتر
سیاه چشم جلدوی با تمام عزده و آلات سیصد مرد غازی معه برگ زاد فرا سے غزات
رسول کرده آنحضرت صلی الله علیه وسلم دست مبارک برداشته امیر المؤمنین عثمان را دعا
کرد و فرمود بارک الله فیما انفقت وفیما امسکت یا عثمان رضی الله عنه بعد ازان این
حکایت را در شان پروانه تنزیل فرمود که لله الحمد والمنة والعزة که هم درین زمان باخدمت
امیر المؤمنین امیر معین الدین سلیمان مثل امیر المؤمنین عثمان رضی الله عنه در شکر نعم بایستاده
جد بلیغ می نماید کافهٔ علما و فقرا و صلحا و عرفا را تربیت میکند و سائر منتسبان امت را بانواع
خدمات دلداریها میفرماید و جمیع رعایا را بموجب اشفقت علی خلق الله ثابت و رعایت
کردن بر خود واجب می داند و اکثر اوقات گرد کعبه دلها طواف میکند و دران عرفات که عرفات
مقامات اولیاست سعی بلیغ و جمیل مے نماید تا لاجرم ببرکت دعا و یمن همت ایشان بر هر
قصد میکند دوست نیرند مظفر و منصور مے شود همچنان حضرت حق سبحانه و تعالی روز
بروز نعمت در نعمت و دولت بر دولت بر شکر انه شکر او عطا و عوض میفرماید و زیادت
بیشتر کند بیشتر باد و بیشتر رود پروانه از غایت شادی که حضرت ذوالمنن و سے
عنایتها فرمود پایهاے مبارک او را بوسه میداد و سجده ها میکرد و شکرها میگفت و قریب دو هزار
دینار ایثار اصحاب کرد فرمود که تمام علما و مشائخ و صلحا را سیما بخش کردند و ایتام و مساکین
شهر را جامها و پیراهنها داد همچنان فقیر متکلم المعروف بشمس الدین معلم که از خواص یاران بود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

روایت کرد که روزے حضرت خداوند گار با اصحاب نظر کرده فرمود که حضرت پیغمبر ما
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم چنین فرموده است که چون نور خدا در دل مرد در آید آن
دل باز شود و فراخ شود و صحرای شود و خوش و لطیف چنانکه در آب انداری آن آب جمله باز شود
سوال کردند که یا رسول الله اگر آدمی را آن نظر نباشد که فراخ شدن دل را بیند و در
آن دل پرده و غباری باشد از شوق لذت و شهوت و بچه علامت داند که دل او فراخ
شده است درستے و فتحے در و سرزده فرمود که بدانکه جمیع اسباب دنیا از اهل دنیا از او
برداشته شود و دل او سرد شود و بهیچ زرق نماند از دستان دنیا و آشنایان خود
بیگانه شود گویی هیچ ندانسته و نشنیده چنان مشغول شود که روزے هیچ با او نگوید
ایستاده بود معانی و اسرار میگفت و خلائق مستفید میشدند و بهیچ التفات نکرده بود
مبارک راز خلائق بر دیوار کرده صورت میبیند و با هیچکس سخن نگوید چون شب در آمد
تمام سگان بازار گرد او حلقه کرده بودند و بر ایشان نظر مبارک تیز کرده معانی میفرمود
ایشان سر و دم می جنبانیدند و آهسته آهسته غوغا میکردند فرمود که بالله العلی العظیم
القوی القاهر الذی لا قادر و لا قاهر فی الوجود الا هو که این سگان فهم معرفت با
دیگر سگان بازار ندارند این ایشان را گفتند که ایشان را خویشان کلب اصحاب کهف اند صفت
ایشان کرده اند که کلبهم باسط ذراعیه بالوصید یعنی کلب اصحاب کهف را آن سگے گرفته باشد
سگے شیران کے دهم کلب منوی را آن سگے که گشت در کویش مقیم و خاک پایش به ز
خلد ان علیهم ما سد سر شیران عالم جمله پست و چون سگ اصحاب را بردند دست ÷
بین در و دیوار مسجد فهم اسراری کنند و چشم کوری که جانهای بینند ÷ سر بردن کرد از در و
دیوار ها ÷ تا که گویا نند در و دیوار ها ÷ آتش و آب و خاک و بادی اند به ناگاه یاران از هر طرف

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پیدا شدند حضرت مولانا فرمود که ؎ بیائید بیائید که دلدار رسید است ✤ بیائید بیائید
که گلزار دمید است ✤ بعد ازان گفت که حضرت حق تعالی از غایت عنایت صدقه بخش میکرد
صدقه خواران ما کجا بودند همه یاران سر نهادند همچنان معرفت گویان و سماع زنان تا مدت
آمدند و آن شب همه شب تا سحرگاه سماع بے صداع بوده فرمود که واللہ واللہ خواص این
خلائق بجاده اعتقادی که در حق انبیا و اولیا بسته اند در حق تره فروشی لائق نیست مگر که
ایشان عنایت فرمایند و رحمت کنند حکایت ولی پنهانی ولی همدانی سراج الدین
مثنوی خوان طیب اللہ ثراه که از اکابر یاران بود و از حضرت جلبی حسام الدین عنایات
و تربیت ها یافته بود روایت کرد که روزے حضرت مولانا در معنی این آیت که
انظروا بروزه اهلها او نزاه قریبا معرفت میفرمود گفت که حضرت حق تعالی را
حجره ها و خانه هست که از ان هر که خواهد سرمه خولی در چشم باطن و ظاهر او می کشد تا بر جمیع
مکنونات مطلع گشته غیوب الغیب بر و کشف می شود و عین الیقین
غیبات کنوز الهی را کما هی مشاهده میکند و اگر چنانکه آن عنایت را در حق او نکند
و از ان سرمه بچشم او نکشد چه اگر تمام مغیبات در نظر حس او حاضر آیند هیچ یکے را
نه بیند و نداند ؎ بے عنایات حق و خاصان حق ✤ گر ملک باشد سیاهت پش ورق ✤
بے عنایت کے کشاید چشم را ✤ بے عنایت کے کشاید خشم را ✤ بعد ازان فرمود که
در نظر شیخ یا نور شو یا دور شو ؎ نور خواهی مستعد نور شو ✤ دور خواهی خویش بین دور شو
همچنان خدمت مولانا سراج الدین مثنوی خوان رحمة اللہ علیه روایت کرد که روزے بباغ
حضرت حسام الدین رفته بودم دستارچه بر گل احمر بخانه تبرک آورده بودم مگر که حضرت
مولانا در خانه خلوتی بوده است و مرا معلوم نبود بقبه در آمدم و سر نهادم مے بینم که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اصحاب عظام زیر و بالا برنشسته اند و حضرت مولانا در صحن خانه سیر میکنند و از معارف و لطائف منظوم و منثور هر چه میگوید یاران می نویسند و من از غایت دهشت و حیرت دستار چه را فراموش کردم و از دور در صفت نعال سر فرو کشیدم حضرت مولانا بجانب من نگران فرمود که هر که از باغ بیاید تبرک گل آرد و هر که از دکان حلوائی بیاید مشتی حلوا آرد سر بر قدم مبارکش نهاده گلها را فرو ریختم یاران نعره ها زدند و گلها را یغما کردند همانا که سماع برخاست همچنان خدمت شیخ سراج الدین گفت که روزی حضرت مولانا فرمود که مجموع عالم اجزای یک کس است و اشارت اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون عبارت ازین است قوم چه اگر اجزای او نباشد او کل نباشد ۵ جزو درویشند جمله نیک بد + ور نباشد انچنین درویش نیست + همچنان روزی خدمت معین الدین پروانه حضرت سلطان ولد را بها کرد که البته میخواهم که حضرت مولانا در خلوت بمن معرفت فرماید تا در حق بندهٔ خود عنایت کرده باشد مخصوص چون حضرت سلطان ولد استدعا پروانه را بحضرت پدر عرضه داشت فرمود که آن حمل را تحمل نتوان کردن تا سه بار الحاح کرد فرمود که بهاء الدین دلوی را که چهل کس میکشند آن را یک کس نتواند کشیدن سلطان سر نهاد و گفت اگر این نمی گفتم این معنی را از کجا می شنودم همچنان دیگر هم پروانه حضرت ولد را شفیع گرفت که تمام اکابر قونیه تذکیر مولانا مشتاق شده اند اگر مجلسی احسان کند چه شود همانا که تشنگان آب حیات را سیراب گردانیده بر خلائق رحمت عظیم کرده باشند حضرت سلطان ولد حکایت را بحضرت مولانا رسانید فرمود که بهاء الدین درخت میوه داریست که از پی میوه شاخها تا زمین فرو آورده اند این معنی با جان کرده نتوانستند خطاب کردن و ازان جا بردن و خوردن و شکر نعمت حق را بجای آوردن اکنون که سر شاخها تا سدرة المنتهی رسیده است و خود را بالا کشیده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

کجا توانند تمتع و تنعم کردن و بلذت میوه آن نعم رسیدن همچنان از حضرت سلطان ولد منقولست که روزے پروانه از حضرت مولانا التماس نمود که دیرا پند و هند و نصیحت فرمائید مولانا متفکر مانده بود سر مبارک برداشت و گفت امیر معین الدین می شنوم که قرآن را یاد گرفته گفت آرے گفت دیگر شنودم که جامع اصول احادیث را از خدمت شیخ صدر الدین سماع کرده گفت بلے گفت چون سخن خدا و رسول را میخوانی و کما ینبغی بحث میکنی و میدانی و از ان کلمات پند پذیر نمی شوی و بر مقتضای هیچ آیتی و حدیثی عمل نمی کنی از من کجا خواهی شنیدن و متابعت نمودن پروانه گریان برخاست و روانه شد بعد ازان بعدل گستری و احسان مشغول گشته و خیرات نموده تا یگانه زمان شد و حضرت مولانا بسماع شروع کرد **حکایت** ثقات روات روایت کرده که جماعتے علماء شهر که دران عصر بودند هر یکے در انواع علوم و حکم متفق علیه بودند باتفاق تمام نزد قاضی سراج الدین اهری رحمة الله علیه جمع آمدند و از میل مردم باستماع رباب و رغبت خلائق بسماع و تحریم آن شکایت کردند که رئیس علماء و سرور فضلا مزمت مولوی ست و در سنه شرع نبوی قائم مقام رسول الله علیه وسلم چرا باید که انچنین بدعتی پیش رود و این تمشیت بنیاد سنت را کنده این قاعده منهدم گردد و این شیوه بزودی در افتد قاضی سراج الدین گفت [illegible] مرد انه است مؤید من عند الله او دست در همه علوم ظاهر شرع عظیم الشان است با انتهاء [illegible] او داند و خدائے خود کل شئات بر جملها احاطت بالنفس [illegible] فقه و خلافی و منطق و عربیت و حکمت و علم نظر و علم معانی [illegible] طبیعیات و غیر ها من الاهیات بر کاندے نشسته [illegible] مولانا بر دست ترک قبیه پرسان پرسان بگذرسان تر سان [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

سلطان در کناخندق بیافت دید که بمطالعهٔ کتاب بے مشغول است اجزا را بدست مولانا داد و او
دو زانو بایستاد در حال مطالعه ناکرده دوات و قلم خواست جواب هر مسئله و نکته را در تحت
آن ثبت فرموده بتفاصیل و همچنان جوابات مجموع مسائل را در همه یگر آمیخته مجملاً منسلخ ساخت
چنانکه چند داروالطبیبی حاذق معجونی تهیا کند چون ترک فقیه کا عذرا بحکم باز آورد بعد الاطلاع
بر ضوح مشکلات علی العموم در عنام عموم محضر ماندند و در بینات دلائل آن مسائل و اقامت براهین
و ایراد براهین و اظهار مسند و دلیل حصر و الزام من یقول لا نسلم و رفع معارضهٔ خصم و جواب
با توجیه حضرت شان حیران ماندند و بیچاره شدند و ازین حرکت خجل گشته همانا که حضرت
مولانا در عقب رقعه فرمود که معلوم را ے علماء عالم باشد که مجموع خوشیهاے جهان را نقود
و عقود و عنقود و اعراض و اجناس و آنچه در آیت زین للناس است در جمیع مدارس خوانق را
بخدمت صدور مسلّم داشته بهیچ منصبے از انها نگران نیستم و بکلی عن الدنیا و ما فیها قطع
نظر کرده ایم تا صدور را اسباب متواتر و لذات دنیاوی مرتب و مستوفا باشد و رحمت خود را
دور داشته در گنجے منزوی گشته ایم و در خانه خمول فرو کشیده چه اگر این رباب حرام را که
فرموده بودند و نفی کرده بکار عزیزان می آید و بایست بودے حقا که دست از انجا باز کشیده
هم اثبار ایمهٔ دین میکردیم و از غایت ناچیزے و نا لتفتے رباب غریب را بنواختم چه غریب نوازی
کار مردان ست و دینداران و براهین ابراهیم یقین است و غزل رباب را در حال از سر آغاز فرمود
گفت ؎ هیچ میدانی چه میگوید رباب ÷ زاشک چشم و سوز جگرهاے کباب ÷ الی آخره
مجموع علما در خدمت قاضی سراج الدین نادم گشته توبها کردند و بحلم خیلانه و خلق عظیم
مولانا اضافها دادند و از انجله پنج نفر دانشمند مستدل و مدرس و مفتی بنده و مرید شدند
؎ ز آسمان آمد این بحث نه از عالم خاک ÷ کار اقبال ستارست نه کار بازو ÷

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حکایت روات حکایات وحاویان روایات چنان روایت کردند که جماعتی از حاجیان معتبر از کعبه معظمه رسیده بودند و بزیارت مشائخ و گوشه نشینان آن شهر رفته هر یکی را دریافتند واهالی شهر حاجیان را اسما عهاداده دلداریها کردند آخر الامر گروهی از حاجیان شهر را بزیارت حضرت مولانا ارشاد کرد بجمعها احرام بندگی در میان جان بسته بزیارت کعبه جانها توجه نمودند چون از در مدرسهٔ مبارک درآمدند مولانا را در محراب دیدند یکبارگی بیکبر آورده بیهوش شدند بعد از ساعتی چون بخود باز آمدند حضرتش بعذرخواستن مشغول شد که شاید که برشما پوشیده شده باشد و یا نمانند کرده باشید که آدمی عظیم می باشد همگان فریاد آوردند که حضرت مولانا چه مغالطه در پوشیست اصحاب عظام از کیفیت حال تمهید آن عزیز تفحص کردند حاجیان باتفاق گفتند که والله العظیم و بکلمة القدیم که این مرد در طواف بیت الحرام احرام بسته با ما بهم بود در وقفه عرفات و [illegible] با ما کاب حج دیده رود زیارت مرقد رسول الله صلی الله علیه وسلم در مدینه [illegible] با ما بود و با ما بسیج روزی با ما همسفر و هم کاسه نشد. چندین مشاهیر حج را تفهیم [illegible] صورت و با همین لباس که پوشیده است و این دم مغالطه میکند و خود را می پوشاند یاران شوخ آغاز کردند سماع عظیم رفت و حاجیان سرها باز کرده مرید و عاشق شدند و **چنان** منقولست که از فحول اصحاب حضرت مولانا را مریدی بود از اعیان شهر و تجارت و صنعت پیشه [illegible] بود همانا که شب عرفه عید قربان خاتون آن خواجه حلوای بسیار [illegible] همگان یکان یکان تصدق میکرد و جیتی عالی بر حلوای شکر بحضرت مولانا فرستاد تا اصحاب حال کنند و بدعای خیر سعادت نماند حضرت مولانا فرمود که آن خاتون مدیقه است تا تمام حاجیان ازین حلوا بخورند و تبرک نیز برگیرند جمیع اصحاب چنانکه می باید بذوق تمام خوردند و [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

صحن طبق مالامال بود حضرت مولانا صحن را برگرفت و آهنگ بام مدرسه کرد و یاران متحیر شدند که چه خواهد کردن همان لحظه از بام فرود آمدند بی چینی فرمود که آن حلوا را بآن مرد رسانیدم تا او نیز بخورد حیرت یاران یکی در هزار شد اتفاق چنان افتاد که خبر مقدم حاجیان رسید شادی کنان مردم شهر استقبال حاجیان کردند همانا که آن خواجه روشن دل همچنان از گرد راه راست بزیارت مولانا آمده سر نهاد و شکرها کرد خداوندگار دلداریها فرمود دستورش داد تا بخانه بیامد و عیال خود را سلامت بی ملامت دریافت همان شب قدوم گذشته بودند غلامان از میان زنهاچینی را بیرون آوردند خاتون گفت این چینی ما با شما چه کار دارد تاریخ و نام خواجه بروی نبشته خواجه گفت من نیز درین حیرتم که این چینی پیش من چکار دارد خاتون بقیهٔ قصه را باز پرسید گفت در کوه عرفات شب عرفه در خیمهٔ خود با حاجیان جمع نشسته بودیم می بینم که دستی از گوشهٔ خیمه درآمد و این چینی را پر حلوا در پیش ما نهاد دیدم که چینی از ما بود الا معلوم نشد که آنجا از کجا آمد غلامان بیرون دویدند هیچکس را ندیدند خاتون صدیقه فی الحال سر نهاد مشکل حلوا را حل کرد و کیفیت حال را باز گفت خواجه بیچاره ازان عظمت و قدرت بیقرار گشت علی الصباح زن و مرد بحضرت مولانا آمدند و سر بسنه کرده زاریها نمودند حضرت مولانا فرمود که آن همه برکت اعتقاد و صدق نهاد شما بود که حق تعالی قدرت خود را از دست ما بظهور رسانید ان الفضل بید الله یؤتیه من یشاء

حکایت از یاران مروی است که حضرت مولانا در مسجد قلعه روز جمعه تذکیر میفرمود و مجلس بغایت گرم شده بود و تمام صدور و بدور حاضر بودند و در بسط کلام و تقریر غرائب تفسیر ید بیضا می نمود و در غرائب و امثال حکایات و اشعار مناسب آیات نثار می فرمود و از هر گوشه تحسین ها و آفرین ها بانبوه عمیق می پیوست و مداحان رباعیها میگفتند و مقربان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خوش الحان سحر ها میکردند مگر فقیهی از سر علتی که در دل داشت گفته باشد که اغلب واعظان آیاتے چند از
قرآن مناسب وقت و ایام اختیار میکنند تا مقربان آنرا میخوانند و ایشان دران باب استعدادے
کرده از هر کتابے و تفسیر اقوال غریب فرومی شمرند و آن موافق طبایع انام می آید اما واعظی
که بر افاضت معانی و ابداع لطائف قادر باشد و در هر وقتے ماهر آنست که بدیهه از هر جانبے
حفاظ بخوانند و دران باب خوض کند و از فوائد عجیب علماے عالم را محب خود گرداند همانا که
حضرت مولانا در عین آن استغراق بدان فقیه اشارت فرمود که از قرآن مجید سوره که بخاطر
آید بخوان تا عجائب بینی و سلطان و امرا و سایر خلق حیران این اشارت گشتند همانا که
آن فقیه سوره والضحی را فرو خواند حضرت مولانا فرمود که خواص حضرت الهی که جاسوس القلوب
اند چون در صحبت ایشان رسی بحضور دل و صدق تمام بنشین تا از سعادت سرمدی بی نصیب
نمانی ؎ ای مُرده کرده پیاده باسوار ✤ سر نخواهی بُرد اکنون شرم دار ✤ تو مُردی با همچو
خود موشان بکن ✤ با شتر هر موش را نبود سخن ✤ پس انگاه سر آغاز تفسیر و تحقیق سوره
والضحی کرده چندانی معانی و دقائق بیان کرد که در تقریر بیان نیاید و تا وقت نماز شام
مجلس کشید و هنوز در تقریر واو والضحی غرائب و نوادر میفرمود حاضران مجلس تمام مست گشته
همانا آن فقیه منکر برخاست و سر بر سینه و جامها چاک زده زاری کنان پایه منبر را بوسها
داد با اعتقاد کامل و صدق بے غل بنده و مرید شد و از روز تمام خواص مردم ارادت آورده
غلغلی عام شد گویند وعظ آخرین خداوندگار همان بود و دیگر تذکیر شروع نفرمود
لا یقطع بتذکیر و تقریر مشغول بود همچنان منقولست که دران زمان بزرگی از اعیان شهر
وفات یافته بود و مجمع اهل قونیه دران مجمع حاضر بودند مگر حضرت مولانا بیرون سراے
متوفا صبر میفرمود تا جنازه بیرون آمدن و کمال الدین معرف ایستاده بود صدر شهر را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

علی الانفراد تعریف میکرد که لله امیر کمال الدین خوش آمدی و مولانا سیف الدین خوش آمدی
و شیخ عزالدین و ازین قبیل بے حد میگفت چون جنازه را بیرون آوردند روان شدند
و تابوت را در کنار لحد نهادند تا دفن کنند حضرت مولانا پیش آمد و بر سر گور مثال تلقین خوانان
بایستاد فرمود که کمال معرفت را بخوانند کمال معرفت بیامد و سر نهاد و جمیع علما و شیوخ نگران شدند
که حضرت مولانا چه میکند فرمود که هم اکنون اگر صدرالدین و بدرالدین هست پیدا شود و معین گردد
که از کیان هست دمی ترسم که در صدالدین نوری نباشد و بدرالدین را نور نبود و کمال او در نقصان
باشد و چون سیف الدین را بر نفس خود نرانده بود بساطور منکر و نکیر اسیر شود و عزت او بخواری
مبدل گردد و غیر از نهاد خلق برخاست کمال الدین بیهوش گشته بسا منکران کهن تجدید
ایمان کرده زنار ها بریدند و از نو بنده و مرید شدند **حکایت** یاران صحبت
مذیان خدمت چنین روایت کردند که هر سالے حضرت مولانا با صحابه کرام دگو سپندگان
فاخر برگرد و نها سوار شده بجانب آب گرم میرفتند و قرب چهل پنجاه روز آنجا بگاه اقامت
میکردند مگر در کنار دریا چه آب گرم یاران حلقه زده بودند و حضرت مولانا سرمست جام بقا
و مستغرق انوار لقا گشته معانی میفرمود یاران نعره ها میزدند و شور ها میکردند اتفاقا تمام
جنران کول یکبارگی نفیر باد در آمده غلبه عظیم میکردند حضرت مولانا بانگے سهمناک بر ایشان زد
که این چه ناست یا شما بگوئید یا ما در حال همشان خاموش گشته هیچ نگفتند چندانکه آنجا بگاه
بود اصلا جانوری دم نزد چون بمبارکی مراجعت میفرمود بکنار دریا بیامد و اشارت کرد که بعد
ازین دستور هست بحال خود مشغول شوند فی الحال بغلغله تمام بگفتن آغاز کردند **همچنان**
حضرت مولانا قدس سره بزیارت تربت بهاء الدین میرفت قضارا مگر قصابان شهر
گاوے را خریده بودند که قربان کنند ریسمان را دریده از دست ایشان بگریخت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خلائق در پے آن گاؤ میدویدند علا لا میکردند و هیچکس را یارۂ آن نبود که ماره بیشتر رود تا او را
تواند گرفتن از ناگاه گاو بحضرت مولانا مقابل افتاد فی الحال ایستاد آهسته آهسته پیش او آمده
بزبان حال که اهل حالش دانند امان میخواست دلا بها میکرد همانا پیش آمده گاؤ را بگرفت و بدست
مبارک او را میمالید و رحمت میفرمود جماعت قصابان در پے رسیده سر نهادند فرمود که این را
نشاید کشتن آزادش کنید قبول کرده آن جانور را آزاد کردند و از قتل رسیده ترخانش گذاشتند
بعد از ساعتے چون اصحاب عظام در عقب رسیدند حضرت مولانا بمعرفت شروع فرموده گفت گاؤ را
آهنگ قتل او کرده بودند از ناگاه خلاص یافته بگریخته و بسوی ما آمد حق جل و علا از عنایت بی نهایت
خود ببرکت ما از کشتن و شرح کردن رهانید و آزاد شد اگر انسان را که از جان و دل روے
بحضرت مردان آرد و مرید شود و از دست سلاخان دوزخ رهاند و بجنت ابدی برساند هیچ
عجیب و غریب نباشد از غایت شادی برقص درآمد از اول روز تا شبانگاه در سماع بودند
و چندانی دستار ها و جامها بقوالان دادند که در حساب نیاید و گویند آن گاو آزاد کرده را
دیگر کسے بجای ندید و در صحراے قونیه ناپدید شد همچنان از مفاخر ابرار شیخ سنان الدین نجار
که از اصحاب کرام بود روح الله روحه منقولست که روزی حضرت مولانا فرمود که عاشقان خدا
را حلاوت محبت میکشد دایل و نهار از هر فراق زن و فرزند می کشد و حق تعالی این عالم
وجود را از عدم محض ساخته است پس عدم می باید شدن تا از تو چیزے سازند همچون [illegible]
که روزے حضرت مولانا قطب الدین شیرازی رحمة الله علیه بزیارت حضرت [illegible]
بود و حضرتش بمعارف پدر خود گرم شده بود ناگاه گردونی از [illegible] بگذشت جماعتی از آن
آن صدا شدند و مولانا فرمود آه از گردونست یا فلک گردان همچنان سر نهادند و [illegible]
خدمت قطب الدین سوال کرد که راه شما چیست فرمود که راه ما مردن از نفس خود است [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تا نمیری نرسی چنانکه صدر جهان گفت تا نروی نبروی قطب الدین گفت آه دریغا چکنم فرمود
همین که چکنم پس انگاه در سماع این رباعی را فرمود گفتم چکنم گفت همین که چکنم + گفتم ازین چاره
بیان کن چه کنم + رو کرد بمن گفت که ای طالب دین + بیهوده برین باش همین که چه کنم + مولانا
قطب الدین ماندم مرید شد همچنان یکی از کبار اصحاب ثابت یافته رضی الله عنه حضرت مولانا قدس الله سره
العزیز مشورت بردند که تابوت در گور نهیم یا نه فرمود که تا یاران را چه مصلحت هست عارف ربانی معین
الدین کریم الدین بکتیپور رحمة الله علیه از جمله اهل مقامات بود و صاحب بصیرت فرمود که بی تابوت نهادن
اولتر باشد یاران گفتند بچه دلیل گفت فرزندرا مادر بهتر رعایت میکند از برادر جسم آدمی
از خاک است و تخته چوبین هم فرزند خاک است پس هر دو برادرند و خاک مادر پس بمادر مشفق
تر باید حضرت مولانا تحسین نمود و گفت اینمعنی در هیچ کتابی مسطور
نیست همچنان منقولست که روزی در مسجد قاضی عزالدین واعظی وعظ میگفت حضرت
مولانا در آنجا حاضر بود مگر واعظ در تقریر آیات بینات و وعظات مردم مبالغه عظیم می کرد
حضرت مولانا روی باصحاب کرام کرده بمعرفت شروع فرموده حکایت عجب مثال آورد
که مگر در خطه بلخ خواجه بود منعم و صاحب مروت از ناگاه بعالم بقا سفر کرده او را فرزندی
ماند اخلف و بدکار و از تحویل پدرش قریب صد هزار زر نقد بوی میراث ماند بیرون املاک
و اسباب خانه باعوبنه تعشق کرده تمام اسباب را بادی تلف کرد و هیچش نماند
مرد میراثی نداند قدر مال بادستی جان کند و مرجان یافت زال + نقد رفت و کالا رفت
و خانها + ماند چون چند دران ویرانها + عاقبت حال چون این پسر را همه وجوه بسر
چنانکه بنانی محتاج شد و آن معشوقه حورالعین نیز از وی کنار گرفته چندانکه میکوشید
درمیان نمی آمد و آن موئی که درمیان ایشان نمی گنجید از دیده سرزد و بعوض هر موی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دشنام و ابرام میکرد آخر الامر بدان فاحشه گفت که تو حاجتی داری بعد ازان تو را
که در وقت بول کردن تو در شگاف راست نظر بے کنم گفت سهل است بیا تا کار حاجت
قرج او مشغول شده فریاد کرده بهاے هاے بگریست پرسیدند که موجب گریه و افغان
گفت ازان مجموع مال و اسباب که در راه او در باختم و بخیانت نمی ارزم و همه درین جایگاه
تباه پر گناه فرو رفته است چند نخه نگذریم از ان ها پدید نیست همچنین این واعظ مانیز
و علماے ظاهر خود نما اگرچه از انبیا و اولیا و اقطاب نشانها نمایند و بدان قدر مباهات
میکنند بقولون بالسنتهم مالیس فی قلوبهم قضا ازان حالات و سعادت و دولتها
درون شان را خبرے نیست و قصور ایشان آنست که ما هم داریم دعوی عشق کردن
آسان است و لیک ادا دلیل و برهان هست حقا که هیچ نماز روا نخه دارند بر بسته است
نے بر رسته عاقبت کار معلوم شان شود و سود ندارد برخاست و بے کفش روانه شد

حکایت ملک القضاة والحکام فی الممالک کمال الدین کاتی رحمة الله علیه که از اکابر
روم بود روایت کرد که در تاریخ سنه ست و خمسین و ستمائة بجانب دار الملک قونیه فتح بابی
سلطان عز الدین کیکاوس نور الله تربته ما امور ولایت و دانشمندیه را تمام رسانیده باشد
و قوانین خود ساخته و پرداخته باری تعالی بر دوی تیغ تمامت بجهان بسته مینواست کرد
شوم جماعتے و دستاری کرد و ناگاه علماے شهر بود نه شمس الدین ایدیجی و شمس الدین
رازی و شمس الدین ملطی رحمهم الله بر بالیست حضرت ما لانا رغبت
جمیل ایشان را خواه از افواه مردم شنیده بود م اما استکبار منصب و استغنا باسباب و ارتفاع
انکار مانع می شد و نمی یارستم بدان جناب کرامت مآب رسیدن عاقبت الحال توفیق الهی
رفیق جان من گشته بر غبت تمام و جذبه در دون آن شاه انام مصحوب آن جماعت کرام

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بزیارتِ حضرت مولانا مشرف گشتم همانا که چون از در مدرسهٔ مبارک قدم نهادیم دیدیم که حضرت
مولانا خرامان استقبال بندگان کرد بمجرد نظرے که بر چهرهٔ مبارکش انداختم عقل از من زایل شد
همچنان بجمیع سرنهادیم و مولانا از انمیان من بنده را در کنار گرفته این بیت فرمود ؎
میگریزی هر زمان از کار ما ÷ در میان کار چونت یافتم ÷ بعد ازان فرمود که لله الحمد کمال الدین
ما روی بجمال جلال الدین آورده و از کمال دین شد و همچنان از علم لدنی خود زبانی برکشود که جمیع عمر
خود از زبان هیچ شیخ و قطبے و عالمے نشنیده بودم و در هیچ کتابے مطالعه نکرده چون بقدر
استعداد و ادراکِ خود از عظمتِ او واقف گشتم بصد هزار ارادت و اخلاص از سلک
مخلصانِ او شدم و فرزندم قاضی بدر الدین و مجد الدین اتابک را مرید ساختم و چندین
بزرگ زادگان بنده و مرید شدند همانا که آشفته وار بمقامِ خود باز آمدم می بینم که جانم باز
در قفسِ قالبِ من بیقرار و پرواز کنان شد با دوستان عزیز مشورت کردم که البته میخواهم که
حضرتِ مولانا را سماع دهم مریدی را پیدا کنم تمام قونیه را طلب کردم غیر از سی زنبیل البوج
خاص الخاص نیافتند و قریبے چند از نبات بهم آمیختند و آنرا بان تمام عالمیان را در کفِ امان
ایمن بوده از کثرت اجتماع ها و شورها و سرورها هیچ نوع نعمتی بخلائق قونیه و لواحق آن
بس نمیکرد بر خاستم و بنزدیک کوماج خاتون توقاهی که حرم سلطان بود رفته کیفیتِ حال را
باز گفتیم وه البوج دیگر مذکوره انعام فرمود و من تصور میکردم که جهت مردم عوام حلاوهای
شهد عسلی سازند درین فکر بودم که از آب را بیشتر باید کردن ناگاه حضرت مولانا از در درآمد و
گفت کمال الدین وقتی که مهمانان بیشمار آیند آب را بیشتر باید کردن تا بسنده کند همان بود که
کالبرق الخاطف و الهام الهاتف ناپدید شد چنانکه در پے دو دیدن اثرے ندیدند آخر الامر
تمام البوج را در حوض مدرسه قرطاس کرده در چند خمی خسروانی دیگر حلاب ساختیم و بشراب دار سلطان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

سپردیم تا آبناک نباشد و مبدم می باید چشیدن قدح پُر کرده بمن داد چشیدم دیدم که
بغایت زبان گیر و گلوگیر بود گفتم دیگر آب می باید سبوی چند باز آب ریختند باز چشیدم
شیرین تر از اوّلین بود همچنان بعینه از حوض ده خم دیگر از جلاب شکری کردند و هنوز شیرین
بود فریاد از نهاد من برخاست که این کرامت عظیم از اشارت آن حضرت است و مرا اخلاص
یکی در هزار شد که بود و الوان اطعمه از جلاب بحساب قیاس باید کردن و در شب تمام سلاطین و اساطین
دین را دعوت کردم چندانی بزرگان جمع آمدند که در شرح نگنجد و از وقت نماز ظهر تا نیم شب
حضرت مولانا در سماع بود و بقوّتِ ولایت و قدرت هدایت میدان را از دست مردان
وقت باستقبال تمام گرفته کسی را مجال و امکان حرکت نبود و من در صفِ نعال کمر خدمت
در میانِ جان بسته تشنگان سماع را جلاب بخش میکردم و خدمت معین الدین پروانه بعد
ازان فرمود که نواب سلطان بموافقتِ من بنده چون شمع طراز بصد هزار نیاز و اعتزاز بر سر پا
ایستاده بودند و بوالعجب انکار و اندیشها در دلم می گزشت همانا که حضرت مولانا قوّالان را
بگرفت و این رباعی را فرمود ؎ گرم آمد و عاشقانه و جست و شتاب ✣ بو یافته
روح او ز گلزار صواب ✣ بر جملهٔ قاضیان دوایند امروز ✣ بر جستن آب زندگی قاضی کاب ✣
باز سماع گرم تر ازان شد که بود همچنان مرا در پیش خود خوانده در کنارم گرفت و بر چشمم ریم
بوسها داده غزلی از سر آغاز فرمود ؎ مرا اگر تو ندانی بپرس از شبها ✣ بپرس از
رخ زرد و خشکی لبها ✣ و این غزلی است مطوّل عظیم و من فی الحال سر از کرده [illegible]
چاک زدم و مرید عشق او شدم و آن بود که احوال من و امارت من همه از نگرفت تربتی گرفته
از اولاد و اعقاب اسباب من بی نهایت شد و آنچه بباطنِ من بخشید و چشانید نتوان بزبان آورد
یضیق صدای لا ینطلق لسانی چنانکه گفت ؎ ملکِ سعادت ببرد هر که مرا بنده شد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خواجه هر دو سر اشد چو گزیند درم ۔ **همچنان** سعدای اصحاب چنان روایت کردند که شبے
معین الدین پروانه اکابر شهر را سماع داده بود هر یکے شمع نیم منی با هم بُرده در پیش خود نهاده
بودند عاقبت الامر حضرت مولانا را دعوت کرده اجابت فرمود چه عادت آن حضرت چنان
بود که بعد از اجتماع همه اکابر حاضر شدی پس حضرت مولانا یاران را فرمود تا مختصر شمعکی با هم
باشد اعزه اصحاب در حقارت آن شمعک کوچک متعجب شدند چون حضرت مولانا بسرای پروانه
در آمد و در کنجی فرو کشیده آن شمعک را پیش او نهادند صدر و اکابر زیر زیر درهم نظر میکردند و تعجب
مینمودند بعضی برجنون و شید حمل میکردند چون حضرت مولانا فرمود که جان اینهمه شمعها این شمعک
حقیر ماست اصحاب صدیق سر نهادند مصدق میدانستن بعضی از روی انکار سر می جنبانیدند
و محال می پنداشتند گفت اگر باور نمی دارید ببینید بگرد آن شمعک فرو مرد تمام مشموع منور
بیکبارگی گشته شد و همه شان در تاریکی فرو ماندند فریاد از نهاد یاران برخاسته بعد از ساعتی که
حیران مانده بودند آهی بگرد آن شمعک روشن شد و مجموع آن شموع کماکان باز روشن شدند
بعد ازان سماع برخاست جمیع علما و امرا نعره زنان سر نهادند و تا وقت سحر سماع میرفت و مجموع آن
شمعها سوخته شد و آن شمع کوچک تا صبحدم از برکت آن دم روشن بود همه شان بنده و مرید شدند

حکایت ملک المدرسین مولانا شرف الملة والدین قیصریه علیه سلام الله والتحیة که در
عصر خود شافعی ثانی و نعمان ثانی بود و از مریدان برگزیده ممتاز چنانکه خدمت تاج الدین
معتبر در شهر قراجهتا و مدرسه بنا کرده از حضرت مولانا او را مدرس خواست حکایت کرد
که روزے در بندگی مولانا حاضر بودم که فرمود مرید را در حضور شیخ خود نماز کردن جائز نیست
چه اگر در کعبه نیز باشد چنانکه حضرت بهاء الدین ولد قدس سره بمعرفت مشغول بود وقت
نماز شد جماعتی از مریدان ترک حضور شیخ و استماع معارف کرده نماز شروع کردند و یاری چند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان مستغرق حضور و مستهلک نور شیخ بود ند حق تعالی نظر بصیرت ایشان را علی الاعیان نمود
که نماز کنندگان را روی از سوی قبله گشته بود و نماز باطل شده و همچنان معنی دیگر فرمود که سماع
شیخ کامل را چون نماز موقت و روزهٔ ماه رمضان فرض است و مریدان مخلص مقبل محب را سماع مباحست
چندانکه میتوانند و بر عوام الناس که نه شیخ اند و نه مرید حرمست و باز فرمود که کافهٔ انبیا و اولیا
در حق حقیقت با یکدیگر نگفتند و بر چیزی قرار ندادند و من از سر نور جان محمدی علیه السلام
میگویم که خدا همگی ذوق ست و من لم یذق لم یدر و من آن ذوقم و دران ذوق بکلی غرقم
و فوق عالمیان عکس آن ذوق ست که الایمان کله ذوق و شوق همانا که لغره بزد و سماع
شروع کرده همچنان فرمود که من این جسیم نیستم که در نظر عاشقان منظور گشته ام بلکه آن
نورم و ذوقم و آن خوشی که در باطن مریدان از کلام ما و از نام ما سر زند الله الله چون آدم را
دریابی و آن دم ذوق در جان خود مشاهده کنی غنیمت می دار و شکرها گزار که من آنم ؎
خود را چو دمی زیار خورم یابی ✣ از عمر نصیب خویش آن دم یابی ✣ زنهار که ضایع نکنی آن دم را
زیرا که دگر دمی چنان کم یابی ✣ و باز معنی دیگر فرمود که نظر بر لقمهٔ حلال و کسب حلال نباید کرد
که اصل آن دخل خرج ست تا درجه خرج می شود و بسیار لقمه حلال باشد که خرکسل و دخل قبیل باز
نیارد لقمه که در جان تو ذوق و شوق افزاید و رغبت بدان عالم نماید و میل بر طریقه انبیا و اولیا
رو نماید بدانکه حلال ست دانستنی ست و گفتنی نیست خموش و اگر از ان لقمه بر عکس اینها زند
بدانکه حرام محض ست ؎ لقمه کو نور افزود و کمال ✣ آن بود آورد که [illegible]
و گوهر شل ندیشها ✣ لقمه تخم ست و برش این بیشها ✣ چون ز لقمه [illegible] ✣ جهل و
غفلت زاید آزادان حرام ✣ علم و حکمت زاید از لقمه حلال ✣ عشق و رقت زاید از لقمه حلال ✣
زاید از لقمه حلال اندروان ✣ میل خدمت عزم رفتن آن جهان ✣ باز فرمود که لقمه چندان کم خواهی خور

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اما خود را نگاہدار تا خود را در امور دنیا خرچ نکنی البتہ جہدی کن کہ در راہ حکمت و استماع کلام اولیا صرف شود و الا لقمہ تر اخوردہ باشد چنانکہ حضرت مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم در شان امیر المومنین عمر رضی اللہ عنہ فرمود کلوا مثل اکل عمر و انہ یأکل اکل الرجال و یعمل عمل الرجال بعد ازان فرمود ؎ چونکہ لقمہ میشود در تو گہر * تن مزن چندانکہ بتوانی بخور * چونکہ در معدہ شود پاکت پلید * قفل نہ بر حلق و پنہان کن کلید * ہر کہ در وی لقمہ شد نور حلال * ہر چہ خواہد تا خورد او را حلال * **ہمچنان** یارانی کہ قول ایشان معتبر و معتمد علیہ بود چنان روایت کردند کہ شمس الدین معلم پیوستہ در سماع برابر حضرت مولانا والہ و حیران میماند و باقی اصحاب مشغول میشدند روزی در سماع فرمود کہ چرا بر روی ما بد نگاہ میکنی و سماع نمیزنی مولانا ندکور سر نہادہ جواب داد کہ غیر از روی مبارک شما در عالم چہ روی است کہ توان دید و تفرج کردن و این بندہ آن مزہ و آن خوشی کہ در تماشای روی خداوندگاری میباید از ہیچ روی دیگر آن روی نمی نماید فرمود کہ نیک ست مبارکباد اما مارا روی دیگر ست پنہانی کہ آن روی را بدین دیدہ ہا نتوانی دید جہدی کن تا روی بران روی بینی و آنرا ببینی تا وقتی کہ این روی ظاہر پنہان شود آن روی پنہان را آشکارا توانی مشاہدہ کردن و چون بینی فی الحال بشناسی ؎ جہد کن بی پردہ دیدن نور را * چون نماند پردہ نفزاید غمی * اللہ اللہ بر قرص آفتاب تیز نباید نظر کردن کہ چشم را خیرہ و نظر را تیرہ میکند و بعد ازان ہیچ نتوانی دیدن ؎ ای چشم کہ پر دردی و سرمایۂ او بنشین * زنہار در الخالت در چہرۂ او منگر * بعد ازان شمس الدین بعبادت سماع قیام نمود **حکایت** یار بزرگوار نہری بہاؤ الدین بحری رحمۃ اللہ علیہ کاتب اسرار بود روایت چنان کرد کہ روزی از حضرت مولانا سوال کردم کہ علت مشائخ کہ در افواہ مردم گفتہ میشود کدام ست فرمود عجبا آن در ظاہر ہست و اما در باطن فرمود کہ حاشا از مشائخ کہ در ویشان باشند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چنان علت بد باشد اما کسانی را که بسبب جرأت باطن بیباکی ظاهر شود مرد و د طریقت کردند
عاقبت بدان علت مبتلا شوند چنانکه در زمان مولانا شیخی بود صاحب قبول و ذو فنون و او را
شیخ ناصرالدین گفتندی صاحب بصیره و با شیخ صدرالدین با جمیع علوم یکایک زدی
و مریدان معتبر داشت مگر روزی حضرت مولانا با چندی درویشی از حوالی خانقاه شیخ مذکور
عبور میکرد و او در جوسق خود با مریدان خود نشسته بود از ناگاه دید که از دور مولانا در سیرست
گفت چه صورت تاریک طریقت باریک دارد با دستار خانی و فرجی کبود و من هیچ نمیدانم که
این مرد چه سیرت و چه طریقت دارد و بخرقه او بکه میرسد نپندارم که در وی لوزی باشد همانا
که حضرت مولانا از دور بدان قصر نظر کرد بدرشتی فرمود که ای خر بی تمیز همانساعت شیخ
ناصرالدین آهی بکرد و بیفتاد مریدانش فریاد کنان بر افتادند که چه حالت است گفت دریغا
بی ادبی کردم و گستاخی نمودم و حضرت مولانا بر من زخمی راند و من از عظمت ولایت او
بیخبر بودم هر زه همین ساعت اینجا یگاه گفته بودم غیبیان بگوش در سایند مرا حال
دیگرگون شد و بخت من سرنگون گشت ؎ گرچه کس نشنید از وی آن سخن ؛
رفته در گوشی که بد آن من لدن + آن محدثه دیکه زده + آمده سر گردا و گردان شده
گفت پیغمبر که عینائی ینام + لاینام قلبی عن رب الانام + خود همان بود اتخیر مردی
بیرون آمد خیر شد نعوذ بالله من ذلک از این جانب اصحاب بهر شمس جهت نظر کردن
که دشنام مولانا بر کیست همچکس را ندیدند تعجب ایشان یکی در [illegible]
از قضیه دشنام سوال کردند فرمود که ناصرالدین بدین امر در [illegible]
اخوان الشیاطین حق صورت ما چیزی گفت تا جرم خیری شد حقتعالی از غایت غیرت آن بیچاره را عبرت
عالمیان کرد تا مردی مردان و نامردی سردان در نظر یاران سرد ظاهر گردد و عاقبت الامر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چنان شد که یاران را چیزی پنهانی میداد تا او را در کار آرند و مفعول یابد شد و آن بود که
در شهر قونیه بعلت مشایخ مشهور گشت و بعضی از بیباکان گرد او می گشتند و از و چیزها می بردند
و خسرهنالك المبطلون در شان او می خواندند ؎ بدگمان باشد همیشه زشت کار ؎ نامه
خود خواند اندر حق یار ؎ هر که باشد از زنا و ز زانیان ؎ این بر و ظن در حق ربانیان ؎ مر یکی
شبی دارو دادند و از تنگی دشکی او رهیدند **حکایت** شیخ بدر الدین نقاش که از منقبولان
حضرت بود چنان روایت کرد که روزی مصحوب ملک المدرسین مولانا سراج الدین
تبریزی رحمة الله علیه که بتفرج می رفتیم از ناگاه بحضرت مولانا مقابل افتادیم از دور
دور تنها می آمد ما نیز متابعت او کرده از دور دوری می رفتیم از ناگاه واپس نظر کرد
بندگان خود را دید فرمود که شما تنها بیائید که من غلبه اوست نمی دارم و همه گریزانی
من از خلق بشوم و دستبوس و سجده ایشان است خود همواره از تقبیل دست و سر نهادن
مردم بجد می رنجید و بهر احادی و نامرادی تعظیم عظیم می فرمود بلکه سجدها می کرد بعد از آن
حضرت مولانا روانه شد چون قدری پیشتر که رفتیم در ویرانه که با چندی سگان بر هم خفته
بودند همانا که سراج الدین تبریزی فرمود که این بیچارگان چه خوش اتحادی دارند و چه خفته
اند و بر همدیگر جفیده فرمود که آری سراج الدین اگر دوستی و اتحاد ایشان را خواهی دریابی
جیفه دنیا جگر بندی و میان ایشان انداز تا حال ایشان را کشف کنی همچنین حال دنیا و اهل
او بر این منوال است که می بینی وقتی که عرضی و غرضی در میانه نیست بنده و محب یکدیگرند چون
محتوی از غرض دنیا در میانه در آید عرض چندین ساله بباد دهند و حق مجالست بیک سو نهند
پس اتفاق اهل نفاق بقای ندارد و همین مثال است که می بینی **همچنان** منقول است که
شبی معین الدین پروانه حضرت مولانا را دعوت نموده و سروران شریعت و طریقت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همه حاضر بودند بعد ازانکه از سماع فارغ شدند خوانی عظیم انداخته باشارت پروانه در کاسه
زرین کیسه پر زر در زیر برنج نهاده تا بطریق امتحان بینند که مولانا چه میکند و آن کاسه را پیش او
نهاده و مبدم پروانه به تناول طعام ترغیب می داد که این طعام از وجه حلال است تا حضرت
خداوندگار یک دو لقمه افطار کند مولانا با تنگی بروی زد که طعامی مکروه در پیش مردان آوردن
از دین و مصلحت دور است و از مذهب مروت بیرون و لله الحمد که ما را ازین کاسها کیسها
فراغت کلی بخشیده اند و سیراب گردانیده همانا که بسماع برخاسته این غزل را از سر آغاز
فرمود ؎ بخدا میل ندارم نه بچرب نه به شیرین + نه بدان کیسه پر زر نه بدان کاسه زرین +
الی آخره پروانه مسکین بپای حضرت مولانا افتاده و عذرها خواسته از امتحانی که کرده بود
مستغفر شدند و کاسها را یغما فرمود و این حکایت هنوز در اوائل ظهور دولت است همچنان
منقول است که حضرت ولد قدس سره العزیز فرمود که از حضرت پدرم سوال کردم
که تفسیر این کلام که اولیای تحت قبابی لا یعرفهم غیری چه گونه است مقصود از قباب قبه
ایشان است یا اخلاق ذمیمه فرمود که بهاء الدین آن نیز هست اما مراد از قباب خوهای
ایشان است چه بعضی اولیا را در ظاهر حرص چیزها باشد و بعضی را اسفار و تفرج خوش آید
باز بعضی مشغول شوند بشاهد بازی و بعضی را تجارت خوش آید و بعضی بتحصیل علم رغبت کنند
و باکتساب اسباب مائل باشند اما ممکن و ممکن که بعضی بر خلاف شرائع انبیا کار پا کنند که مردم را
ناپسند آید و در تحت آن قبا پنهان بمانند و از آفت شهرت ایمنیت و راحت حاصل نمایند
باشند تا عوام لابلک خواص آن جماعت را ندانند و بر حال شان مطلع نشوند که ان لله
تعالی اولیاء اخفیاء صدق رسول الله صلی الله علیه وسلم ؎ قوم دیگر سخت
پنهان می روند + شهره خلقان ظاهر کی شوند + اینمه دارند چشم مجلس + بر نیفتد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

برکیاشان یک نفس ❊ هم کرامت شان هم ایشان در حرم ❊ نام شان رانشنوند ابدال هم ❊
دهر جانی فرموده بود وادر انصیحت و تهدید کرده و گفته بود که البته ترا شهید خواهند کرد و همانا
که رفع درجات و رفع سیئات تو ازان خواهد بودن و گویند که اورا در عرابه کرده در زیر گلد شهید
کردند الی رحمة الله تعالی ❊ چو بد کردی مباش ایمن ز آفات ❊ که واجب شد طبیعت را مکافات ❊
همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا بخدمت فرزندش سلطان ولد فرموده است که
بهاؤالدین اگر از تو پرسند که راه مولانا چیست بگو ناخوردن و باز فرمود که نی بگو مردن بعد ازان حکایتے
فرمود که درویشی بر در خانه رسید آب در خواست کرد دختری چون ماه از خانه بیرون آمد ابریقی بدست
درویش داد درویش گفت کوزهٔ آب میخواهم دختر بانگ بروی زد که خیز خیز درویش این که روز همه روز
می خورد و شب همه شب می خسپد درویش راستین آنست که شبها نیز نخورد روز خود چه
باشد همانا آن درویش تا روز وفات طعام روز را نخورد تا بمقصود خود رسید همچنان
منقول است که حضرت سلطان ولد قدس الله سره العزیز فرمود که روزی پدر مرا پیش
خود خواند بر رویم و سرم بوسها افشان کرد بی نهایت عنایتم فرمود بعد ازان گفت
بهاؤالدین میخواهی که خدا را با تو بنمایم گفتم که رحمت عظیم باشد فرمود که ده روز تمام معین
می بینی الا بشرطیکه بیست و چهار ساعت شب و روز را قسمت کنی بیست و دو ساعت
رصدی باموراین جهان مشغول شوی از خواب و خور وغیره و آن دو ساعت دیگر را بخدمت
حق مشغول شوی از خواب و خور وغیره و آن دو ساعت دیگر را بخدمت حق مشغول شوی
بتحد عظیم و حصول حضور همچنان بعد از چند روز بیست ساعت بمهمات خود مباشر باشی و چهار
ساعت باز بخدمت حق مشغول شوی همچنان تا غایتی که بیست ساعت تمام بعبادت حق قیام کنی
نمائی و چهار ساعت بعالم اسباب و اصحاب بمصالح ایشان مشغول شوی و آنحالت بجای رسانی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تمام ساعات واوقات تو بخدمت اللہ تعالیٰ مصروف شود و تعلقات عالم ملکی بکلی منقطع شود
هیچ نماند بعد ازان چندانکہ خواہی و توانی می بین و با محبوب عشق بازیہا میکن و از و ہر چہ گوئی و جوئی
میسر شود فرمود کہ بروان پدرم آنچنان کردم کہ فرمودہ بود و آنچنان شدم کہ اشارت و ارشاد کرد
بود چنانکہ حق تعالیٰ بموسیٰ کلیم خود خطاب کرد کہ یا موسیٰ کُنْ کَمَا اُرِیْدُ اَکُنْ لَکَ کَمَا تُرِیْدُ یعنی
تو آنچنان باش مرا کہ من میخواہم تا من آنچنان شوم ترا کہ تو میخواہی چنانکہ فرمود ؎ بزیر عشق
مرا گفت من ہمہ نازم ٭ ہمہ نیاز شو آن لحظہ کہ ناز کنم ٭ چو ناز را بگذاری ہمہ نیاز شوی ٭ من از برائے
تو خود را ہمہ نیاز کنم **حکایت** شیوخ اصحاب عظم اللہ قدرہم چنان روایت کردند کہ روزے
حضرت مولانا در شرح حقیقت حقائق و اسرار غامضی کرم شدہ بود در آنحالت فرمود کہ حق تعالیٰ
در حق اہل روم عنایت عظیم داشت و بدعای صدیق اکبر رضی اللہ عنہ مرحوم ترین جمیع امت اند
و بہترین اقالیم خطۂ روم ست امام مردم این ملک از عالم عشق مالک الملک ذوق درون قوی
بیخبر بودن و بے مزہ مسبب الاسباب غرشانہ و تعالیٰ سلطانہ لطیفہ فرمود بس از عالم بے سبب
برانگیزانیدہ ما را از عالم ملک خراسان بولایت روم کشیدہ و عقاب ما را در خاک پاک روم ماوا داد
تا از اکتساب لقمۂ خود بر مس وجود ایشان نثار کنیم تا بکلی کیمیا شوند و محرم عالم عرفان و ہمدم عارفان
عالم گردند ؎ از خراسانم کشیدی تا بہ ایمان ٭ تا دم آمیزم بدیشان تا کنم غوغا چنانچہ
گفت چنان مشاہدہ کردیم کہ ہمچو نوع ایشان حق مائل بود و از اسرار الٰہی محروم ما را
لطائف سماع و شعر موزون کہ طبایع مردم را موافق افتادہ ست آن معانی
چہ مردم روم اہل طرب و بازی بیان بودند مثلاً طفلی رنجور شود و از شربت طبیب نفرت نماید
البتہ نقاع خواہد طبیب حاذق دارو را چنان نماید کہ دارو را در کوزۂ نقاع کردہ
آنکہ نقاعست شربت بر غبت نوشید و از ظل ظلال صافی گشتہ حلل صحت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ست الصلا بیماری ناسور را ✤ داروی مایک بیک رنجور را ✤ ما طبیانیم و شاگردان حق ✤ بحر قلزم دیده ما را فلق ✤ دست مزدی می نخواهیم از کسے ✤ دست مزد ما رسد از حق بسے ✤ حکایت همچنان منقولست که خدمت ملک المدرسین جامع السنن والفرض ولی اللہ فی الارض شمس الدین مارونی رحمۃ اللہ علیہ در عهد خود شیخ زمانه و نعمان ثانی بود و در صیانت و دیانت ثانی نداشت مگر بغایت منکر سماع و کرامت مشایخ بود جماعت فقهاے کرامند کے از عالم مردان خدا باخبر بودند و بوے بُرده روزے پیش وی ذکر مناقب مولانا میکردند و از اخلاق حمیده او میشمردند که حضرت مولانا چنین میکند بے تامل و مطالعه کتب و عین سماع فتوی مے نویسد و چنان تسخر نفوس علما و تضلیل عقول اہل معقول میکند که هیچ نفسے ازین اکابر پیش او نفسے نمیتوانند زدن و بکلی نطاق نطق منطقیان عالم در حضور او بسته میشود همانا که در جواب ایشان نه متش گفته باشد که ازین خیالات فاسده باید گذشتن و پیوسته بعلوم دین مشغول باید شدن و شکایت ایشان کرد چون از درس عام فارغ شدند برخاست و چند رکعت نماز کرده سر بنهاد و تا قدرے خیلوله کند و باز بدرس خاص مشغول شود در خواب می بیند که حضرت سلطان الانبیاء والمرسلین محمد رسول اللہ صلے اللہ علیه وسلم در صدر صفه مدرسه جلال الدین تبریزی رحمۃ اللہ علیه نشسته است و صحابه کرام اجمعین حاضرند و طبقی پیش حضرت رسول اللہ صلے اللہ علیه وسلم نهاده همانا که مولانا شمس الدین پیش مے رود و با ادب تمام رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم سلام میدهد حضرت مصطفے علیه السلام وعلیکم السلام جواب میفرماید می بیند که در طبق گوشت پارهاے پخته نهاده است و او را پیش میخواند و پاره گوشت بمولانا شمس الدین مذکور مے دهد سوال میکند که یا رسول اللہ بهترین و لذیذترین گوشتها کدامست جواب میفرماید که خیار اللحم ما اتصل بالعظم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

از ناگاه بیدار می شود و ازین شادی در پوست خود نمی گنجد که حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم
در خواب دیده بدست مبارک خود نصیبے بوسے داده باز تجدید وضو کرده از حجرهٔ مدرسه
بصفه بیرون آمده می بیند که در همان صفه که حضرت رسول را صلے اللہ علیہ وسلم دیده بود
حضرت مولانا نشسته متحیر میشود که این چه حالت است باادب سلام میدهد حضرت مولانا
اکرام فرموده بجواب سلام قیام مینماید دست بوس مولانا کرده برابرش می نشیند و
خاطرش میگذرد که عجبا این خواب را که مشاهده کردم بخدمت مولانا بگویم باز فکر میکند
که همان سوال را از و بپرسم ابتدیم چه جواب می دهد پیش از انکه سوال کند میفرماید که آنچه محمد
علیه السلام جواب فرموده است که خیار الکلام ما قل و دل بالمعنی جواب همانست فی الحال
مولانا شمس الدین بیهوش میگردد و حضرت مولانا غائب میشود چون مذکور بهوش می آید
می بیند که مولانا غیبت کرده است همانا که این معنی را پنهان کرده باشد پس اظهار نمیکند
اما در باطنش هیبتے و اثرے عظیم میماند همچنان مولانا فصیح الدین معتقد خواب دید که از انکار
استغفار می کند و در صف نعال سر باز کرده بیابان جامی ایستد چنانی که تا حضرت
مولانا مقراض نراند و مرید نشد فرود نیامد آنروز قرب چهل دانشمند بمعرفت
استادشان و سلک فقرا در آمده ارادت آوردند همچنان که از علماء اصحاب
منقولست که در اواخر حال حضرت مولانا سماع مباشرت نمی فرمود خدمت مولانا شمس الدین
مارد نی طبلک را بر فرق سر برداشته گفتے حتما فقرا که تسبیح می گویند بر گردن
سماع حرامست حرم زاده است و این حکایت را ذکور روایت کرده گفت روی ان
علیا رضی اللہ عنہ سمع صوت الناقوس فقال لمن معه من اصحابه انظر ما یقول هذا
الناقوس فقال الله و رسوله و ابن عم رسوله اعلم فقال علی ان علی من علم رسول الله

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وان علم رسول الله من علم جبرئیل وان علم جبرئیل من علم الله هذه الناقوس یقول حقا حقا حقا صدقا صدقا صدقا بعد ازان فرمود که ناقوس کافران مجوس چون چنان می گوید تا ملک عاشقان قدوس چها گوید همانا که بمقتضای وان من الشیء الا یسبح بحمده چون این جبال واوتاد تادیب کند یا جبال اوبی معه و همچنین منقولست که از استاد المدرسین مولانا رازی رحمة الله علیه که ازو سماع کرده بود و او دران زمان از فحول علماء روم بود همچنان از خدمت مولانا شمس الدین تبریزی منقولست که روزے مگر محتاج حمام شده بودم وقت صباح برخاسته و آهنگ استحمام کرده از ناگاه بحضرت مولانا مصادف شده از غایت شرمساری میخواست که بازگردد و پنهان شود مولانا آواز داد که نشاید گریختن چرا چنین میکنی مانع چیست گفت از حضرت مولانا شرمنده شدم و تشویر بر من غالب شد که درین حالت ظاهر خداوندگار را نظر کنم فرمود که از روی نیکوست و ادب عظیم است اما ما را درین وقت باید دید که نظر عنایت مردان کم از حمامی نباشد که عبارت از آنست وانزلنا من السماء ماء مبارکا روح اولیاست ؎ خود غرض زین آب جان اولیاست ؎ گو غسول تیرگیهای شماست ؎ وچون مردان خدا برطاهر کردن نجاست باطن قادرند تا نجاسات ظاهر را چه کند چنانکه گفت ؎ نجس وجوی ما آب زلال ست ؎ گفت بر دوغ ما بازست وغنا ؎ همچنان کاتب الاسرار شیخ بهاء الدین بحری که در معارف لدنی بحری بود رحمة الله علیه چنان روایت کرد که روزے در باغ حضرت خلیفة الحق جلبی حسام الدین قدس سره سماع عظیم بود تا هفت شبانروز کشید بعد ازانکه ختم سماع کردند اصحاب هریکے متفرق شده وجاے خریدند قضارا بر من آن شب احتلام افتاد چون بیدار شدم از طلوع فجر برخاستم تا کبتا جوی روم و غسل برآورده نماز صبح را تنها بکنم از ناگاه بحضرت مولانا رسیدم که از برابری آمد بحکم ضرورت سر نهادم فرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که چشمهٔ مقبل آبگرم دارد برای غسل آنجا گاه رود تو به آرزود ترا حاجت کنن در حال ناپدید شد
حکایت همچنان حضرت سلطان العارفین جلبی عارف قدس الله سره العزیز
چنان روایت کرد که سلطان ولد حکایت کرد که چون خدمت مولانا شمس الدین تبریزی
عظم الله ذکره از مردم دیده و مردم نادیده متواری شد و صورت لطیف او همچون معنی
غائب گشت فرقی در میان یاران همدل واقع شد حضرت مولانا جهت تسکین نایرهٔ آن
فتنه ضایره بعضی اصحاب و احباب را برگرفته آهنگ دیار شام کرد چون بشهر قونیه
درآمدیم از ناگاه لشکری پیدا شد قرب سیصد مرد حرامی برساز و سلب و بطریق کاروان
ما غریبت نموده متوجه شدند و جمع اهل کاروان بیچاره گشتند بما حضرت والد هم بنماز
مسجود مشغول شد من پیش رفتم دلاسها کردم و گفتم که بهاء الدین بگو تا غم نخورند که مدد
اباست همچنان گرد اگرد کاروان دایره برکشید مثال دایره هودج نمی ماند اوراد و ملک
صرصر برباد ندهد چون لشکر برابر کاروان آمد چندانکه میکوشیدند اسپان ایشان گامی ازان خط
نمی فرستند حرامیان ازین حال متعجب ماندند یکی پیاده شد و پیش آمد و آواز داد سلام ما
برسید که شما چه قومید و از کجا میرسید و این چه واقعه است که اسپان ما بسوی شما
نمی تازند دگامی پیشتر نمی نهند از غلافها شمشیرهای مصری بیرون نمی آید اگر ومرا این
جادوانند اهل کاروان جواب دادند که حاشا که مردم جادو که درمیان ما در آیند ما با ایشان
باشیم که فرزند بهاء الدین ولد یعنی مولانا جلال الدین روم با اولاد و اعتقاد
است و هیبت ولایت اوست که شما را بسته کرده است [illegible]
جز کس را نیست زان هیبت نصیب ها ها که همشان چون برگ خزان ریزان گشتند
سرهاشان بازکرده باخلاص تمام ارادت آوردند و از ان معصیت توبها کردند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تحفہاء غریب بیاران بخشیدند و مرافقت نمودہ تا شہر حلب بدرقہ شدند و ہریکے اجازت خواستہ
بمقام خود معاودت نمودند و ہمانا کہ ہر کرا معاون و مساعد و مقاصد حق باشد ابدا از آفات زمان
و بلیات جہان ایمن و سلیم باشد چنانکہ فرمود ؎ آنکسے را کش خدا حافظ بود ✦ مرغ و ماہی
مر ورا حارث بود ہمچنان از یاران مقبول چنان منقولست کہ روزے فخر الصلحا حاجی
مبارک حیدری را رحمۃ اللہ علیہ کہ از خلفاے معتبر قطب الدین حیدر بود و از جملہ محبان
حضرت خداوندگار قدس اللہ سرہ العزیز در دار الذاکرین تاج الدین وزیر رحمۃ اللہ علیہ
تاج وزیر بشیخی نصب میکردند اجلاس عظیم بود و خلاصۂ علماء و فقراء و امراء اعیان و اخیار حاضر
بودند و آن روز حضرت مولانا قدس سرہ شورہاے عظیم کردہ در جرح مشغول مستغرق
شدہ بود و بیم آن بود کہ از خوشی آن چرخ لیلف چرخ زمان درہم شدی و رقص الجمل در پیش
گرفتی چنانکہ در شوق آن حالت زمانی است کہ ہنوز در چرخ است چنانکہ گفت ؎
اے آسمان کہ بر سر ما چرخ میزنی ✦ در عشق آفتاب تو ہم خرقہ منی ✦ مگر خدمت شیخ سید شرف الدین
کہ در فنون علم ذو فنون نصیبی وافر داشت اما از حالت اولیا بے نصیب بودہ در گوشہ با جمعی چند
بمساوی یاران مشغول بود از ناگاہ حضرت مولانا بانگ زد کہ اے غرخواہر انجب احد کھان
یاکل لحم اخیہ میتا فکرھتموہ در کلام اللہ نخواندہ و تمام اکابر متحیر ماندند کہ حضرت مولانا چہ فرمود
سید شرف الدین آغاز کرد کہ حاشا حاشا مولانا را انیمنی خیال ست فرمود کہ خمش کن خیل خیال
ہمہ فسوست و این جانب جز جان حقایق نیست و از ہیبت حقیقت مردان خیال سردان را
چہ شکوہ باشد کہ سر زند ہمانا کہ خدمت شیخ صدر الدین و پروانہ اسکات سیدا سید سیرت کردہ بجد
تمام گفتہ باشد کہ خمش کن کہ بالای سخن مولانا سخن نیست و سخن حق آنست کہ ایشان میفرمایند
خدمت سید از دست یاران خود زار بودہ و گریختہ ماہیہا از خانۂ خود بیرون نیامد آخر الامر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ضریر دیجا پرده شد همچنان شیخ محمود صاحب قرآن رحمة الله علیه روایت چنان کرد که شبے
در بندگی حضرت مولانا بودم و سرمای عظیم بود و یاران را از سخنان حضرت بهاء الدین ولد
معانی می فرمود و اصحاب می نبشتند و من اوراق نبشته را در تنور خشک میکردم تا نصف اللیل
اجازت برخاست و بجانب حمام روانه شد همچنان در خزینه حمام درآمده فرو نشست
تا سه شبانه روزی یاران بطلب در شدند آمدند و بیرون می نرفت سیوم روز بیرون آمد فرمود
تا یاران همه بخواب کنند چون یاران سه نهادند برخاست آهسته آهسته و بخلوت درآمد
بنماز مشغول شد و دمبدم آواز عظیم می شنیدم که الله الله چنان میگفت که سقف حمام
هم میگفت تا وقت بانگ صبح در هر خلوتے درمی آمد و نماز میکرد چون صبح صادق دمید و مجتهد
خورشید بر کرهٔ فلک سوار شد فرمود که مردم بسیار آمدند تا بدر سرا رویم چون بدر سرا رسیدیم
باستماع نظر درخ فرمود تا هفت روز تمام همچنان جلبی شمس الدین ولد مدرس رحمة الله علیه
روایت کرد که روزے در شهر قونیه واقعه ما این واقع شده بود و تمام اهالی قونیه بخدمت مولانا
آمدند تا عنایت نامه پیش معین الدین پروانه بنویسد و شفاعت کند و حضرت سلطان ولد
را شفیع می گرفتند چون حضرت مولانا عرضه داشت مکتوبی در شفاعت عنایت فرمود
نمود چون خدمت پروانه رقعه را بوسیده مطالعه کرد و فرمود که این چه بنده است سلطان را
تا او نیز حاضر شود در جواب رقعه باز فرمود در گوشه بنشین که مقصود در پیشانی او نوشته
باشد و انچنان شد و در پاسخ رقعه باز نوشت و اهالی شهر را خلاص داد
راضی بودند که دو هزار دینار بدهند و ازان خسته نشوند تا آنکه [illegible]
تا در آخرت نیز چها خواهد کرد والسلام همچنان از خلاصت که مالی از خان حضرت
در ایامی مال قوی زیان مند شدند قریب دو سه هزار دینار دار شدند و اهالی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

کردن آن نداشتند با عیال خود بحضرت مولانا آمده بپای مبارکش افتادند که حسبة الله تعالی عنایت نامه و شفاعت بخدمت پروانه بنویسند تا مگر بچیزے دابرند و یا مهلتے دهند فی الحال رقعه فرستاده شفاعت کرد پروانه گفته باشد که این قصه بدیوان تعلق دارد در جواب باز فرمود نبشتند که حاشا حاشا دیوان بحکم سلیمان اند نه آنکه سلیمان بحکم دیوان و پروانه را نام سلیمان بود بشاشت عظیم نموده دو تهاکرده رقعه را بوسیده دست عامل را ازان دام بری کرده از خواصهٔ خود بدیوان جواب گفته همانا که دعا کرده فرمود که در پیشانی معین الدین پروانه نوری هست سلیمانی که اگر آهنگ کند ملک مغرب و مشرق را فروگیرد پرسیدند که عجب آن نور چه نوریست فرمود که نور عشق استادستان این خبر را بگوش پروانه رسانیدند سر نهاد و شکرها کرد مانند آنکه شکر انهاد ستاد که شرح آید همچنان جلبی شمس الدین ولد مدرس رحمة الله علیه روایت کرد که خدمت امیر جلال الدین قراطای رحمة الله علیه مروی بود دلی سیرت ظاهر سریرت و خیرات و صدقات او برکافه برایا علیهم السلام متواصل بود و حضرت مولانا او را تعظیم میفرمود و نوازش میکرد بعد از وفات او روزے از مدرسهٔ او گذر میکرد زمانے توقف فرمود بعد ازان گفت که یار مرحوم جلال الدین قراطای انگه می زند که مشتاق حضور اصحاب شده ام تا از نفس مبارک مولانا یکدم بیاسایم باجمع یاران بزیارت او تشریف داده ساعتے در تربت او نشست حفاظ قرآن خواندند و یاران غزلیات شنوی خواندند مرحمت نے نهایت فرموده بیرون آمدند و همچنان جلبی شمس الدین ولد مدرس رحمة الله علیه روایت کرد که خدمت امیر جلال الدین حکایت کرد که روزے حضرت مولانا با جمع اصحاب بسوے زاویهٔ شیخ صدر الدین میرفتند چون نزدیکتر رسیدند خادم مقام بیرون آمده خدمت کرد که شیخ در گوشه نشست خداوندگار فرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که خموش کن از شخصتان این قدر میا موختی که چیزے از تو نپرسند کوی از انجا در گذشتند و بمدرسه
که دران حوالی بود در آمدند چندانی معانی و معارف فرمود که توان گفت بعد ازان ساعتے
گوش مبارک بر دیوار مدرسه نهاده سر می جنبانیدند فرمود که اصحاب را معلوم هست که ما این
جا بگاه چون آمدیم مقصود کلی آن بود که این بقعه بزبان حال بحضرت حق می نالیده زاریها
میکرد که چند پوست روزی بمعانی دوست مشرف نشود حق سبحانه و تعالی الهام داد تا بدینجا نهضت نمود
ساعتے اورا بمغز نغز معانی و قدم مبارک یاران مشرف گردانیدیم همچنان که فرمود امام محمد
غزالی رحمة الله علیه در عالم ملک گرد از دریاے علم برآورده علم علم را افراشته مقتداے
جهان گشت و عالم عالمیان شد چه اگر همچون احمد غزالی ذره عشقش بودے بهتر بودے
و سر قربت محمدی را چون احمد معلوم کردی از آنکه در عالم همچون عشق استادی و مرشدی
موصول نیست ؎ عشق کزین عشق که کردی گزین ۔ عشق ترا بخشد رای زین ۔
همچنان منقولست که روزے حضرت مولانا در حجره سراج الدین تبریزی که علامه زمان خود
بود در آمد و بمعانی مشغول شد فرمود که حکیم الهی خواجه سنائی و خدمت فرید الدین عطار قدس الله
سرهما پس بزرگان دین بودند ولیکن اغلب سخن از ذوق گفتند اما همه در مقام کشف بازفرمود
امام ابو حنیفه و امام مطلبی و امامان دیگر رضی الله عنهم معماران عالم خشکی اند که به کد صدق تمام
طریقه ایشان را گرفت و متابعت آن عزیزان کرد از شر دو عالم رسته و قطعا عالی [illegible]
رسیدند اما جنید و ذوالنون و بایزید و شقیق و ادهم و فضیل قدس الله [illegible] مثال ماهیان
مرغان آبی بودند و سیاحان عالمان معانی بر که متابعت ایشان کند از حیلهای نفس مکار و
خلاص یابد و بگوهر دریاے قدرت ره برد همچنان خدمت بهاء الدین بحری که از علم معانی
بهره اکمل داشت روایت کرد که روزے حضرت مولانا فرمود که بر کسی که علما مشغول شود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

از سخنان حکیم سنائی مستفید شود و بفهم اسرار کلام ما رسد و هر که سخنان سنائی را بجد بمطالعه
آرد بر سر سخنان او واقف شود و همچون روایت کرده که روزے حضرت مولانا علیه رحمة الله و
تحیاته در مدرسه نشسته بود از ناگاه ملک الشعرا امیر بهاء الدین قاسمی که خاقان زمان بود
با جماعتی اکابر بزیارت حضرت خداوندگار درآمدند بعد از مقالات بسیار و اجوبه و اسوله
بیشمار قاسمی گفت. بنده سنائی را هرگز دوست نمیدارم از انکه مسلمان نبود از برای
آنکه آیات قرآن مجید را در اشعار تضمین کرده است و قوافی ساخته حضرت مولانا قدس الله
سره العزیز بجدت تمام قاسمی را در هم شکسته فرمود که خموش کن چه جای مسلمانی که اگر مسلمانی
عظمت او را دیدی کلاه از سر تعظیم مسلمانی تو د هزار همچون تو از کوفتن مسلم بود
و حالانکه سنائی کلاه خود را که شارح اسرار قرآن است هم بدان صورت زیب داده که
اخذنا من البحر وما علی منا علی البحر و اهرقنا و تو این حکمت را ندانی ☜ اصطلاحات
مرا بدال را + که نباشد زان خبر اقوال را + زان نماید این حقایق ناتمام + که برین خامان بود
فهمش حرام + چون خدمت شما را از غوامض اولیا خطی نیست لازم نیاید نفی حال ایشان
کردن و خود را در معرض هلاک انداختن بلے اگر در حق اولیا اگر اعتقادی بندی و صدق
ورزی ترا در روز جزا روزی نباشد بلکه قدرے دستگیری باشد و شفیع و شفیق تو شوند
فی الحال برخاست و سر باز کرده استغفار نمود و از ان بے ادبی توبه کرده مرید مخلص شد
همچنان ولی الله علی العیان سراج الدین مثنوی خوان رحمة الله علیه از حضرت حسام
الدین جلبی قدس الله سره العزیز روایت چنان کرد که روزے یکے را از مریدان
خود سوگند میداد که بکار نامشروع مشغول نشود و بر سر علی الهی نامه حکیم سنائی را پوشاند
پیشتر آورند در حال حضرت مولانا از در در آمد پرسید که چه سوگند خوانیست جلبی فرمود که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که فلان را از تهتک سوگند میدهم ترسیدم که بصحف سوگندش دهم آلهی نامه را روپوش کردم
فرمود که والله این قوتیر میگردد از انکه صورت قرآن بر مثال ماست سهت و این معانی روغن
و زبدهٔ آن **همچنان** شهاب الدین گوینده و عثمان قوال رحمة الله علیه که از مقبولان
مقبل بودند چنان روایت کردند که روزے در مدرسه سماع عظیمی بود و حضرت مولانا از
بیرون شورها کرده و بمدم تا تخت گویندگان می آمد و منحنی گشته عذرها میخواست باز
تواجدی نمود و عذرها میخواست که مر شما را با ناز کی ست بس باشد و اصحاب را اعتقاد یکے هزار
می شد که این تواضع با که میکند و این تکلف با کی ست چون سماع نهایت رسید حضرت
جلبی حسام الدین سر نهاده از آن سرباز پرسید فرمود که سر روحانیت خواجه حکیم سنائی
متمثل شده بود و بجد نموده در پهلوی عثمان و شهاب الدین ایستاده دف میزد و
لطفها مے فرمود و من دمبدم از تمثال اسرار او عذرها میخواستم تا از ما خوشنود باشد
و حقیقت باید دانستن که مردان حق از عالم غیب هر کرا یاد کنند و خواهان او شوند در حال
پیش او متمثل مے شوند چنانکه روح القدس مریم را و حضرت رسول صلی الله علیه وسلم
را و صور روحانی اولیاء کمل را و آنرا در ویشان عالم بر وفق و تمثل و تجدد گویند
همچنان یار ربانی خواجه نفیس الدین سبواهی رحمة الله علیه روایت کرد که روزے
حضرت مولانا در حمام در آمده بود در میان گرمابه مربع نشسته و معانی میفرمود و اصحاب
شورها میکردند ناگاه برخاست و بانگے بزد که درین جمع مولانا کیست
جمیع یاران خاموش کرده هیچ نه گفتند بعد ازان فرمود که اگر بیگانه درین حمام در آمده
در جامه کن حمام در آید جامهاے اصحاب را ببیند در حال بداند که یاران مولانا
جایگاه بوده اند اکنون جامه و دستار معرف شما باشد چرا باید که شما معرف بانها

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

باشید چنانکہ ظاہر را یاران بدینہا آراستہ اند باید کہ باطن شما نیز بمعرفت الٰہی وحقایق آراستہ
شود کہ ان اللہ لا ینظر الی صوركم ولا الی اعمالكم ولكن ينظر الى قلوبكم ونياتكم تا
جمیع الوجوہ مولوی معنوی باشد دوندہ کنایہ خواجہ نفیس روایت کرد کہ روزے در مدرسہ
سماعی عظیم بود از ناگاہ حضرت مولانا تیز تیز بسوی من آمد و گریبان مرا محکم گرفت و من از ان
ہیبت بیخود گشتم بعد ازان فرمود کہ از تو سوال کنند کہ مولانا آستین فرجی راجہ اشمیر
میکند چہ خواہی گفتن گفتم ہر چہ خداوندگار فرماید فرمود کہ کل کائنات برمثال خانقاہیست
پس عالی وعظیم دوران خانقاہ شیخ حقیقی حضرت اللہ ست و تمام انبیا و اولیا خواص آنست
بسان صوفیان ساوند وچون صوفی غریب درین خانقاہ نزول کند و خادم را نداند
باید کہ نظر کند تا آستین جامہ اشمیر کہ کردہ ست استدلال کند کہ خادم خانقاہ اوست
و سائر ارکان دادب را بجا بتصرف راز و اکتساب کند بعد ازان با صوفیان صفا و
با سالکان راہ وفا محرم و ہمدم او اند بودن و در انجا اقامت کردن و استقامت نمودن تا
ہم اندر ساعت از خانقاہش بیرون اندازند اکنون درین خانقاہ عالم از تحویل آدم
و فیض آن دم خادم اللہ دائم و آنخادم حبیب اللہ خاتم بملۂ کلیست والعاقل یکفیہ الاشارۃ
و این نصیب خدمت از نصاب رسول اللہ بمارسیدہ ست کما قال رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم سید القوم خادمہم و ہمہ را نصیبے بمارک خدمتی کہ خادمی از برکت خادمی مہتر و بہتر
عالمیان شد و مخدوم جہانیان گشت **ہمچنان** عزیزے روایت کرد کہ روزے
پیش حضرت مولانا از یکے حکایت کردند کہ فلانے میگوید کہ دل و جان بخدمت ست
فرمود کہ خمش کن درمیان مردم میراث ماندہ ست دروغ کہ میگویند و آن چنان دل
بان از کجا یافت کہ در خدمت مردان باشد بعد ازان روے مبارک بسوے جلبی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حسام الدین کرده که الله الله با اولیا زانو برزانو باید نشستن که آن ادب را اثرهای عظیم است
چنانکه فرمود ؎ بهر جاے که باشی پیش او باش ✣ که از نزدیک بودن مهر زاید ✣ اگر تو
با کی دنا پاکی بگریز ✣ که پاکیها ز نزدیکی فزاید ✣ **همچنان** روزے خدمت علاء الدین
ثریا بوس بحضرت مولانا حکایت میکرد که اخی احمد امروزه مجمعی میگفت که ما نیز از جمله عاشقان
مولانا ایم فرمود که خموش کن چگونه مرید خداوندے عاشق است که از معشوقش نمی شنا سد اگرچه
محروم نشوند اما محروم نشوند ؎ زان بیاورد اولیا را بر زمین ✣ تا کند شان رحمة للعالمین
همچنان منقولست که روزے حضرت مولانا رو بیاران عزیز کرده فرمود که چندانکه ما را شهرت
بیشتر شد و مردم بزیارت ما می آیند و رغبت بنمایند از روز باز از آفت آن نیاسودیم
زیرا که در سنت میفرمود حضرت مصطفے صلی الله علیه وسلم که الشهرة آفة والراحة فی الخمول
الا مر چنانست چه توان کرد که اخرج بصفاتی الخلق من ذلة دانی و من قصدك فصدنی و پیوسته
اصحاب را از آفت شهرت حذر میفرمود و میگفت ؎ خویش را بخور سازی زار زار ✣
تا نرا بیرون کنند از اشتهار ✣ کاشتهار خلق بند محکم است ✣ و در ره این از بنه آهن کے
کم است ✣ **حکایت** فقیر بنری فی دهری شیخ سنان الدین قشهری رحمة الله علیه از
کمل اصحاب خلوتی و سالک مسالک علوی بود از حضرت سلطان ولد چنان روایت کرد
او فرموده است که در ماه رمضان حضرت والدم قرب ده روز در خانه نمی شد
روزے بکسے نمود روزے اکابر قونیه علماء و فقراء و عرفاء و عموم مردم [illegible] علوی
کردند که بالفراق عمل ناتمام وزاریها ے عظیم نمودند ؎ دراز است قصه تو خود این فنی
طلبشهای مائی زلبه استقای ✣ حضرت ولد فرمود که برخاستم و بر در حجره رفتم تا از پدرم تجسس کنم آهسته آهسته آمدم دزدیده از شکاف در نظر کردم دیدم که حضرت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرمود که بهاء الدین بیرون چه غلبه است گفتم تمام محبان و عاشقان در فراق خداوندگار میسوزند
گفت حق بدست ایشان است اما سه روز دیگر مرا مهلت دهند سر نهادم و بازگشتم
اصحاب را خبر کردم شادیها کردند و سماعها ساختند بعد از سیوم روز علی الصباح آمدم و
از شگاف در حجره نظر میکردم دیدم که تمام حجره از زیر تا بالا جسم مبارک مولانا پر شده بود
و بالا مانده بود همچنان شگاف نیز آگنده شده بود چنانکه پنبه را در شگافها پر میکنند از این
هیبت لرزه زدم و بیخود شدم تا دو سه نوبت این حال را دیدم آخرین نوبت باز
نظر کردم دیدم که جسم او برهان قرار اعتدال و لطافت و لاغری بود که بود دیدم که بدست
مبارک خود را می نوازد که شاباش نیکو رفتی احسنت زهی تحمل که نمودی آنچه کوه طور بر نتافت
و پاره پاره شد تو بر دوش آفرینها بر چون تو یار غار باد ۵ از کمال قدرت ابدان رجال
یافت اندر نور بچون احتمال * آنچه طورش بر نتابد در دره * قدرتش جا سازد از قاروره *
فریاد کنان از در در آمدم و سر نهادم و روی بر پایش مالیدم فرمود که بهاء الدین این سر نیست
میان ما و شما و تنها میباشد که تا بحضرت میرویم و اوقات فیض تجلی حضرت تعالی و تقدس بر می آید ساعتی
که ما آنجا رویم لاغر و ذلیل و پر نیاز شویم ساعتی که حضرت عزت تشریف فرماید و جمله عالم بگنجم تا
حجره را چه رسد بیرون آمدیم و اصحاب را خبر کردیم غلغله در شهر قونیه افتاده طلب ملازمت کابر و
اصاغر زیارت می آمدند و هر یکی را علی الانفراد از کمال اتحاد و دلداریها میفرمود و عنایتها میکرد و بعد
ازان بلا انقطاع هفت شبانروز سماع شروع فرمود همچنان محققان حقیقت محققان طریقت و محققان
علیه التحیة والسلام روایت چنان کردند که مگر روزی خدمت جلال الدین قراطائی را دل تنگ
شد که نماز صبح را در پی حضرت مولانا گذارد پنهانی برخاست و تنها بمدرسهٔ ایشان در آمده در وقت
باجی در پس غار ایستاده دید که حضرت مولانا در محراب نماز ایستاده است مے بیند که از ناگاه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بلند شد و عظیم شد دبا لیدن گرفت و تمام صحن مدرسه و صفه مدرسه مالا مال شد چنانکه
اورا مجال مقال و مقام قرار نماند لغزید و بیهوش شد بعد از ساعتی چون بخود آمد دید که حضرت
مولانا بمسجده رفته بودند چون نماز را تمام کردند فرمود که امیر جلال الدین وقتی که حضرت
عزت ما را بخواند چنان میشویم وقتی که ما را آنجا خواند چنین می شویم سر نهاد و گریان بیرون آمد
و آن روز یاران را از آفت شهرت حذر میفرمود و میگفت ؎ خویشتن را بخور
سازی زار زار ✤ گر ترا بیرون کنند از شهر ✤ کاشتهار خلق بندی محکم است ✤
در ره این از بند آهن کے کم است ✤ همچنان خدمت زبدة الفضلا نبوغ المعانی
مولانا صلاح الدین ملطی رحمة الله علیه که از کبار علماء اصحاب بود حضرت خداوندگار او را
یارک بهاء الدنیش خطاب فرمودی و در فن عربیت سیبویه وقت بود و او ستاد
جلبی عارف قدس الله سره چنان روایت کرد که حضرت خداوندگار قریب چهل روز
تمام از نا گاه غائب شد تمام اصحاب و اکابر در طلب او دیوانه شدند تا مبادا که دشمنی
و منکری فرصت یافته ضرری رساند و چیزی واقع شود همچنان یاران فوج فوج
گشته طلب می کردند و پریشان می شدند تا حدی که در شهر منادی کردند که هر که
خبر خداوندگار را بیارد و نشان دهد هزار درم شکرانه دهند مگر که خزانه حمام دولی را قاضی
خلل آورده بوده اند آبش چکیدن گرفت همانا که آتش را کشیده حمامی در آنجا
آن خلل کندید که حضرت مولانا جاهها و ستاد بر بالای گردبان نردبان ستاده
و الله گشته که جاهاش تر شده بود و نه غرق عرق شده با دب تمام سر نهاده
باز گشت و دوان بمدرسه آمدید که مجموع یاران در بندگی سلطان ولد جلبی
حسام الدین جمع آمده دران اندیشه بود که کیفیت حال را باز گفت از غایت شادی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

یاران او را برداشته بوے فرجیها و چیزها بخشیدند در خدمت خواجه مجدالدین مراغی
فی الحال هزار درم خلعتش داد بجمعهم بحمام آمده قوالان حاضر شدند همچنان سماع کنان و
رقص کنان بمدرسه آمدند گویند که یک هفته تمام سماع و اجتماع بود **همچنان** روزے حضرت
خلیفه خداوندگار سلطان الابرار جلبی حسام الدین رضی الله عنه روایت فرمود که از
حضرت مولانا چنان شنیدم که حق تعالی چون جسم پاک آدم علیه السلام را از دمه
کوزهٔ خاک ابداع کرد و در روح قدسی را نفخ فرمود جبرئیل امین صلوات الرحمن علیه را خطاب
فرمود حضرت عزت که از دریاے قدرت من سه مارا گوهر عظیم برگیر و در طبق نزین نهاده
بنما آدم صفی کن و بر وے عرضه دار تا از انها یکی را اختیار کند یکے گوهر عقل بود دوم گوهر ایمان
بود سیوم گوهر حیا بود و چون جبرئیل علیه السلام طبق را بحضرت آدم صلوات الله علیه
عرضه داشت و کیفیت حال را باز گفت بنظر فراست المؤمن ینظر بنور الله نظر کرده گوهر
عقل را اختیار کرد جبرئیل علیه السلام منجواست که طبق را بآن دو گوهر برگیرد و باز بدریاے
قدرت بردازد غایت گرانی با آن قوت که او را بود نتوانست گرفتن گوهر ایمان و گوهر حیا
جواب دادند که ما از صحبت عقل محبوب خدا نمی شویم و هرگز بے وجود او بجاے ما را قرارے و
وجودے نیست ازانکه از قدیم العهد ما هر سه جوهر گان عزتیم و گوهر بحر قدرتیم از هم ذکر انفصال
نداریم از حضرت الله خطاب عزت در رسید که یا جبرئیل دع و تعالی یعنی بگذار و بیا همانا
که عقل بر قلعهٔ دماغ آدمی منزل گرفت و گوهر ایمان در دل پاک در اک او مسکن ساخت و
گوهر حیا بر چهرهٔ مبارک آدم علیه السلام فرو نشست هر فرزند آدم که بدان گوهرها متجلی و متخلی
نیست ازان نور و ازان معنی خالی است والعاقل یکفیه الاشارة **همچنان** حسامی
شمس الدین ولد مدرس روایت کرد که در بندگی مولانا حمزه مای نامی زن بود و بغایت استاد

دخوش نواز حضرت مولانا در حق او عنایتہا عظیم داشت از ناگاہ رنجور شد و بمرد بحضرت
مولانا اعلام کردہ بعضے اصحاب بتجہیز او مشغول شدند ہمانا کہ مولانا برخاست و بخانۂ او
رفت چون از در او در آمد گفت یا عزیز حمزہ برخیز لبیک کنان برخاست و نای نواختن
گرفت سہ شبانہ روز سماع عظیم کردند و آن روز صد کافر رومی مسلمان شدند چون
قدم بیرون نہاد فی الحال رحلت نمود ہمچنان مگر درویشے از یاران سفر کردہ چون خبر
وفات او بحضرت مولانا رسید فرمود کہ چرا ہیچ کس خبر نکردید ما نمیگردیم کہ مے رفت
قضی الامر والی اللہ ترجع الامور **ہمچنان** باربانی ملک الخلفا سالک سنی مولانا
بدرالدین معدنی رحمۃ اللہ علیہ کہ در معدن لولو خلیفۂ بزرگ بود و صاحب دل روایت کرد
کہ حضرت مولانا را گویندۂ بود بغایت شیرین نفس او در پشت خود کوزے داشت
روزے حضرت مولانا در سماع شورہا میکرد و تواجد می نمود بنزد او آمدہ حالتہا میکرد
و آن بیچارہ منحنی گشتہ بعشق تمام دف میزد و اسرار میگفت بعد از سماع فرمود کہ چرا
راست نمی ایستی تراچہ حالت کوزی پشت را عرضہ داشت کرد ہمانا کہ دست مبارک بدانجا
مالیدہ و سائل او درست شد سر نہاد و ہمچون سروران شد شادی کنان
چون بخانۂ خود آمد زن او انکار نمود و در را نگشود کہ تو شوہر من نیستی اصحاب حکایت
عنایت ایاز گفتہ سالہا در بندگی قیام می نمود **ہمچنان** روزے در وقت
مولانا حکایت کرد و گفت کہ فلان الدین نامی در حالت مستی بمانده است
در آن مستی سیر چہ اگر نمازے وہشیار شدے نیک نبودے چنانکہ نبودی چنانکہ
بلبل بچہ در وقت گل برابر گل نغمہا میزند و زیاد میکند چنانی کہ بیخود میشود و اگر
اگر بہ در آن حالت فرصت یابد بلبل بیخود را بخورد آن بلبل تا ابد مست باند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شود کما تعیشون تموتون وکما تموتون تحشرون ؎ این قدر گفتیم باقی فکر کن + فکر
اگر جامد بود رو ذکر کن + ذکر آرد فکر را در اهتزاز + ذکر را خورشید آن و پرده ساز +
همچنان جماعتی از حضرت مولانا سوال کردند که پیش جنازهٔ مردگان مقربان و موذنان
تا بوده اند از قدیم العهد بوده اند درین زمان که دور شماست تجویز نمودن این گویندگان
چه معنے دارد همانا که علماء امت و فقهاے شریعت تشنیع میزنند و این را بدعت می گویند
فرمود که در پیش مردهٔ موذنان و مقربان و حفاظ گواهی می دهند که این میت مومن بود
و در ملت مسلمانی وفات یافت قوالان ما گواهی میدهند که این متوفی هم مومن بود و
هم مسلمان و هم عاشق بوده دیگر آنکه روح انسانی که سالها محبوس زندان دنیا و جاه
طبیعت شده بود و اسیر صندوق بدن گشته از ناگاه بفضل حق خلاص یافته و بمرکز
اصلی خود رسیده نه موجب شادی و سماع و شکرها باشد او را تا همچنان بزبان و شادی
کنان بحضرت عزت رغبت و مراجعت نماید و دیگر ازاهم رغبت و هم ترغیب دهد بجانبازی
و دلیری چه اگر در صورت حال یکے را از زندان آزاد کنند و تشریف دهند بے هیچ شکے
موجب هزاران محدت و شادی باشد و فی الحقیقت مرگ یاران ما درین مثابت است
که گفته شد ؎ چونکه ایشان خسرو دین بوده اند + وقت شادی شد جو بشکستند
بند + سوی شادروان دولت تاختند + کنده و زنجیر را انداختند + روح سلطانی
ز زندانی بجست + جامه در آنیم و چه خائیم دست + **همچنان** از حضرت سلطان ولد
منقولست که گفت روزے ملالت عظیم بر من غلبه کرده بود دیدم که حضرت والدم
از در مدرسه در آمد و مرا ملول و منقبض دید فرمود که از کسے تو رنجیدی که چنین پرچین
ست گفتم نمیدانم چه حالت ست پدرم برخاست و بخانه در آمد بعد از لحظه دیدم که پوستین

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

گرگے اگر دانندہ سر و روی مبارک را پوشاینده بیرون آمد و چون نزدیک من رسید
فرمود کہ لج لج یعنی کہ مرا می ترسانید چنانکہ اطفال را ترسانند و مرا ازان حرکت لطیف
پدرم خندۂ عظیم وارد شدہ چندانی خندیدم کہ نتوان گفت سر بنہادم و پای مبارک پدر
را بوسہا دادم فرمود کہ بہاء الدین اگر چنانکہ ترا محجوبے لطیف کہ ملازم کنار تو بودہ باشد
و ہمواره با تو لعبہا کند و طرب انگیز بہا نماید ازناگاه صورت را بگرداند و بیاید و ترا لج کند
ہیچ ازو نترسی گفتم نے نترسم فرمود کہ آن محجوب کہ ترا غایت شادان مے داشت
و ازو در لبط بودے و نشاط میکردے ہموست کہ غمگینت مے دارد و مقبوض میگرداند
ہموست کہ دست ازو فایض مے شود ؎ چون لباس قہر پوشد چون شرر نباشمش +
چون بدین شیوہ بر بار ہاست آمدہ ہست + چرا بے فائدہ غمناک میشوی و در قبضۂ قبض
فرو میمانی ؎ قبض دیدی چارۂ آن قبض کن + زانکہ سرہا جملہ مے روید زبن +
بسط دیدی بسط خود را آب دہ + چون برآید میوہ با اصحاب دہ + فرمود کہ فی الحال
بر من بسط گشت و ہمچون گل تازہ شگفتہ و منبسط شدم و چندانکہ عمر من بود روی غم
ندیدم و غمناک نشدم و اصلا غم دنیا گرد من نگشت و از غایت بسط با والد انبساطی کردہ
گفتم از مقامات و کرامات جملہ انبیا و اولیا علیہم السلام خبرہا فرمودید و از بزرگی ہر بزرگ
نشانہا باز نمودید اما از عظمت و بادشاہی خود ہیچ نگفتید پدرم فرمود کہ بہاء الدین ہمانا
نمیدانی ؎ مادح خورشید مداح خود ہست + کہ دو چشم روشن و نادر ہست +
و چون حضرت پدرم از عالم فیض بعالم بسط کشیدہ بود و از مملکت کثرت بملکوت وحدت
رسانید و ما لحسن الا و لحد غیرانه اذا انت اعددت المرایا تعددا طریقہ انبساط
را منفتوح گردانیدہ درین سوال الحاح عظیم کردم کہ البتہ شمہ از احوال خود باز گویند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرمود که بہاء الدین در شہر قونیہ نظر کن تا چند ہزار خانہا و کوشکہا و سراہا ے امرا و اکابر و اعیان فاخر ہست چہ خانہا ء خواجگان و اکابر و سہ از خانہا ے محترفہ غالب تر ست و سہ از خانہا خواجگان اعلیٰ تر و ہمچنان طاق و قصر سلاطین و ملوک از ان مجموع بصد درجہ بالاتر و معظم تر ہست اما بلندی و عظمت آسمانہا بمقابلہ آن سراہا بنہایت رفیع و منیع و عظیم ہست و چند در چند ہست اکنون مقامات تمام انبیا و اولیا برین منوال ہست کہ ذکر کردہ شد چنانکہ در قرآن مجید میفرماید تلک الرسل فضلنا بعضہم علی بعض و قال تعالیٰ و رفعنا بعضہم فوق بعض درجات و یعنی آیات و اخبار بسیار ہست اما مقامات خاصان آن سراہا بمثابت آسمانہاست واللہ یرزق من یشاء بغیر حساب ازان خاصانست و مامن جمیع وارث نور محمدی ام صلی اللہ علیہ وسلم ؎ بکشادند خزینہ ہمہ خلعت پوشید * مصطفےٰ باز بیامد ہمہ ایمان آرید * **حکایت** اصحاب یقین رضوان اللہ علیہم اجمعین چنان روایت کردند کہ یار ربانی شیخ فخر الدین سیواسی رحمۃ اللہ علیہ مردی بود ذو فنون و دران اوان کتابت اسرار و معانی بر عہدۂ او بود از ناگاہ در دو جنونی طاری شد دیوانہ گشت حضرت مولانا ہمین غزل را ہمان روز فرمود ؎ ای عاشقان اے عاشقان یک لولی دیوانہ شد * طشتش فتاد از بام ما یک سوی مجنون خانہ شد * الی آخر اوقات بگراود در کلام خداوندگار مدخل میکرد و بطریقہ اصلاح قلم میراند و تحریف کلمات میکرد بے آنکہ اجازت فرمودے منقولست کہ روزے حضرت مولانا فخر الدین را تبندی تمام بگرفت و گفت مرا با تو سولست و یعنی کہ آدم تقی و ابلیس شقی ہر دو گناہ کردہ بودند عاقبت آدم مرحوم و مغفور شد و شیطان علیہ اللعن مرجوم گشت سبب آن چہ بود فخر الدین سر نہاد و بسیار گریست و در جواب آن عاجز شدہ فرمود کہ سبب طرد او

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شرکت بود و پس فخرالدین از خجالت بخود شد بعد ازانکه رحلت نمود از عزیزان روشندل
یکے اورا در خواب دید که دندانهاش را مایکه تهار بمقامع حدید خرد میکردند و او فریاد ها میکرد
بیننده سبب ازان حال پرسید گفت بمکافات آن بے ادبیهاست که در کلام مولانا میکردم
و مداخلت میشود م یاران ازان هیبت قوی دل تنگ شدند و گریستن باتفاق بحضرت ترجمه
شیخ در آمدند و سر بالا زکرده و شورها کردند و گناهان فخرالدین را درخواستن همدران شب
همشان بجمعهم در خواب دیدند که در قصور علیین سیر میکنند و ازا پرسیدند که ما فعل الله بك
گفت غفر لی و بی بزن رحمت کردند و از برکت بدعا و شفاعت یاران رسیدم
همچنان مؤلف کتاب بندهٔ خاکی احسن الله الیه میگوید که حضرت مولانا قدس الله
سره العزیز سطرے چند بدست خط مبارک خود در صفحهٔ کتابے بسرخی نبشته بود که شبے مندیل
شیخ صلاح الدین عظم الله ذکره در حمام کشوده شد و افتاد گفت اے چراغ رسوم
کردی در حال چراغ نگوسار شد و فرو افتاد مردم پیش شیخ دویدند که ما هیچ ندیدیم شیخ
بدان گفت ایشان خوشنود شد که دیده نادیده آوردند اکنون نامبارکست آن تبدیل شنودن
و تحریف کلمه انا نحن مصلحون الا انهم هم المفسدون چنانست که چنگال در نهادند
و اعضا و شکم فرو تراشند بناخن و گوشت را برمی درانند که آن گوشت را می دزدند که اندرین
چنین باید اندرین کار این میباید که آنجا ش ایستایند قادر هست که او را مادکند و آن ماوا فتاد
کند و آفتاب را چیزے لطیف تر و با نفع تر **حکایت** همچنان کبار اخیار همدایت
کردند که خدمت امیر یگانه متبول ولیا تاج الدین معز الخراسانی رحمة الله علیه از خواص
مریدان حضرت بود و امیرے معتبر مردے صاحب خیرات و خبرت چه در ممالک روم
مدارس و خوانق و دار الشفا و ربا طها بنیاد کرده هست و حضرت مولانا اجمیع امرا و ا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دوست داشتے وبدو ہم شہری خطاب کردے وآنروز بندکور درحضور مولانا تشریف دادے
اصحاب شادیہا کردندے وچون حضرت مولانا او را طالب صادق ومشتاق آب حیات وجذاب
معانی سدید در شرح حقائق معارف گرم تر میشد واسرار غریب میفرمود مگر روزے بنابر
سیرت قدیم خود بزیارت آمدہ بود حضرت مولانا فرمود کہ کسانے کہ از ہستی خود بکلی رستہ اند
واز خودی خود نہ گزشتہ ودم از عالم نیستی میزنند مثال نشان چنانست کہ یکے در قعر چاہ
انا الاعلیٰ می گوید لاف از مقام بالای میزند وہمچنان کسانے کہ از ہستی خود نیست شدہ اند
ورہائی یافتہ بر بالای بام ندای وانا الادنیٰ میزنند ہمگان دانیند کہ آوازِ او از جای عالے
مے آید واو در ہمہ حال عالی است یا آواز کسے کہ بالاے بام است ومثال این دو دعوی
چنانست کہ یکے در دہانِ خود سیر گرفتہ است ودم از مشک میزند ویکے در دہانِ خود مشک
میدارد وسیر میگوید اما عاشقانے کہ مشامِ جانِ پاک ایشان بوے انی لاجد نفس الرحمٰن
من قبل الیمن یمنی یافتہ باشد وکشادہ مشام گشتہ فی الحال مشک را از پشک وآواز باز را از آواز
گنجشک میدانند ودرمیان حق وباطل فرق میکنند واز اعالی وانازل فاروق وار فرق میکنند
المومن کیس فطن ینظر بنور اللہ تعالیٰ ہر کہ او بنظر بنور اللہ شد
از نہایت درنخست آگاہ شد حق چو پیمارا معرف خواندہ ست چشم عاشق سوی سیما
ماندہ ست قولہ تعالیٰ سیماھم فی وجوھھم من اثر السجود بعد ازان فرمود کہ امیر
تاج الدین بیا بوکن چہ اگر بوے نیاید بہ بیرون بنداز بجو بوے حق از دہان
قلندر بجا چون بجوئی یقین محرم آئی باز فرمود کہ پیوستہ جانوران صحرائی از بہر
علفے وگیاہے کہ میچرند ہمرنگ آن گیاہ میشوند بعضے سبز رنگ بعضے کبود بعضے زرد۔
ہمچنان حق را بندگان شایستہ ہستند کہ وانما در صحراے ارض اللہ واسعۃ چرا میکنند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وازان چشمہا می نوشند کہ دل را چشمہا می بخشد واز غذاے نور جان پُر شدہ اند کہ بگلی نور حق گشتہ اند وچنانکہ فرمود ؎ ہر کہ کاہ و جو خورد قربان شود ✤ ہر کہ نور حق خورد قرآن شود گر خوری یکبارزان ماکول نور ✤ خاک ریزی بر سر ان وشور ✤ چنانکہ سلطان ما صلے اللہ علیہ وسلم گشتہ بود ہمانا کہ امیر تاج الدین سر در قدم مولانا نہادہ صد قشون سیکے در ہزار شد والبتہ استدعا فرمود و نمود کہ جہت یاران دار الشفائی بنا کند حضرت مولانا فرمود ؎ ما قصر چار طاق درین عرصۂ فنا ✤ چون عاد و چون ثمود مقرنس نمیکنم ✤ بنز صد در وقصر عشق دران ساحت خلود ✤ چون نوح چون خلیل موسس نمیکنم ✤ واین اہل معنے را صاحب حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم از جملہ واجبات ست چہ او قسم یاد میکند کہ واللہ ما عمرت شبرا ولا ادرجت حجرۃ تلبث ا چون از بندگی مولانا بیرون آمد برای خود رفت از مال خزینہ سہ ہزار دینار در کیسہا کردہ با نواب خود ارسال کرد تا یاران بمرو حمام وہند حضرت مولانا قبول نکرد وانفعال عظیم نمود فرمود کہ ما از کجا و شفقضۂ دنیا از کجا ؎ من ہمچو منی خواہم من سیم تنے خواہم ✤ بیزارم ازان زشتے کو سیم وزرے دارد ✤ ہمچنان برگرفتند و باز بردند آخر الامر حضرت سلطان را شیفع گرفت تا حضرت مولانا رضا دہد واجازت فرماید کہ پہلوی مدرسۂ عام خانۂ چند درویشانہ بے تکلف جہت خدمتگاران عمارت کند باجازت واشارت حضرت ولد خانہا را بنیاد کردند ہمچنان خدمت سید الصلحا ولی مستور شیخ بدر الدین بخار سولوی کہ در طہارت سریرت فرشتہ خلقت بود [illegible] کہ من مراہق گشتہ بودم و در خدمت بخاران حاذق دران خانہا کار میکردم چون سقف تا بخانہ را پوشانیدند و بسقف صفہ بزرگ مشغول گشتند مجموع درختان را اندازہ گرفتہ مگر کہ تیرے ازان جملہ نیم گز کوتاہ آمد چنانکہ در شہر طلب کردند دست نداد و جمیع نجاران فرومانند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که چه تدبیر کنند از ناگاه حضرت مولانا از سماع بیرون آمده بسر وقت ما در آمده که استادان
در چه فکرانند همشان سر نهاده از کوتاهی آن درخت باز گفتند فرمود که نه نه این درخت نازنین
کوتاه چون باشد مگر که در پیوند آن غلط کرده اند استادم باز بر خاست و در نظر خداوندگار
دوم بار پیوند همان بود که بود دیدم که حضرت مولانا پیش آمدند دست مبارک را بران درخت
مالیده گفت این چنین نیز موزون چرا باید که کوتاه باشد سهو از نجاران است فرمود که هم
اکنون باز پیمانند چون همان گز پیوندند از درختان دیگر نیم گز و چیزے دراز تر آمد تمام استادان
و یاران نعره زنان بجوشیدند و همگان در سجدهٔ حیرت بودند که خداوندگار غیبت نمود
همان روز صفه را تمام کردند همانا که معجزهٔ انبیا و اولیا و کرامت ایشان علیهم السلام در
تصرف اشیا و تبدیل جمادات و نباتات و غیره را نهایتے نیست ؎ این کسی داند
که روزے زنده بود ❊ و زکف آن جان جان جانے ربود ❊ معجزهٔ موسیٰ و احمد را نگر ❊
چون عصا شد اژدها و استن باخبر ❊ فلسفی گر منکر خنّاده ست ❊ از خواص اولیا بیگانه ست ❊

همچنان کاتب الاسرار بهاء الدین بجری رحمة الله علیه فرموده که روزے مصحوب
حضرت مولانا در حمّام بودم حکایتے در پیش خاطرم آمد که روزے شیخ گرامی شیخ ابو سعید ابو الخیر
رحمة الله علیه با مریدان خود در حمّام در آمده بود و مریدان گرد او گرد شیخ حلقه زده بودند شیخ
گفت باشد که لله الحمد و المنة که مائیم و منیری و آن نیز ازان حمامی یعنے که تجرید خود را عرضه
میداشت حضرت مولانا فرمود که ابو سعید ابو الخیر رحمة الله علیه با مریدان خود در حمّام در آمده
بود مریدان گرد شیخ حلقه زده شیخ گفته باشد که لله الحمد و المنة که مائیم منیری و آن نیز
ازان حمامی یعنے که تجرید خود را عرضه میداشت بعد ازان فرمود که با ابو سعید ابو الخیر نکوئی
نکوئی که جاها و جبها که در جامه کن حمام نهاده ست و حمامے بگرو نگاه میدارد ازان کیست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واستری که بسته اند که تعلق دارد بعد ازان فرمود که حقا ثم حقا وهو الحق والله یقول الحق وهو یهدی السبیل که تمام انبیا واولیا را که درین عالم اند ک تعلق مالی بود وقدرے از مصالح خلق میلے داشتند ما را آن قدر نیست ونخواهد بودن ؎ سلطان ما نزاع البصر چون کرد بر عالم گذر ۔ نقشے بدید آخر که او بر نقشها عاشق نشد ۔ وهمچنان خدمت یار ربانی شیخ بدر الدین نوازش المعروف بالنقاش رحمة الله علیه مردے صاحب دل وصاحب نظر چنان روایت کرد که روزے حضرت مولانا بیاران عزیز فرمود که الله که جمیع انبیا واولیا در توقع دسوال را جهت نفس وقهر مرید کشاده کرده بودند ودر دفع قندیل وتحمل زنبیل را رواداشته واز مردم منعم بر موجب واقرضوا الله قرضا حسنا مال زکوة وصدقه وهدیه وهبه هم قبول میکردند ما آن در سوال را بر یاران خود در بسته ایم واشارت رسول صلی الله علیه وسلم را برجاے برآورده که استعف عن السوال ما استطعت تا هریکے بکد یمین وعرق جبین خود آنا بکسب والا بتجارت مشغول باشند وهرکه ازیاران ما این طریقه را نورزد پولی را نیرزد همچنان روز قیامت او سه ما را نخواهد دیدن واگر چنانکه کسے دست دراز کند من روے بدیشان فرا نخواهم کرد ؎ گفت پیغمبر که جنت از آله ۔ گر همی خواهی زکس چیزے مخواه ۔ گر نخواهی من کفیلم مر ترا ۔ جنة المادی دیدار خدا ۔ همچنان منقولست که از خدمت نورالملة والدین مولانا نورالدین تیرپازاری نور الله قلبه وقبره که از جمله مریدان خاص [illegible] که روزے حضرت مولانا معانی میفرمود در اثنائے کلام حکایتے روایت کرد که درویشے مقدار چهل سال تمام در بیشه والا مانده بود تا آنجا که مردمان بر سیر او خانها کرده بودند ناگاه قطعے ابر دو گذر افتاد سیلی چندان بر قفاش فرو گرفت که مردکه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حمام خورده دلش از عالم سکر بعالم صحو بیرون آمد از ان مستی و استغراق بهشیار گشت فرمود
که چهل سال تمام من طعام حلال دنیا را تناول نکرده ام تا حرام را چه رسد که بر من راه میبری
قطب فرمود که نه قاصدان صبا و نسیم سحری و شمال بهاری و رياح رایحه رسان بوی های
خوش را بدماغ و مشام تو میرسانند و در گلوی تو فرو نمی برند و ترا بدین بوی های
خوش قوت می شد و ازان قوت میگرفتی و آن همه بی کد و بی رنج تو بود در مذهب کمل
رجال آن بر تو حرام است اما سمعت من سید المرسلین کل من کد یمینک و عرق جبینک
نشنیدی که بسلیمان نبی علیه السلام دمبدم طعامهای آورد نداو ازانجا افطار می کرد
و متلذذ می شد مگر روزی جبرئیل علیه السلام حاضر بود و از بهشت طعام را تبه آوردند
و باشتهای تمام ازان جا میخورد و فرو گذاشته بالکلی میگوید که سلیمان نبی چنان نیخورد بر نمیگذاشتها
و گوئی در تحصیل آن رنجی برده است پیغمبر خدا بایستی که طعام نخوردی سلیمان
علیه السلام از جبرئیل پرسید که چه میگویند جبرئیل گفت می شنوی که چه میگویند سلیمان
علیه السلام گفت یعنی طعامی که از کد یمین و کسب حلال حاصل شود بهتر و لذیذتر از طعام
جنت گفت بلی بعد ازان سلیمان علیه السلام توبه کرده دست بر نیل باقی نهاد
و از بهای آن طعام میخورد همچنان روزه داودی میگرفت و ازان لقمه افطار میکرد
جبرئیل گفت سلام رسول خدا بدان و آگاه باش که سبب لذات طعامها بهشتی از انست
که حق تعالی عین جنت را بدست از رنج عبادت عابدان و ذکر ذاکران و شکر شاکران
و صبر صابران آفریده است تا رنج تبری گنج نبری ؎ هر که رنجی دید گنجی شد پدید ؎ هر
جدی کرد در حدی رسید ؎ همچنان در ضمن حکایتی دیگر تقریر کرد که موسی علیه السلام
را چشمها درد کرد و بود در محنت عظیم میدید که لا وجع الا وجع العین همانا که نالهٔ کنان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بجانب طور روانہ شد و دران راہی کہ میرفت نباتات زمین آواز میکردند کہ ای موسیٰ ما را
بگیر و بر چشم بمال تا خوش شود اصلا بدیشان التفات نمیکرد چون از مناجات فارغ شد
گفت خداوندا از درد چشم قوی ضعیف شدم از حضرت عزت و اذا مرضت فھو یشفین
دوای و شفای شئی لدنیکنم نباتات زمین کہ خاصیت خود را بمن عرضہ کردہ بودند قبول نکردم
تا حضرت چہ فرماید خطاب عزت در رسید کہ سخن ایشان را بشنو تا چشمت شفا یابد از انکہ
در مقابلہ ہر دوئی دوائے و ہر سئلہ جوابے آفریدہ ام و بسبب ساختہ ست گفت پیغمبر
کہ یزدان مجید + از پے ہر درد درمان آفرید + چون از لوہ طور برا جست خود را ازان نبات سلسلہ
بر چشمہا مالیدن گرفت از انچہ بود دیگر تر شد فریاد کنان بحضرت عزت باز گشت و تضرع
عظیم نمود خطاب آمد کہ یا موسیٰ بگفتمت کہ از صحرا برگیر و بمال در چشم خود بے آنکہ در تحصیل آن
زحمتی کشی بلکہ بدکان طبیبان رو و از ایشان آن اجزاے دارو را بجو و تو نیاے دیدۂ خود
ساختہ بر دیدۂ خود بمال تا شفا یابی و بر احمق بر سی و بدان طبیب نیز منفعت و فائدۂ
برسد موسیٰ علیہ السلام ہمچنان کرد تا شفا یافت ہمچنان منقولست کہ روزے
از حضرت مولانا سوال کردند کہ بمزار انبیا و اولیا شموع و قنادیل سے برند بچہا فائدہ آن
چہ باشد و صاحب خیرات را ازان چہ عاید شود فرمود کہ مثال آنچنان است کہ شخصے
شمعے و یا چراغے بدست گرفتہ باشد و ہمسایۂ منور نور میگیرند تا خانۂ خود را ازان منور
گرداند این شمعے و چراغے کہ بمزار انبیا و اولیا سے برند ہمچنانست کہ چراغ
تا لحد تاریک خود را ازان منور کنی و دران روزے کہ انظروا نقتبس من نورکم پیش
آید در کف تو شمعی باشد کہ نورھم یسعیٰ بین ایدیھم و بایمانھم تا جواب آنجماعت
منکران گوئے کہ قیل ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورا چنانکہ حضرت رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شب نماز برات بمسجد خود در آمد دید که مسجد را بچراغ و قندیل وغیره کرده بودند پرسید که این تعظیم و تنویر را که کرد عمر رضی الله عنه بر خاست و خدمت کرد که بنده مخلص کرد یا رسول الله حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود که نور الله قلبك وقبرك یا عمر کما نورت مسجدی و همچنان تشعیل قنادیل و تنویر چراغها از زمان عمر تا غایت میان امت مرحوم یادگار ست و گویند امیر المومنین علی رضی الله عنه را سنه عادت بود که سعادت عالمیان در راست یکی آنکه مهمان آمدی او را پیش او غسل آوردی دوم مساکین و مستحقان را شلوار پوشانیدی سیوم در هر مسجدی چراغها فرستادی مقربان حضرت علی رضی الله عنه از سر آن سنه عادت سوال کردند فرمود که مسافران فقیر را از ان بعسل مصفی مهمانی میکنم تا چون دهان و کام ایشان شیرین شود در حق من دعای کنند تا مگر مرا موت در کام من شیرین شود دوم آنکه مسکینان را ازار و پیراهن ازان میسازم تا دعای کنند م از برای آن وقتی که یحشر الناس حفاة عراة جمیع خلایق عور محشور شوند مرا ستر عورتی و پوششی باشد دران مجمع روز عظیم سیوم آنکه در مساجد خدا چراغها و قندیلها میفرستم تا مگر حق سبحانه و تعالی گور تاریک مرا از لطیف عمیم خود منور گرداند و دران لحد تنگ و تاریک بی چراغ نگذارد تا بدانی چراغ و شمع و براتی وغیره که بزیارت اولیا می برند اثرها دارد و چه عنایتها حاصل میکند و در کتب همه ملل شموع و نذور و چراغ بردن بصلوات و کنایش ایشان وارد ست و ثواب آن مر علی الخصوص که در نجوارات رحمت جمله ثقلین است و فوائد بسیار دارد **حکایت** روایت مخول و ثقات عدول قدس سره چنان روایت کردند که روزی معین الدین پروانه رحمة الله علیه از حضرت مولانا سوال کرد که مشایخ ماضی را انا لله برها نهم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

علی الانفراد اورادی وذکری بوده است مثل کلمه لا الله الا الله وبعضی درویشان ترکستان
هوهو میگفته اند وبعضی را ذکر الله بوده فحب وبعضی زها وبوده اند که لاحول ولا قوة الا
بالله العلی العظیم را تکرار میکرده اند وبعضی استغفر الله العظیم میگفتند وبعضی کلمتان
سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم وبحمده را تعداد بار میشمرده اند عجبا حضرت
خداوندگار را طریقه ذکر چه گونه است فرمود که ذکر ما الله الله است از انکه ما الاهیانیم از
الله می آئیم وباز به الله میرویم ما زاده ذاتیم سوی ذات رویم مصرعه برخترا رسید
یاران صلوات ❊ همانا که ترک ماسوی الله گفته الله را گرفته ایم از هر دو عالم پهلوی
خود تهی کردم جوهی نشسته پهلوی لام الله حکایت همچنان حضرت والدم بهاء الدین
ولد قدس الله سره العزیز پیوسته از الله می شنید واز الله میگفت وذاکر الله بود چه حقتعالی
جمیع انبیاء واولیا را از اسمی مخصوص تجلی فرموده است وتجلی ما محمدیان از اسم الله که جامع است
تجلی فرموده همچنان محمود عرب رحمة الله علیه روایت کرد که حضرت مولانا پیوسته در
شبهای دراز دائم الله الله میفرمود وسر مبارک خود را بر دیوار مدرسه مینهاد با آواز بلند
چندانی الله میگفت که میان زمین وآسمان از صدای غلغله الله پر می شد همچنان
روزی مگر حرم مولانا قدس الله سرها بندبریده را بر فرجی مولانا بسته وخفته دران حالت
که پوشیده بود ومعروف چنانست که جامه را پوشیده باشند بر بالای خود زنند تا
در وهان خیرکی میگیرند چنانکه دانه در برگ وگاهی دیا کاغذ پاره که لغایت
مگر در ضمیر کرا خاتون گذشته باشد که حضرت مولانا چیزکی در وهان مبارک میگرفته
فی الحال فرمود که غم نیست محکم بدوزکه اینک من قل هو الله احد در وهان میدارم وخدا
بدندان محکم گرفته ام همچنان منقولست که روزی خدمت معین الدین پروانه بزیارت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آمده بود حضرتش متواری گشته امرای کبار چندانی توقف کردند که عاجز شدند و انتظار از حد
گذشت و البته روی مبارک بدیشان ننمود مگر در ضمیر پروانه گذشته باشد که امیران عادل یا
که اولوالامرند عزت کردن و محترم داشتن بزرگان دین و مشائخ یقین قوت جان و مدد
جان و حال ایشان می باشد و از پرتو آن عنایت براه سداد ارشاد و هدایت می یابند
عجبا که گریز مولانا از ملوک و امرا بنا بر چیست چه علما و مشائخ زمان الشفات اند ایچرا غبا مطلبنه
و مردم آنند و آواز ما چنان میگریزد که بهشتی از دوزخ و مرغ بران از فخ از ناگاه حضرت
مولانا از جماعتخانهٔ مدرسه بیرون آمد و خود را بسان شیر غران بدیشان عرضه داشت و در
ضمن معارف حکایتی روایت کرد که در زمان شیخ ابوالحسن خرقانی قدس الله سره العزیز
سلطان سعید محمود سبکتگین رحمة الله علیه برخاست و قصد زیارت شیخ کرد و وزرا و اکابر
ارکان دولت سلطان پیشتر دویدند تا شیخ را از مقدم سلطان اسلام اعلام کنند
شیخ هیچ نه گفت تا حدی که بر در باغچهٔ خانقاه رسید حسن میمندی درآمد و سر نهاد و گفت
حسبة لله برای مصلحت اصحاب و رعایت خاطر سلطان تا شیخ قدم رنجه کند تا ناموس پادشاهی
را خللی نیفتد شیخ اصلا از جا نجنبید تا بر در مقام رسید وزیر پیشتر دوید که ای بزرگ دین
در قرآن نخوانده اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم چه عزت و تعظیم
اولی الامر واجب است فی الحال شیخ این چنین سلطان ولی سیرت جواب فرمود که بحضرت اطیعوا الله
چنان مستغرق و مستهلک شده ام که با اطیعوا الرسول هنوز نپرداخته ام تا با ولی الامر چه رسد
فی الحال سلطان سر نهاد و مرید مخلص شد و گریان از حضرت شیخ بیرون رفتند

بندگی و سلطنت معلوم شد + زین دو پرده عاشقی مکتوم شد + غیر منقاد دو
همت کیش او + تخت شاهان تخته بندی پیش او + بادشاهان جهان از بندگی +

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بو نپرد نداز شراب بندگی ✤ ورنہ ادہم وار سر گردان و دنگ ✤ ملک با برہم زدندی بے درنگ ✤

ہمچنان معین الدین پروانہ و امرا بجمعہم گریان و تاسف کنان بیرون آمدند **حکایت**

شیخ نفیس الدین سیواسی رحمۃ اللہ علیہ چنان روایت کرد کہ روزے حضرت مولانا در صحن مدرسہ

مبارک سیر میفرمود و اصحاب بجمعہم ایستادہ جہان بکمال آن سلطان را مشاہدہ می کردند

فرمود کہ در مدرسہ محکم کنید از ناگاہ خدمت سلطان عز الدین با وزرا و امرا دنواب

بزیارت حضرت مولانا آمدند در حجرہ آمدہ خود را پنہان کرد فرمود کہ جواب دہند تا حرمت نگہ

چون آنجماعت مراجعت کردند یکی در مدرسہ را بجد میفرود و بحدت می کوفت درویشی میگوید

کہ در را بکشاید مولانا تمکین نداد نفقہ پرسید کیست کہ در مردان را میزند گفت بندہ

امیر عالم است در آمد سجدہ کنان تا حضرت مولانا بیامد فرمود کہ امیر عالم قل ھو اللہ احد را

گفت بلے میدانم گفت برخوان تا بشنوم جوان بخواند فرمود کہ حق تعالیٰ میفرماید را ما ولدنا

و فرزند و مانند و شریک و شبیہ نیست اکنون ایام عمل و ہنگام خدمت است بوسع طاقت

در طاعت کوش و تکیہ بر من مکن کہ مردان خدا خدا صفتند و این آیت را فرو خواند الآیۃ فلا

انساب بینھم یومئذ ولا یتساءلون ؎ اندرین رہ دانک لا انساب شد ہ

تقوی فضل را محراب شد ✤ **وہمچنان** حضرت جلبی امیر عالم تا بود در عبادت و تقوی

زہد و سخاوت مشغول بود شیخ نفیس الدین گفت کہ چون طلبی امیر عالم از حضرت

بیرون آمد یاران ازان اشارت در قلق افتادند کہ آیا عاقبت ما چہ خواہد شد

بگریستند حضرت مولانا فرمود کہ نے نے این خدمت نمیخواستم کہ امیر عالم ما بجاہ

و نفس مکار را کاہلی تعلیم نکند و بقدر امکان در کوشش و جوشش باشد کہ حق تعالیٰ

عاطل و اہل کسل را دوست نمیدارد ؎ دوست دارد دوست این آشفتگی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

به از خفتگی + کاذرم من گزیان کرد ست کس + در ره ایمان و طاعت کیفس + کار نقوی دارد و
زهد و صلاح + که بدان باشد بدو عالم فلاح + چه اگر آنچه مرا از رحمت بے نهایت حق معلوم شده
ست اعلام دهم و افشا کنم و بخلق بگویم بکلی از کار فرو مانند و هیچ بجنبید و گفت ؎ تو امن
مطلقی بر مارسید بجان + اینست اعتقاد که خوف رجاست این + **همچنان** منقولست که
روزے حضرت مولانا در جماعتخانه با یاران همدم صحبتی کرده بود و یاری ربابی میزد و در سرود
معرفت میفرمود از ناگاه شیخ المشایخ شرف الدین موصلی رحمة الله علیه که از کبار فضلا بود
با امیرے چند از خدمت پروانه برسالت آمدند مگر خواجه مجد الدین مراغی که از مقربان حضرت
مولانا بود بتعجیل تمام در آمد و از غایت ساده دلی ربابی میدید که رباب را برگیرد که بزرگان می آیند
چون بزیارت مولانا مشرف گشته بیرون آمدند اصحاب کرام خواجه مجد الدین را تا مدرسه
تشییع کردند شیخ شرف الدین فرمود تا دو هزار درم بخدمت خواجه مجد الدین دادند تا یاران
را کفش بهای باشد بمانا که چون خواجه مجد الدین حال بحضرت مولانا عرضه داشت از سر خدمت
فرمود نه تو مانی و نه آن درهم نه آن مردگان سرد که آمده بودند چنان بتعجیل از در در آمدی
که پند اشتم نبی مرسل رسید یا جبرئیل امین منزل سد ما بکارک خود مشغولیم هر که خواهد بیاید
و هر که خواهد برود تو چه اشتابی میکنی ؎ ما را چه ازین قصه که گاو آمد و خر رفت +
همین وقت لطیف ست ازان عربده باز آ + همانا خواجه مجد الدین سر باز کرده در پای
خداوندگار افتاد و زاری کنان استغفار کرد باز عنایت فرمود گفت این در مهمانخانه حضرت
جلبی حسام الدین بتر تا در تمام مهمات یاران صرف کند **همچنان** خدمت خواجه مجد الدین مردی بود
منعم و صاحب لبیا خیر و هر چه داشته از عرض و نقود همه را فدای حضرت مولانا کرده بود
تا حدے که دو سه صندوق یا همه از پوشش های دوخته نگاه میداشت مثل دستارهای

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نشانش هندی و فرنجهای شد باری نفیس و پیراهن و غیره و کفشها و موزها از هر یکی دو سه دسته ساخته
نهاده بود و چون حضرت مولانا در حالت سماع و جای دیگر گویندگان و مردم نخش فرمودی
در حال خواجه مجد الدین معدوم اشتی و در حق مذکور عنایت موفور مبذول بود مگر در زمان ملاکو خان
با لشکر گران در بلاد روم هجوم کرده خرابیها کرده بودند و فتنه در مسلمانان واقع شده
مذکور را با سر گوسفند پروری بوده قوی مشوش شده که آنها را چه کند و یکی بر دیگر جهت
و بحضرت مولانا آمده و قضیه را باز گفت فرمود که هیچ غم مخور شبهای را بگماریم تا گوسفندان ترا
از شیر گرگان گرگین نگاهدارد همچنان در حوالی قونیه گوسفندی و هر اشتی که بود تمام با لشکر منسلخ و
بعنایت حق اصلا از گوسفندان او بره گم نشد همچنان مگر روزی سمعی را بخدمت حضرت
مولانا آورده بود تا زیارت کند مولانا برخاست و در سقایه در آمده دیر گشید مجد الدین در پی
در آمد تا حال را دریابد دید که مولانا در میزر مراقبت نشسته بود سر بنهاد و گفت خداوندگار
بنده چه میکنی فرمود که کند این میزر از صحبت اغنیا رجان کنده پیش من بصد درجه بتر است
چه صحبت اهل دنیا و اغنیا دلهای روشن را تاریک میکند و تشویش میدهد فی الحال آن خواجه
منعم جامهارا چاک زده بنده و مرید شد و تمام اسباب خود را با نساب و اصحاب بذل کرد و در چین
پوشید و از خلق انقطاع نمود و بمقصود رسید **حکایت** یاران عتیق و اخوان شفیق
که هریکی شفیق وقت بودند رحمهم الله علیه چنین روایت کردند که چون لشکر باجو گرد آمده
قونیه را تو بر تو حلقه زده بودند و بمحاصرت مشغول شده و کافه خلق از جان خود امید
بریده و از همدیگر حلال میخواستند بحضرت مولانا آمده فریادها کردند و استمداد خواستند همانا
که حضرت مولانا از دروازه حلقه گوش بیرون آمده بر سر تلی که پیش میدان قونیه بود
برآمده بنماز اشراق مشغول شده و گویند خیمهٔ باجو خان را بران تل زده بودند از بعضی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نوابان او دیدند که شخصی ازرق پوش خانی دستار بالای آن تل برآمده بفراغت نماز میگذارد
دعالم درهم شده و آنزمان لشکر باجوخان از نور اسلام وایمان بی خبر بودند بلکه درچندین
پاره شهرهای اسلام بدم مدارس ومساجد ومناره ها کرده بودند باتفاق قصد کردند که حضرت
مولانا را تیرباران کنند همه را دست بسته شد چنانکه میکوشیدند کشیدن کمان ممکن نشد
براسپان سوار شده بربالای تل می تاختند واسپان را گرم میکردند اسپی ازان حمله گاهی
پیش مے نهاد واهالی شهر این قدرت را از بالای برج تفرج میکردند وتکبیرها و فریادها بعیوق
میرسانیدند چون بخدمت باجوخان این حکایت را عرض داشتند برخاسته از درخیمه بیرون
آمد تیر وکمان خواسته تیر بجانب او پران کرده همانا که تیر رست نرفت میان لشکر افتاد
تا سه نوبت سوار شده اسپ را پیش راند دید که هیچ نمیرود از غایت غیظ وغضب پیاده گشته
روان شد بقدرت قادر کن فیکون هر دو پایش بسته شد نتوانست جنبیدن گفت آن مرد
بحقیقت ازان تگان است از خشم او پرهنیر باید کردن و در هر شهرے و ولایتے که چنان
مردی باشد آن مردم اصلا مغلوب نمیشوند همچنان حضرت مولانا هم درحق باجوخان مذکور
میفرمودند که باجو ولی بود ولی نمیدانست چون آن عظمت وکرامت را دیدند باجوخان گفت
بعد الیوم محاربه مقاتله نکنند آن بود که از شهر برخاسته بصحرای قلوباط فرود آمدند
تمام اکابر واعیان شهر بخدمت مولانا آمدند با سلطان اسلام وعذرها خواسته وشکرها
کردند ومالهاے بیحد جمع آورده از نقود واجناس وموشی وتحف غریب پیش بردند و
پیشکش کردند وایلی نمودند باجوخان راضی شده شهر را بخشید واز اکابر شهر حضرت
مولانا را پرسید که او چه بزرگست واز کجاست حکایت بهاء الدین ولد را وخروج
ایشان را از بلخ من اوله الی آخره بیان کردند فرمود که برای ناموس وخاطر من

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

کنگرها شهر را ویران کنید که من سوگند خورده ام اکابر شهر چون خراب کردن کنگرها ست
نهادند غریو از نهاد شهریان برخاسته با یاران این حکایت را بحضرت مولانا اعلام کردند مرو
گفت تا ویران کنند که قونیان را محقق شود که شهر قونیه از برج و بدن دیگر محروس و محروست
نه بدین برج و باروی سنگین که بانگ حکمی ویران و خراب میشود و به کمتر زلزله بی ثبات میشود
چه اگر همت مردان خدا نبودی با پستی که تا غایت چون شهرستان قوم عاد و ثمود زیر و
زبر گشته بودی و عالمیان برای اطلال و دمن او زاریها کردندی ؎ شیر مردانند
در عالم مدد + آنزمان کافغان مظلومان رسد + مهربان بی رشوتان یاری کران +
در مقام سخت و در روز گران + روبجو این قوم را ای مبتلا + تا غنیمت دارشان پیش
از بلا + بندگان حق رحیم و بردبار + خوی حق دارند در اصلاح کار + همچنان دمبدم
حضرت مولانا میفرمود که خطهٔ قونیه را بعد ازین مدینه اولیا لقب نهند که هر موئی که درین
شهر بوجود آید ولی باشد و چندانکه جسم مبارک حضرت بهاء الدین ولد و نسل ایشان درین
شهر خواهد بودن درین شهر شمشیر نزدد و دشمن این شهر سر نزد و عاقبت هلاک شود
و از آفات آخر زمان در امان باشد چه اگر بعضی خراب شود و مندرس گردد بکلی
بکلی منهدم نشود اگرچه خراب شود اما گنج در و مدفون باشد ؎ تا اگرچه جهان خراب کرد
بجنگ + خراب گنج تو دارد چرا شود دلتنگ + و عاقبت الامر از تمام عالم مردم
روی بدین جانب آورند و چنان خوشها شود که مرکان هوس برخاطر نشان و معاد
همه ارعالم را فرو گیرد و باز فرمود که چندانکه درین شهر قونیه از منکران خاندان ما نمی
باشند مردم این شهر نخواهند آسود همچنان مگر درویشی از ندیمان حضرت انبساط نمود
بطریق مطایبه گفته باشد که خداوندگارا عجب بود که از لشکر با جوز رسیده و د

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چنان روز قیامت بر سر آن تل بنماز ایستاده و زهی شجاعت و دلیری یقین شد که خداوندگار ما پهلوان عظیم بوده است فرمود که اے والله نه شاه علیه السلام انا اشجع الناس فرموده است یاران همه بخندیدند همانا که این قصیده از سر آغاز کرد و گفت ؎ من این ایوان نمی‌دانم نمیدانم نمیدانم ✤ من این نقاش جادو را نمیدانم نمیدانم ✤ دیباران می نوشتند تا بدین ابیات رسید ؎ بدستم بر لغتی آمد از ان خان همه خانان ✤ من این با جود با نور انمیدانم نمیدانم الی آخره **همچنان** منقولست که از حرم خداوندگار کرا خاتون قدس سره روایت کرد که چون حضرت مولانا از میانهٔ ما غائب شد و من اندرون و بیرون خانهای مدرسه یگان یگان جستم دنیافتم و حال آن بود که در بسته بود درین اندیشه همگان متحیر مانده بودیم از ناگاه پیدا شد و بنماز تهجد ایستاد تا نماز را تمام کردند هیچ نگفتم چون از نماز دادراد خود فارغ شد برخاستم و بیشتر رفتم و سر نهادم و پایهای مبارکش را در کنار گرفتم و آهسته آهسته میمالیدم دیدم که پایهای مبارکش گرد آلود گشته بود درمیان اصابع پایش ریگهای می یافتم کفش را دیدم پر ریگ شده بود بخشیت تمام ازان حال پرسیدم فرمود که دیگ منعمه عظمه الله شرفها صاحب داد ما از محبت ما میزد یگدم بصاحبت آن درویش فتنه بودم و آن ریگ حجاز است نگاه دار یکبی دیگر گو در ضمیر میگذشت که زهی سفر عظیم و سیر عجیب درین تعجب مانده بودم که فرمود ؎ مردان سفر کنند در آفاق همچو دل ✤ نے بستهٔ منازل و بالای استرند ✤ و من جمیع ریگ را جمع کرده صحبتم تازه کنانند سه بعد وفات ملکة المکان آخی خاتون که مریدهٔ حضرت بود فرستادم و ازان عظمت سیر و طی ارض او اعلام کردم تا او که ملکه را اعتقاد یکی در هزار شد و بشکرانهٔ آن چندان بخششها ارزانی داشت که در بیان نگنجد.

حکایت شیخ محمود صاحب قرآن علیه عنایت الرحمن حکایت چنان کرد که بندهٔ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دران بلدت که بحضرت مولانا نو مرید شده بودم دیدم که جماعتی حاجیان از جانب شام
رسیدند و جوان خوبروی که از خواجه زادگان قونیه بود و بزیارت حضرت مولانا آمده بود
از خدمتهای بیرون خدمات نموده و انواع هدایا علی الانفراد بیاران احسان کرده حکایت
عجیب بخدمت ایشان روایت کرد که در راه مکه در بادیهٔ خواب کرده بودم بعد از
ساعتی بیدار شدم دیدم که تمام قافله رفته بودند و بر بیابان ویسار خود نظر کردم و
یاری ندیدم بسی گریستم و فریادها کردم و نمیدانستم که بکدام سو باید رفتن ناگاه
خیزان تا قریب نماز دیگر رفتم ناگاه از دور دیدم که در میان بادیه خیمه بزرگ زده اند و
از انجا دود عظیم بیرون می آید بخود وارتا بدان خیمه دویدم چون نزدیک خیمه رسیدم
دیدم که بر در آن خیمه شخصی مهیب غریب ایستاده هیبت بصد ترس و ادب سلام
دادم جواب داد که وعلیک السلام در اندیشیدن و بیاسا در آمدم حیران بیتم که در قافله
حلوائی خانگی می پخت گفتم کاشکی دران بیابان بادیهٔ خون خوار انچنین خیمه و انچنین
حلوائی گرم و آب سرد لطیف از کجاست و این چه حالت است بمن بیان کن گفت
ای جوان پیران دانا باش که حضرت مولانا فرزند بهاء الدین ولد قدس الله سرهما
هر روز یکبار ازین طرف عبور میکنند و من از جملهٔ مریدان آن سلطانم این حلوا را جهت او
می سازم تا گاه از عین عنایت خود از انجا قدمی افطار کند و حیرت من یکبارگی زایل
ساعتی برین گذشت دیدم که حضرت مولانا از در خیمه در آمد و این
سر بنهاد طبقی حلوا در پیش مولانا نهاد و بیاناکرد حضرت مولانا مقدار لقمه ای ازانجا
در دهان کرده پاره بمن دادند و من دست بدامن مولانا زدم که از بهر خدا از شهر قونیه ام
و عیال منداز قافلهٔ حاجیان مهجور مانده راه نمیدانم فرمود که چون بشهر شوی هیچ غم مخور

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بعد ازان گفت چشمہا برہم نہ چون چشمہا را باز کردم خود را در میانِ قافلہ دیدم
ع گر بماند عاشقی از کاروان خضر آید برسر رہبر شود ٭ و من واقعہ را بجمیع جہات چنان
باز گفتم و تاریخ روز را نبشتہ و آنجا بگاہ بصد ہزار جان و دل بندہ و مرید شدم و
در وقت وصول تمام حجاج بارشاد آن جوان سرہا باز کردہ ارادت آوردند ہمچنان
ملازمان حضرت کبراء اللہ مثالہم چنان روایت کردند کہ روزے حضرت مولانا از در
حمامی میگذشت از ناگاہ گلخن تاب حمامی در پے مولانا کردہ لا یہا عظیم نمودہ کہ مقل
الحالم و مروی صاحب عیال و از دنیا دی ہیچ ندارم البتہ میخواہم کہ بمن چیزی بدہید
فرمود کہ دہان باز کن ہمانا کہ چون دہان باز کرد مولانا مشتِ خود را در دہانِ او کردہ
گلخن تاب زود زود در دامن خود فرو ریخت می بینند کہ بیست دینار زر سرخ بود
مضروب و مشکوک چہ ہنوز گرمیش باقی بود و آن درویش گلخن تاب پیش اصحاب
حکایت چنان کردہ است کہ اگرچہ از گرمیٔ دینار دہانم سوختہ شد اما زبانم دوختہ شد
بیچارہ گلخن تاب بیتاب گشتہ میخواست کہ شوری بکند و عالم را بشوراند خداوندگار فرمود
کہ نے نے غلبہ مکن و ازینہا باز مگوی و اگر وقتہا سمت بالست شود باز نبرد ما بیا ہمچنان
کرام اصحاب عظام روایت کردند کہ ملک شمس الدین ہندی کہ ملک ملک شیراز بود
رقعہ بخدمت اعذب الکلام الطف الانام شیخ سعدی علیہ الرحمۃ والغفران اصدار کردہ
استدعا نمودہ کہ غزلی غریب کہ محتوی بر معانی عجیب باشد از آن ہر یک کہ باشد
بفرستی تا غذای جان خود سازم شیخ سعدی غزل نوازان حضرت مولانا کہ دران
ایام بشیراز بردہ بودند خلق بکلی ربودۂ آن شدہ بنوشت و ارسال کرد و آن غزل
اینست ع ہر نفس آواز عشق میرسد از چپ و راست ٭ ما بفلک میرویم عزم تماشا کراست

مابفلک بوده ایم یار ملک بوده ایم ✤ باز هابنجا رویم که آن شهر ماست ✤ ماز فلک برنریم
وزملک افزون تریم ✤ زین دو چرانه گذریم منزل ما کبریاست ✤ الی آخره ودر آخر رقعه اعلام
کرد که دراقلیم روم بادشاهی مبارک قدم ظهور کرده است واین از نفحات سراوست که ازین
بهتر سخنی نه گفته اند و نه خواهند گفتن ومرا هوس آنست که بزیارت آن سلطان بدیار روم
روم ورویم را برخاک پای او مالم معلوم ملک باشد همانا که ملک شمس الدین آن غزل را مطالعه کرد
از حد بیرون گریها کرد و بخششها داد مجمعی عظیم ساخته بدان غزل سماعها کردند و تحفه لبیار
بخدمت شیخ سعدی شکرانه فرستاد و آن بود که عاقبت الامر شیخ سعدی بقونیه رسیده بدین
آنحضرت مشرف گشته بملحوظ نظر عنایت مردان شد وگویند ملک شمس الدین از جمله معتقدان
شیخ سیف الدین باخرزی بود روح الله روحه آن غزل را در کاغذ نبوشته با رمغانهای
غریب بخدمت شیخ فرستاد تا شیخ در سر آن غزل چه گوید جمیع اکابر بخارا در بندگی شیخ
حاضر بودند چون شیخ این غزل را بفراغت تمام وامعان نظر مطالعه نمود لغزها بزد و بجود شد
چندانی شورها کردند جامها دریده فریادها کردند که در حساب نیاید بعد ازان فرمود که زهی مرد نازنین
زهی شهسوار دین زهی قطب آسمان وزمین الحق غریب سلطانی در عالم ظهور کرده است
حقا ثم حقا که کافه مشایخ ماضی که صاحب مکاشفه بودند در حسرت اینچنین مردی بودند واز
حضرت حق تمنا میبردند که بدان دولت رسند میسر شان نشد و آن سعادت با او
مساعدت نمود چنانکه فرمود ✤ یحیی که قرن پیشین در خواب جسته ✤ [illegible]
کردست اقتضا ✤ الله الله جارق آنچنین اید پوشیدن و عصائی آنچنین بکف بگرفتن
آن بزرگ رفتن و وصیت بدوستان ما کردن هرگز استطاعت راه باشد [illegible]
وقوت سفر دست دهد بی هیچ تعللی باید که بزیارت این بادشاه [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دریابد کہ حضرت بہاء الدین ولد و آبای کرام و اجداد عظام ایشان از کرام مشائخ کبار و علیہم الشان
بودہ اند و صدیق اکبر جدہم الیشان ہست رضوان اللہ علیہم اجمعین و من قوی ضعیف و پیر
شدہ ام تحمل مشقت سفر ندارم و الا مشیت علی الراس و العین لا علی الاقدام زیارت آنحضرت
اقدام میکردم مگر شیخ مظہر الدین فرزند مہین ایشان در مجلس حاضر بود شیخ بجانب او ملتفت گشتہ
فرمودند کہ مظہر الدین امیدوارم کہ چشمہای تو بدیدار مبارک ان مظہر مظہر گردد و سلام
خدمات را بحضرتش برسانی انشاء اللہ وحدہ العزیز بعد از وفات پدر شیخ مظہر الدین عزیمت
ملک روم کردہ بسعادت زیارت آنحضرت مستعد گشتہ سلام و اشتیاق پدر را بحضرت مولانا
رسانید حضرت مولانا ولد را بہا نمودہ فرمود چند سال در قونیہ اقامت نمود باز بہ بخارا عزیمت
کرد و گویند از فرزندان او یکی در قونیہ آسودہ است ہمچنان منقولست کہ چون این غزل
خبر ظہور مولانا در عالم مشہور شد اکابر بخارا درست از علماء و شیوخ لا ینقطع بروم آمدہ دولت زیارت
آنحضرت را درمی یافتند و از ان بحر معانی دُرمی یافتند و گویند روزے از بخارا و سمرقند
بیست نفر رسیدہ مرید شدند و در قونیہ پا در دامن فرو کشیدند ہمچنان فضلاء اصحاب
روایت کردند کہ روزے دانشمند بزرگ بدیدن مولانا آمدہ بود بطریق امتحان چند سوالی بکرد کہ
خدای تعالی را نفس تو ان گفتن یا نے چہ اگر او را نفس تو ان گفتن کل نفس ذائقۃ الموت
چہ باشد و اگر اطلاق در شان بے نشان باری جائز نباشد چرا عیسی تعلم ما فی نفسی و لا
اعلم ما فی نفسک گفت و این دو معنی متضاد مینماید ہمچنانکہ اگر حق راستی گفتن روا باشد
پس کل شیء ھالک الا وجہہ چرا گفت حضرت مولانا گفت کہ معنی و لا اعلم
ما فی نفسک ای فی نفس علمک و غیبک باشد و نزد اہل کشف ای فی سرک گفتن باشد
یعنی تعلم ما فی سری و سر سری و لا اعلم ما فی سر سرک و ارباب الباب می گویند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

معناہ تعلم ما کان منی فی الدنیا ولا اعلم ما یکون مثل فی الاخرۃ واما اطلاق کردن شئی بر حق تعالے
جایزست کما قال اللہ تعالیٰ قل ای شیئ اکبر شھادۃ قل اللہ ای اللہ اعظم بالشھادۃ
قل اللہ شھید بینی وبینکم یوم القیمۃ یعنی مولیٰ تعالیٰ کل شئ ھالک الا وجھہ
ای کل مخلوق ھالک سوی الخالق تعالیٰ ای لاھو والاصل فی الباب ان المستثنیٰ منہ
ھو اللہ اعلم ہمان ساعت دانشمند بندۂ مخلص شد ومحرم ومرید فرجی پوشید وہمچنان
روزی مستغرقان آمدہ بودند ہر معرفتی واسراری کہ آنروز بعربی فرمود وختم معانی برین کلمات
کرد کہ الآدمی کالانای او کالقصعۃ غسل ظاہرہ واجب وغسل باطنہ اوجب وغسل ظاہر فرض و
غسل باطنہ افرض لان شراب اللہ لا یصیب بہ الا ما ظاہرنا مطہرا الا نا ولان حال الشراب
باطنہ لا ظاہرہ ✿ طہارتی بیان پاکیست ✿ گنج نورست اطلسش خاکی است ✿ گر جسد خانہ
حسد باشد ولیک ✿ اون حسد را پاک گرداند ونیک ✿ باز فرمود کل من مات نفسہ وسلطانہ
وطھر من الاخلاق الذمیمۃ وصل الی اللہ حاشا للہ بل قد وصل الی طریق اذا کان
یعرف انہ ما وصل الی اللہ فقد وصل الی طریق اللہ فھو ظال عن طریق **ہمچنان**
روزی در بندگی مولانا شخصے گفتہ باشد کہ جمیع الانبیا والخواص ارتعدوا من ھیبۃ الموت
وشدتھا قال مولانا حاشا عن شانھم ھل یعرفون الناس بالموت الموت عند الرجال
رؤیۃ الحق کیف یھابون من رؤیتہ **ہمچنان** منقولست کہ روزی در اثنای موعظہ فرمود
یحسب الناس ان الخاطرۃ فی قولہ تعالیٰ ولا تلقوا بایدیکم الی التھلکۃ ھو الوقوع
من شطح العالی لا بل لا تلقوا بایدیکم الی تھلکۃ من استماع کلام امامک فاذا الحذر
استماع کلام غیر مرشدک وان کان کلاما واضحا فالاشتغال بالوسوسۃ الباطلۃ
اخرے وافضح وابطل بعد ازان فرمود کہ روزے حضرت مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وسلم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

صحابہ را بخواند و او در نماز بود چون تمام کرد برخاست و بیامد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
باو عتاب کرد کہ چرا دیر آمدی گفت نماز میکردم فرمود کہ آخر نہ سنت می خواندم
الا بسرعۃ لا یحتمل الانتظار **همچنان** از اصحاب خبر منقولست کہ حضرت
مولانا چندانکہ غرہ ماہ محرم کہ سر سال عربست طلوع کردی در وقت رویت ہلال این
دعا را میخواند اللھم انت الازلی الابدی القدیم ھذہ سنۃ جدیدۃ
اسئلک العصمۃ فیھا من الشیطان الرجیم و العون علی ھذہ النفس الامارۃ
و الاشتغال بما یقربک و الاجتناب مما یبعدنی عنک باللہ برحمتک
یا ذا الجلال و الاکرام **همچنان** خدمت ملک المدرسین شیخ شمس الدین ہادینی
رحمۃ اللہ علیہ روایت کرد کہ روزے شخصی از محبان راتب گرفتہ بود بحضرت مولانا بیامد
و از حمی شکایت کرد فرمود کہ بنویس و در آب انداز و بمحموم دہ تا بفضل حق شفا یابد و
اینست آنچہ املا فرمود یا ام ملدم ان کنت آمنت باللہ الاعظم لا تصدع
الراس و لا تفسد الفم و لا یاکل اللحم و لا یشرب الدم فتحولی عن فلان او عنی
الی من اشرک مع اللہ الھا اخر و انی اقول اشھد ان لا الہ الا اللہ و اشھد ان محمدا
عبدہ و رسولہ ہمانا کہ محموم چون از آن آب بخورد شفا یافت بعون اللہ تعالی **همچنان**
منقولست کہ برسہ دانہ سیر اگر بعضے نتوانند خوردن برسہ دانہ بادام پوستہ بخوردن
محموم دادے در سہ روز شفا یافتے و آن اینست اذان اذن لسین **همچنان** از حضرت
مفخر الاولیا مولانا سراج الدین مثنوی خوان استاد جامع کتاب رحمۃ اللہ علیہ روایت
کرد کہ حضرت مولانا پیوستہ این بیت را تکرار میگفت و حضرت جلبی حسام الدین
را یاد میداد و مرا فرمود کہ یادگیر کہ من از حضرت شیخم سید برہان الدین محقق ترمذی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

قدس اللہ سرہ یادگار دارم ؎ الروح من نور عرش اللہ جسدھا * الروح
فی غربت والجسم فی وطن * قد الف ملک الجبا ربینھما * وتربۃ الارض اصل
الجسم والبدن * لیصلحا بقبول العھد والحسن * فارحم غریبا کئیبا یا روح الوطن *
وہمچنان شورہا میکرد و میگفت ؎ گر خیرہ سرے زنخ زند کو میزن * معشوقہ ازین لطیف
امکان نیست * ہمچنان منقولست کہ روزے حضرت مولانا با یاری چند از دروازۂ
بازار اسپ بیرون آمدہ بزیارت مرقد سلطان العلماء بہاء الدین ولد رضی اللہ عنہ وارضاہ
میرفت دیدند کہ خلائق بیشمار بر شخصے ہنگامہ شدہ اند و از آنجماعت جوانی چند پیش
دویدند و فریاد کردند کہ حسبۃ للہ یکے را سیاست میکنند تا حضرت مولانا شفاعت کند
کہ جوانیست رومی فرمود کہ چہ کردہ است گفتند یکے را کشتہ است قصاص میکنند در حال
پیش رفت تمام جلادان و مردم شحنہ سر نہاده از دور ایستادند دامن فرجین مبارک
را بدو پوشیدند ازان مجمع بیرون آوردہ خلاص کرد شحنۂ شہر بخدمت سلطان گیفیت
حال عرضہ داشت فرمود کہ مولانا حاکم است چہ اگر ہمہ شہر را بخواہد و شفاعت کند بر سد
و ہمہ فدای اوست تا رومی کہ باشد ہمانا کہ اصحاب او را گرفتہ بحمام بردند و از حمام بیرون
کردہ بمدرسہ آوردند تا بدست مولانا ایمان آوردہ مسلمان شد ہمان لحظہ ختنہ کردند
سماع عظیم کردند حضرت مولانا فرمود کہ نامت چیست گفت ثریا نوش فرمود کہ او را
بعد الیوم علاء الدین خوانند ثریا نوش نگویند عاقبت الامر از کبرت نظر عنایت
آنحضرت بجاے رسید کہ مشایخ کبار و علماء اخیار در تقریر معرفت و سیر آن مذکور حیران
مے شدند و از بذلہ و لطائف او متعجب مے ماندند مگر روزے حضرت مولانا از مذکور شیخ
علاء الدین پرسیدہ باشد کہ کبتیان و احبار نصاریٰ ہداہم اللہ در حق حقیقت عیسیٰ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چه میگویند گفت خدا میگویند فرمود که بعد ازین بدیشان بگو که محمد ما صلے اللہ علیہ وسلم
خدا تر محمد ما خدا تر **همچنان** اخی محمد که از معبران زمان بود روزے بعلاء الدین گفته باشد که
من یک خروار کتاب خوانده ام و در آنجا هیچ ابا حسته سماع را ندیده ام و وجه خصمت را نشنیده شما
این بدعت را بچه دلیل پیش مے برید علاء الدین جواب داد که خدمت اخی خروار خواند برای آن
ندانست بحمد الله که ما عیسی وار خوانده ایم و بسر آن رسیده **همچنان** از خدمت شیخ محمود بخارا
رحمة الله علیه منقولست که او گفت که روزے علاؤ الدین از حضرت مولانا پرسید که دریا م
زمستان بر پشت پا مسح کردن کراهست فرمود که شما را رد هست هم پرسید که پیوسته مردم
میگویند که کنار تنور جای مردان است چه معنی دارد مولانا فرمود که معنیش آنست که هر که در ایام
تابستان کوشش نمود و ذخیره نهاد لاجرم در هنگام زمستان کنار تنور آسودگاه جای اوست
و هر که از تکاسل تقاعد نمود و کوششے نکرد و بقدر امکان دست و پای نه زد و اجتهاد ننمود
هما نا که در شدائد زمستان بیچاره و نامراد مانده بکنار تنور نرسیده همچنان مثال این عالم
و آن جهان همچنان است و العاقل یکفیه الاشارة **حکایت** فخر الابرار شیخ
محمود بخارا رحمة الله علیه روایت کرد که روزی حضرت مولانا رودے مبارک بسوی یاران کرده
فرمود که در نیغا اهل قونیه از سماع و ذوق ملول میشوند و زیر و زبر طعنه میزنند و بدین خوشیها و
شادیها راضی نمیشوند همچو اهل سبا کفران نعمت حق میکنند و بگوشم میرسد که تشنیعها میزنند
هما نا که مالک یوم الدین جزای کفران و شومی طینان ایشان را در دست مستاکله خراب
سازد و اغلب اغنیا و مردم زادگان بعلت قلت هلاک شوند آخر الامر چون بقونیه آیند و استغفار
کنند و اولاد و اعقاب و احفاد ما را باعتقاد تمام متجمل دارند بفضل باری تعالی شهر قونیه از
تو معمور شود و اهل آن زمان سماع را دوست دارند و مردم ذوقی باشند و عالم عشق همه جهانرا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرو گیرد و کافۂ مردم عاشق کلام ما شوند و عظمت این خاندان چندانکہ رود ترقی گیرد و خواست اللہ پیش رود تا بر عالمیان بجز بندہم بقال و ہم بحال و سر و لا یحیطون بشیٔ من علمہ الا بما شاء معلوم اہل عنایت شود انشاء اللہ تعالیٰ **ہمچنان** منقولست کہ روزے حضرت مولانا بدیدن شیخ المشائخ نادرۂ زمان ملک محدثین شیخ صدر الدین رحمۃ اللہ علیہ رفتہ بود شیخ بتعظیم تمام استقبال کردہ بر سر سجادہ خود نشاند و برابر او بدوزانوی ادب در آمدہ مراقب گشتند و در دریای حضور پر نور زمانے سباحی و سیاحی کردند مگر درویشے در بندگی شیخ مجاور بود و چند نوبت زیارت کعبہ دریافتہ بصحبت مشائخ ربع مسکون رسیدہ بود او را معروف حاجی کاشی خواندندے از حضرت مولانا سوال کرد کہ فقر چیست ہیچ جواب نفرمود شیخ عظیم رنجیدہ خاطر گشت مگر تا سہ نوبت سوال کرد ہیچ نگفت ہمانا کہ مولانا برخاست و روانہ شد شیخ تا در بیرونی وداع کردہ بازگشت بغضب تمام گفت اے پیر خام وای مرغ بے ہنگام دران وقت جاے سوال و کلام بود کہ بے ادبی کردی و ہمچنان سوالت را جواب صواب فرمود لو حالیا بیحضر حاضر وقت باش کہ از عالم غیب زخم خوردی کاشی گفت جوابم چہ بود گفت انکہ الفقیر اذا عرف اللہ کل لسانہ و ہمنی یعنے درویش تمام آنست کہ در حضور اولیا ہیچ نگوید نہ بزبان و نہ بدل یعنی اذا تم الفقر فھو اللہ چنانکہ گفت

پیش بینایان خبر گفتن خطاست ✤ کان دلیل غفلت و نقصان ماست

شد خموشی نفع تو ✤ بہر این آمد خطاب انصتو ✤ بعد سیوم روز در راہ یافتند او را بقتل آوردند و ہر چہ داشت بردند نعوذ باللہ من قر بالھم و **ہمچنان** درویشے از حضرت مولانا سوال کرد کہ عارف کیست فرمود کہ عارف کسی ہست کہ ہیچ کدورتے مشرب صاف او را مکدر نگرداند کہ العارف لا یتغیر و ہر کہ دردی بدو رسانہ صافی شود چنانکہ گفت

ے در آب روان ای جان خاشاک کجا ماند در جانِ روان لے جان چون خانۂ پر کینہ ٭

همچنان عزیزے روایت کرد کہ روزے حضرت مولانا از یاران دوات و قلم خواستہ سطری سطرے بر روے دیوار نبوشت کہ روزہ گرفتن از غذاے روح حرامست واللہ اعلم و باز در صفحہ کتابے فرمود نبوشتن کہ دلیل لذۃ المعشوق رفع العاشق و ہو المعجزۃ الانبیاء در ہوات کہ میدارد در ہواے او باش در طلبت کہ میدارد در طلب او باش گویند روزے در تفسیر این آیت تحقیق میفرمود کہ الذی خلقنی فہو یہدین خلقنی لخدمۃ یہدین لاداب الخدمۃ و تقلبک فی الساجدین فی اصلاب الاباء والسنۃ الانبیاء و ارحام الامہات

همچنان افاضل اصحاب مولانا فخر الدین ادیب رحمۃ اللہ علیہ روایت کرد کہ روزی حضرت مولانا در محفل عظیم این حدیث را شرح میفرمود کہ قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم ما رایت اللہ الا بلباس احمر و ہیچکس را مجال دم زدن نبود و دران شرح ہمگان خیرہ گشتہ بودند روایتی فرمود کہ ما رایت ربی الا وفی حلۃ حمرا و شورہا کردہ این غزل را فرمود

غزل

نوریست میان شعر احمر — از دیدۂ وہم و روح برتر
خواہی خود را بدو بدوزے — برخیز و حجاب نفس بر در
آن روح لطیف صورتے شد — با ابرو چشم و رنگ اشقر
بنمود خداے ہیچگونہ — بر صورت مصطفیٰ پیمبر
آن صورت او فناے صورت — وآن نرگس او چو روز محشر
ہر گہ کہ بخلق بنگریدے — گشتے ز خدا کشادہ صد در
چون صورت مصطفیٰ فنا شد — عالم بگرفت الہ اکبر

و فرمود در خواب جائۂ سرخ باشد خوردن عیش است و فرح و سبزی زہد است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وسفیدی تقوی ہست کبودی وسیاہ ماتم وغم واللہ اعلم ہمچناں منقولست کہ روزے
حضرت مولانا وہمجمی پروانہ عند حضور الصدور والاکابر الجمہور در اثنای معرفت فرمود کہ اللہ
تعالی موجود عند الناظر فی صفتہ مفقود عند ظاہر الناظر فی ذاتہ لا یصل الی
غیر اللہ الا بالسیر الیہ ولا یصل الی اللہ الا بالصبر علیہ اللہ اظہر من الشمس
فمن طلب البیان بعد العیان فہو فی الخسران ؎ ہر کہ بر ہستی حق جوید دلیل
او زیان مندست واعمی وذلیل ٭ ہر کہ مقصودی ندارد وجودی ندارد واگر دارد بجز خودی
عقوبتی ندارد الزاہد یحب الخدمۃ والعبادۃ والعارف یحب المخدوم الزاہد جویہ
والعارف جواہر گویند روزے حضرت مولانا قدس اللہ سرہ العزیز در باب سماع سخن میگفت
فرمود کہ اول اہلیت سماع حاصل کن کہ من وی گل شکر را در بینی کہ دہم بوی گل را نشنیدم
مستعد آن نبودم ؎ اول استعداد جنت باید ت ٭ تا ز جنت رائحہ گل آید ت
نے ز ہستعداد در کانی روی ٭ بر یکے جبہ نہ گردی مستوی ٭ اگر خواہی کز بر خاک نروی تو
گر نہ کز زیر خاک نرود ؎ تو خواہی مستفید نور شود ٭ تو خواہی خویش بین رہبر شود
آنگہ دمی پاک دل چون جبرئیل ٭ شوی مردان از کجا بابی سبیل فرمود کہ سہ روز با ہشم
داود من نکرد با او من نگرد ؎ دو کس با تو بین حق نگرد ہر آن کہ
باشد دور دور ٭ منقولست کہ پیوستہ حضرت خداوند تعالی کردی
کہ خدا از قضائے انکار تان لگا بدار یا ان را بہ
صحبت اغیار ناجنس مبتلا کند اللہ اللہ
چنانکہ گفت ؎ اے فغان از یار ناجنس اے فغان ٭
گر نخواہی محنت ابنای جنس ٭ در دبان اشتر اے چوپان مرس ٭

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خداوندم سلطان الفقرا مولانا شمس الدین تبریزی عظم اللہ ذکرہ میفرماید کہ علامت مرید قبول یافتہ آنست کہ اصلا با مردم بیگانہ صحبت نتواند کردن و اگر ناگاہ در صحبت بیگانہ اتفاق افتد چنان نشیند کہ منافقی در مسجد و کودک در مکتب و اسیر در زندان واللہ اعلم

همچنان روزے در مدرسہ معارف میفرمود و اکابر شہر حاضر بودند گفت ہرگز مسرور غرضے و مغرور عوض نبودہ ام ؎ گر بے برگی بمرگ مالد گوشم ✣ آزادی را بہ بندگی نفروشم طعم طمع نچشندہ ام اینک چہل سال است تا قناعت توشۂ من بودہ است و فقر پیشۂ من ؎ حاش للہ در دل من طمع نیست ✣ از قناعت در دل من عالمیست ✣ تا رسد دو غم نخواہم انگبین ✣ زانکہ ہر نعمت غمی دارد قرین ✣ بعد ازان فرمود کہ ہر کہ کمالی و جمالے دعوی میکند یا بقول یا بفعل و تکبر و نازی دارد ہمانا کہ باندازۂ حال خود انا الحق میگوید دران صفت الا آنکہ کاذب باشند ملحق شوند بفرعون و اما صادقان و عزیزانے کہ ایشانرا رسد آن دعوی روزی سر برآرند از آن کمال کہ دعوی میکنند چنانکہ عالمیان را حقیقت ایشان محقق شود چنانکہ گفت ؎ گفت فرعونے انا الحق گشت پست ✣ گفت منصورے انا الحق او برست ✣ آن انا را لعنت اللہ و عقب ✣ وین انا را رحمت اللہ اے محب ✣ رحمۃ اللہ آن عمل را در وفا ✣ لعنۃ اللہ این عمل را در قفا ✣ **همچنان** اصحاب کہ در مسالک روی و موافق شوی مستوی بودند و در مرکز صورت معنوی چنین روایت کردند کہ روزے حضرت مولانا در بسط معارف و نشر اسرار و لطائف کرم شدہ بود در مناقب منصور حلاج قدس اللہ سرہ العزیز چیزہا میفرمود و آخر الکلام میفرماید کہ سبب طلف منصور آن بود کہ روزے گفت اگر محمد را دریافتمی بعزامت گرفتمی ماجرا این بود کہ چون در شب معراج بحضرت عزت رسید تنہا مومنان امت را خواست چرا ہمہ را درخواست نکرد چرا نہ گفت کہ ہمہ را بمن بخش ہمین مومنان را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خوست فی الحال حضرت مصطفیٰ صلے اللہ علیہ وسلم متمثل و متجسد گشتہ از در در آمد کہ اینک آمدم چگونہ بخواستم میگیری بگیر فرمود کہ ما بفرمانِ حق میخواہیم کہ آنچہ میخواہیم و دل ما فرمان خانۂ اوست کہ از غیر ارادت و فرمان او پاک و معصوم شدہ است اگر فرمودی ہمہ را بخواہیم اما ہمہ را نفرمودہ و مومنان را فرمود منصور دستار را فرو گرفت کہ یعنی بعزت می البستم گفت الامر و دستار بے سر را رضی نہ شوم تا روز دوم آن قضیہ واقع شد و آن بہانہ شد او بر سر دار گفت کہ من میدانم کہ این از کجاست و این خوست کیست از خوست او رو نگردانم ہمچنان سر را در باخت و روے از ان سرور عالم نگردانید و ہرگز عاشقان لبین از امر بزرگان دین و عارفان سر یقین روی نگردانند العارف علم الله و مرجع الطا بنفسہ و صحف اسرار رب العلمین بر دحہ و ان کان بالدنیا وحشی فہو معدن العقل و الادب **ہمچنان** منقولست کہ در صحن مدرسۂ مبارک سیر مفیر مودی گفت بسم الله الذی لا یغلب من تمسک بہ و لا تحسر من توکل علیہ بسم الله علی عزیمتی بسم الله علی توبتی بسم الله علی سرو و قلبی بسم الله علی سکری و صحی

حکایت ہمچنان ملک الخلفاء ولی الله فی الارض شیخ وادی الکابلی رحمۃ الله علیہ کہ از یارانِ بزرگ و پہلوانان سترگ بود در ولایت و ارشمندیہ روایت چنان کردہ کہ صحوب مولانا شمس الدین تارجینی رحمۃ الله علیہ در وقتِ نماز صبح در مدرسۂ مولانا شدہ البتہ اصحاب التماس نمودند کہ حضرت مولانا امامتی کند کہ من صلی خلف اماما تقی فکانما صلی خلف نبی اجابت فرمود و چندان او را دعوات عجیب خواند کہ ہیچ شخصے را نبودہ است از انجملہ این کلمات اجازت آنحضرت یاد گرفتم کہ اعدت لکل ہول لا الہ الا الله و لکل غم و ہم ما شاء الله و لکل نعمۃ الحمد لله و لکل رخاء الشکر لله و لکل

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اعجوبة سبحان الله ولکل ذنب استغفر الله ولکل ضیق حسبی الله ولکل قضاء
وقدر توکلت علی الله ولکل مصیبة انا لله وانا الیه راجعون ولکل طاعة ومعصیة
لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم وهمچنان فرمود که پیوسته حضرت سلطان ما
بعد از گزاردن فرض صبح این دعا را بجد میخواند که اللهم اجعلنی نورا وفی قلبی نورا و
فی سمعی نورا وفی بصری نورا وفی شعری نورا وفی بشری نورا وفی لحمی نورا
وفی دمی نورا وفی عظامی نورا من بین یدی نورا ومن خلفی نورا ومن تحتی نورا
ومن فوقی نورا وعن یمینی نورا وعن شمالی نورا اللهم زدنی نورا واعطنی نورا
واجعلنی نورا یا نور المنور بحرمتک یا ارحم الراحمین **حکایت** همچنان صحاب
نظر واخوان عبر خبر چنان دادند که در زمان حضرت مولانا در شهر قونیه زنی ولیه و کاملة که او را
معروف فخر النسا خواندندی قدس سترها و خاتونی بود پارسا و صدیقه و در عهد خود رابعهٔ
جهان بود واکابر عالم و عارفان صاحبدل محب و معتقد مذکوره بودند و او را کرامات ظاهر
از حد بیرون بود و او پیوسته از صحبت حضرت مولانا خالی نبود و ایشان نیز اوقات
بدیدن او فرستندی مگر همچنان فخر النسا او را باعث شده باشند که البته بج باید رفتن
و او را هم داعیه باطن بود گفت تا بحضرت مولانا مشورت کنم که بی اجازت و اشارت او
مرا مجال حرکت امکان نیست و هرچه او فرماید آن کنم برخاست و بزیارت مولانا آمده
پیش از انکه بگفت آید مولانا فرمود که نهایت نیت نیکوست و سفر مبارکست امید است که
ما هم باشیم سر نهاد و هیچ نگفت یاران متحیر ماندند که کیفیت حال و ماجرا بینها چیست
آن شب خدمت فخر النساء در خانهٔ مولانا مانده صحبت کردند بعد از نیم شب خداوندگار
برابر مدرسه رفته بتهجد مشغول شده بعد از فراغ نماز نعرهای عظیم میزد و شورها میکرد همانا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

از روزن بام اشارت کرد که فخر النسا بالا بالا بیا چون مذکوره بر بام مدرسه برآمد فرمود که بالا نگاه کن که مقصود حاصل شده است می بیند که کعبه معظم بر بالای مولانا طواف میکند و چرخ میزند عیانا و یقیناً لاریباً و تخمیناً فخر النسا شهقه بزد و در وجد العجب حالتی و حیرتی طاری شد بعد از زمانی چون بهوش آمد سر نهاد و از ان خواست بکلی برخاست همانا که حضرت مولانا این غزل را از سر آغاز فرمود ؎ کعبه طواف میکند بر سر کوی یک بتے ✤ این چه بتی است ای خدا این چه بلا و آفتی ✤ ماه درست پیش او قرص شکسته بسته ✤ بر شکرش بنا تهاچون مگسے سهت رحمتی ✤ جمله ملوک راه دین جمله ملائک امین ✤ سجده کنان که ای صنم بهر خدای رحمتے ✤ اهل هزار بحر و کف گوهر عشق را صدف ✤ زان سوی عزت و شرف سخت بلند همتے ✤ اوست بهشت و حور خود شادی عیش و سور خود ✤ در غلبات نور خود آه عظیم آیتے ✤ نشنوی این خطاب را ساخته شو جواب را ✤ ذره مر آفتاب را گشت حریف مائتے ✤ ای تبریز مرحمت شمس هزار مکرمت ✤ گشته سخن سبو صفت پر نم بے نهایتے ✤ همچنان فقیر آن سوی فقیه سراج الدین تبریزی رحمة الله علیه که از کبار یاران بود روایت کرد که روزی حضرت مولانا مرا فرمود که حاضر باش که امشب ترا در کنار خواهم گرفتن همانا که از آن شادی زاری نمود هر چه داشت پوشیده بود بیاران و فقرا شکرانه داد و گفت چون شب شد جامه خواب لطیف گسترانیده توقع آنکه مگر خداوندگار بیاید و بیاساید که از مکایدات عبادت شب سماعها که در روز میکند و تا خورند وجود مبارکش چون ابر تر لاغر گشته بود از ناگاه بیامد فرمود که سراج الدین تو در جامه خواب در آر در آمدم و تا اول صبح بیدار می غلطیدم بامید آنکه شاید که بیاید دیدم که بنماز مشغول شده دیر کشید فریاد کردم که ای سلطان دین یکدم آسایشی بخش صبح نزدیک است و بنده از انتظار خداوندم مردم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرمود که سراج الدین اگر ما در خواب رویم چندین خفتگان بیچاره را که چاره کند چه همه را
بهده گرفته ایم تا از حق بخواهیم و بکمال برسانیم و از عقاب عقوبات برهانیم و بدرجات
جناب برسانیم ان شاء الله العزیز و این غزل را فرمود ؎ اگر تو کار نه کردی
مفلسی از خیر ✤ بیا که کار چو تو صد هزار ما کردی ✤ و چنین گر جانی جان جان جان ✤
هر زمان خواهی لبفر خسرو شیرین لبی ✤ چون این بیان از زبان صاحب عیان
بسمع دانشمندان رسید بجمعهم تمهید عذر بلادت و نادانی خود مشغول گشته استغفار
کرده از سلک یاران شدند همچنان عزیزی از نیابان حق روایت چنان
کرد که روزی حضرت مولانا در کنار خندق قلعه ایستاده بود مگر بقصبه چند از مدرسه
قراطائی بیرون آمده از سر امتحان سوال کردند که رنگ سگ اصحاب کهف چگونه بود
فرمود که زرد بود زیرا که عاشق بود و همیشه رنگ عاشقان زرد باشد چنانکه رنگ من
سر نهادند و مرید شدند حکایت ثقات حکایت را چنان روایت کردند که
شبی معین الدین پروانه رحمة الله علیه جهت مولانا سماع عظیم ساخته بود و اجتماع کرده
بعد ازان که سماع فرو داشت کرد و جماعت سفره را خورده متفرق گشته و اصلا مولانا
انگشت مبارک نکرده و در طعام پروانه را آتش در نهاد افتاد برابر شمع مولانا پروانه را
می سوخت فرمود که در کاسه چینی جلاب شراب حماض ساخته پیش آوردند بر دست گرفته
بحضرت مولانا عرضه داشت تا مگر کفچه بخورد و مبدم میگفت که این شربت از وجه حلال است
همچنان حضرت مولانا کفچه را میگرفت و تا نزدیک دهان مبارک برده باز در کاسه
می نهاد تا چند بار و بمعانی مشغول می شد و خدمت پروانه شمع و اشکها می ریخت
تا نزدیک سحرگاه درین جزر و مد بودند آخر الامر محاسن مبارک خود را بگرفته فرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

امیر معین الدین از ریشم شرم نمیداری که مرا محتاج قدمگاه میکنی و گفت ؎ چرب و شیرین مینماید پاک و خوش ✤ یک شبی بگذشت باتو شد پلید ✤ چرب و شیرین از غذائے روح خور ✤ تا تبو پر روید و نانی پرید ✤ یاران ما بهر هم غریو برآوردند باز برخاست و سماع شروع فرمود یاران عزیز چنان روایت فرمودند که چون از آن سماع فارغ شد بیرون آمد بحمام در آمد و در خزینه حمام هفت شبانه روز نشسته بود و کسے را زهرهٔ آن نبود که تا از سر دایه اندرون در آید اصحاب از گریه و افغان بے طاقت گشتند که این چه ریاضت سخت و مجاهده است باتفاق بحضرت سلطان ولد لابها کردند که والد خود را ازان استغراق باز دارد و همچنان دران وقتی که لا یسعنی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل بود سے جز حضرت ولد را مجال نبود سے چون حضرت ولد بحمام در آمد پیش خزینه نایها کرد حضرت مولانا سر از دریچه خزینه بیرون کرده فرمود که بهاء الدین چونست یاران مشتاق ما شدند و سر نهاده و روی بر قدم پدر می مالید و می نالید سخنے نے بلکه مے بالید یاران شادیها کردند و بقولان فرجیها بخشیدند بیرون آمده بسوی مدرسه روان شد و خلائق عالم در پے او و این بیت را گفت ؎ از دی همچون آتشم حمام عالم گرم شد ✤ بر صورت گرمابهٔ چون کودکان کتر کری ✤ چون بمدرسه رسید باز بسماع مشغول شد و آن حالت تا چهل روز تمام کشید **حکایت** سرور راهبان دیر افلاطون از اکابر احبار ایشان بود مردے بود پیر و مفتخر [illegible] ولایت استنبول و افرنج و بلس و عاسک وغیره بطلب علم پیش او می آمدند و از جمیل احکام میکردند حکایت کرد که روزے حضرت مولانا بدیر افلاطون که در دامن کوه بهت آمده بود و در مغارهٔ که آب سرد بیرون مے آید و آنجا رفت تا قعر غار روانه شد و من بیرون غار مراقب شدم که تا هفت شبانه روز در میان آب سر نشسته بود بعد ازان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شورکنان بیرون آمد و روانه شد و حقا که اثر تغیر اصلا در چشم مبارکش نبود و سوگند آن خورد
که آنچه در صفت ذات مسیح خوانده بودم و در صحف ابراهیم و موسی مطالعه کرده بودم همچنان
عظمت و ردش انبیا را که در تواریخ سلف دیده بودم در وی همان بود و زیاده چنانکه در سر آن
خود فرموده و نموده ؎ ای محو عشق گشته جانی و چیز دیگر ٭ ای آنکه آن تو داری آنی
چیز دیگر ٭ همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا شمس الدین تبریزی عظم
الله ذکره در مدرسهٔ مبارک فرمود که هر که میخواهد که انبیا را بیند مولانا را بیند سیرت انبیا
او راست ازان انبیا که بایشان وحی آمده نه خواب و الهام خوی انبیا صفا و اندرون و زبان
رضاے حق بود و ندا کنون بهشت رضای مولاناست و دوزخ غضب مولانا است کلید
بهشت مولاناست برو مولانا را ببین اگر خواهی که معنی العلماء ورثة الانبیاء بدانی
و چیزے که شرح آن نمیکنم اگر بے شیخ بماند نیماند بے هزار رحمت بر روح تو باد خدا تعالی مولانا را
عمر دراز دهاد خداوندا و را با ارزانی دار ابد وارزانی دار آمین همچنان روزے فرموده است
که این ساعت مثل مولانا در ربع مسکون نباشد و همه فنون خواه اصول خواه فقه و خواه نحو
و خواه منطق با ارباب آن بقوت معنی سخن گوید به ازیشان و باذوق و خوبتر ازیشان که اگر
من از سر خود صد سال بکوشم ده یک و هزار و حاصل نتوانم کردن و آنرا نادانسته انگاشته
است پیش از من از کمال لطف خود حکایت از فضلا اصحاب منقولست که خدمت
مولنا صفی الدین هندی رحمة الله علیه که علامهٔ زمان خود بوده و در مدرسهٔ پنبه فروشان مدرس
و گویند مردے بود پارسا و متدین مگر روزے بر بام مدرسه رفته بود و ضومی ساخت
و طلبهٔ علم گرد او حلقه زده ازناگاه آواز رباب بگوش او رسیده گفته باشد که این رباب
چندانکه رفت بشتر شد و بدعت از سنت گذشت در منع آن چه چاره باید کردن ازناگاه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت مولانا مصور گشته فرمود که نشاید نشاید در حال نعره بر زد و بیهوش گشت، طلبهٔ علم که غلمان او بودند در کلیمی کرده فرود آوردند بعد از آنکه بهوش آمد حضرت سلطان ولد را الابها کرد و شفیع گرفته تا عذر آن بے ادبی را از حضرت مولانا درخواهد چنانکه سلطان ولد بوالد خود سے نهاد و شفاعت میکرد البته راضی نمی شد فرمود که هفتاد گبر رومی را مسلمان کردند بهتر از آنست که صفی هندے را همچنان سلطان ولد میگفت که عنایتی کنید و صفائی بخشید و التفات کنید که لوح روح او چون روی مشغبهای کودکان سیاه و تاریک گشته است حضرت ولد چندانی کوشید که شفقت مولانا جوشید و رضا داد تا جمیع اهل مدرسه برخواسته و بحضرت مولانا آمده مرید مخلص گشتند و چندین مشکلات که در علم دین او را بود ناگفته روز بروز حل میشد و اغلب درخوابش خداوند بگاه تفهیم میداد همچنان حضرت سلطان فرمود که روزے حضرت والدم بمن گفت بهاء الدین خواهی که دشمن را دوست داری و او ترا دوست دارد چهل روز جز نیکی او مگو آن دشمن تو دوست گردد برای آنکه چنانکه از دل زبان راهست از زبان بدل همچنان راه هست محبت خدای را نیز بنا مهای غریزش توان دریافتن خدا فرمود که اے بندگان زنهار زنهار یاد من بسیار کنید تا صفای حاصل شود چندانکه صفا بیشتر پرتو نور حق دران داریشته همچنانکه تنور نانها چنانکه گرم باشد نان را قبول کند و چون سرد شود قبول نکند همچنان حضرت سلطان ولد قدس الله سره العزیز فرمود که روزے پدرم در مدرسه معانی میفرمود گفت مرید راستین آنست که شیخ خود را بالاے همه داند چنانکه شیخ از مرید ابایزید قدس الله سره العزیز پرسیده است که شیخ تو بزرگتر است یا ابو حنیفه گفت شیخ من گفت ابو بکر بزرگتر است یا شیخ تو گفت شیخ من و تمام صحابه را بشمرد گفت محمد بزرگتر است یا شیخ تو گفت شیخ من گفت خدا بزرگتر است یا شیخ تو

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

گفت غیر شیخ خود من چیزے دیگر نمیدانم همه شیخ خود را میدانم همچنان از دیگری پرسیدند
که خدا تعالی بزرگتر است یا شیخ گفت درمیان این دو بزرگ هیچ فرقے نیست عارفی دیگر
گفته است ازین دو بزرگ بزرگتر ے می یابد تا تواند فرقے کردن ؎ چون خدا اندر
نیاید در عیان ✤ نایب حق اند این پیغمبران ✤ نے غلط گفتم که نایب یا منوب ✤ کرد و پیدا
قبیح آید نه خوب ✤ همچنان از حضرت سلطان ولد منقول است که روزی حضرت مولانا
در تعزیه ولد شجاع حاضر شده بود و تمام قضات و شیوخ و امرا و اخیار جمع بودند هر یکے در
طلب بالا و غلبه تفوق میبودند و مے مردند مولانا فرمود که بالائی آنست که بطرف حق باشد
نه بطرف دنیا و خلق بالای دنیا آنست که زیر افتد چه هر چه بالا بر تر است زیر تر افتد و خرد
شود بالای بالاے حق است نه بالای دنیا و گفت ؎ نردبان خلق این نادنی است ✤
عاقبت زین نردبان افتادنی است ✤ هر که بالاتر رود دایه ترست ✤ استخوان او تبر خواهد
شکست ✤ طوبی لمن ذلت نفسه وخشنت خلقته وطابت سریرته وجبینه
شده سار گشته سر نهادند و همچنان حضرت ولد فرمود که تجلی مولانای بزرگ بعظمت
کبریا بود و تجلی حضرت والدم بتواضع و لطف عظیم همانا که ولی خدا را که عرش خدای بود و لطفش
خدای فرمود که روزے پدرم گفت چون ولی حق ازین جهان نقل کند سیرش صد هزار چندان
باشد که در حالت زندگی بود از انکه آن سیر فی الله است و آنرا نهایت نیست و همچنان تا روز
قیامت در مریدان و عاشقان تصرف او باقی باشد چنانکه فرمود منکری انی ماکو املاملک
تنکیری حاضر در کمالند لشکر و تصرف حق در بندگان تا ابد الآباد باقی است، و هذه
الکفایة همچنان حضرت سلطان ولد فرمود که روزے پدرم مست شده بود گفت
بهاء الدین خدا تعالی بمن نموده است بنیاد ایجاد عالم را که این عالم از کی بر ساخته است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وچون ساخته است وتا کے خواہد بودن واللہ اعلم ہمچنان ولد فرمود کہ روزی معین الدین
روانہ بزیارت مولانا آمدہ بود بحضرت پدرم خبر کردم ومن پیش پروانہ بسیار نشستم پروانہ
منتظر نشستہ بود ومن تمہید عذر آن مشغول شدم کہ مولانا بارہا فرمودہ است کہ مرا کارہا
است وحالات واستغراقہا بحق امیران ودوستان ہر وقتی کہ مرا نتوانند دیدن یا ایشان
باحوال خود وامور خلق مشغول باشند ما بر دیم وایشان را بر خم پروانہ تواضع می نمود
از ناگاہ مولانا بیرون آمد پروانہ سر نہاد وگفت خدمت مولانا بہاء الدین تا
غایت عذرہا میخواست وچنین لطفہا مے فرمود ومن بندہ از دیر بر آمدن خداوندگار
این تصور کردم کہ یعنی این اشارت است تو ہی پروانہ کہ انتظار دلہا مشتاقان مردم نیازمند
چہ تلخ است وچگونہ زحمت است ومرا از دیر آمدن شما غافلہ روی نمود مولانا فرمود کہ
این تصور نہایت نیک است اما قاعدہ آنست کہ بر درکے چون سایلے بیاید کہ اورا
آواز ناخوش وشکلے بد وبا باشد بر دوی براہ میکنند ناز از او میکشند نہ بر روی او در پیچند
اما اگر سایلے باشد خوش آواز وخوش شکل وخوبروی وخواہندہ بتضرع وزاری زود
زود نان پارہ اش ندہند بلکہ گویند صبر کن تا نان گرم پختہ شود تا تو اترا واز او را نشوند اکنون
دیر آمدن ما بہر آن بود کہ تضرع نماد عشق شما دنیاز شما باہ دان حق خوش می آید خواہد
تا بیشتر شود ومقبول تر گردد غلط نکردہ ودرین حال پروانہ سجدہا میکردہ می گفت کہ
مقصود بندہ بر درخداوندگار آنست کہ عالمیان بدانند کہ من نیز از [illegible]
حضرتم واز چاکران آستانہ چون بیرون آمد بشکرانہ این حرمت ومرحمت مبلغ
شش ہزار عدد سلطانی یاران را بندگی کرد فرمود کہ بخانہ جلبی حسام الدین برند تا
باصحاب قسمت کند ہمچنان حضرت سلطان ولد نقل فرمود کہ روزے والدم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

در بیان قدرت صادق و اعتقاد پاک معانی میفرمود گفت جمله علوم علما جهان که در عالم
تسبیح گفتند تا لبهٔ گور هست دیگر پیش نمی گذرد چون این علما از مرو بکت بلخ تو
مانی نه علمت نه گذرنی بلخ را اعتقاد درشت که از آن عالم آمده است باز بان عالم بهم میرود
درین میان شمالی و حکایتی فرمود که در جوانی بارست بود و در دمشق که در درس بدایه
شریک من بود آخر الامر او را در طلیطله قاضی کرده بود زنگی بهادر نامی طلیطله را بستد
و شهر را غارت کرد مال این قاضی را ببرد و عاقبت فرود که او را خصی کنند و بیاهانش
بیرون آرند قاضی گفت ای امیر کبیر ایدک الله بروح منه هر چیا نجا حاصل کرده بودم
بردند و در دست من هیچ نماند و این بیهار از ولایت خود بخود آورده ام چرا منه برند
امیر را خوش آمد و او را کامکار عزیز داشته و بلاد بیها فرمود و منصب قضا را باز داد تا بدانی
که آن مردی و مردمی آدمی که بیکبار بنداعتقاد راست او ست که از ولایت قدیم او ست که
از ازلست با هم آورده است و باز بالم قدیم با خود خواهد برون چندی سه با بکران که در
صحبت سیستان طریق مردی را بباد داده عنین نشوند تا در انکار جنت محروم نشوند تا
سه مرد آن بود نیست بی ریش و زکر نه ورنه بود می بی انفعال کیر خیره هر کرا مردی کند
در راه دوست ۔ رهزن مردان شد و نامرد اوست ۔ همچنان حضرت سلطان ولد را
که پیوسته عزم مولانا بزرگ عظم الله ذکره با مریدان و اصحاب خود و صیت سنی کرد
که فرزندم مولانا جلال الدین را عزیز و مکرم و محترم دارید و عزت عظیم کنید که اصلیت و اصل
بزرگ دارد و اصالتا و ازلی است همانا که مادرش و خشر شمس الائمه سرخسیست آن بهم
سره العزیز او حسینی بوده همچنان شمس الائمه رحمة الله علیه چندین بار کتب نفیس در هر وقتی
تصنیف کرده بود که هیچ عالمی مثل آن در خواب ندیده بود بزرگان آن عصر مصلحت چنان

دیدند که آن کتب را آتش کار نکرده است قصهٔ انبیاء چاره نیست نمی‌سوزد واقع می‌شود
چنانکه گفته‌اند صحت جابلان منکرند علی را که زهر هلاهل ندانند کش ۔ گرچه ایمان بعضی این
باشد ۔ چون ندانند کفر خواندش ۔ بعضی را نمودند و بعضی را در بغداد در دار الخلافه نهاده اند
بهمرو هنوز باقی هست و گویند نکاوت بزرگی آن بزرگ بنا بوده که یکروز بر در جامع یک
شهر کاتبان نشانده هست تا تمام نام جملهٔ خلق را در نام چیزشان را نشسته اند بعد ازان که
از نماز جمعه فارغ شدند شمس الائمه از اول گرفته هست تا آخر تمام همه را علی الانفراد
فرد خوانده و آن معنی بر دلایت و بر ادبیات او بوده همچنان حضرت ولد فرمود که پیش از آنکه
در بندگی پدرم نشسته بود روزی کاتبان خفته سوگند میدهند تا نگوید که برادر الدین
هفت ساله بوده برادرش علاء الدین هشت ساله بود که در قلعهٔ زوزن حصار بر الدین گوهر تاج
درداری ایشان راست کردم مولانای بزرگ فرمود که برادرانت حاضر نیستند بگوئید
او را خوش نیامد گفت من انواع جواب بگویم چون عرضی آغاز کردند تمام اقران و اصحاب
علاء الدین حاضر بودند جملهٔ قلعه را آرزومند زیارتها و تفرجها از سایهای نخلستان و باغها و بساتین
دران هیچ حاضر بود چنان عرضی کردند که دیگر هیچ عهدی نبود و هست و چنان بندگی نمود که
همچنان حضرت دل فرمود که پیش از هنگام بدرم القصه بعد از مدتی کرد و ایشان
آمدند و با حضرت پدرم بازند و عوت کرد حضرت پدرم را دادا دکرد
و چون آمدم همچنان فرمود حضرت دل که روزی دو دیگر کس بزیارت پدرت نیاید
عدد بدیه آورده و از حقارت آن شرمنده میشدند سیمی نزد که روزی حقتعالی به بطن صلی الله
علیه وحی فرمود که با اصحاب او الالباب بگوی که برای من مال و اسباب هیچ اشارت کردی بگو بوسع طاقت
و امکان استطاعت خود مال آوردند بعضی نیم مال آوردند بعضی ثلث مال آورده ابو بکر با پنج با هر چه داشت آورد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تا مالهای بیحد حاصل شد بعضی بشتر بعضی زره بعضی آله حرب مگر صحابه بود درویش که
هیچ چیزی نداشت غیر از سه دانه خرما و یک نان جوین و او پر و عیال مند بود و آن مقدار قوت
عیال او بود برخاست و آن مختصر را نزد پیغمبر صلے الله علیه وسلم آورد و شرمنده نشست
اصحاب را خنده گرفته بخفیه می خندیدند مصطفے صلی الله علیه وسلم دریافت که او را می خندند
فرمود که از عالم غیب شما اسرار بگویم جمله اصحاب ثنا کردند که بلے یا رسول الله فرمود که حقتعالے
پرده ها را برداشت و دیدم که مالهای شما را یک طرف ترازو ماندند و آن سه دانه خرما و نان
جوین را که آورده بود بر یک طرف ترازو نهادند آن مختصر بر همه زیاده آمد همگان سر نهادند
و سیر تر مصطفے صلی الله علیه وسلم تبسم نهاد فرمود از سبب این سر باز پرسیدند فرمود
برای آنکه آن درویش از چیزے برخواست که غیر آن چیزے دیگر نداشت که السخی بما ملک
و باقی اصحاب را هم بقیه مال مانده است فرمود که القلیل عند الجلیل کثیر چه یک دانه حقیر را بر
زمین دفن میکنند و بخدای میسپارند حق سبحانه و تعالی آن یک دانه را درخت میکند که چندین دانهای
میوه میدهد بیحد برای آنکه آنرا بخدا سپرده اند پس دانی بدرویش و بنده حق باید داد آن که بخدا سپرده
آنست که الصدقة یقع فی ید الرحمن قبل ان یقع فی ید الفقیر انما الصدقات للفقراء
والمساکین همانا که فقیران مهاجر و انصار شاد نهاد کردند و خوشیها نمودند و ازین شادی
هر دو فقیه نبده و مرید شدند حکایت شاه همدان حضرت سلطان ولد فرمود که در اجلاس
مدرسه اتابکیه تمام علماء و کبار و مشایخ اخیار و امرای دیندار حاضر بودند در میان جمع انبوه یک
میان بسته بندگی میکردند و مدرس مولانا شمس الدین ماردینی درس میدادند این نشسته همانا که
بطرف راست او قاضی سراج الدین و بطرف چپ شیخ صدر الدین بود و باقی اکابر نشسته
بودند آخر الامر مدیدم رسید چون در آمد سلام داد و در میان کناصف که جای نقیب است

تا حدی که دامن مبارکش زیر صفه آویخته بود فی الحال پروانه وصاحب و نائب مجدالدین اتابک
برخاستند و در جنب مولانا آمدند همانا که حضرت پدرم سر در پیش انداخته بکسی نپرداخت
قاضی سراج الدین بیامد و دست مولانا را بوسیده بستد و بالای خود بنشاند بلابهای تمام
و شمس الدین مارونی عذر میخواست که همه این جماعت برای بندهٔ شماست که مرید و بنده است
همانا که جمعیت خداوندگار بالای ملکوت است تا نماز پیشین مولانا در معرفت و گرمی بود
چنانکه امرا و علما جاها را چاک کردند بعد ازان سماع شد تا شبانگاه **همچنان**
حضرت ولد نقل فرمود که خدمت شیخ صدرالدین را اول در حق مولانا انکار عظیم بود شبی
در خواب دید که پای مبارک مولانا را مغزی میکند بیدار شد استغفار کرد دوم بار همچنان
دید تا سه بار استغفار میکرد آخرین بار بیدار شد فرمود که چراغ در گیرانند غلام را فرمود که برو
از کتابخانه فلان کتاب را بیاور چون غلام از علو قصد زیر آمدن کرد دید که مولانا در میان زردبان
نشسته است پیش شیخ آمده خبر کرد شیخ بیامد دید که مولانا نشسته است چون شیخ دید برخاست
و یکدیگر را در کنار گرفتند فرمود که ملول مشو و استغفار مکن چنین باشد گاه شما پای ما را مغزی کنید
و گاهی ما ازان شما گاهی شما خدمت ما کنید و گاهی ما خدمت شما کنیم در میان ما بیگانگی نیست همان لحظه
باز غائب شد شیخ متعجب ماند روز فردا بخلوت قاضی سراج الدین رفته قضیه را علی التمام باز گفت **همچنان** مصحوب قاضی
سراج الدین بتمهید عذر مولانا آمد و حضرتش از حد بیرون دلداریها نمود و فرمود [illegible]
آمدند شیخ فرمود که این مرد مؤید من عند الله است و از جملهٔ مستوران قباب عزت همانا که
در کیفیت افعالی و اقوال و احوال او عقول عقلا خیره میشود او را بعد الیوم بنظر دیگر باید دید
در حرمت و خدمت و را بشیوهٔ دیگر باید کردن چنانکه فرمود ﴿ بالایم اگر پری نمایم بستیزی
هشیار دران دمم که آید مستی + و ربا به ازین نظر کن ای دوست از انکه با ما نتوان دید چنین

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

قاضی سراج الدین فرمود الحق آن چنانست که شیخ میفرماید بعد ازان چندانکه رفتند در
حضور و غیبت در اعتقاد باد افزوده ند تا مردن از جمله محبان مخلص بودند **همچنان**
سلطان ولد فرمود که روزی ملک الحفاظ اسحاق حافظ نزد مولانا آمده بود تکلف
فرموده تعظیم و قیام نموده گفت تا بالا نشیند چنانکه مصحف را غنچه میدارند و بالای جل
کرسی می نهند باید که حافظان را نیز دارند و بالا نشانند که ایشان حامل کلام الله اند و
همچنان در هر دلے که نور قرآن باشد نشاید که دوزخ جای بیند زیرا که کاغذ پارهٔ که در و
قرآن نبشته اند آنرا آتش نمے اندازند و حرمت میکنند و میگویند که در و قرآن نبشته است
اکنون دلی را که درین چندان قرآن باشد چون بدوزخ اندازند هیهات که تمام حافظان شهر
بشکرانهٔ این مژده مرید شدند **همچنان** که سلطان ولد فرمود که روزی پدرم گفت
که بهاء الدین بمن نیک نیک نظر کن که چون دانهٔ گندم درخت شود مرا توانی دیدن و در یافتن
یعنے ما را نیک نیک دریاب بسیار بسیار بجای آر تا از و لذت گیری و محفوظ شوی بدانکه جسم
انبیا و اولیا و محبان ایشان تلف نمی شود چنانکه هر دانه و تخمی را که در زمین اندازند اگرچه
در صورت می میرد و ناپدید میگردد اما بعد از روزے چند زنده می شود و درخت میگردد جسم
انبیا و اولیا نیز همچنانست **همچنان** حضرت سلطان ولد فرمود که روزی یکی از
اصحاب دیوان آمده بود که ازان کار استغفار کند و بهمی دیگر مشغول شود حضرت پدرم
فرمود که در زمان هارون رشید شحنهٔ بود که هر روز خضر بدین او آمدی از ناگاه تا یک چند
تقاعد نمود دیگر خضر بصحبت او نیامد و بکلی منقطع شد شحنه مسکین در قلق افتاد مضطرب شد
آن شحنه را رها کرده خوابش نمودند که در چه تو دران کار بود صباح برخاست و پیش
خلیفه رفته بطلب منصب خود شد پرسید که حال چونست آنچه واقع بود باز گفت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خلیفه همان شیخنگی را بوی مقرر کرد دید که خضر همچنان بزیارت او آمد شحنه از سر حال خود باز پرسید
خضر گفت رفع درجات تو درین بست که در دیوان نشینی در رعایت ضعفان و مسکینان بکنی
و مظلوم از جنگ ظالمان برهانی دانا زاهتر از هزار خلوت و جلوت دانی و بر موجب من
تورک فی شیء فیلزمه دوران شغل خطیر با حذر لازم باشی همانا که آن مرد منصب خود را
باز قبول کرده مباشرت نمود عنایت شیخ را رعایت فرمود که سر مولانا همچو سر اسلام کوشیده
است چون اسلام غریب آمده است سر او را به بین که چون باشد الاسلام بدأ غریبا
و سیعود غریبا فطوبی للغرباء فرمود که روزے مولانا شمس الدین تبریزی یا مولانا
بگفت که مرا شیخی بود ابوبکر نام در شهر تبریز او سلطانی میکرد و من بسی از و ولایتها یافتم
اما در من چیزے بود که شیخم نمیدید و هر چند بیشتر میدید کمتر می پسندید تا آن چیز را فرو گذارد
دلد فرمود که سیمندانی چنان عشق داشت که مولانا شمس الدین تبریزی فرمود که عادت
پدرم پیش ازان که بفقر رو نهد چنان بود که در مدرسه درس میگفت و در هر حجره دو طالب العلم
بودندی هر بار که میرفت زیر نه هر یکی مبلغ عدد یا نیم عدد یا زیاده لایق هر یکی می نهاد
چون فقیهان درمی آمدند زر را برمی داشتند تا گرد افشانی نکنند و مهار نخته می ست
حیران می ماندند و سلطان سلطانها را سیم نهاد فرمود که حضرت پدرم از اول حال تا آخر
عمر را هر چه کرد برای خدا بود اگر نه برای خلق دریا گر فرمود که روزے
یوسف حافظ آذنوی تو آن خاندان نغز نامیزد ندارا آواز خوش
فرمود که شیخنی وعظ میگفت مردان در راه از مریدان او یکی
گفت مگر شیخ تو
در مسجد وعظ میگوید تو چرا آنجا نمیروی چون مریدان سخن بشنید فریاد کرد نغز هازد گفتند
وعظ را نا شنیده چه نغز ها می زنی گفت مریدم هر چه شیخ من گوید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همه خوب باشد صواب باشد اکنون اگرچه مردمان معنی قرآن را نمیدانند اما اینقدر میدانند که قرآن از حق آمده است همه نیکوست بران عشق لغزها میزنند و غرق ثواب بیحساب می شوند که القاری و المستمع فی الاجر سواء **حکایت** همچنان حضرت سلطان ولد فرمود که روزی فخر الدین سیواسی که جامع کتب اسرار بود از بیواس رسیده بود همان روز پروانه را مرا بزیارت پدرم آمده بودند از ناگاه فخر الدین درآمد حضرت مولانا اکرام کرده برسید که دوش بکجا منزل بود جواب داد که مدخانه پروانه فرمود که امیر پروانه را درین راه خانه هست گفت بلی اما در زمان امن و امان بغایتی سهت که کاروان در هر مقامی و صحرایی که بخواهند منزل میکنند بی اندیشه و خوف پروانه را خوش آمد بعد ازان والدم فرمود که در زمان بنی اسرائیل اشتری بوده سهت که در گردن او هیکلی بسته بودند هر که او را میدید بعزت میکرد و از باغ میوه ها میداد روزی یکی آن هیکل از گردن اشتر برید بعد ازان اشتر را بسخره گرفته باز کردن اکنون ای امیر کبیر فقیر نهاد بدان آن هیکل مائیم بر گردن اشتر عالم بسته چون ازین عالم غدار غرار بعالم ابرار دار القرار سفر کنیم انگاه احوال ها معلوم شود که چونست پروانه بگریست و گفت آنروز مباد که بعد از خداوندگار بمانیم گفت نی نی شما اندک زمانی خواهید ماند الا آسایش و آرایش نخواهد بودن همچنان شد که فرموده بود و چون حضرت مولانا نقل کرد یاران قدیم را گفت بعد از من شما را آسایش نخواهد بود الا فرزندان شما در عالم بیاسایند فرمود که روزی بعضی مریدان گفتند که ما بیچاره ایم و محتاجانیم نمی توانیم بخدمت حضرت مولانا آمدن فرمود که شما را باید آمدن که محتاجید و گناهکار فرمود که هر که معانی مثنوی را بشنود و کار کند بدان از قبل سمعنا و اطعنا ست فرمود که پدرم شبی بنماز مشغول بود من در پهلوش

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نشسته بودم پدرم در حال قیام الله الله میفرمود بعد از زمانے دیدم که دهان مبارکش
باز مانده بود و لب نمی جنبید اما از اندرون سینه اش آواز الله الله می آمد سلطان ولد
فرمود که روزے بحضرت والدم گفتم که یاران میگویند که وقتی که ما مولانا را نمی بینیم اصلا
خوش نمی شویم و خوشی ما میرود فرمود که هر که بے من خوش نمیشود آنست که مرا نشناخته
است مرا آنوقت شناخته باشند که بے من خوش شوند و باشند از من یعنی مرا آشنا شوند
فرمود که بهاء الدین هر وقتی که خود را به بینی که خوش داری و حالات خوش بدان که آن خوشی
منم در تو چنانکه گفت ؎ لیک ما را چو بجوئی برشاد یها جوئید که میهمان خوش آباد جهان شادیم
همچنان منقولست که روزے شیخ گرامی اوحدالدین کرمانی رحمة الله علیه از حضرت مولانا
پرسید که کافر کیست فرمود که تو مومن را بنما تا کافر معلوم شود شیخ اوحدالدین گفت
تو مومن شمائید خداوندگار فرمود هر که ضد ماست کافر اوست ؎ کیست کافر بیخبر از ایمان
شیخ ✦ کیست مرده بیخبر از جان شیخ ✦ همچنان منقولست از خدمت شیخ عزالدین کوسه
که از جمله واصلان حق بود فرمود که روزے حضرت فرموده است که مرغی که از زمین بهوا
پرد اگرچه بآسمان نرسد اما اینقدر باشد که از دام دنیا دورتر باشد و برهد همچنانکه اگر یکے
درویش شود اگرچه بکمال نرسد اینقدر باشد که از زمره خلق و اهل بازار ممتاز شود و از
آفات دنیا برهد و جنگها گردد که بخا المخففون و هلك المثقلون همچنان روزی
از حضرت مولانا یکی سوال کرد که فلانے کار ناپسندیده میکند حال او چون باشد
نیست زیرا که مرغے را مانند که پرا و بسته است هر جا که خواهد پرد اما آن مرغ را غم باشد که پرش
قاصر شده باشد از لابه خود بپرد طعمه گرد نشود که نداند همچنان حضرت مولانا شمس الدین
تبریزی در مجمعی فرمود که اگر تو یار وفادار نیافتی من یافتم حضرت مولانا را تا نداند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وروے مبارک بمولانا کردہ فرمود کہ یگانہ در عالم آمدی و انیانہ جملہ عالم گوی از میدان بیرون
بردی و عالمیان را مست عشق خود گردانیدی همچنان فرمود مگر عزیزے درمیان
جماعتے مدح حضرت مولانا میکرد کہ نہایت فرے دارد و نوری و مہابتی و در حق مولانا
شمس الدین انکار میکرد مولانا شمس الدین جواب فرمود کہ آنچہ او معتقد شود و اقتدا کند و متابعت
کند بباطل این چگونہ فرے باشد و نورے بلکہ اقتدا بر حق کند نہ بباطل باز میگوئی کہ می باید
پنجاہ ولی مفرد در رکاب مولانا رود آخر بنا بینائے چگونہ اقتدا کنید باز میگوئی کہ اولیا را
نشانہا باشد تو کہ اولیا را نشان بدانی آدمی چون عاجز شود یا ازان عجز روشنائی پیدا شود
باتاریکی زیرا کہ ابلیس از عجز تاریک شد و ملائکہ از عجز روشن شد معجزہ ہمین کند آیات حق
ہمچنین باشد چون عاجزی شوند بسجود در آیند همچنانکہ مگر در بندگی مولانا یاری چند گفتہ باشند
کہ حضرت مولانا قدس سرہ العزیز از دنیا فارغ ست اما مولانا شمس الدین تبریزی فارغ
نیست از دنیا حضرت مولانا فرمود کہ این از انست کہ شما مولانا شمس الدین را دوست نمیدارید
کہ اگر دوست دارید شما را طمع نماید و مکروہ نہ بیند ؎ وعین الرضا عن کل عیب کلیلۃ +
سوے عین السخط تبدی المساویا + جبلت الشیء یعنی ولیعم یعنی عن عیوب المحبوب
ہمین کہ عیبے بدان گرفت بدانکہ محبت کم شد نمی بینی کہ مادر مشفق از احداث فرزند محبوب خود
ہیچ نمی رنجد و نمی گریزد و بجان و دل مشتری اوست بلکہ آن دیگر از خر لنگ خود ننگ نمیدارد
اگر لکد زند و کراہیت کند همچنان حضرت مولانا شمس الدین تبریزی فرمود کہ امروز غواص
دریای معنی مولانا ست و بازار گانان من شمس تبریزم خلد اللہ برکتہ گوہر میان ماست من حدیث
گوہر میگویم تو از سر پلے برنمی خیزی طریق خدا نیست البتہ راہ باقی ست البتہ گذشتن است
بر پل جاہدوا بامواللھم وانفسھم اول اثیار مال ست بعد ازان کار با بسیار ست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اول ممر برآقسرا ست یعنی اول دریافتن مرد خدا ست وآنگاه حصول وصول خدا ست

حکایت همچنان از کبار اصحاب منقولست، که دران ایام که حضرت مولانا شمس الدین تبریزی اعلی الله کلمته تشریف داده بود در میان اکابر شهر قونیه غلغله عظیم در افتاد که عجبا خدا ست شمس الدین تبریزی ولی ست یا نبی ست، و هر که چیزے میگفت، و آرزوی صحبت او میکردند تا مگر در یابند ش او پیوسته از مجامع و محافل و غلبه خلقان گریزان می بود و اوقات که در عجبها یافت میشد در میان سخنان او سخن میگفتند **همچنان** روزے مولانا شمس الدین فرمود که آنکه در میان سخن ما سخن در آرد همچون شرف لهادری و آن در آب تیره فرو رفتن ست چنانکه بخواب بدید که باب تیره بزرگ فرو میرود دو انگشت بزنهارے جنبانند که ای مولانا شمس الدین دستم گیر آتش بندند باز بحضور من سخن آغاز کرد و فرق میان معجزهٔ انبیا و کرامت اولیا شرح میکرد که انبیا هر وقت که خواهند معجزه بنمایند گفتند اولیا از کجا تواز کجا آغاز کرد که بعضے رافضیان مستمر و بعضے را نامستمر بعضے رافضیان باختیار بعضے را بی اختیار گفتم تصورے کرده ولی را و حال او را بخیال خود چون رد بگردانیم از سخن او از بهر مصلحت او گوید که با من حسد دارد وکین دارد من خویشی دارم که جهودان را دعا کنم گویم خدایش هدایت دهاد که مراد شنام میدهد دعا میگویم که خدایا او را از دشنام دادن خوشتر و بهترین کارش بده تا عوض این تسبیح و تهلیلے و مشغول عالم حق گردد ایشان کجا افتادن بمن که دلیست یا ولی نیست تراچه اگر ولی هستم یا نیستم خبانکه گفتند جوی را که آن سو بنگر که خوانها می برند گفت مرا چه تعلق بخانهٔ شما میبرند گفت شما را چه ازین سبب از صحبت خلق پرهیز میکنم تا از سر تقلید در کشوکش نیفتند

وهمچنان منقولست که یکی در حضرت مولانا شمس الدین تبریزی بحضرت مولانا گفت که من ترا دوست میدارم و دیگران را از بهر تو دوست دارم و شر ایشان را استشفا می آورم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ے احب لمحبتها سودان حتی ٭ احب لحبها سواد الکلب ٭ مولانا جواب فرمود که اگر
غیر مولانا شمس الدین تبریزی را میگوئی خطاست ٭ اگر مرا بهر او دوست داری فاضلتر
باشد و مرا خوشتر آید از انکه او را بهر من دوست داری و آنچه میگوئی که غیر محبوب را بتبعیت
محبوب دوست دارند و آنهم وقتی روا باشد که محبوب راضی باشد بتبع داشتن آن غیر را آن شخص
هیچ نگفت سری نهاد و برخاست **همچنان** حضرت مولانا در مجمعی معرفت می فرمود و گفت
حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است که انت ذهابك و ذهبك و مذهبك
و در حدیث دیگر گفته من کثر سواد ملك اهره و آن سنت چونست و چانست و برجاست
آری بنده باشد که جز آنها گوید مولانا شمس الدین تبریزی را اعلی الله ذکره مسلم باشد که گوید
من اظهر سواد ملك اهره الا آن بنده گوید **همچنان** منقولست که روزی مولانا
شمس الدین در حضور اصحاب حضور فرمود که امشب خواب دیدم که با مولانا میگفتم کل شیء
هالك الا وجهه باقی دیار دوستانست و آن دوست توئی ے یاد دین دوست با
خیالش ٭ باقی همه چیزها خیال است ٭ اهل دنیا اند و اهل آخرت و اهل حق شبلی اهل آخرت
است و مولانا اهل حق و آنچه مراست از حضرت مولانا مراد سه کس دیگر را بس است همانا که مقربان
حضرت از سر نیاز از سران سه کس باز پرسیدند فرمود که شیخ صلاح الدین قدس الله
سره العزیز و شیخ حسام الدین قدس الله سره و مولانا بهاء الدین من رضوان الله علیهم
اجمعین و من تابعهم الی یوم الدین امین بحق نبیه الامین **حکایت** همچنان شیخ
نور الدین بدر کمال خرساق رحمة الله علیه که از معتبران اعیان بود روایت چنان کرد که
در اول حال مرید شیخ صدر الدین شده بودم و ذکر شنیده و بخدمت آن بزرگ تردد
مے نمودم و سنت شیخ چنان بود که بعد از نماز جمعه تمام علما و فقرا و امرا بر موجب

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فانتشروا فی الارض وابتغوا من فضل الله در زاویه جمع آمدند ے وخدمت شیخ مسلم
میگفت تا در کشف آن سخنها گویند وبحثها میکردند وغلبه عظیم میشد وشیخ اصلا نمی گفت
عاقبت سخنی میگفت تا بحث منقطع میشد روزے در خدمت شیخ اکابر بسیار نشسته
بودند از ناگاه از دور حضرت مولانا پیدا شد شیخ برخاست وبا جمیع اکابر باستقبال مولانا
آمد همانا که بر کنار صفه نشست شیخ بسیار تکلف کرد که البته بر سر سجاده نشیند فرمود
که نشاید بخدا چه جواب گویم شیخ گفت تا در نیمه سجاده نشیند حضرت مولانا نشیند و در نیمه دیگر
من بنده گفت نتوانم بحق جواب آن گفتن شیخ گفت سجاده که بمجلس خداوندگار کار زاید
بمانیز نمی باید سجاده را در نوردید وبینداخت بعد ازان هر دو نشستند وحضرت مولانا هیچ سخن
نفرمود وصامت گشته چندانی نشست که حاضران مجلس حیران ومکران شدند و
همچنان شیخ را میدیدم که سر در پیش انداخته بینانیش بر زمین می سایید وغرق
عرق گشته بود از ناگاه مولانا الله گفت وبرخاست همانا که وقفکم الله گویان روان شد
وخدمت شیخ ازان مستی سه شبانروز بخود نیامد وبکسی سخن نگفت وتمام اکابر مخلص شده ارادت
آوردند ومن بنده فی الحال به بندگی خداوندگار آمده مرید شدم والحمد لله علی نعمائه
همچنان خدمت نورالدین خرساق رحمة الله علیه حکایت کرد که فرزندم کمال الدین
را سنت میکردم وختنه سور عظیم بود وحضرت مولانا شانزده روز تمام در سور ما بود
وفوج فوج اکابر را سماع بود وجماعتی می آمدند وجماعتی میرفتند همانا که حضرت مولانا در
مداومت سماع چندان مستغرق شده بود که دران شانزده شبانروز هرگز طعامی نخورد
وشربت آبی نچشید ونخوابید رفت بعد از رفتن شانزدهم طعامهای نفیس آورده فرمود که
یاران هر رغبت بخورند که مراشتها صادق نیست وچون سفره را برداشتند جلبی امیر عالم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

صاحب گرسی گشته کمال الدین را بگرفت تا ختنه کردند همان شب حضرت مولانا اشارت کرد که
طعام بیاورند همچنان چهار چهار کاسه می آوردند از هر نوع و همه را بخدمت تمام می خورد
قریب پنجاه کاسه طعام را فرو خورد و باز سماع شروع کرد ما را حیرت در حیرت زیاده شد فرمود
که مرد خدا بر مثال عصای موسی است که چندان شتر بار سحر و سحره را فرو برد و اندرو شکمی پیدا نشده
شکم پشین نگشت و یا همچو نور چراغ است که ظلمت خانها را ناچیز میگرداند و همچنان در شکم مبارکش
از طعمهٔ زره تفاوت نکرده بود و همین بود که بود و این از جمله کرامات عجیب است ؎ لقمه
تکه هست کامل را حلال ✣ تو نه کامل مخور میباش لال ✣ هر که در وی لقمه شد نور جلال ✣
هر چه خواهد تا خورد او را حلال ✣ **حکایت** فخر جویندگان نمک گویندگان شرف الدین
عثمان گوینده که ندیم قدیم بود چنان روایت کرد که روزی در باغ کرا خاتون که ولیه
زمان بود سه شبانروزی حضرت مولانا سماع کرد و در تواجد مشغول بود همانا که سه حوق
گوینده از گفتن و ناختن عاجز و مسکین گشته بودند در میان سماع بگوش یکی قوال گفتم که
سه شب هست که بخانه نرفتیم عجبا حال ایشان چون شده باشد همانا که حضرت مولانا هست
از زیر دامن بیرون کرده پشتی سیم تو مضروب و مسکوک در دف ما چنان ریخت که دف دریده
بزمین ریخته شد جمع کرده شمردیم هزار و هفتصد درم بود سلطانی و ما ازان قدرت بی قوت
گشته حیران مانده بودیم که علی الصباح حضرت مولانا در میان باغ روانه شد و من بنده
در پی خداوندگار میرفتم تا به بینم که کجا میرود بر بر درختی که میرسید سلامی میکرد و همه درختان
در سجده میرفتند و مرا از سر و النجم و الفجر یسجدان حکمتی است فرمود همانا که فریاد برآوردم
و شور ها میکردم تا با ستین مبارک مرا اشارت کرد که گمو اندان بیست شبانه روز بیخود و بی زبان
افتاده بودم مگر یاران مرا طلبیده اشارت کرده است که عثمان با سکران گشته و فلان جای

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خفته است بصد هزار نیاز و ادب پیش خداوندگار آمده نهادم و استغفار کردم و هرگز در همه
عمر خود بینوا نگشتم و غمناک نشدم همچنان خدمت خواجه شرف الدین سمرقندی که
از بطانه خانه مولانا می بزرگ بود و لالای فرزندان ایشان حقا که دختر او مادر حضرت سلطان
ولد و مولانا علاء الدین بود روایت کرد که حضرت مولانا در سن نه سالگی سایر اکابر و علماء
دانشمند جست نکته گوی را در بحث ملزم میکرد و باز تلطف نموده خود را ملزم میکرد و بلطف
تمام سوالها میکرد و جوابها میگفت و هرگز در اثناء بحث کسی را لانسلم نمی گفت ایشان غلبه
میکردند و لانسلم میگفتند و لغزها میزدند میگفتم که شما چرا لانسلم نمی گویید و تن میزنید
چون او در سال بزرگتر است بروی او لانسلم چون گویم بارها میدیدم که قاصد ملزم مے شد تا
بکلی خراب شوند در رعایت اکابر دین مبالغه میفرمود و همچنان صحاب را دائم وصیت میفرمود
که وقتی از یاران نقل مساوی کنند باید که هفتاد بار تاویل کنی بخیر و نیکی اینک اندیشی و چون
بکل از تفسیر و تاویل آن فرمانی تاویل کنی که سر او را او داند فارغ شوی تا بی یار نمانی
و من طلب خبا بلا عیب فقد بقی بلا اخی ؎ یا آینه ست جان را در حزن ✤ در رخ آینه ای جان
دم مزن ✤ همچنان در معرفت فرمود که وجود شیخ کامل بر مثال حمام است چنانکه در وقت
دخول حمام تا از جاها و غیره تجرید نشوی ظاهر اطهارت حاصل نمیشود و از دباغ بدن تنقیه نمیابی
و از جنابت پاک نمیشوی همچنان تا پیش شیخ راستین نیز زهستی و خود پرستی مجرد نشوی بعیش مجدد نرسی
و بطهارت قیامت نرسی و از جنابت باطن که جنابت نفس است طاهر نگردی و این آیت را تفسیر کرد لقد خلقنا
الانسان فی کبد ؎ فی ظلمة و جهل تدرش علیهم من نوره ففی عن اوصاف الانسانیة
فخرج من الکبد الی راحة فلا اقحم العقبة نفسه فلک دقة ان یعتق نفسه من رق
الخلق و من رؤیته ان فک و الله اعلم حکایت همچنان ملکه خاتون بنت سلطان ابو سعید رحمها

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

روزی از خساست حال شوہر خود خواجہ شہاب الدین شکایت کرد کہ در خانۂ خود تنعم ندارد
و با وجود چندان اسباب و اموال کنیزکان و غلامان خود را عورد گرسنہ میدارد فرمود کہ چنین
نمیکند ہمانا کہ سرش میخارد بعد ازان فرمود کہ اگر امساک ممسکان نبودی اکتساب اسباب
دنیاوی کہ جمع شدے و حکایتی فرمود کہ مگر خواجۂ بود منعم و بخیل روزی بمسجد جماعت رفتہ بود
از ناگاہ بخاطرش افتاد کہ مبادا چراغ بے سرپوش ماندہ باشد زود برخاست و بخانہ دوید کنیزک را
بانگ کرد کہ در را کشا اما سر چراغ بپوشان تا بدران بخورد کنیزک گفت در را چرا نکشایم گفت تا
پاشنۂ در سوده نشود کنیزک گفت تو چندین راہ آمدی نعل گفشت سوده نشد گفت معذور دار کہ
پای برہنہ آمدام و کفشم در بغل من است ہمانا کہ ملکہ مبسط گشتہ خندہ زد و فارغ شد ہمچنان شیخ محمود
بخارا رحمۃ اللہ علیہ حکایت کرد کہ روزے درویشے وفات یافتہ بود چون در گورش نہادند
حضرت مولانای ما ہر دو پای مبارک خود را در گور او کردہ ساعتی مراقب شد بعد ازان
نعرہ بزد و تبسم کنان برخاست اصحاب کرام ازان حال سوال کردند فرمود کہ منکر و نکیر
آمدہ بودند تا او را برنجانند مرحمت نمودند ایشان را منع کردم کہ ازان ماست ازان کہ
پیوستہ ہمسایگان سلطان از شر عوانان در امان باشند و سلیم گردند یکی را گفتند کہ
از حضرت مولانا چہ دیدی کہ مرید او شدی گفت ازین پیشتر چہ بینم کہ مرید او نشدند
میکنند و بنام او میخوانند و فلان الدین مولوی میگویند بہتر ازین چہ باشد کہ نام من
بنام او آمیختہ و جان او کشتہ محبت او را می ورزد و از محبان حضرت اوست و ہر
من احب قوما حشر معہم مرا حاصل شدہ و ان از عنایت بے نہایت و جذبۂ اوست
وان الفضل بید اللہ یؤتیہ من یشاء چنانکہ فرمودہ اند ؎ اندازہ معشوق
بود عزت عاشق ✤ ای عاشق بیچارہ ببین تازہ تیری ✤ و ہمچنان نقلست کہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پیوسته حضرت مولانا اصحاب را وصیت میفرمود که در هر حالتے که باشم اگر جماعتی فتوی
آرند و کسے را سوال باشد منع مکنید و البته بمن عرضه دارید تا مرا سوم مدارس حلال باشد و نمیخواهم
که فتوی از ین خاندان تقوی منقطع شود و همچنان در وقت استغراق سماع اصحاب کرام
دوات و قلم حاضر داشتندی تا همچنان مطالعه ناکرده مطلع حال شدی و جواب صواب
ثبت فرمودی اتفاقاً روزے در مسئله مشکل مختلف فیه جواب ثبت کرد و آن فتوی را
بدست شمس الدین هاروني دادند قبول نکرد و انکار نمود و آن فتوی را بخدمت قاضی سراج الدین
برده در بطلان جواب متوی طامات فرو نهادند مگر مولانا امام اختیار الدین دران مجمع حاضر
بوده بحث کنان برخاست و بحضرت مولانا صورت حال را عرضه داشت حضرت مولانا
تبسمی فرموده گفت برو بموالی سلام ما را برسان و بگو تحقیق مسئله ناکرده در ایشان را
طعنه زدن مصلحت نباشد فی الجمله خدمت مولانا شمس الدین را کتابی هست در دو جلد در
شرح فتوی که آنرا در شهر حلب خریده بود بمبلغ چهل درم و مدتی هست که بمطالعه آن کتاب
مشغول نشده هست از کتب خانه طلب کنید و در وسط کتاب در هشتمین سطر نظر کنید تا
مشکل حل شود در حال اختیار الدین رفته احوال را کما کان تقریر کرده تمام علما بر پا
خواسته عذرها خواستند شمس الدین هاروني گفت بلی این دو مجلد کتاب را بمبلغ چهل درم در
حلب خریدم هست و آنچه بمطالعه آن مشغول نگشته ام هم واقع و این کرامات
عظیم هست باقی را اختیار باید کردن قاضی سراج الدین فرمود تا کتاب را [illegible]
مولانا شمس الدین هاروني رفته آن کتاب را بیاورد و بر مقتضای اشارت که کرده بود ورق
ورق شمرده در همان صفحه بود که فرموده بود حل اشکال کرده حاضران آن مجلس از نور ولایت
و احاطت اسرار او تا غایت در شگفت ماندند و بر قوت مکاشفه و حسن کرامات و ملاطفه او

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

انصافها دادند و عاجز و مستغفر گشتند همچنان خدمت مولانا شمس الدین ماردینی نقل کرد که
شبی حضرت رسول صلی الله علیه وسلم را بخواب دیدم در جایی نشسته بود چون پیش رفتم
و بحضرتش سلام کردم روی مبارک را از من گردانید و از جانب دیگر رفتم همچنان گردانید
گریان گشته گفتم یا رسول الله چندین سال امید عاطفت و عنایت حضرت تو بجها بردم
و تحیلها کردم و در تحقیق اخبار و آثار اجتهاد نمودم و در حل مشکلات دینی سعیها کردم عجبا
موجب حرمان این بیچاره چیست و سبب آن چه باشد حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمود که آن همه راست است اما اخوان مرا بنظر انکار مینگری و این مرا خوش نمی آید و این
حرکت ورای همه گناهان است و جرم عظیم و خیانت شنیع ○ ای اولیای حق را از حق جدا
شمرده ☆ گر ظن نیک داری در اولیا چه باشد ☆ علی الخصوص حضرت مولانا که فرزند و جان
من است فرمود که چون از خواب بیدار شدم استغفار نموده ازان حال توبه کردم و هنوز بشرف
ارادت مولانا مشرف نگشته بودم که این نوع کرامات مشاهده میکردم عاقبة الامر مطاوعت
نموده از مخلصان حضرت او شدم همچنان هم از خدمت مذکور منقول است که در میان آیه
دین تقریر کرد که روزی در مدرسه حضرت مولانا اجتماع عظیم نموده تمام امرا و اکابر حاضر و جماعی
گرم میرفت و مدرسه مانند دران حوالی بود و استماع آن حالها و ذوقها مرا شیفته گردانیده برخاستم
و مختصر جامه پوشیدم از میان ازدحام خلق گذشته بمدرسه در آمدم و در گوشه در پس مردم
بلاوت سوره سجده مشغول گشتم همانا که چون بآیت سجده رسیدم حضرت مولانا در حال سجده
گردگفتم که شاید اتفاقی باشد سوره دیگر خواندم الی آخر السجدات همچنان سجده دیگر دیگر تا یقین شد
که نظر مبارکشان بر لوح محفوظ است و لوح محفوظ باطن خاطر ایشان و اشارت
ما کذب الفؤاد ما رای عبارت ازین است درین تفکر و تحیر بودم که گریبان مرا گرفته

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

کشان کشان پیش کشیده فرمود که این سجدهٔ اهل عبادات است سعادات است بعد ازین دانشمندی
را جان و نیش مندی را پیش گیر و ازین پیشتر امتحان کردن مردان را حرام است و من در انحالت
بیخود گشته چون بهوش آمدم جامهارا چاک زده با خود گفتم ای شمسِ محجوب از انوار چنین آفتاب
معانی تا کی در پردهٔ حجاب خواهی بودن چه بارها برهان و حجت دیدهٔ کمرکه نادیدهٔ عالم را
نادیده می آوری گریان گریان آهسته بیرون آمدم و بخانه رفتم و تمام طلبه و غلبه خود را برگرفتم
و شبانگاه بخانهٔ مولانا شدم چون نزدیک رسیدم بمدرسه دیدم که مولانا شیخ محمد خادم
در را کشوده استقبال کرد گفتم احوال چونست گفت حضرت مولانا فرمود جمعی آشنایان
می آیند در را بکشاد استقبال کن چون درآمدم در پایان جا ایستاده استغفار کردم
پیش رفته بصد هزار لابه و شفاعت یاران گفند پاس مبارک خود را مولانا بمن داد بوسیدم
و بر روی خود مالیدم و مرید مخلص شدم همانا که فرجی مبارک خود را بمن پوشانیده و حال
فرجی و فرجی در جانمن سماری شده فرجی یافتم و استغراق حضرتش بغایتی بود که اگر ناگهان
کفش او در گل ماندی همان جا پای برهنه روانه شدی و اگر جمع فقرا دریوزه کردندی فرجی از
دوش باد ستار از سر و پیراهن از تن دیا کفش از پای برآورده بدیشان دادی و رفتی
همچنان در نقلست که خدمت صدر عالی مولانا مجدالدین آتابک داماد معین الدین پروانه
رحمة الله علیه روزی از حضرت مولانا التماس نمود که در مدرسهٔ ایشان خلوتی بدو
اجازت فرموده در خلوت شد در حجرهٔ مدرسه بعد از چند روز جوعش غلبه کرد طاقتش نماند
چه بالتنعم و فراغت آموخته بود و او را پاسبانی بود که بدرد و محرم او بود ضرورت جوع را درمیان
نهاده اتفاق کردند و شبی از حجره بیرون آمده بخانه دوستی رفتند و صفت جوع را بدو جوع
کردند آن عزیز جهت ایشان لبنا سمن و برنجی معتصفر مطعل مهیا کرد بعد تناول طعام باز

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بمقام خود آمدند و فرو گشیدند علی الصباح حضرت مولانا بر عادت خویش آمده انگشت مبارک
بر در حجره نهاده بوی کرد بعد ازان گفت عجب حالیست که ازین حجره بوی لبط و دانه برما
مے آید نه بوی ریاضت همانا که خود را تسلیم شیخ سلیم باید کردن تا شیخ در همه حال غصه
او را میخورد و بمقصودش میرساند هر دو یاران از حجره بیرون آمده در پای مولانا افتادند
استغفار کردند و گفتن با وجود چنین دُرّ یتیمی و محیط رحمتے خود را در کنج خلوتی قدید کردن
از بے سعادتی خواهد بود همچنان منقولست که یاران فخر الدین سیواسی رحمة الله علیه
که اکابر اصحاب بود مگر او را تپ محرقه مهلکه لازمه شده بود و مدتی صاحب فراش بود و تمام اطبا
از معالجهٔ آن عاجز گشته همانا که حضرت مولانا بعیادت او تشریف فرمود اشارت کرد تا
پیرزنها حاضر کردند و در سر کوب کوفته فرمود تا بخورند او هم چون اطبا را این قضیه معالجه
معلوم کردند بکلی از صحت او نومید گشتند بعنایت حق و همت مردان همان شب عرق کرد
روی بصحت نهاده اطبا گفتند این معالجه دست قدرت مولاناست نه فایده طب
قانون حکمت ست همچنان روزے گرامی جلبی حسام الدین رحمة الله علیه از کثرت
غلبهٔ خواب بحضرت مولانا شکایت کرد فرمود تا شیره خشخاش را بیرون آورده بخورد
همانا که خوابش بکلی زائل گشته از بسیار بے خوابی دماغش بخلل آمده باز بحضرت مولانا
رجوع کرده دست مبارک بر سر او مالیده از ان مرض صحت یافت تا معلوم و مفهوم عالمیان
گردد که رجال الله را آن قوت و آن قدرت چنان ملک ایمن ایشان شده ست که هر چه
سبب رنج و عنا باشد آنرا موجب صحت و شفا گردانند و جهل و علم را عرفان و اعدا را
اخوان کنند چنانکه گفت ؎ چون قبول حق بود آن مرد راست ÷ دست او در
کارها دست خداست ÷ اولیا را هست قدرت از الٰه ÷ تیر جسته باز گرداند ز راه ÷

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان منقولست که روزے حضرت مولانا بر بالای بام مدرسهٔ خود سیر میفرمود و
حقایق میگفت از میانِ اصحاب یکے آهے سوزان از جگر گرم برکشید مگر بزرگے از کبار
شهر سواره از راه میگذشت مگر گفته باشد که علت حضرت مولانا از سر غیرت فرمود
بله تا به بینم علت کرا واقع میشود بحکم آلهی او را علتی حاصل شد که اکابر طبیبان از تشخیص
عرو ماندند بعد از مدتے سبب علت را دانسته بصدقِ تمام برخاست و بخدمت شتافت
و بانابت و استغفار اعتذار بسیار مشغول شد و چون توبه او باجابت مقرون گشت
عرض آن مرض از وے زائل گشت ارادتِ کلی آورده مرید شد همچنان منقولست
که امیر محمد شکوچی که مرید خاص سلطان ولد بود چنان نقل کرد که خدمت شاهزاده جهان
کیفاتو خان بعد از نقل حضرت مولانا چون باقرار سید ایلچی معتبر بطلب اُمرا و اتراک قونیه
فرستاد تا مطاوعت نموده استقبال کنند مگر چندے از اُمرا از سستیِ ایلچی او را
بقتل آوردند چون این خبر بسمع بادشاه رسید غضبِ عظیم کرده در لقی شد که تمام
عساکر بقونیه روند و شهر را حصار کرده خلق او را بقتل آورند و نهب و غارت
مشغول شوند دران فرصت هیچ یکے از نواب و اُمرا دفع آن غضب نتوانستند کردن
تا آنکه مجموع اهل قونیه ازان خبردار منزعج خاطر شدند و در استخلاص خود هیچ چاره
ندیدند جز پناه حضرت تربهٔ مقدس باتفاق تمام بحضرت تربه آمدند زاری و تضرع کردن
چون کیفاتو خان با لشکر عظیم دران حوالی رسید شب حضرت مولانا را در خواب دید
بهیبتِ عظیم از قبهٔ خود بیرون مے آید و بهیچ دستار مبارک خود اگشوده کرده با دوی تهدا
حلقه مے کند بعد ازان به شدے تمام بسر وقت کیفاتو خان مے آید و انگشت بر حلقش
مے نهد او را خفه میکند و او فریاد کنان امان میخواهد میفرماید که اے ترک چنین ترک این فکر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

و این حرکت بکن و بسوی ترکان خود برو والا جان بسلامت نبری در حال که بیدار شد
امرا و مقربان خود را خوانده چون بخدمتش رفتیم او را بغایت خایف و لرزان دگریان
یافتیم سوال ناکرده صورت خواب را باز گفت تمام نوآبان و مقربان بیک زبان گفتند که
این را اندیشه کرده بودیم که این شهسوار که این شهر و این اقالیم ازان حضرت اوست
و هر که قصد این دیار میکند از نسل او دیار نمی ماند و هلاک میشود اما از خوف بادشاه مجال
مقال نبود باز یرلغ شد که لشکر باز گردد چون روز شد بنفس خود بجمع امرا بزیارت تربه
مقدس مشرف گشته من بنده هنوز تربه را ندیده بودم حضرت سلطان ولد را حاضر
کرده مرید شدم و قربانها کرد و صدقات بمجاوران حضرت و ائمه دین ارزانی داشت
و گناه شهریان را بخشیده بخوشدلی عودت نمود اهالی شهر شادیها کردند و بمکافات
بمجاوران از هر نوع پیشکش کردند و مرا عشق قدیم و محبت یکی در هزار شد تا مرید سلطان
ولد شدم همچنان شکرانه آن رحمت حسبه لله تربه را بحال عمارت آوردم همچنان
در تفلست که حضرت مولانا در اوایل جوانی در میان وعظ بر سر منبر مگر حکایت خضر و موسی
علیهما السلام تقریر همی کردند و یاد ربانی مفخر الابرار شمس الدین عطار در گوشه مسجد بحضور
تمام نشسته بود در اثنای آن بیان شخصی را دید که بصورت عجب در گوشه دیگر نشسته سر
سر بجنبانید و میگفت که راست میگوئی و نیکو نقل میکنی گویا ثالث تو بوده این درویش
چون این کلمه را بشنیدند دانست که حضرت خضر است علیه السلام دست در دامنش زد
تا ازو استعانت طلبد خضر فرمود که همه ما استمداد ازو می طلبیم و تمام ابدال و اوتاد و افراد
و کمل و اقطاب را سلطان اوست دامن او بگیر و ازو طلب کن هر چه مبطلبی ازو حاصل
است از ناگاه دامن از دست او در چید و غائب شد شمس الدین عطار گفت چون بدستبوس

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت مولانا رسیدم فرمود که خضر نبی و عزیزان دیگر از عاشقان ما ست در حال
بنهادم و مرید شدم **حکایت** کرام اصحاب چنان حکایت کردند که شبے
شیخ الاسلام صدر الملة والدین رضی اللہ عنہ صورت حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم
را در خواب دید که در خانقاہ آمدہ بر صدر صفہ نشست و اصحاب عظام و اولیای کرام
بر یمین و یسارش صف کشیدہ بودند ناگاہ حضرت مولانا حاضر شد مصطفے صلی اللہ
علیہ وسلم در بارۂ آن بزرگ از حد بیرون عنایت فرمودہ روی بصدیق اکبر رضی اللہ عنہ کرد
که یا ابا بکر مقبل فرزندے داری که چشم ما همه بدو روشن ست و فخر ما بدوست او فرزند
جان من ست در موضع معین بطرف راستش اشارت فرمود که بنشیند و حضرت مولانا
حقائق و معانی میفرمود رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تحسینها میکرد و تمام حاضران ذوقها
میکردند علی الصباح حضرت مولانا بخانقاہ شیخ رفته شیخ پیش دویده و اکرام عظیم کرده
و بر سجادۂ خود تکلیف میکرد همانا که حضرت مولانا آنجا نشست که شب حضرت رسول
صلے اللہ علیہ وسلم اشارت فرموده بود بعد ازان فرمود که چون حضرت سلطان ما
این جای را تعین کرده بر موجب امر او بین جا فرو کشیم دیگر نگفت چون حضرت مولانا
از حضرت شیخ رخصت خاسته برون آمد شیخ اصحاب صفہ را وصیت فرمود که الله الله
پیش این مرد خدا دلها را جمع دارید و از خطرات فاسده احتراز کنید که بر دل ما خطرے
درون مشرف ست و با دشاه بزرگوار ست و صورت خواب بطریق اتم با کا[illegible]
واز عظمت مولانا همه را اعلام کرد و شیخ را ارادت یکے در صد [illegible]
که ملکه سعیده کوماج خاتون که منکوحه سلطان رکن الدین بود و مرید حضرت مولانا د[illegible]
کرد که روزے در سرای قدیم با عیال خود با جمع خواتین خود نشسته بودیم ناگاه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت مولانا از در درآمد فرمود که زود ازین خانه بیرون آیند در حال پای برهنه بیرون دویدم
چون تمام قوم بیرون آمدند طاق صفه فرو نشست در پای مبارک مولانا افتاده صدقات
بارباب حاجات ایثار کردم و هفت هزار درم سلطان بشکرانه آن بر اصحاب فرستادم
همچنان منقولست که حضرت مولانا پیوسته هلیله زرد در دهان مبارک می داشت
جمعی از مقربان تا دلیلها می کردند از حضرت سلطان الخلفا جلبی حسام الدین قدس سره
ازان سر سوال کرد فرمود که ریاضت حضرت مولانا تا بحدیست که نمی خواهد که آب شیرین در
دهان و در حلق او درآید بلکه میخواهد که تا بدان عفوصت آمیخته و تلخ باشد تا حظ نفس نشود
این دال است بر کمال ریاضت او همچنان منقولست که روزی با جمیع اصحاب بعیادت
جلبی حسام الدین میرفت در میان محله سگی برابر آمد کسی خواست که او را بر نجاند فرمود
که سگ کوی جلبی را نشاید زدن ۵ ای که شیران مر سگانش را غلام ✤ گفت امکان
نیست خامش و السلام ✤ آن سگی را که بود در کوی او ✤ من بشیران کے دهم یک موی او
همچنان نقلست که پیوسته کرا خاتون میفرمود که سالها در تمنای آن بودم که بحضرت
مولانا متابعت کنم و در پی او نماز بگذارم و آن سعادت مرا مساعدت نمی نمود و آن
دولت دست نمیداد روزی از اوائل صبح حضرت مولانا را مستی و استغراق عظیم غلبه کرده
بود چنانکه از اول روز تا وقت عشا بر سر بام مدرسه آمد و شد میکرد و وعدها می نمود
بهیچ آفریده التفات نمی کرد ناگاه در اثنای سیر یکبار بام مدرسه رفته پا بر هوا نهاد
و غائب شد و این ضعیف از پی او آن حالت بخود گشته تا وقت صبح مانده بودم ناگاه
سحرگاهی بر سر وقت من آمد و اشارت فرمود که وقت نماز است بیا نماز بگذاریم از دستار
مبارک دو عقده را کشاده و سجاده کرده و عقد نیت فرض کرده اقتدا کردم بعد از اتمام نماز

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

برخاستم تا کفش مولانا راست کنم پُر از ریگ حجاز دیدم حضرت مولانا فرمود که چون بران مطلع گشتی مبادا که اینمعنی را بکسی نقل کنی تا حضرت او در قید حیات بود هرگز بکسی نگفتم و آن ریگ را بسودم و تو تیا وار بچشم هر که بسودم خوش شد و در شربت هر رنجوریکه کردم شفا یافت

حکایت همچنان حکیم جهان افلاطون زمان اکمل الدین طبیب رحمه الله علیه روایت کرد که خدمت سلطان رکن الدین سعید از من التماس ترکیب تریاق فاروقی کرده تمام ادویه را ترتیب کرده در خلوت خانه خود بتعجیین آن مشغول گشته بودم تا حدی که خدمتگاران خانه نیز حاضر نبودند و مخارج و مداخل خلوت را بسته بودم چون باتمام رسید از ناگاه حضرت مولانا از گوشهٔ تابدان خانه ظاهر شد از غایت حیرت بخود گشته سر نهادم و تاس زرین تریاق عرضه داشتم اصلا التفات ننمود گفت ای خواجه کمال الدین اژدهائی که درون ما را نیش زده است اگر بحر محیط تریاق گردد علاج آن نتواند کرد و در حال باز غایب شد و گویند

این حکایت هم از علاء الدین آزربیجانی **همچنان** در نقل ست که یک نوبت حضرت مولانا بآبگرم رفته بود و اصحاب پیشتر رفته حمام را شسته بودند و مردم را بیرون راندند و باستقبال مولانا رفتند تا آمدن ایشان تمام محرومان و رنجوران و مبتلایان پرشده بودند مگر اصحاب ایشان را میرنجانیدند و از سراب دور میکردند بانگ بر اصحاب زدو جا مها بیرون کرده در آمد و نزدیک ایشان رفته ازان آبها بر خود میریخت کافه حاضران ازان خلق عظیم [illegible] او حیران ماندند مکرم الادبا امیر بدر الدین عجمی آنجا بگاه بود حاضر از سر ذوق [illegible]

از خدا آمده آیت رحمت بر خلق + خود کدام آیت حسن است که در شان تو نیست

همچنان منقولست که روزی معین الدین پروانه ترتیب جمعیتی کرده اکابر را دعوت کرده بود و جمله گان حاضر گشته آخر الامر حضرت مولانا را حاضر کردند چون سماع به آنرا آمد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اکابر به تناول طعام مشغول شدند حضرت مولانا از شیخ محمد خادم ابریق خواسته به متوضا رفت
امیر پروانه سه هزار درم به شیخ محمد خادم شکرانه داده ابریق را بستد و بحضرت مولانا رساند
همانا که دعا ها کرده بقدمگاه قدم نهاده و امیر پروانه تا درگاه منتظر ایستاده بود بعد از ساعتے
جماعتے از خدمتگاران پروانه در آمدند و دستبوس امیر کرده از دور ایستادند که امیر در انتظار
چیست گفتند منتظر حضرت مولانا ست که از متوضا مولانا بیرون آید گفتند ما از راه مسجد
حرام می آمدیم حضرت مولانا بتعجیل میرفت پروانه حیران شد شیخ محمد خادم گفت در اداین خبر را
تحقیق کن چون بمتوضا در آمد غیر ازان ابریق آب پر کسی نبود پروانه سجده ها کرده اعتقاد او
مضاعف شد و حضرت مولانا چهل روز تمام بخلق رو ننمود همچنان منقولست که یک نوبت
سلطان رکن الدین سعید غفر الله را که در سرائے خویش دعوت بس عظیم کرده بود تمام شیخ
و شیوخ و اکابر حاضر بودند چنانکه قاضی سراج الدین در مسند صدر بود و شیخ صدر الدین
در مسندے دیگر و سید شرف الدین در پهلوی تخت سلطان و مجموع اکابر زیر و بالا پر گشته
از ناگاه حضرت مولانا با صحاب در آمد و در میان سرا نشست در گرد حوض اصحاب چنانکه
سلطان و پروانه مبالغه کردن بالا نگذشت شیخ صدر الدین گفت و من الماء کل شیئ حی
حضرت مولانا فرمود بل من الله کل شیئ حی مجموع اکابر فرود آمدند همانجا سماع عظیم بود همچنان
در خانه پروانه سماع عظیم بود حضرت مولانا شور های بسیار فرمود مگر سید شرف الدین
با پروانه بگوشه رفته بمساوی مشغول شدند و از سر ضرورت می شنیدند فی الحال حضرت مولانا
سر آغاز کرد این غزل را فرمود ؎ ز بیان که گفت دشمن بدرون دل شنیدم ✤ منِ بے تصور
را که بگردهٔ شنیدم ✤ سگِ او گزیدیم نبود بس جفایم ✤ نگزم چو سگ من او را لب خویش را گزیدم
چو برازهای مردان نرسیده ام چو مردان ✤ چه بدین تفاخر آرم که بساز او رسیدم ✤ در حال

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پروانه سر نهاد و استغفار کرد و دیگر سید را روی نداد **همچنان** نقلست که از عثمان گویند که او گفت
نوعروسی کرده بودم افلاس بر احوال من راه یافته بود و ضرورت بغایت رسیده دلداری
عروس نو از جمله واجبات است حضرت مولانا را معلوم شده برخاست و در حرم خود در آمد و از
خدمت کرا خاتون شش دینار مصری بوام حاصل کرده باز بیرون آمد و نشست و بعد از زمانی
در اثنای سخن فرمود که عثمان پیش ازین خوش سنتی داشتی که دمبدم با ما مصافحه می کردی
مدتی است که ترک آن کرده سبب چیست زود برخاستم تا دستبوس کنم دینارها پنهان در
دستم نهاد و فرمود که این سنت را چون فرض نماز محافظت کن شاد شدم و مدتی آن
وجه را خرج میکردم همچنان دیگرباره مفلس شدم و هیچ ندانستم پیش مولانا آمدم که وقت آن شد
که سنت دستبوس بجای آورم حضرت مولانا تبسم فرمود گفت سهل است خاطر خوش دار که امروز
تو لقمه چرب خواهد رسیدن آنروز تا بشب ملازم آستانه بودم اصلا اثری ظاهر نشد حیرتی
بر من مستولی گشت که اشارت آنحضرت چون واقع نشد چون شب هنگام شد اندک باران
باریدن گرفت یاران یک یک میرفتند گفتم پیش تر از انکه تاریک و گل شود راه خانه گیرم چون
از در مدرسه بیرون آمدم دیدم که سیلاب عظیم میگذرد همانا که بواسطه خاک و خاشاک محاله بند آب
گرفته بود و نمیرفت بپای خود راه آب کشودم تا روان شود ناگاه گوشه ریسمانی در پایم افتاد
و پیچیده شد چون پای را بیرون کشیدم دیدم که همیان پر سیم سلطانی در آنجا افتاده
است در بغل کرده روانه شدم و در خانه شمردم صد و هفتاد و دو درهم بود و بعضی را بدرویشان دادم
و بعضی بالا بد صرف کردم روز دوم همچنان ترش گشته بحضرت مولانا رفتم یعنی که فتوحی حاصل
نشد اشارت فرمود که عثمان چرا روترش گشته زیرا که بخانه بردی و دوم از افلاس میزنی بخند
تا شکایت نکنی و بشکرانها شکر گوی فی الحال سر نهادم و توبه کردم **همچنان** نقلست که

که شخصی از مریدان حضرت مولانا صاحب فراش بود و در وقت نقل وصیت کرد که میخواهم که حضرت
مولانا تا سه روز رحمت فرموده نزد گور من تردد نماید بعد از وفات مذکور یک روز تمام بر سر گور
نشست جمعی از فرزندان متوفی پدر خود را در خواب دیدند که جامهای فاخر پوشیده بود و
خرامان خرامان می آمد پرسیدند ما فعل الله بك گفت در حال که مرا در گور نهادند گروهی ملائکه
عذاب حاضر شدند تا مرا ببرند بجهت حرمت دوشت مولانا نزدیک من نمی آمدند ناگاه ملکی
خوبروی از گوشه در آمد و آن ملائکه عذاب را از من دور کرد که خداوند تعالی این شخص را در کار
مولانا کرد و او را بیامرزید و عنایت فرمود **حکایت** یار ربانی بهاء الدین بحری حکایت کرد
که در زمان امارت خود مراعات بود که دهم بزیارت حضرت جلبی حسام الدین میرفتم و با او صحبتها
میداشتم و وقتها هم جلبی بخانه ما می آمد و هنوز بحضرت مولانا وصول نشده بود روزی جلبی بخانه من
تشریف داده بود همان ساعت دیدم که مولانا از نردبان بالا آمد و گفت که امیر بهاء الدین
حضرت جلبی را میخواهی که از دست ما برباید سر نهاده ام که هر دو بنده مخلص از جمله ربودگان حضرت
خداوندگاریم و بفراغت بنشست اندیشیدم که طعامی پیدا کنم فرمود که چیزکی بیارید خواستم که بردم فرمود
بخدمتگار بانگی زن تا بیارد خدمتگار را بردمی گفتم که ما حضر چه داری گفت همی دم طعام خوردیم
و دیگ آب گرم نهاده ام تا کاسه ها را بشوییم مولانا فرمود که آن دیگ را بیاورد صحن دکاسه نخواست
و از دیگ برانجا بدست خود بپرداخت دیدم که قلیه بریخی بود و بغایت خوبی و در لذیذی بنظیر بود
همگان حیران ماندیم که از دیگ خالی چندین طعام از کجاست فرمود که هو من عند الله طعام غیب
است باید خوردن بنده و حضرت جلبی بطعام خوردن مشغول شدیم حضرت مولانا بنماز استاد
آن بود که ترک مال و عقال و عیال دیار کرده بنده و مرید شدم **همچنان** در نقل است که اوقات
که حضرت مولانا بحمام رفتی و خلوت کردی آثار ایشان را یاران به تبرک برگرفتندی مگر بزرگی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

درخلوت حمام نشسته بود درضمیرش گذشت که اگر ازان آثار بدست من افتادی مرید میشدم
فی الحال مولانا فرمود که قدری ازان موبدان عزیز دادند همان لحظه سر نهاد و مرید شد و
خدمات نمود و سماعها داد **همچنان نقل است** که روزے حضرت مولانا در مدرسهٔ خود سیر
میفرمود و خدمت سلطان ولد و جلال الدین فریدون و جماعتی از اصحاب کرام در عقب
حاضر بودند و در سیر حضرت مولانا را ناظر از ناگاه امیر غریب بزیارت مولانا حاضر شده و
نذری که کرده بود یک همیان زر پیش او نهاد و سوگندان عظیم خورد که وجه حلال است تا خداوندگار
قبول فرماید همه را در آستین مولانا ریخت و بیرون آمد چون او غائب همه را بر سر خاک ریخته
روانه شد و برفت اصحاب فرود آمده آن مبلغ را جمع کردند و حضرت سلطان ولد همه را
بیاران بخشید و یاران وجه معاش خود کردند همچنان چون حضرت مولانا از کثرت ازدحام
خلق ملول شدی بحمام رفتی و چون در حمام نیز غلبه کردندی در خزینه حمام درآمدی و در آب گرم
فرو شدی اتفاقا شبانروز در خزینه حمام آرام گرفته روی نمود همانا که مستغرق تجلیات و
بارقات وصال گشته بود بعد از سیوم روز حضرت جلبی حسام الدین تضرع بسیار کرده التماس
نمود که مزاج مبارک لطیف خداوندگار بغایت نحیف شده است اگر هیئت ما ضعیفان شربتی
افطار کند لحظه آرام گیرد چه باشد فرمود که کوه طور با همه وجوه خود تحمل یک تجلی جبال حق نکرد
پاره شد ؎ صادر کامنه والشق الجبل ✣ هل رأیتم من جبل ارقص الجمل
مسکین تن ضعیف نزار من و این سه شبانه روز رهنده بار شعشعهٔ آفتاب جلالی و بواقع انوار
برق تابید چون تاب آورد و تحمل کرد و ازان تاب هرگز رو نتابید و گفت ؎ از لمان قدرت
ابدان رجال ✣ یافت اندر نور بے چون احتمال ✣ آنچه طورش برنتابد ذرهٔ ✣ قدرتش
جاساز از قارورهٔ ✣ گشت مشکات و زجاجه جاے نور ✣ که همی درو زنور آن قاف طور ✣

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چشمشان مشکات دان ونشان زجاج ❁ تافته برعرش وافلاک این سراج

همان ساعت برخاست وسماع شروع کرد گویند هفت شبانه روز بلا انقطاع در سماع بود

محاکمت

همچنان نقل است که جمعی از تجار که از قدیم العهد با جلال الدین فریدون دوستان بودند هر بار بطریق معالجت بخدمتش آمدندی ودلبستگی عظیم نمودندی در روزی از خدمت او التماس کردند که بحضرت ارادت آورند وحساب مال خود را نشسته بذکور دادند تا شکرانه یاران باشد وایشان بکلی از دنیا فارغ گشته درویش شوند وبجد گرفتن که این ارادت ما را بحضرت مولانا عرضه کن تا چه فرماید وآن اموال را برچه نسق بمصرف رسانیده آیند هانا که چون جلبی جلال الدین احوال تجار را بحضرت مولانا کما کان عرضه داشت مولانا از سر ملالت برخاست وابریق ستد وبمبرز در آمد وزمانی مکث فرمود انتظار تجار از حد گذشت بخدمت سراج الدین تبریزی لابها کردند تا حال توقف را دریابد چون بقدمگاه در آمدید که حضرت مولانا در گوشه ایستاده است فرمود که سراج الدین ما از کجا ودنیا از کجا ومارا کی دنیا بوده است وپیغمبر ما را چه دنیا بود واصحاب او دنیا را کی دوست داشتند حقا که بوی این نجاست همه زر بهتر از اسباب تمام دنیا واهل دنیا است لطف کن واز ایشان عذر ما بخواه تا بدست خود بارباب الباب واستحقاق قسمت کنند اگر صادق راه حق اند بی سیم دریا چه ثواب در انجا بیشتر است از انچه ما واصحاب ما در زحمت باشیم واز مجموع آن اسباب خلالی قبول نکرد وآن جماعت همه اموال را بدرویشان بذل کرده سماعها دادند ومرید شدند **حکایت** همچنان از کبار اصحاب منقولست که سلطان رکن الدین از خدمت علاء الدین طبیب آذربیجانی التماس نموده که برای او انواع معاجین ترتیب کند قریب سه هزار عدد سلطانی خرج کرده عجین میکرد مگر فرزند طبیب گفته باشد که تو مردی کریم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نهادی و بخدمت تو امد شد دوستان دایم است واین معجونها التماس خواهند کرد و ناچار
بهر یکی اهی دادن و بسی خواهد تلف شدن تدبیر آنست که ترا در خلوتی کرده از بیرون قفل
نهیم تا معلوم کنند که در خانه کسی نیست همان روز در را محکم کرده یا حرم خود بترکیب معاجین
مشغول شدند از ناگاه دیدند که پرده تا بخانه باز شد و حضرت مولانا بیرون آمد و در کنج خانه
فرو کشید از دیدن این معامله حکیم و خاتونش بیهوش گشتند از هیبت آن حال خشک
شدند بعد از ساعتی خود را جمع کرده برخاست و تمام معجونها را که در تاس زرین کرده
بودند پیش مولانا نهادند که البته حضرت مولانا تناول کند انگشت مبارک بر بالای
آن نهاده گفت در اندرون ما دردیست که اگر معجونهای عالم را بدو دهند یکدم تسکین
نپذیرد و آن وجع مجیع آرام نگیرد هر دو گریان گشته حضرت مولانا خاست بر در اشارت
کرد قفلها وا شد در وا نگشت چنانکه در پی او دویدند آثاری نه دیدند هر دو با خلاص
تمام بنده و عاشق شدند چه پیش ازین حکیم علاء الدین را در حق اولیا اعتقادی نبود
و طعنها میزد از ان صحبت شیفته گشته خاتون خود را برگرفت و بقونیه آمده مرید مخلص شدند
و وقوع این قصه در آذربیجان بود همچنان از کبار اصحاب منقولست که پیوسته
حضرت خضر علیه السلام با حضرت مولانا صحبتها کردی و در مکنوز حقایق غیبی را از حضرت
مولانا پرسیدی و جوابهای لطیف شنیدی روزگار حضرت سلطان ولد دستار خود را
نی بلبت کنار دستار رهبت نمی آمد و باز خراب کرده می پیچید مولانا فرمود که
مسیح دو رشته تکلف مکن در عمامت مباش کن نی خود و جوان یکبار دستار خود را
مکرر پیچید م برادرم خضر علیه السلام از من ترک صحبت اختیار کرد و تشنه از صحبت او
محروم ماندم بعد الیوم حضرت سلطان ولد دیگر دستار خود را نه پیچید اصحاب میپیچیدند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

و بر سر مبارک می نهاد **همچنان** منقولست که در اوان جوانی حضرت مولانا در دمشق در مدرسه مقدمیه برایشه گویند بتحصیل علوم مشغول بود با جماعتی از اهل بصیرت دیدند که خضر دران حجره تردد میکرد و تا غایت آن حجره مزارات احرار است و اغلب عرفاء کمل از اطلاع اسرار ان حضرت غافل و از اهل بودند چه مستوران حق را هر کسی نمی تواند دیدن و دانستن چنانکه در نقلست که شیخ ابوبکر کتابی رحمه الله بزیارت کعبه معظم مشرف شده بود و در زیر ناودان نشسته دید که هر مردی از ارباب نبی شیبه در آمد و با شکوه تمام نزدیک او آمد و سلام کرد و گفت چرا آنجا نروی که مقام ابراهیم هست و آنجا جماعتی نشسته اند و استماع حدیث نبوی میکنند تا تو نیز بشنوی و مستفید شوی که آنجا پیری آمده هست روایات درست و اسانید عالی دارد گفت او هر چه آنجا باستادی میگوید من اینجا از استاد او میشنوم گفت از که می شنوی گفت قلبی من ربی گفت بچه دلیل میگوئی گفت با آن دلیل که تو خضری خضر گفت سبحان الله تا این وقت می پنداشتم که مجموع اولیای حق را میدانم و از من پوشیده نیست بقینم شد که مستوران حق از چشم من نیز مستورند و من ایشانرا نمی شناسم و ایشان مرا می شناسند چنانکه خود فرموده فوق کل ذی علم علیم ☜ و هست بر بالای دست ای فتا + تا به یزدان که الیه المنتهی + **همچنان** حضرت مولانا میفرمود که مولانا شمس الدین تبریزی نیز مخفی بود و در حجر حق مستور ☜ بارها گفته ام که فاش کنم + هر چه اندر زمانه اسرار است + لیک از چشم زخم بیم جفا + بزبانم نهاده مسمار است + **همچنان** از کبار اصحاب منقول است که حضرت مولانا در فصل زمستان شدید شبی در مدرسه خود بنماز تهجد مشغول بود و روی مبارک بر خرش مدرسه نهاده چندانی اشک راندی که مشکها پر شدی چنانکه از برودت هوا محاسن مبارکش یخ گرفته بر خرش چسبیده بود علی الصباح بصیاح تمام آب گرم بردی می ریختند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تاریخ حل شود وچون صورت نماز ظاهرش این بود تا بر اسرار نماز باطن کرا اطلاع افتد مگر
محبان مخلص ازین حال سوال کردند فرمود که از امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه
منقولست اذا حضر وقت الصلوة یتزلزل ویتلون فیقال له مالك یا امیر المومنین
فیقول قد جاء وقت امانة ان عرضها الله تعالی علی السموات والارض والجبال فابین
ان یحملنها واشفقن منها وحملها الانسان فلا ادری احسن اداها حملت ام لا وقال علیه
السلام الصلوة اتصال بالله من حیث لا یعلمه الظاهر چون حال دیگران منوال است
تا دیگران را چه رسد ۞ زبان کوتاه و سخن بسیار ۞ ز صد یکی نگفتم سر
حال را تقریر ۞ قلم کوتاه زبان است بسته بند به بند ۞ چگونه سر دل عاشقان کند
تحریر ۞ همچنان منقولست که گفت روزی از عرفاء زنان جماعتی بزیارت
حضرت مولانا آمده بودند یکی از ایشان از سر این حدیث ان الله تعالی شرابا
اعده الله لیاء به اذا شربوا سکروا واذا سکروا طابوا واذا طابوا طاشوا الی الله
سوال کرد تا آن چه شراب است فرمود که چون حضرت محمد رسول الله صلی الله
علیه وسلم بقرب خاص قاب قوسین او ادنی اختصاص یافت مشرف گشته
بر سر ادراکات حقایق جمال جلال حضرت احدیت را جل جلاله دیده بصیرت
مشاهده فرموده بعد از کشف نهایت سبحانی بتحقیق رسر کنوز نهانی از حضرت
عزت دو جام جهان نمای از نور حاضر آمدیکی پر از شراب خالص و یکی
صافی و باختیار یکی از این دو جام اشارت رسید حضرت رسول الله صلی الله
علیه وسلم فرمود که اخذت اللبن وترکت الخمر لاخیار امتی زیرا که آن عهد
ابتدای احکام قوانین شریعت و استحکام اساس اوامر طریقت بود جسام

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

جهان نمای حقیقت راجهت عارفان و خاصان ملت خویش محافظت فرمود و
از بوی خوش آن شراب سند که بعضی اولیای کمل در اوقات بیخود می شوند
و کشف رازی کنند چنانکه گفت ؎ کدام شربت نوشیده بود ابراهیم +
که مست وار شد از ملک و ملکت بیزار + چه سکر بود که او را در ربود از سبحانی +
که گفت رخ زنا الحق و رفت بر سر دار + باتفاق تحسینها کرده ارادت آوردند +
و همچنان حضرت مولانا در صفت آن چنان شراب خوشگوار چه گفتار بسیار که
فرموده اند و گفته که اگر بر عقل عالمیان ازین مستی چکد جرعه نه دم بماند و نه عالم نه مجنون
و نه خود کامی و همچنان در غزل میفرماید ؎ ساقی جان خوب رو ماه دهد سبو سبو +
تا سر و پای کم کند زاهد مرتضای من + از کف خویش خسته ام و ز خم خویش تشنه ام +
تا همگی خدا شود چاکر و کدخدای من + پرسیدند که وجد چیست فرمود الوجد انزعاج الروح
من احتمال غلبة الشوق همچنان رؤسای اصحاب روایت کردند که روزی حضرت
مولانا مع اصحاب بحمام رفته بودند چون یاران باشارت حضرتش بخدمت همدگر
مشغول شدند برخاست و در خلوتی درآمده از حد بیرون ساکت شده جلبی
جلال الدین فریدون را اصحاب کرام بجد گرفتند تا بر توقف مولانا اطلاع یابد
در خلوت شد از انچه بیند دید که خلوت تا سقف از وجود مبارک مولانا مالامال شده بود لرزه بر عضلات
افتاده چنان بعره بزد که تمام یاران بیهوش شدند و حضرت مولانا آهسته آهسته بیرون آمده سماع کنان بمدرسه
روان شد همچنانکه از خدمت استاد الفضلا مولانا شرف الدین قیصر رحمة الله علیه
منقولست که او گفت که چون خدمت شیخ صدر الدین پیش آمد که بر جنازهٔ مولانا نماز
کند ناگاه شهقه بزد و بیخود شد تا ساعتی بعد ازان نماز کرد و اشک خونین از دیدگان

خود روان کرده روان شد جماعت کبار از کیفیت آن حال سوال کردند گفت چون
پیش آمدم تا بنماز مشغول شوم صفی دیدم از روحانیان ملأ اعلی حاضر آمده بزیارت و
نماز مولانا مشغول شدند و فرشتگان آسمان بجمع کبود پوشیده گریستند همانا که
خدمت شیخ با جمیع اکابر چهل روز تمام بزیارت تربت مبارک او تردد می نمودند هم مولانا
شرف الدین فرمود که خدمت استادم قاضی سراج الدین برابر تربت مولانا استاده
بود و زاری کنان این بیتها می خواند ؎ کاش آن روز که در پای تو شد خار اجل + دست
گیتی بزدی تیغ بلا کم بر سر + تا درین روز جهان بے تو ندیدی چشم + این منم
بر سر خاک تو خاکم بر سر + همچنان اخوان صفا چنان روایت کردند که حضرت
مولانا بالای بام مدرسهٔ خود طواف میکرد اوقات دو تیر برتاب بر روی هوا میرفت
و باز ببام مدرسه می آمد روزی چنان غائب شد که بعد از بیست روز تمام در مسجد
حرام نشان دادند و اصحاب جمع آمده هفته در سماع بود همچنان از کبار احرام
منقولست که یار عزیز امیر جی که از مریدان مخلص بود مگر او را جهت عزیمت مصلحت دمشق
افتاد پیش مولانا آمده استعانت خواسته و طلب استمداد کرده بدمشق روانه شد
چون بشهر دمشق در آمد بر سر کوشکی حضرت مولانا را ایستاده دید که بدست مبارک خود اشارت
میکرد و در حال نعره بزد و بیهوش شد چون بخود آمد هیچ ندید مهمات خود را باتمام رسانیده
چون بقونیه آمد بزیارت مولانا مشرف شد میخواست که حکایت را باز گوید که مولانا
که مردان همچو ماهیان دریای محیط اند از هر جا خواهند سر بیرون کنند سر نهاد و کیفیت
را باصحاب باز گفت همچنان ملک الادبا مولانا صلاح الدین سلطی رحمة الله علیه فرمود
که چون بحضرت مولانا مرید شدم بدیدم که روزی ده دوازده دفعه بخدمت پروانه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وغیره فرستاده مساکین واهل حاجات راهم رواشدی وهیچ یک خطا نکردی
مراد ضمیر گزشت که عجبا روز قیامت نیز این دستگیری خواهد بودن چنانکه فرمود
صالحان اُمتم خود فارغند ٭ از شفاعتهای من روزی گزندٔ ٭ بلک ایشان را شفاعتها
بود ٭ گفت آن چون حکم نافذ میرود ٭ وقتی که شمشیر بران در اندرون غلاف برد
قیاس کن که در وقت بخرید چها کند یاران شادی کنان شکرها کردند همچنان
کمال کرم در موز حلم بغایتی بود که روزی در سماع شده بود و مستغرق دیدار یار
گشته حالتها میکرد ناگاه مستی در سماع در آمده شورها میکرد و خود را بخود و اگذاشت
مولانا میزد یاران و عزیزان او را رنجانیدن فرمود که شراب او خورده است و بدین
شما میکند گفتند ترساست گفت او ترسا ست شما چرا ترسا نیستید سر بنهاده
مستغرق شدند همچنان روزی در میان بازار قونیه میرفت
مگر ترکی پوستین گرفته مراد میکرد که دل کو دل کو بجد میگفت حضرت مولانا فرمود زنان
بچرخ در آمد و دل کو دل کو میگفتند سماع زنان تا بدر سیاه رک آمد همچنان روزی
از حضرتش سوال کردند که بعضی اولیا متکبرند می بینم آن تکبر بکجاست فرمود که در مرد
خدا کبر کبریا می باشد نه کبر ریای و تجبر نفسانی و عجب جاه مردم جانی چنانکه امام جعفر
صادق رضی الله عنه گاه تزکیه نفس خود کردی و خلقان دلوک را استقامت نمودی
پرسیدند ازان تکبر او گفت حاشا من متکبر نیستم ولیکن چون من از نیستی خود
برخاستم کبریائی او مرا مستهلک گردانید و بجای کبر من نشست و این کبر از کبر
اوست و من در میان نیستم ٭ گفت زبان کبر آورد کبرت نیابت راخورد ٭
شو تو ز کبر خود جدا در کبریا آویخته ٭ **نقل** سهت ازبایزید که فرمود قدمی اندر

ہرکہ مراد یدار رقم شقاوت ایمن شد چنانچہ فرمود ؎ رہد زتیر فلک در زمان مرنجش ✤
ہران مرید کہ اورا لعشق پروردم ✤ و در جای دیگر گفت ؎ خود مرید خود نمیرد
کاب حیوان خوردہ اند ✤ وانگہان از دست کی از ساقیان ذوالمنن ✤ وہمچنان
روزی در میان جمع از معجزات انبیا و کرامات خواص اولیا معانی سفر مو گفت
فرق در میان معجزات و کرامات آنست کہ معجزات سنن انبیاست و کرامات آثار انوار
اولیاست معجزات اخراج شی است از عدم و تقلیب اعیان است و کرامات صفت
انوار باطن اولیاست کما قال لبعض اھل المعرفۃ کرامۃ الولی ھو قوۃ فعل و کفایۃ مؤنۃ
یقوم لھم الحق بما ھی ما خرق العادات و معجزۃ النبی اخراج الشئ من العدم الی الوجود و
تقلیب الاعیان کما قال قدس سرہ ؎ قلب اعیان ہست و اکسیر محیط ✤ ابتلاف خرقہ تن
بے محیط ✤ وقال للاولیاء کرامات و للانبیاء معجزات فالمعجزات بالدعوی لانھا حجۃ
والکرامات بغیر دعوی لانھا اجابۃ کدعوۃ ہما نا کہ بعضی کاملان بسبیل طریقت و شاہان
سلسبیل حقیقت از اظہار کرامات بحضرت تمام احتراز و اجتناب واجب دانند بلکہ مشغولی
آنرا عین حجاب انگارند چنانکہ بجنید رضی اللہ عنہ نقل کردند کہ فلان در دریش
بر سر شط بجادہ اندختہ نماز میکرد در ہوای پرد و بوالعجب کرامات میگوید شیخ
فرمود کہ دریغا کہ او ببازیچہ مشغول شدہ ہست و قانع بدان گشتہ و بحال خویش
خرسند آمدہ او را بخواند و باگاہانید و ازان حالت باز آورد و ازان [illegible] با
ایستاد تا معلوم شود کہ مقامات کاملان کجاست ؎ تا کجا آنجا کہ جان را
راہ نیست ✤ جز سنان برق ما للہ نیست ✤ ای برادر بے نہایت رکہ ایست ✤
با ہر انچہ میرسی با للہ ما ایست ✤ وقال قدس سرہ العزیز عقوبۃ الانبیاء جذب الاعلی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وعقوبة الاولیآء اظهار الکرامات وعقوبة المؤمنین التقصیر فی الطاعات

همچنان خدمت ملک الاد با مولانا صلاح الدین ملطی روایت کرد که در شهر عراقلیه
درخانه نورالدین وفادار با جماعت بزرگ وشیوخ کرام همدم بودم هما ما که شیخ مؤیدالدین
جندی با چندی صوفیان که جنیدی بودند از قونیه رسید استقبال کرده بغایت
مکرم ومعزز داشتند بعد از سلام وطعام انواع کلام از شیخ مؤیدالدین سوال کردم
که خدمت شیخ صدرالدین در شان بی نشان مولانا چه میگفت در خلوت چگونه
صفت میکرد گفت والله روزی با خواص یاران در بندگی شیخ نشسته بودیم مثل
شمس الدین ابکی وفخرالدین عراقی وشرف الدین موصلی وشیخ سعید فرغانی ونصیرالدین
قونوی وغیرهم حکایت سیرت وسریرت مولانا بیرون آمد شیخ بصدق تمام وایقان
کلی شورکنان فرمود که اگر بایزید وجنید درین عهد بودند غاشیهٔ این مرد مردانه
را برگرفتندی ومنت برجان خود نهادندی همچنان خوان سالار فقر محمدی صلی الله علیه وسلم
اوست ما بطفیل او ذوق میکنیم وهمگی ذوق وشوق ما از قدم مبارک اوست تمام درد
انصاف داده بیان عیان شیخ آفرین کردند بعد ازان گفت مؤیدالدین من بیچاره
نیز از جمله نیازمندان حضرت آن سلطانم دراین بیت گفت ؎ لوکان فینا
للالوهیة صورة موانت لاکنی ولا تتخ ؎ همچنان منقول است که مگر راهبی دانا
در بلاد قسطنطنیه آوازهٔ علم وحلم مولانا شنیده بود وعاشق شده مسافرت نمود
بطلب مولانا بقونیه آمده راهبان شهر اورا استقبال کرده معزز داشتند راهب صادق
التماس زیارت آنحضرت کرده اتفاقاً در راه مقابل رسیده سنتی کرت بخداوندگار
سجده کرده چون سر برمیداشت مولانا را در سجود میدید وگویند که حضرت مولانا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

سی و سه بار بدو سر نهاد راهب فریاد کنان جامهارا چاک زده گفت ای سلطان
دین تا این غایت چه تواضع و تذلل است یا محمد من بیچاره بلیدی فرمود که چون حدیث
طوبی لمن رزقه مالاً و جمالاً و شرفاً و سلطاناً و جواداً بماله و عفة فی جماله و تواضع فی
شرفه و عدل فی سلطانه فرمودهٔ سلطان ماست با بندگان چون تواضع نکنم بخانه چه
شایم و کرا شایم و بچه کار آیم ۵ گفت آنکه هست خورشید ذره او ✤ حرف طوبی هر که
ذلت نفسه ✤ بندگی او به از سلطانی است ✤ که انا خیرم و شیطانی است ✤ فی الحال راهب
بیچاره با اصحاب خود ایمان آورده مرید شد و فرجی پوشید چون حضرت مولانا بدیر
مبارک آمد حضرت سلطان ولد و اصحاب را حکایت فرمود که بهاؤ الدین امروز را بهر
کم زنی قصد کم زنی ما کرده بود تا آن مسکنت را از دست ما بربابد و لله الحمد که بتوفیق احدی
و معاونت محمدی در کمی و کم زنی ما غالب شدیم چه آن تواضع و کم زنی و مسکنت از حضرت
مصطفی صلی الله علیه وسلم میراث محمدیان است و نصاب آن چنان دولت نصیب
مسکینان همت اوست و این غزل را گفت ۵ آدمی آدمی آدمی بسته دمی زانکه نه
آدمی ✤ آدمی را درهمه در خود بسوزان دمی باش اگر محرمی ✤ کم زده آن ماه نو بدر شد
تا منزلی کم نزمی از کمی ✤ همچو ملک حالت گردون به بر همچو فلک خم ده اگر می خمی ✤ الی آخره
همچنان روزی یک میخ بر دیوار حجرهٔ مدرسه می کوفت حضرت مولانا فرمود که این
مدرسه مسکن اولیاست و این حجرهٔ مولانا شمس الدین است نمی [illegible]
میخ میکوبند تا دیگر چنان نکنند می پندارم که آن میخ را بر جگرم [illegible]
تا این غایت عنایت میفرمود تا بحرمتها را چه رسد همچنان روز [illegible] حضرت
مولانا درین بیت معانی میفرمود ۵ دعوی عشق کردن آسان است [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آن را دلیل برہان ہست ✤ گفت روزے بادشاہے دید کہ کودکی پیرے را می زد
وعظیم می رنجانید سلطان فرمود کہ او را حاضر کنید پرسید کہ این پیر را چرا میزنی و بیحرمتی
میکنی ہمین دم سیاست کنم کودک گفت سلطان اسلام را بقا باد او دعوی عاشقی
میکرد و از محبت من می لافید اکنون سہ روز ہست کہ او را ندیدم بدان سبب او را میزنم
تا عاشقان حق را عبرت باشد و از غیرت او اندیشہ کنند **حکایت** ہمچنان اخراب
اصحاب قدس سرہم روایت کردند کہ روزی جوانی معتبر از سادات مدینہ حضرت
رسول صلے اللہ علیہ وسلم بزیارت حضرت سلطان ولد آمدہ بود و جماعتی از سادات
با او بودند تعریفش کردند کہ فرزند سید ترہ دار مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم ہست ہمانا کہ
بوالعجب دستارے بستہ بود چنانکہ عذبہ در پیش تا بناف فرو گذاشتہ و کنار دیگر را شکر او نیز
مولوی کردہ ہمچنان حضرت سلطان ولد او را اکرامی عظیم نمودہ بزبانی کہ بلسان عربی
مبین بود و بمعانی و اسرار مشغول شد و آن جوان باخلاص تمام ارادت آوردہ مرید شد
و اجازت درخواست کرد بوی بعربی اجازتی داد ند کہ خلیفہ خانہ دان باشد بعد ازان
حضرت سلطان ولد از و پرسید کہ این شیوہ شکر آویز مولانای ماست و منسوب
بمولویان ہست و مشایخ دیگر ازین قسم نیست و سادات دیگر این شیوہ را نکردہ اند
شما را این شیوہ از کجا رسید جواب داد کہ ما از قدیم العہد آن خلیلم و از قبیلہ قریشم
و تا بودہ ہست از زمان خلیل الرحمن علیہ السلام مفاتیح کعبہ معظم و ازان رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم پیش ما ہست و بہر کہ مفتاح بایست شود و یا نعلین مبارک رسول صلی اللہ
علیہ وسلم و یا از آثار او تربہ داران حضرت کہ آبا و اجداد ما بودند میدہند و با جازت ما
باطراف جہان از امت خدمتی میکردند تا بنا متبع میشوند و نذورات آنرا سال

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بسال پیش می آورند تا بسگان آنحضرت و مجاوران آن دولت علی قدر مراتبهم و مناصبهم
وظیفهٔ وقت را می رسانند و همچنان از اجداد ما منقولست و در کتاب اسرار معراج مسطور
که چون حضرت رسول صلی الله علیه وسلم در شب سبحان الذی اسری بعبده لیلاً بمعراج
عروج نمود و بقربت ثم دنی فتدلی مشرف شد و برؤیت دیدار جبار مخصوص گشت
و ملحوظ نظر عنایت شد و محظوظ گشت و از آنچه از آیات دیدنی بود کما ینبغی دید و اسرار
وحی را بیواسطه شنید ؎ درمیان عاشق و معشوق کارے رفت رفت + تو نه
معشوق و نه عاشق مرترا یاری چه شد + چون بجهت دعوت امت مبادرت نمود بر
کنگرهٔ عرش مجید تمثال صورتے را مشاهده فرمود که بدان خوبی در ارکان ملک و سکان
فلک ندیده بود ؎ یکی ماهے همی بینم برون از دیده در دیده + نه او را دیدهٔ دیدنه
نه وصفش گوش شنیده + چون حضرت رسول صلے الله علیه وسلم در لطافت آنصورت
حیران و سکران مانده بود و تعلق عظیم بدو نموده دید که دستارے بر سر نهاده بود
با شکر آویزه و جامهای بر دیبای پوشیده بغایت اهتزاز و اضطراب می نمود از جبرئیل
کیفیت حال آن یک پیکر باز پرسید که چندین هزار تماثیل عجیب و اشکال غریب
که تحت العرش در هر فلکے علیحده مشاهده کردم که ما من مخلوق الا وله تمثال تحت العرش
الی اخره هیچ یکی از آنها مرا چنان بخود ربوده و نگران نکرد الا که این صورت لطیف
الطف مینماید عجبا این صورت که باشد و ستر این چگونه بود اهذا ملک [illegible]
مرسل او ولی مکمل جبرئیل علیه السلام گفت این صورت کسی است که از نسل صدیق
اکبر است رضی الله عنه که در آخر زمان میان امت تو ظهور خواهد کرد و عالم را باسرار
و انوار و حقایق تو مالامال کرده زیب و زینت خواهد بخشید و همچنان حق تعالی او را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

قدمی و قلمی و دمی بخشد که جمیع الباب بملکت ارباب دل محب و مرید او شوند و از سر نور مظهر
مظهر دین تو خواهد بودن چنانکه گفت ؎ مخزن انا فتحنا برکشا ؎ سر جان مصطفی را
باز گو ؎ همانا در سیرت و صورت من جمیع الوجوه نظیر تو باشد کما قال رسول الله صلی الله
علیه وسلم ما من بنی الا وله نظیر فی امته نام او هم محمد باشد و لقب او جلال الدین بود
و سخنان او شارح اسرار اخبار تو و کاشف بطون قرآن عظیم بود در ان حال حضرت
رسول صلی الله علیه وسلم از غایت شادی بشاشت عظیم نموده بمقر خود رسید و ستار
مبارک خود را همان شیوه که تفرج کرده بود باز بست و لباسی موافق آن لباس پوشیده
در میان اصحاب در آمد اصحاب همه متعجب ماندند از ین لباس چه پیش هیچ وقت ندیده بودند
که آن سرور صلی الله علیه وسلم بدین لباس نزد اصحاب بر آمده باشند پرسیدند که یا
رسول الله صلی الله علیه وسلم سبب پوشیدن این لباس چیست و از کجاست آن سرور
صلی الله علیه وسلم گفت که در شب معراج فرمودند فرزندان ابا بکر را دیدم که ملبس این لباس
بودند مرا خوش آمد که بپوشم و فرمود که ذبوا عما یکم فان الشیطان لا تذهب العالیم هیجان الحرب
مقدار یک شبر تمام بر ستار خود ارسال کرده و کنار دیگر را در پس قفا شکر آویز
کرده بود از آن زمان تا الی یومنا هذا قریشیان متابعت سنت رسول الله صلی الله
علیه وسلم کرده همان می ورزیم و آن سنت قبیله ماست و گویند علما و مشایخ خراسان
بر همین سنت میروند و آن روز از غایت شادی صدیق اکبر رضی الله عنه هر چه داشت
بشکرانه فدای رسول و یاران کرده گویند که در وقت وفات رسول صدیق اکبر از حد
بیرون میگریست و زاریها میکرد رسول میفرمود یا ایها الصدیق ما یبکیک و
این گریه بی نهایت تو از کجاست فرمود که حضرت آدم صفی و نوح نبی و انبیاء کرام را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

عمرها دراز بود و سالها میان امت خود بدعوت مشغول شدند تو که بادشاه همه آدم و من
دونه تحت لوائی میفرمائی در شصت و دو سالگی سفر میکنی و میروی ازان سبب دلم می سوزد
و در بیم می آید که چون تو سلطان بروی میرود و من میخواستم که همچو آدم هزار سال در عالم
می ماندی تا عالمیان بوجود مبارک تو مشرف گشتندی فرمود که هیچ غم مخور که یک روزه
دعوت پر رحمت من مقابل هزار سال پیغمبران دیگر است و آنچه با امت من روی نموده
است و خواهد نمودن و علماء امت مرا رسیده است امم ماضی را در سالهای بسیار روی
ننموده است و نبوده و بدانی که علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل گفته من است یا صدیق خاطر
عاطر خوش دار که الیوم تستدرک فرجة الا فرجتی بکر همه روز نهاسته گردد مگر روزن
ابوبکر رضی الله عنه و بلا بوبکر منفتان بدانکه من روزی از گریبان یکی از فرزندان تو سر
بیرون خواهم کردن و عالم را باز بنور خود منور گردانم تا مقصود تو بکلی حاصل شود ابوبکر
صدیق رضی الله عنه سر نهاد و شادان شد حضرت رسول صلے الله علیه وسلم همانا
نقل کرد و با سادات قرناً بعد قرن در تمنای این زمان بودیم که آن صورت را که بدان صورت
و سیرت و صفت رسول الله صلی الله علیه وسلم دیده بود و اشارت فرموده ظاهر کنند
تا ما بشرف روزگار شریف او مشرف شویم و لله الحمد که بدان دولت رسیدیم و آن
سعادت مساعدت نمود و بمقصود ما بحصول پیوست همچنان حاجیان نیز متواتر این
داوند و از سادات راستین مدینه بدین تفصیل و تفضیل شنیدند همچنانست و در همه
کمالیت همچنان بشیخ نگفتند و دو صد چندانست ندیگر **همچنان منقولست**
که در زمان حضرت سلطان ولد قدس الله سره العزیز معتبر تاجری بقونیه آمده بود تا
که زیارت حضرت تربت را دریافته انواع تحف و طرف بحضرت سلطان ولد بوده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اصحاب را خدمات بسیار کرده و از سرگذشتهای سفر خود بسی حکایات باز گفت و در
اثنای حکایت چنان گفت که سفر کبش و بحرین کرده بودم تا مگر لآل و دُرّ و بوقیت
بچنگ آورم بزرگی از اعیان آن دیار بمن ارشاد کرد که مطلوب تو پیش فلان صیاد
یافت شود چون بخدمت وی رسیدم صندوقی بار کشاده از هر نوع عرضه داشت
چنانکه در قیمت هر یک حیران ماندم و از حصول آن مجموع و چگونگی کثرت طراوت
اورا باز پرسیدم گفت والد بهار برادر بودیم و پدری داشتیم نیز از قدیم العهد
ماهی گیران بودیم اما درویش و مفلس الحال اتفاقاً روزی در کنار دریا شست انداخته
بودیم از ناگاه جانوری در شستِ ما گرفتار شد چندانکه می کشیدیم و می کوشیدیم
نمی توانستیم بیرون آوردن بعد از زحمات بسیار چون بکنار بیرون آوردیم آن خود
خداوندا آب بوده است و اورا عجب البحر خوانند چنانکه در افواه مردم مشهور است جانوری
دیدیم بوالعجب همگان متعجب ماندیم که این را چه کنیم و بچه کار آید همچنان ملول گشته
برِ بے طالعی میگریستیم که بعد از چندین روز شکاری بدست ما افتاد و آن جانور همچنان بر
نگاه میکرد پدرم گفت که من این را در خانه کنم و از هر کسی درمے بستانم و آنگاه بخلق
ننمایم تا هیبت این را تماشا کنند و قدرتِ حق را ببینند بلکه گردِ عالم بگردانم
تا فتوحی حاصل شود و رنج بالکلّی ضایع نشود و بانطاق واهب النطق آن جانور گفت
آمد و گفت مرا رسوا مکنید هر چه مطلوب شماست بیاورم چندانی که سالها با ولادِ اولاد
شما بس کند و ما از گفتار او متعجب ماندیم پدرم گفت ای جانور عزیز ترا بے پای بند
چون توان باکردن گفت سوگند بخورم پدرم گفت بسم الله بیار تا چه داری گفت ما
محمدیانیم و مریدان حضرت مولانائیم بروح مقدس مولانا جلال الدین رُومی که بروم باز

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

باز بیایم پدرم نعرهٔ زد و بیهوش شد چون بهوش باز آمد گفت او را از کجا شناسی گفت
ما دوازده هزار قومیم روی بوی آورده ایم و او هر بار ے در قعر دریا باز بارروی نموده
واز معانی و حقایق درس با میفرماید و از حقایق وارشاد ما میکند و ما پیوسته بر سر آن
سلطان دین مشغول می باشیم فی الحال پدرم او را آزاد کرد بعد از دو م روز
بیامد و چندان مروارید و سنگها آورد که نتوان گفت و از ما حلال خواسته عودت نمود
و در عین آن قلت و فقر و فاقهٔ عظیم از ناگاه قارون وقت شدیم و خواجگان معتبر
گشتیم چنانکه غلامان ما تاجران فاخر اند و هر تاجری که از بوقیت و غرایب طلب
داشت پیش ما یافت شد و ما و اولاد آن صیادیم و ما را پسران صیاد می گویند و در زمان
عهد قدیم پدر عزیز ما بقونیه رسیده زیارت حضرت مولانا را دریافته بود و گفته
که در این زمان من بنده را نیز ملاقات حضرت شما میسر شد و بدولت ابدی رسیدم
و همچنان تجاران قدیم بتواتر روایت کردند چنانکه فرمود ے ما هیان خبر ما رسید
در دریا + هزار موج بر آورد جوش دریا بار + و در جای دیگر فرمود ے ما هیان از
پیر آگه ما بعیدیم + ما شفی زین دولت و ایشان سعیدیم + و این کرامتی است در غایت
عظمت و معجزات محمدی صلی الله علیه وسلم همچنان از کرام اصحاب منقول است
که روزی خدمت شیخ صدر الدین و قاضی سراج الدین و سایر علما و عوفا با تفاق
بمسجد مسرام و باغها بیرون آمده بودند و همچنان حضرت مولانا هم در میان
تشریف فرموده و حضور ارزانی داشته بودند بعد از ساعتی برخاسته در آب
در آمدند بسیار توقف فرمود و انتظار این جماعت از حد گذشت مگر خدمت شیخ
و قاضی در طلب مولانا در آسیا در آمدند دیدند که حضرت مولانا در برابر سنگ آسیا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

در چرخ در آمده است فرمود که بحق حق اول که این سنگ آسیا سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ میگوید
شیخ فرمود که من و قاضی سراج الدین همان ساعت محسوس می شنیدیم که ان سنگ آسیا
سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ میگفت و این غزل را از سر آغاز کرد **غزل** دل چو دانه ماشال آسیا
آسیا کے داند این گردش چرا + تن چو سنگ و آب اندیشها + سنگ گوید آب
داند ماجرا + سنگ گوید آسیابان را بپرس + گو فگند اندر نشیب این آب ما + آسیابان
گویدت ای نان خوار + تا نگردد این که باشد تا بیا + ماجرا بسیار خواهد شد خموش +
از خدا و پُرس تا گوید ترا + و ما از غایت آن عظمت او و تصرف بیخود شدیم چون بهوش
آمدیم حضرت مولانا غائب شده بود **همچنان** شیخ محمود صاحبقران روایت کرد که
یار غار جلال الدین قصّاب روزی حکایت میکرد که روزی پیش مولانا شخصی گفت
فلان کس خوی بد و بار گران دارد و این مثلی است مشهور که خوی بد و بار گران و
حضرت مولانا فرمود که اصل آن مثل چنانست که در زمانِ ماضی بادشاهی بود
عادل و کریم نهاد و در دروازه آن شهر دُکّانِ کوزه فروشی بود و او بغایت پیری
رسیده چنانکه این بادشاه ازان دروازه درآمدی پیر کوزه فروش در دعای
سلطان مبالغه نمودی و مدحها کردی همانا که روز نوروز بادشاه را بر و گزر افتاد
فرمود که هر چه ترا مقصود و مطلوب است امروز از من بخواه پیر گفت شاهِ عالم را
بقا باد بفرماتا خواص حضرت و لشکر مملکت تو هر یکے کوزه و سُبوی از من بدان بها
که میخواهم بخرند و بمیدان سلطان با هم برند بادشاه اشارت فرمود که هر که مراد و
میدارد ازین پیر کوزهٔ بخرد تمام لشکریان از اُمرا و کبرا علیحده کوزهٔ ازوی بدیناری خریدند
و ببردند مگر سلطان را وزیری بود کراخان و فرومایه و بدخواه آخر تر رسیده بنفه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بطلب کوزه بیامد پیر بروی سبوی عرضه داشت وصد دینار بها نهاد وزیر مناقشه نمود
قبول نمیکرد همچنان پیر در تزاید می بود آخر الامر بحکم ضرورت بهزار دینار سبو را بخرید پیر بجد
گرفت که البته مرا نیز بگرون گرفته بحضرت سلطان بری والا سبوی را نمی دهم
اگر خواهی واگر نه پیر را برگردن برداشته سبوی را بحضرت سلطان آورد همانا که
بادشاه گفت که ای پیر این چه حالت است وچه اهانت است که کردی گفت
شاه عالم خوی بد و بار گران یعنی اگر وزیر خوش خوی می بود و خسیست نمیکرد و دیناری میداد
و سبوی را می برد بدین ملامت مبتلا نمی شد بشومی خساست نفس عرض نفیس خود را
بباد داده بر جان خود خواری بار آورد وهمچنان بخدمت جلال الدین قصاب که ندیم اصحاب
بود حکایت کرد که روزی در اوائل ظهور این اسرار جماعتی فقها در خلوت مرا در میان
آوردند و از سر خشونت انکارات عظیم زدند و من از سر درد و پیری ناگاه تیزی
دادم خنده بر ایشان غلبه کرد فی الحال مرا آزاد کردند و بیرون جستم گفتم تیزی از من
عنایت از حق یاران خندها زدند و خوش شدند حضرت مولانا فرمود که سر این مثل
چنان است که بادشاهی بود که او را بفصد کردن احتیاج افتاده بود چون فصاد را
پیش بادشاه حاضر کردند فصاد مسکین نشتر را تیز کرد و قصد فصد کرد همانا که سر نشتر
شکسته شد و در انجا بماند فصاد از دهم بادشاه بی خواست تیزی در غایت تیزی
داد سلطان را خندهٔ عظیم بگرفت و بقهقهه بخندید فی الحال سر نشتر از بازوی سلطان
بیرون جست فصاد گفت سلطان عالم تیزی از من و عنایت از خدا و این مثل
در میان مردم از انگاه باز یادگار بماند همانا که بقدر امکان از بندگان فقیر بندگی و از
حق تعالی عنایت و دستگیری چنانکه گفت اند علی الدیاک صیاح وعلی الله صباح

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واین دو حکایت از لطایف حضرت مولانا ست که در اوقات میفرمود چنانکه گفت

ست هزل من هزل نیست تعلیم ست ÷ بهر ارشاد خلق تفهیم ست ÷ ÷

همچنان منقولست که در زمان مولانا شخصی بر بالای درخت میوه دار برآمده بود تا میوه ها چیند از ناگاه صاحب باغ واقف شده بیامد که از درخت فرود آی گفت فرود نمی آیم گفت چون باغبان بجد گرفت گفت زنم مطلقه ثلاث باد اگر ازین درخت فرود آیم شش بانزده بر انجا بماند انواع فتوی طلب کرد ممکن نشد عاقبت عزیزی گفته باشد که این مشکل را بحضرت مولانا عرضه باید داشتن جماعتی از محبان مخلص این حکایت را بحضرت مولانا روایت کردند جواب فرمود از ان درخت بدرختی دیگر رود و فرود آید تا هیچ خللی واقع نشود و اگر چنانکه تنها باشد بر سر اسپی فرود آمده فرود آید حانث نشود همچنان کردند و رهید تمام مفتیان شهر آفرینها کردند حکایت همچنان از کبرای نقرا چنان منقولست که در خانهٔ ضیاء الدین وزیر طاؤسی نام خاتونی بود چنگی بغایت خوش آواز و شیرین ساز دلنواز جامه پرداز نیکو دل و نادرهٔ جهان و از لطافت چنگ او تمام عاشقان اسیر چنگ او گشته بودند اتفاقاً روزی حضرت مولانا در آنخانه درآمده برابر حجرهٔ او بنشست همانا که طاؤس چنگی جلوه کنان پیش آمد و بنشست و چنگ در دامن مولانا زد و بحجرهٔ خود دعوت کرد حضرت مولانا اجابت فرمود از اول روز تا نماز شام بنماز و نیاز قیام نمود از دستار مبارک خود مقدار گزی بریده بوی داد و کنیزگان او را دینارهای سرخ بخشیده روانه شد همان روز شرف الدین خزینه دار سلطان را بروی عبور افتاده عاشق مفتون او شد و مردم این فرستاده و ارسال کرده تا او را بحمام برند و در جامهٔ خود درآورده و پنجاه هزار دینار کلاه بندش بخشیده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خدمات بجد نموده و شب و روز سوال کرده تا غایت ترا این خوبی و ملاحت نبود و در
ایام چه معنی که ترا در ابعهد و زلیخای زمانه می بینم و آن نیستی که پیش ازین بودی این زیبا
زینت ترا از کجاست همچنان حکایت تشریف دادن مولانا تقریر کرده باز دستار
او را که سر بند کرده بود باز نمود خزینه دار دلشاد گشته بحضرت مولانا شکایت نمود فرستاده
و مرید شد عاقبت کار حال طاؤس چنگی بجای رسید که حوریان قوینه و نوریان
قدس مرید او شدند و میانهٔ ایشان صریح کرامات میگفت و از ضمیر مردم خبر میداد
و مجموع کنیزکان خود را آزاد کرده بشوهران داد و آخر الامر آنخانهٔ مبارک را حمام مسلمانان
ساخت و این زمان مشهور بحمام معلوم گشته همچنان منقولست که روزی حضرت
مولانا در خلوت خود مستغرق نماز شده بود یکی در آمد که بوی نوایم و چیزے ندارم چون
او را در ان مستغرق بدید قالیچه را از زیر پاے مبارکش کشیده روانه شد همانا که خواجه
فخر الدین مراعی آن حال را دریافته چون مرعی بطلب آن شخص بیرون آمده و او را نیز
در بازار دید که قالین را میفروخت بزجر آن مسکین مشغول گشته بحضرت مولانا آورد
فرمود که از غایت احتیاج کرده است عیب نیست مفروض را از و باید خرید این زمان
کمال حلم و جمال علم دریای شیم همچنان شیخ نفیس الدین بیوانی رحمة الله علیه
روایت کرد که روزے حضرت مولانا مرا اشارت کرد که دو درمی خطاب بنکو بستانا
و بیار و آن زمان یک سندی خطاب را بدرهمی میفروخت سخنی از حال او سوال کردم
از دست من بستد و دریه زے کرده روان شد من آهسته آهسته در عقب او میرفتم
تا در خرابه در آمد دیدم که مادر سگے با بچه گان خفته بود فرمود که هفت شبانروز
گرسنه بچه پاره چیزے نخورده است دلسبب همچنان غیبت نموده همرا در خود ان سگان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ومن ازان شفقت و مرحمت حیران ماندم گفت، همانا که حق تعالیٰ نالهٔ او را بسمع من رسانیده غمخوارگی فرموده همچنان روایت کرد که در خانهٔ پروانه سماع عظیم بود و حضرت مولانا بخلوت خانه در آمده بنماز شروع فرموده خدمت کرجی خاتون دوطبقی بزرگ خطاب فرستاد تا یاران بخورند از ناگاه سگے در آمد خطابها بخورد و بعضے را ملوث گردانید اصحاب ملول شدند خواستند که او را قهر کنند و برنجانند فرمود که مصلحت نیست او از شما محتاج تر است و اشتهای نفس او صادق تر همگنان نهادند همچنان اصحاب عظام جلبی بدرالدین و شمس الدین حکایت کردند که روزی در بام مدرسهٔ لالا نشسته بودند مگر که برادر شمس الدین گفته باشد که گو آن زمانے که جاهای نفیس پوشیدند براشتر سوار میگشتم و غلامان در پے میدویدند همانا که بعد از ساعتے بحضرت مولانا آمده از ناگاه پروانه سه هزار درم و بنجهٔ پر جاهای نفیس و غلامی و اشترے فرستاد عذرها خواستند فی الحال حضرت مولانا فرموده که جلبی بدرالدین این درهما را به برادرت شمس الدین بده تا جاها بپوشد و براشتر سوار گشته غلامی خدمتگارشے باشد و درهما را خرج کند و در سینه بے کینه اش تاسف و تاهف و تصلف راه ندهد و از غیرت فقر و فقرای راستین دین پر حذر باشد در حال جلبی بدرالدین و شمس الدین جاهها را چاک زده روی بر خاک نهادند و مستغفر شدند بعد ازان فرمود که هر که را لذت فقر محمدی صلی الله علیه وسلم روی نمود حقا که از لذت دو جهانی و اعراض فانی اعراض کرده و فارغ شده و در سلک احرار ابرار منخرط گشت و این بیت را گفت **مثنوی**

هر که از دیدار برخوردار شد ✣ اینجهان در چشم او مردار شد ✣ فقر فخری بهر آن آمد بسی ✣ تا زطاعان گریزم در غنی ✣ **و همچنان** حضرت سلطان ولد ایدنا الله بسره المؤید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نقل فرمود که روزی والدم در مدرسهٔ مبارک نشسته بود دیدم که سه نفر جوان سُرخ پوش
درآمده سلام دادند و بحضور تمام فرو نشستند حضرت پدرم فرمود که مصلحت باشد
تا بپرند فی الحال از نظر من غایب شدند ازان حال سوار کردم فرمود که ایشان آمدند از
تن اند مگر یکے از ایشان نقل کرده بطلب بدل او آمده بودند و اینجا یگاه سقای
هست از محبّان ما چه او بکمال حال و مقامات رجال رسیده بود و مقرب درگاه
الله تعالی شده از من او را درخواست کردند اشارت کردم تا او را ببرند و بر جای متوفی بنصب
کنند و حدیثی فرمود که کلما مات واحد منهم ابدل الله تعالی مکانه اخر فاذا جاء
الامر قبضوا و یاران ما چندانکه آن سقا را طلب کردند یکے ندیدند و همچنان بعد از وفات
مولانا قدس سرّه العزیز بزیارت سلطان ولد رسید از مقامات و درجات خود باز
نموده غائب شد همچنان یار ربانی ملک منصور فلک منور مولانا اختیار الدین رحمة الله
علیه روزے بحضرت مولانا خوابی را که دیده بود تقریر میکرد در تقریر آن صحبت گفت
امشب در خواب دیدم دریای پس بیکران و در کنار آن دریا درختی دیدم بر مثال
درخت طوبیٰ بغایت بلند و بزرگ و بر شاخهای او بے نهایت مرغان رنگان
گلان نشسته بودند و هر یکے بالحان شیرین صفیر میزدند و تسبیح میگفتند و من
دران عظمت حیران مانده بودم حضرت مولانا جواب فرمود که آن دریا
ایزد است تعالیٰ و تقدس و تعظم و آن درخت بزرگ وجود مبارک مصطفی
است و شاخهای آن درخت درجات انبیا و مقامات اولیا است و آن مرغان رنگا
گلان ارواح انسان است و الوان لحان آن [illegible]
ایشان است همچنان همچنست اختیار الدین در واقعه دیده تقریر میکرد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اوراد عای تلقین می فرمود بدین عبارت که اللهم ارحم علی سیدی وسندی ومشیخی
ومکان الروح من جسدی وذخیرتی یوحی وغدی مولانا جلال الدین حق و
الذب علی بابه واجداده واهاته واولاده وخلفائه واتباعه الی یوم القیامة
همچنان مولانا شمس الدین ولد مدرس روزی بحضرت مولانا از دانشمند بزرگ روایت
کرد که فلان میگوید که ما نیز بنده و عاشق خداوندگاریم اما درین حال تحصیل علوم مشغول
گشته ایم واجتهاد مینمایم امید هست که بعد از حصول آن مغلوبی بیابیم و مرید شویم جواب
فرمود که حاصل ناکرده نمی تواند ترک آن کردن وقتی که حاصل کند چون تواند از قید وقید
رهیدن و بعالم فقر رسیدن همانا که کاریکاران ست ؎ این کار کسی نیست که
کاری دارد ؎ تا بخت کرا بود کرا دارد دوست ؎ هم بروایت آن بزرگ دانشمند منکر
عظیم بود از حال ولیا تمرد مینمود از ناگاه روز عرفه عید الضحی بحضرت مولانا مقابل
افتاده است او را بگرفت واز دروازه بمیدان بیرون آمد وبخلوت جای برد که هیچ
کسی نبود فرمود که نگاه کن دانشمند خود را بر کوه عرفات میان اهل تنبیه پیدا از غایت
حیرت دردی در و پیدا شد نعره بزد و بیخود گشت حضرت مولانا رها نه شد چون
دانشمند مسکین از ان عرفات فنا بخویش آمد دید که حضرت مولانا رفته بود فریاد کنان
بمدرسه آمد واز ین حال یاران را باز گفت باخلاص خاص و ایقان ایقان از جمله معتقدان
خالص گشت وبدان عنایت ناگهان ونوازش شاهان شکرها میکرد وشکرها مینماید
مگر ناگهان آن عنایت رسید که ای من غلام چنان ناگهان ؎ راویان عدل که انتساب
فضل آراسته و پیراسته بودند روایت چنان کردند که حاجی بکتاش خراسانی که خلیفه
خاص بابا رسول الله بود که در ملک روم ظهور کرده بود و جماعتی او را بابا رسول الله

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

میگفتند وحاجی بیکتاش مردی بود عارف دل وروشن رون اما در متابعت مولوی
نبود همانا که نقیب خود شیخ اسحاق را با مرید چند نزد مولانا فرستاد که درچه کاری وچه
می طلبی واین چه فوغاست که در عالم افگندهٔ واین سوال مبنی برآنکه چون تمام اکابر جهان
واصاغر عالم راغب آنحضرت شدند وفوق همه مشایخ وعلما وامرا بدان خنان بود
وبسے مریدان مقلد که شیوخ مترسم خود را اغراض کرده بنده ومرید شدند دران خاندان
بتحقیق وتصدیق ایشان را رشک آن حالت بغایت می خلید از هر جای از سر غیرت
هریکے سخنی ونکتهٔ میگفتند وطعنه می زدند همچنان گفته بود که اگر یافتی فهو المطلوب
ساکن باش واگر نیافتی این چه غلغله است که در جهان انداختی وخود را منظور عالمیان ساختی
دوکان چندین خلق را درهم زدی چنانکه فرموده است ؎ سر قدم کردیم وآخر
سوی مجنون تاختیم ✤ عالمی برهم زدیم وخویش بیرون تاختیم ✤ چون که در سینهٔ
مجنون آن لیلی ست ما ✤ سر کشیم آن مدعی کب دار حد مجنون تاختیم ✤ الخ وهمچنان
گفته بود که جهان را از شر وشور خود برکردی وبسا رقان سیه کار که از هیبت شور تو
تلخ کام سیاه جامه شدند گویند چون مریدان مذکور که شیخ اسحاق برد در مدرسه رسید
نگر حضرت خداوندگار دران حالت در سماع بود آستانهٔ مدرسه را بوسید با دب تمام
وحضور دل شانه درآمد بماندم حضرت مولانا این غزل را از سر آغاز فرمود غزل
اگر تو یار نداری چرا طلب نکنی ✤ دگر بیار نه بیدی چرا طرب نکنی ✤ الخ
که این عجب کاریست ✤ عجب توئی که هوای چنان عجب نکنی ✤ الخ آن درویش خود
گشته همان غزل را تاریخ را نشسته واز شد چون بخدمت شیخ حاجی بیکتاش رسید
قضیه را چنان که دیده بود وشنید کما کان شرح داد تاریخ ووقت وغزل عرضه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حاجی بیکتاش گفت همان روز بود که دیدم حضرت مولانا چون شیر غرّان از درآمد
و فرمود که غرخواهر شور ما از سر سوز و طرب است از سر سوز و طلب و گلوی مرا محکم بگرفت
بیم آن بود که هلاک شوم سر نهادم و استغفار کردم و اضطرار و تذلّل پیش آوردم
در آن ساعت از دیدهٔ من غائب شد اکنون ای درویشان من سلطنت و عظمت
او در ان مسابت نیست که در تصور مثال امثال ما گنجد بغیر از امتثال آنصورت معنی مثال
صورت نمی بندد ؎ چنان لطافت خوبی و حسن جان بخشی ✣ کسی از و نشکیبد رهی
شفا و ضلال ✣ بجمله سر نهادند و محب و مخلص شدند همچنان علماء اصحاب کسانهم الله
جلابیب رضوانه روایت کردند که روزی حضرت مولانا با اصحاب کرام بمسجد جمعه می رفتند
از ناگاه بجلاّد ؎ مقابل افتاد که چندین خونها کرده بود و گردن مردم زده او را
زیارت کرد و عزّت نمود یاران از انحالت حیران ماندند که او چه اهل زیارت است تا
مثل او سلطان او را تعظیم کند بزرگی از ان عمال سوال کرد فرمود که مردی بود از
اولیاء الله که در قباب عزت پوشیده مانده بود و دائم آرزو بردی که از قفس قالب
مرغ روح او بپرواز کند و بدرجهٔ شهادت رسد حق تعالی بسببی ساخت تا مذکور را متهم
کردند و این جلاّد را از حبس قفس بدن رها بند آن ولیٔ خدا ولایت خود را بدین جلاّد
همانا که یاران وصف حال او را بدو تقریر کردند در حال جلاّد مسکین بصدق عظیم توبه و
استغفار جدّی نمود و از جمله مریدان مقبل شد ؎ ای لبا سگ پوست کو را
نام نیست ✣ لیک اندر پرده بی آن جام نیست ✣ همچنان امام ربانی سید المذکورین
مولانا مجدالدین ولد قراشهری رحمه الله مردی بود متقی و اهل ورع و از انواع
علوم بهره مند و از اعلام اولیاء حظی وافر داشت و از جمله خلفاء خداوندگار بود در خطهٔ روم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

یکے او بود و شجرۂ او را بدستِ خود بنشستہ روایت کرد کہ در اول حال از قونیہ شہر ترک پیش بقونیہ باہم بردہ بود در مدرسۂ مولانا در خدمتِ من می بود مگر شبے حضرت مولانا در صحن مدرسہ تا نصف شب کالقمر لیلۃ البدر سیر میفرمود و جمع اصحاب در خواب رفتہ بودند و آن طالب علم ترک آہستہ آہستہ درس خود را تکرار میکرد و مراقب احوال خداوندگار می بود و مرا ہم خواب غلبہ کردہ بود فقیہ ترک می بیند کہ حضرت مولانا بر نردبان سبز راکب شدہ اندک اندک جانب روزن بالا رفتن گرفت چون بر دن رسید فقیہ مرا بیدار کرد و چون بر ان اطلاع یافتم نتوانستم تحمل کردن و خود را گرفتن بخود دوا لغرہ زدم و بیہوش گشتم یاران خفتہ یکبارگی بیدار گشتند و چون من بخود آمدم فرمود کہ مجد الدین چرا لغرہ میزنی و طعمۂ خود را از حوصلہ بیرون می اندازی ترک نو مریدی تو اند تحمل کردن و توافق میکنی ابدال حق را از نہا بسیار باشد محرمیت حاصل کن تا محروم نشوی ہمانا کہ من کنم سرہ ملک امرہ نہ کہ فرمودۂ مرد انست ؎ کرد از دار نیستی پیدا نکردی خیر و شر ❊ ہر چہ ناپندا ستش بر روی مہ پند اشتی ہمچنان یاران مخلص خاص کہ محل اجتہاد اختصاص داشتند و با نوار اخلاص منور بودند روایت چنان کردند کہ روزی حضرت مولانا در مدرسۂ خود فرمود کہ مولانا شمس الدین ما روئی مرد ولی است اما خود را نمیداند ما او را از خود ئی خود واقف کنیم چہ بعضے از اولیا ہستند کہ ولایت خود را نمیدانند و بعضے ولایت خود را واقف اند اما دیگری را نمیدانند و بعضی کمل کہ ولایت خود را و دیگری را عین الیقین می بینند و حق الیقین میدانند و ایشان ساقیانِ کامل اند و از مشرب کوثر محمدی صلی اللہ علیہ وسلم نوشند و این شمس الدین ما را روزی مردے از مردانِ خدا نظر عنایت انداختہ بود تا از ان نظر مبارک بے نظیر عالم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شده و ولی گشته چون یاران این خبر خیر را بمذکور رسانیدند که حضرت مولانا در حق شما
امروز در مدرسه میان چندین اکابر چنین گواهی داد در حال بشارت و شادیها کرد گفت
همچنانکه مولانا فرمود راست است حکایتی کرد که روزی که مراهق گشته بودم و در شهر
حلب در مدرسه تحصیل میکردم و بتکرار هدایه مشغول بودم دیدم که ناگاه درویشی از در درآمد
و از من درخواست آب کرد بی تعلل و توقف برخاستم و کوزه آب بدست درویش
دادم و قدری طعام با حضر داشتم در پیش درویش در لریش نهادم ازان حرکت موزون
من دیدم که درویش خوش شد و در من یک نظری عجب بکرد همانا که از لذت نظر شیرین
او چنان ذوقناک شدم که از حال منی شد و در من دران خوشی تا خود را جمع کردم دیدم که
درویش رفته بود و غائب گشته و هنوز لذت آن نظر در کام جان من باقی است
اما چون بحضرت مولانا رسیدم و این عظمت را دیدم ملحوظ نظر عنایت او گشتم حلاوت
آن نظر را در مقابلهٔ آن عنایت کم از قطره دیدم از دریای محیط و ذره با فتم از خورشید اعظم
و لله الحمد و المنة که بعنایت و ارشاد او سلطان ولی شناس نیز گشتم همچنان
اصحاب عظام اسکنهم الله دارالسلام روایت چنان کردند که شیخ بدرالدین دافلاطون
تبریزی چون بدارالملک قونیه رسیدند مال تربت مقدس امیر علم الدین قیصر روح الله
روحه را بحضرت سلطان ولد دلالت نمودند و هنرمندی خود را عرضه داشت کردند که
او دعوی میکند که هر روز هزار درم سلطانی بخدمت یاران مجری دهند چه اصحاب بیشتر
اند و وجه اخراجات کمتر همانا که شیخ بدرالدین کیمیا میداند حضرت سلطان ولد که
مربی تمام اصحاب امرا و اهل آداب بود این قصه را در بندگی والد خود عرضه داشت
و حضرت مولانا هیچ نفرمود چون بدرالدین تبریزی با دب تمام درآمد سر نهاد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بصدق درون و یخلاص شد همچنان حضرت ولیة الله فی الارضین فاطمه خاتون والده شیخ ما سلطان العارفین جلبی جلال الدین امیر قدس الله سرهما بنت شیخ صلاح الدین قدس الله سره که مریم ثانی بود و صدیقهٔ ربانی خبر داد که از شگاف در نظر میکردم که خداوندگار در بین با چه فریاد که سبحان الله عجب چیزیست ما سعی میکنیم که زر را خاک کنیم تا گرد فتنه او ننشیند و دود و دمش از دود دمان ما برخیزد گویی آمده است که من خاک را زر میکنم تا فتنه برانگیزاند مگر که از اشارت الفتنة نائمة لعن الله تعالی من ایقظها بی خبر است این کار افزای باشد و نمی داند که زیاده جوئی را دوست نمیدارم حقا و ثم حقا که حق را بندگان هستند که اگر بر سنگ و کلوخ نظر کنند بی علت کیمیا زر شود و یاقوت گردد و همچنان برخاست و دست مبارک را بر سر ستون مرمرین مدرسه نهاد در حال دیدم که ستون مرمر همچون آفتاب درخشنده و زرین شد تا الان آن چشمها را خیره کرد اصحاب. بدر الدین تبریزی لغزه زنان بجمعهم بیهوش گشته و مرا عقل زایل گشته و چون بخویش آمدم فرمود که بهاؤ الدین خدمت بدر الدین را بصحبت جنید زمان خلیفة الحق حلبی حسام الدین ببر تا ملازم خدمت ایشان باشد مثنوی تا بداند که بزر طامع نه ایم + ما ورا از زر آفرین آوردیم آنکه گر خواهد همه خاک زمین + سر بسر زر گردد و در ثمین + فارغیم از زر ک ما بس پر فنیم + خاکیان را سر بسر زرین کنیم + از شما کی کدیه زر میکنیم + ما شما را کیمیا گر میکنیم + همچو حق آنگرد دلکشند + زر بده سرمه ستان بهر نظر + بعد الیوم بدر الدین تبریزی که

وصفتی که بکاری بر دفای یاران بود و عاقبة الامر علم الدین قیصر را بعد از رحلت مولانا او را معمار تربه مبارک ساخته بود و همچنان از مقربان حضرت منقول است که روزی حضرت سلطان رکن الدین انار الله برهانه پنج همیانی سیم سلطانی فرستاده بود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خواجہ مجد الدین بگرفت و پیش مولانا برد با نگ بروی زد کہ بیرون انداز تا ہر کہ خواہد گیرد

ع قماش کان تو نبود بروں انداز از خانہ ✦ درون مسجد اقصیٰ سگ مردار چون باشد ✦

بیرون انداختند و قبول نکرد و برنداشت مجد الدین آنحال را بحضرت مولانا عرضہ داشت

فرمود کہ برو خرج کن ہم متعلقست تلف کردن سیوم باز پرسید کہ آن سیم را چہ کنم و چہ

باید کردن فرمود کہ اگر مرا بحقیقت بی تقلید دوست میداری آن مجموع را برگیر و در خندق

ریز تا جانست از حساب و خلاصی یابد ہمچنان برگرفتند و در خندق قلعہ ریختند خندق پر

از آب و لجن سیاہ بود بساکسان کہ بہوس آن سیم سپید رویہا سیاہ کردہ جانہا باختند

بعد ازان فرمود کہ مال دنیا زہر قاتل ہست و ہمگان از بہر او در قتال و تمام خلق را می کشند

و فانی میکنند تا حقے کہ مردان خدا آرزو ہان تلخ میکند اللہ اللہ احتیاط می باید کرد

تا از جمیع آفات سیم سلیم ماند و تسلیم عاجات او نگردد ع دنیا نبود عیدم من زشتی او

دیدم ✦ گلگونہ نہد بر رو آن روی سیہ زرد ✦ حکایت ہمچنان مشہور آفاق

باستحقاق اخی امیر احمد ماسری رحمۃ اللہ علیہ کہ از رؤسای آن دیار بود مردی بود منعم و متمول

و صاحب مقام بسے روزگار دیدہ و بصحبت اکابر رسیدہ بود و چون حضرت سلطان

العارفین جلبی قدس اللہ سرہ العزیز بدان دیار رسید و جمع اہالی باہره من الذکور

والاناث بندہ و مرید او شدند چنان حکایت کرد کہ در عنفوان جوانی چون صفت حمیدہ

ظہور حضرت مولانا بتواتر اینجا میرسید و از عظمت حال و مقال و مسافران عالم بیان

میکردند مرا ہوس آن می شد کہ از پدر اجازت خواستہ بطرف قونیہ عازم شوم و شرف

دست بوس آنحضرت را دریابم و البتہ پدر و مادر دستوری نمیدادند و بمہلا و ہلا تغییر زبان

میکردم شبے از غایت شوق و عشق تمام برخاستم و چند رکعت نماز حاجت گذاردم و بآن

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نیت چهل بار سورهٔ الغام خواندم تا مگر الغام حق معاون گشته از سلک الغام بیرون آمده
بدان زیارت مشرف شوم چون نزدیک صبح سر نهادم و بخواب رفتم بهمان صفت و صورت
که از یاران و مسافران شنیده بودم حضرت مولانا را بخواب دیدم فرحیا پوشیده
و دستار خانی بر سر نهاده بخانهٔ ما در آمد و من بنده پیشتر دویده سر می نهادم و سر
و رو بر خاک قدمش میمالیدم و لابها میکردم مولوی از یاران متقراض میخواهد و موی مرا
بریده بر رویم بوسها میدهد و چند بار بارک الله بارک الله میگوید و میفرماید که شیخ مثنوی است
و من از غایت شادی بیدار میشوم و مویهای بریدهٔ خود را بر سر بالین می یابم و ازین حالت
حیرت در من ظاهر میشود و از شوق آن چند روزی دیوانه وار در کوهها میگردم و عاقبة الامر
اجلاس عظیم کرده فرجی می پوشم و باقامت سماع و اوضاع و تلاوت مثنوی شروع میکنم
بعد ازان ارمغانی نیکو از هر چیزی ترتیب کرده بحضرت مولانا ارسال کردم و از حال
خود اعلام دادم همانا که شجرهٔ خلافت فرستاده من بنده را بمریدی قبول کردند و من
عرضداشت کردم که همچنان علامت قبول من آن بود که حضرت شما بدین دیار تشریف
داده اید و علم الیقین مرا عین الیقین گردانیده بحق الیقین رسانیدید همچنان پیوسته حضرت
سلطان ولد مذکور را برادر و یار میخواند زیرا نو بصدق تمام مرید جلبی گشته تمام فرزندان و
اصحاب و اعقاب خود را مرید سلطان کرد وَاِنَّ لَهُمْ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ مقام ایشان
شد همچنان منقولست که درویشی حضرت مولانا را بخواب دیده مرید شد و [illegible]
و علی الصباح خواب را بکرام اصحاب حکایت کرد اصحاب آن عزیز را بحضرت مولانا ارشاد
کردند تا از سر نو مرید شود گفت اخی موی او را دوش برگرفته بودم و او را قبول کرده آن
کافی باشد همچنان منقولست که روزی خدمت شیخ صدر الدین بدرس احادیث مشغول بود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وافاضل عالم دان مجلس حاضر ناگاه حضرت مولانا از در در آمد شیخ استدعا نمود که درس
امروز مینه را متهد شود همانا که در بیان حدیثی چندان احادیث غرائب استشهاد آورده
بسط معانی عجیب کرده و سبب ورود احادیث فرموده تحقیق کرد که حاضران مجلس متحیر
ماندند گرد خاطر شیخ گذشته باشد که عجبا معنی حدیث آنچنانست که مولانا فرموده باشد
دیگر چه با این معانی را از چنین بزرگ سماع نکرده ایم و این طرز را نشنوده ایم همان شب
حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم را بخواب می بیند که در خانقاه نشسته است شیخ پیش
میرود و دست بوس رسول الله میفرماید حضرت رسول صلی الله علیه وسلم میفرماید که معنی آنچنان
حدیث و مقصود من آنچنانست که مولانا فرموده و بران مزید نیست شیخ صدرالدین از
غایت شادی بیدار شد و پیش از آنکه خواب را بدرویشان واگوید می بیند که حضرت شاه مولانا
از خانقاه در آمد و بر صدر صفه بنشست و فرمود که انا ارسلناك شاهدا و مبشرا یعنی ان
الله تعالی صلی الله علیه وسلم شاهد الحقیقة عمرنا مبشرا لك فی الدنیا یعنی گواهی آنچنان
شاهد عدل در حق بندگان مقبول مایدکه در محل قبول افتد ان شاء الله تعالی و برخاست
شیخ را اعتقاد یکی صد هزار شد همچنان روزی حضرت مولانا بحمام در آمده بود همان لحظه
باز بیرون آمده جاها پوشید یاران سوال کردند که خداوندگار چه زود بیرون آمد فرمود
دلاک شخصی را از کنار حوض دور میکرد تا مرا جا سازد از شرم آن عرق کرد زود بیرون آمدم
همچنان برای یکی گفتند که مردی بیوفاست فرمود که وفا خوش بهت گفتند آری گفت
اکنون شما وفا را سخت گیرید دعا فرمودی که بحق وفای مردان و باز گفتی بحق وفا

حق تعالی فخر آرد از وفا ✤ گفت من اوفی بعهده غیرنا ✤ مردگان را چون وفا
آمد شعار ✤ زندگان را ننگ و بدنامی مدار ✤ بیوفائی چون سگان را عادت بود ✤ بیوفائی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چون رواداری نمود ✤ کو غلام هندوی آرد وفا ✤ دولت او را میزند طبل بقا ✤ همچنان اوقات اتفاق چنان می افتاد که گویندگان از غایت مداومت سماع خسته می شدند روز دوشنبه و پنجشنبه دبر ترک می آمدن حضرتش منع فرمود که چون نماز عشاق دست ندادباری نماز اشراق بگذاریم و چند رکعت نماز بکرد تا گویندگان بیاسایند و باگویندگان سماع میکردند همچنان مگر روزی در بندگی مولانا رباعی می زدند مولانا ذوقها میکرد از ناگاه عزیزی درآمد که بانگ نماز دیگر میگوید لحظه برین رو گذشت رو بآن عزیز آورده فرمود که این نماز دیگر آن نماز هر دو اعیان حق اند یکی ظاهر بخدمت میخواند و این دیگر باطن را بمحبت و معرفت حق دعوت می نماید چون از اصحاب یکی تامل کردی فرمودی که ان شاء الله یار دینی باشد همچنان روزی درویشی از مساوی گفتن یکی شکایت کرد از انکار باز گفت فرمود که جهان گیر تواضع آما دهان گیر نی همچنان روزی بحمام درآمده بود و بچشم ترحم بجسم مبارک خود نظر میکرد که قومی ضعیف و نحیف گشته است فرمود که جمیع عمر خود را از کسی شرم نگشته ام اما امروز از جسم لاغر خود بغایت خجل شدم که بزبان حال چها گفت و چها نگفت و چگونه ناله ها کرد که روزی مرا در آسایش نداری که قدر قوت دیگر قدم تا باز بار کسی میکردم اما چه کنم که آسایش من در رنج اوست چنانکه گفت ✤ اگر کیدم بیاسایم روان من نیاساید ✤ من آن لحظه بیاسایم که یک لحظه نیاسایم ✤ همانا که آسایش مدتعب است و گنج در رنج و طرب در طلب و مرحومی در ادب ✤ کشتگان ها در جانم کشیده کیست میدانم ✤ دمی خواهم بیاسایم ولیکن نیست امکانم ✤ همچنان روزی بگریه [illegible] خاتون قدس الله سرها از سر این حدیث سوال کرد که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که اکثر اهل الجنة بلهٌ چه معنی دارد فرمود که اگر ابله نبودندی بجنت وانهاخرسند نشدندی
جای که دیدار یار است چه جای جنت وانهاست فرمود که اکثر اهل الجنة بلهٌ وعلیون
لذوی الالباب واین بیت راگفت ؎ در دوزخ اگر زلف تو در جنگ آید ✤ از
حال بهشتیان مرا ننگ آید ✤ وربی تو بصحرائے بهشتم خوانند ✤ صحرائی بهشت بر دلم تنگ آید پس
هر دو ان همتی که بتفرج باغ بسته شد از دیدار باغبان محروم ماند ؎ جنت مرا بی روی او هم دوزخست هم عدو
من ختم زین رنگ بو کو فزا نوار بقا ✤ فرمود که روزی جماعت صاحبدلان دیدند که رابعه قدس سرها هدستی
آتش و بدستی آب بشتاب میدوید سوال کردند که ای بانوی آخرت کجا میروی در جستی گفت میروم
که آتش در بهشت زنم و آب در دوزخ ریزم تا این هر دو حجاب رهزن از میان برخیزند
و مقصود معین شود و بندگان خدا خدا را بی غرض رجا و علت خوف خدمت کنند چه اگر
رجای جنت و خوف جحیم نبودی یکی حق را نه پرستیدندی و مطاوعت ننمودندی ؎
پشت این مشتی مقلد کی خمیدی در رکوع ✤ گر نه در جنت امید قلیه و حلوا ستی ✤ اما مطلوب
و مقصود محبان مخلص وصال محبوب است و هر دو تبع آن وصال **مثنوی** هرچه جز عشق
خدای آخر است ✤ گر شکر خوار لیست آن جان کندن است ✤ از خدا غیر خدا را خواستن ✤
ظن افزون است کلی خواستن ✤ شیخ ماتریدی را گفتند هل ماتریدی گفت ارجو ان لا ابید

حکایت همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا در تقریر معانی گرم شده بود و از
جماعتی از هر طایفه حاضر بودند حکایتی فرمود که ترک بشهر آمده بود ناگاه بر در مدرسه رسید دید که مدرسه
روفته اند و آب افشانی کرده و فقها با دستارهای بزرگ و جامهای نفیس نشسته اند بعد از ساعتی دید که
نواب مدرسه بیامد جهت هریکی از نان و گوشت و غیره رانبهٔ ایشان بود آورد و هر کسی را حصه بداد ترک را
این حالت قوی خوش آمد روز دیگر ترک بیچاره ترک عیال و دیه خود کرده بر خود دستاری و جبه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

راست کرده بمدرسه درآمد و بمدرس سلام داده در چپ او نشست مگر مدرس فقیه فقیر بود
بفراست معلوم کرد که او عالم نیست و آن برای غرض کرده است مدرس فرمود که ای عزیز
من بآرایش ظاهر و جبّه و دستار کسی دانشمند و فقیه نمی شود و بی مجاهده بمشاهده کسی نرسیده
سی سالها خون جگر باید خوردن و تکرار می باید کردن و دود چراغ می باید کشیدن تا
مگر بتوفیق الله تعالی و بعنایته او کسی کسی شود و از وجود او کسان کسی توانند آموخت
اکنون مثال جماعتی که صورت پرستانند و در زیب صورتند و در ترتیب ظاهر اکتفا کرده
فرجی برای صورت پوشیده اند و هرگز معنے دان و معنی بین و معنی کش نیستند همچو
آن ترک گفته اند سالها زحمات باید کشیدن تا مگر آدمی یکدمه آن دمی گردد ۵
سالها باید که اندر آفتاب ✤ لعل یابد رنگ و رخشانی و تاب ✤ تا که بشک مشک گردد و ای
مرید ✤ سالها باید دران روضه جرید ✤ همچو تاری شد دل و جان در شهود ✤ تا سر رشته
بمن روی نمود ✤ چون خیالی میشود در زهد تن ✤ تا خیالات از درون رو فتن ✤
همچنان منقولست که کمال حراز شیخ محمود نجار رحمة الله علیه روایت کرد که روزی
در مدرسهٔ مبارک سماع عظیم بود و خدمت شیخ فخر الدین عراقی که از عارفان زمان بود در آن
ساعت حالتی کرد خرقه و جبّه اش فتاده میگشت و بانگها میکرد همانا که حضرت مولانا
در گوشه دیگر سماع میکرد و خدمت مولانا اکمل الدین طبیب با جمیع علما نگاه داشت میکردند
بعد از مولانا اکمل الدین بشیخ فخر الدین عنایت کند فرمود که اگر خداوندگار ایستادی
خدمت شیخ فخر الدین عراقی ازین لب خواهای خوش خواهد دیدن فرمود که اگر سر این
سوگند خسپد آخر الامر ملحوظ نظر عنایت گشت باجازت آن حضرت صدر الدین پرداخته
شیخ فخر الدین را بجانب توفاه دعوت کرده خانقاه عالی جهت او عمارت فرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ودرانجا یگه شیخ خانقاه شد و پیوسته شیخ فخرالدین در سماع مدرسه حاضر شدے و
دائما از عظمت مولانا باز گفتے و آهها زدے و گفتی که اورا هیچکس کما ینبغی ادراک نکرد
و در عالم غریب آمد و غریب رفت و در جهان آمده روزی دو بمارو ی نمود آنچنان
زود برون شد که ندانیم که بود **همچنان** روزے حضرت مولانا در میان معرفت فرمود
که آب جوئی که ماهیان در وی مقیم اند نانان ریزه در وی نریزی ماهیان سر بیرون
نیکنند و بدان نان پارهانی نچیند همچنان آب حکمت ماکه در جوئی روان ما روان است
تا صدق طلب و اعتقاد درست و اخلاص بے ریا در وی نریزی ماهیان معانی بالعلی
بشوند قدر هم المستمعین والطالبین ازین جوی سر نمی کنند و گزند شصت هیچ صیادی نمی
هانا که تذلل و افتقار عظیم می باید که اضطراب و اضطرار موجب استحقاق است امن یجیب
المضطر اذا دعاه ؎ حق تعالی کو سماوات آفرید ٭ از برای رفع حاجات آفرید
هر چه رویداز پئی محتاج رست ٭ تا بیابد طالبی چیزیکه جست ٭ تا نگرید طفلکے نازک گلو
کے روان گردد ز پستان شیر او ٭ **همچنان** روزے مگر عزیزے از یاران غمناک
شده بود حضرت مولانا او را فرمود که همه دلتنگی دنیا از دل نهادگی این عالم است
و هر دمی که آزاد باشی ازین جهان و خود را غریب دانی و در هر رنگی که بنگری و هر مزه
بچشی دانی که با او بمانی و جای دیگر میروی دلتنگ نباشی طوبے لمن جالس اهل الفقه
والحکمة وخالط اهل الذل والمسکنة باز فرمود که آزاد مرد آنست که از رنجانیدن کسی
جوانمرد آن باشد که مستحق رنجانیدن را رنجاند چنانکه گفت ؎ تا درین خرقه ایم
ازکسے ٭ هم نرنجیم و هم نرنجانیم **همچنان** مردیست که روزی یکی از اصحاب از قلت
اسباب شکایت میکرد و بحضرت مولانا لاهها می نمود تا او را قدرے دنیاوی دست دهد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرمود که برو و مرا دشمن گیر و هیچ دوستم مدار تا دنیا ترا دوست گیرد و حق تعالی ترا دنیا دهد گفت نتوانم فرمود که بس برو در بینوائی و درویشی صبر کن تا بنوای برسی و نوائی استماع کنی چه دین با دنیا یکجا جمع نمی شود مگر مردان حق را و این بیت گفت ؎

ای طالب دنیا تو یکے مزدوری	وی عاشق خلد ازین حقیقت دوری
وی شاد بهر دو عالم از بیخبری	شادی و غمش ندیدی و معذوری

مگر شخصے کیسه پر زر یافته بود و بیخود وار می دوید و از هر کسے می پرسید ناگاه بحضرت مولانا رسید فرمود که مگو که گم کردم بگو یافتم یا فتم همچنان درویشی دلریش روایت کرد که روزی شخصی بحضرت مولانا مقابل افتاد سر نهاد و گفت از ین عالم دون قوی سیر و ملول شده ام کاشکے بدان عالم میرفتم تا می آسودم که حضرت باریتعالی آنجاست فرمود که چه دائما اگر آنجا باشد ؎ بیرون ز تو نیست هر چه در عالم هست ٭ از خود بطلب هر آنچه خواهی که توئی + همچنان مگر عزیزے از یاران در مجمعی عظیم اتفاق افتاد و هر یکے از هر بابے قصها می خواندند و فضلها میجستند و آن عزیز هیچ نمی گفت حضرت مولانا فرمود که یار چرا تو هم معرفتی و سخنی نمی گوئی گفت مجموع اکابر بود متوهم شدم فرمود که تو دهن بایستی کشادن ما خود می گفتیم همچنان قدوة الاصحاب جلبی جلال الدین المعروف بابن اسفهار رحمه الله علیه که از عزفای اصحاب امیرزادهٔ شهر بود حکایت کرد که روزی [illegible] بقیصریه پیش پروانه قاصد میفرستاد و نامه املا میفرمود حضرت جلبی حسام الدین بنوشت و در ضمن مکتوب گفتها گفت و دُرّ معانی سُفت بود چون نامه مبارک را بر سر دستار زدم سر نهادم و پایهای مبارک خداوندگار را بوسها دادم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وگفتم اگر زبانی پیغام بپسندچه گویم فرمود که تو آنجا دهان باز کنی ماگفتنی را بگویم چون
بخدمت سلطان واصرار رسیدم وسلام مولانا رسانیدم همگان برسرپا برخاستند اکرام
عظیم کردند ونشسته پروانه مکتوب را بعبارت شیرین فرو خواند ودر هر محلی آفرینها
میکردند ومطلوب را باجابت نموده از عظمت خداوندگار سوال کردند که چگونه میکند
ومزاج مبارکش چونست چندانی حقائق ودقائق گفته ام که بیخود شدم پروانه و
امرا گریها میکردند وافسوسها میخوردند که چون از آنحضرت وازان صحبت و دیدار
هجوریم عاقبت پروانه از من پرسید که خدمت جلبی بارها تشریف میفرموده امّا
مثل این بار شما را برین معرفت ندیده ایم حکایت را باز گفتم همگان باتفاق
سرنهادند وتحیتها کردند وبسی خدمتها که فرستادند وهمتا وهمچنان
خدمت افلاطون زمان خواجا کمل الدین طبیب طاب ثراه روزی بزیارت مولانا
آمده بود وآنروز درخانه حسام الدین بودند اکمل الدین جامهای بس نفیس پوشیده
بود وجوغهای سقلاط سرخ باپوستین سمور بردوش گرفته بعد از لمحه حضرت مولانا در
گوش اکمل الدین سرّی گفت فی الحال سرنهاد وجامها بقولان داده روانه شد
حضرت جلبی حسام الدین از مذکور پرسید که مولانا درگوش شما چه فرمود وموجب سجده
حالت چه بود گفت مرا در ضمیر میگذشت که با این جامهای نفیس زمانه در نظر مردان حق
چون آمدم وچون یافت شدم واین حرکت هیچ مصلحت نبود همانا که خود را بغایت
بیچاره وشرمسار دیدم وحالم دگرگون گشت همان ساعت درگوشم فرمود که فارغ
باش واندیشه مکن وخجل مشو جان ما که تنت نزد ما اعتباری ندارد تا جامه بالای که
بیرون است چه اعتبار خواهد بود ان که ان الله لا ینظر الی صوركم ولا الی اعمالكم بنظر الی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

الی قلوبکم و نیاتکم جهدی کن که تو معترف جامه شوی نه جامه معترف تو و من از خوشی آن
عنایت جامها اشکرانه بقوالان دادم و چندانکه اکمل الدین در قید حیات بود دیگر جامه تکلف
نپوشیده **همچنان** ملازمان صحبت و خادمان خدمت روایت چنان کردند که
حضرت مولانا حیدر وار سیر را دوست میداشت بعد ازانکه ده و پانزده روز بلکه بست و
سی روز گذشتی اصلا افطار نکردی و سیر دانهای خام میخورد و میفرمود که حضرت مصطفی
صلے الله علیه وسلم با امیرالمومنین علی هر دم اشارت میفرمود که کل الثوم شاید باشد حکمتی
که او داند **همچنان** حضرت کراخاتون والدهٔ جلبی عارف قدس الله سره هم روایت کرد که
قرب ماهی حضرت مولانا را ندیدم که چیزی افطار کرده باشد و من هنوز نوعروس بودم و
معلم من حضرتش بود روزی فرمود که فاطمه خاتون در خانه ماست هست گفتم هست اما بغایت
ترش فرمود که بیار در کاسهٔ بزرگ کرده پیش او بردم فرمود که بیست سر سیر بکوب و در انجا کن
تا لذت گیرد نیمشبی دیدم که باز آمد و ماست را بخواست و نانهای سخت رنگ گرفته را
در انجا تر کرده تمام آن کاسه را بخورد و من قدری ماست در دهان کردم فی الحال
زبانم آبله کرد از غایت حدت آن **همچنان** کاسه را پیسیده بمن داد و بنماز تهجد شروع نمود
حتی مطلع الفجر و چون یاران جمع آمدند بسماع مشغول شد تا هفت شبانه روز قرار
نکرد و لحظه نیارامید روز هشتم بحمام رفته هفته دیگر در آنجا بگاه بود و عالمیان بدین
قدرت عظیم حیران ماندند بسی منافقان راز تار بر بدند و موافق [illegible]
استغفار کرده مرافقت نمودند **همچنان** روزی فرمود که این علم سه چیز است یکی
سماع یکی قفا یکی حمام منقولست از جلبی شمس الدین که مدت عمر او نهایت نداشت روزی فرمود خداوندگار ما ملکه
خاتون رحمها الله مملوک خود را بخانه برده بود ناگاه حضرت مولانا از در آمد و بانگی بر وی زد که چرا شش میزنی و

وچراش میرنجانی چه اگراو خاتون بودی وتو کنیزک چه خواستی کردن ومیخواهی که فتوی دهم
که در کل عالم کنیزک هیچ نیست الاحق راوفی الحقیقة برادران وخواهران ما اند که ماخلقکم
ولا بعثکم الا کنفس واحدة درحال توبه کرده اورا آزاد کرد وهرچه پوشیده بود
بوی پوشاینده وچندانکه درقید حیات بود دیگر غلامان را بعرض رسانیده ونسبت
بوی سلوک نموده میگفت ✻ شرم دارم از بنی ذوفنون ✻ البسوهم گفت
مما یلبسون ✻ مصطفی کرد این وصیت تابنون ✻ اطعموا الالباب مما تاکلون ✻
من چو پوشم از خود اطلس لباس ✻ زان نپوشانیم خصم را هم پلاس ✻ همچنان
منقولست که روزی حضرت مولانا را از کثرت سماع ولطافت مزاج ببیار زکام
شده بود فرمود که الزکام امان من شر السام وهو یقطع عرق الجذام اول فصد
واخره حمام همان ساعت قصد فصد کرده پیراهن خود را بفصاد بخشید دیگر روز
بحمام رفت همچنان بزرگی سوال کرد که درعقب صلوة مکتوبه آیة الکرسی
خواندن چه حکمت وارد فرمود که قال النبی صلی الله علیه وسلم من قرأ آیة الکرسی
عقیب کل صلوة مکتوبة قبض الله روحه بنفسه عبادرا ازان عمل عظیم ترچه فائده وچه
حکمت باشد که جان ترا بدست خود قبض کند وفیض رحمت فرماید لاجرم حضرت مصطفی
صلی الله علیه وسلم دائما میخواند وامت خود را هم برقرأت آن ترغیب وتحریص فرمود
وفضیلت آیة الکرسی از عرش عظیم عظیم تراست ودر هیچ کتابی نیست مخصوص
مصطفی است صلی الله علیه وسلم وبامت مرحوم او علیه السلام همچنان پیران
ویاران حقیق که سالکان طریق تحقیق ومستان جام رحیق بودند رضوان الله علیهم
اجمعین چنان روایت کردند که روزی حضرت مولانا فرمود که یاران ما تربه مارا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بلند سازید که از مسافت دور پیدا شود که هر که تربهٔ ما را از دور بیند و اعتقاد نماید
و بولایت ما اعتماد کند ایزد تعالی او را از جملهٔ مرحومان گرداند علی الخصوص که کسی بعشق
تمام و صدق بے ریا و حقیقت بے مجاز و یقین بیگمان بیاید و زیارت کند و نماز بگذارد
و هر حاجتی که دارد بخواهد باری سبحانه و تعالی جمیع حاجات او را برآورده گرداند و بمقاصد
خود برسد و مطلوب دین و دنیاوی او حاصل شود ؎ پس دعا کردم دعا شد مستجاب
وجودم ؎ که هر که بیند رویم دعا بخاطرش آید ؎ **وهمچنان** فرموده است که دعا همچون
تیر ست و آئین یاران پرهای تیر ست ؎ بخواه ای دل هر چه میخواهی عطا نقد است
شه حاضر ؎ که آن مه رونه برتابد برو تا سال آینده ؎ **همچنان** نقل صحیح است که
روزی حضرت مولانا فرمود که هفت کرت تربت ما را عمارت کنند آخرین بار تربت
بیرون آید متمول و تربهٔ ما را یک خشت از زر و یک خشت از نقرهٔ خام بسازد و حوالی
تربت ما را شهری انگیزد بس بزرگ و تربت ما در میان شهر بماند و دران زمان
مثنوی شیخی کند **همچنان** از یاران کبیر منقول است که روزی در بندگی مولانا
حکایت سبع خواتین صاین الدین مقری میکردند که ابو حفص دوران و قانون زمان
است و هر شب باید که ختم قرآن کند آنگاه آرام فرمود که آری کودکان کودکانه
شمرند و از مغز مغزش خبر ندارند فرمود که کتاب الله مبنی علی اربعة العبارة والاشارة
واللطائف والحقائق العبارة للعوام والاشارة للخواص واللطائف للاولیاء والحقائق
للانبیاء و آن عزیز پیوسته بعبارت عبارت مشغولست و از سر آن محجوب است
همچنان روزی صاین الدین بتکلف میگوید که امشب بعشق مولانا قرآن را ختم
کردم فرمود که چون نظر کیدی فی الحال سرها در گریبان شد و مولانا فرمود ؎

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بر دلش گر تافتی گفتی لبش ✤ ذرہ ذرہ گشتہ بودی قالبش ✤ گر تو انزلنا کتابا للجبل ✤
لا تضرع ثم انقطع ثم ارتحل ✤ لرأیتہ خاشعا متصدعا من خشیۃ اللہ و درین باب چہ
مسایہا کہ فرمود امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ کہ شبی نماز عشا میکرد سورہ اذا زلزلت الارض
زلزالہا فرو خواند چون برین آیت رسید کہ فمن یعمل مثقال ذرۃ خیرا یرہ شہقہ بزد
و بیہوش گشت گویم ہفت شبانہ روزے بر سر سجادہ بیخود ماندہ بود از ہیبت اسرار
قرآن - اگر قرآن خوانی آنچنان خوان کہ ترا بخوانند نہ آنکہ از غفلت آن خواندن
برانند و سر رب تعالی القرآن و القرآن یلعنہ ✤ عروس حضرت قرآن نقاب
انگہ بر اندازد ✤ کہ دار الملک ایمان را مجرد بیند از غوغا **حکایت** کمل صاحب
روایت چنان کردند کہ روزی قاضی سراج الدین ارموی رحمۃ اللہ علیہ کہ در جمیع علوم
عقلی و نقلی شافعی ثانی بود از چند فن معتبر مسائل مشکل و نکت غرا استنباط کردہ
مستحضر گشت و بشاگردان خود تفہیم دادہ کہ وقتی مرا در مجمع امرا و فضلا با حضرت مولانا
اتفاق افتد میخواہم کہ فضیلت و حیثیتی خود را بوی تمام معلوم سازم تا معلوم کند کہ
دانشمندی چیست و دران دم کہ من در بحث گرم شدہ باشم و دقیقہ از من فوت
شود از ہر جانبی معاونت کنید ہمانا کہ حضرت مولانا صباح بسر وقت قاضی در آمد و
سلام دادہ بہیبت عظیم در وی نظر میکرد و برود بازیرون می آمد قاضی
سراج الدین در پے او بیرون می رود ہیچکس را نمی بیند و از مردم محکمہ سوال میکند
کسے نشانش نمید ہد بعد از ساعتی دید کہ حضرت مولانا از علو قاضی فرود آمد و روانہ شد
حیرت آن جماعت یکی در بزار شد و خدمت قاضی بالای علو میرود کہ نماز صبح بگزارد
می بیند کہ بر ایزارہ ہای دیوار علو مجموع آن مسائل و نکتہا یگان یگان نبشتہ است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واسوله واجوبهٔ آن را در تحت هر مسئله و نکته ثبت فرموده و در تحقیق آن چندان لطائف غیبی بیان کرده که در بیان نیاید فی الحال قاضی نعرهٔ میزند و جامه بر خود چاک میکند و ازان امتحان و استغفار کرده دوان بمدرسه می آید و از حضرت مولانا عذرها میخواهد محب مخلص میشود و پیش تمام اکابر و شیوخ این قضیه را باز میگوید و این حکایت در بدایت حال بوده و ازان سبب بود که بعد از نقل مولانا در منع ربابه و تحریم سماع جماعتی سعیها میکردند و از و استمداد می طلبیدند اصلا تمکین نمیداد و راضی نمی شد همچنان روزی حضرت جلبی حسام الدین قدس الله سره العزیز از حضرت مولانا پرسیده است که همشهری ما قاضی سراج الدین چگونه کسیست فرمود که نیکو مردیست گرد حق میگردد و موقوف یک نکته است امید هست که نومید نشود بلکه با مید گردد همچنان شمس الدین ولد مدرس رحمة الله علیه روایت کرد که چون یاران عاشق و مرید مولانا می شدند دعا میکرد و میفرمود که خدا شما را از شر گرگان نگاه دارد یاران سوال کردند که ایشان چگونه قومند فرمود که قاطعان طریق حق و اهل هوا و بدع و منکران جان همچنان منقولست که چون حضرت مولانا در سماع مست می شدند قوالان میگرفتند و همچنان چرخ زنان و پای کوبان صلوات میداد که اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّ عَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّ بَارِكْ وَسَلِّمْ باز شروع میکرد همچنان یک روز آئینه داری محاسن مبارکش را راست میساخت گفت خداوندگار چگونه سازم فرمود که آن قدر که فرقی باشد میان مرد و زن بر و زدیگر فرمود که من بر قلندران رشک می برم که هیچ ریش ندارند و صدیق فرمود که من سعادة المرء خفة لحیته لان اللحیة حلیة المرء وفی کثرتها اعجاب المرء وهو من المهلکات و فرمود که بسیاری ریش صوفیان را خوش است اما صوفی تاریش را شایگردن عارف نجاهد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان روزی در مدرسه ایستاده بود یاران مجموع حاضر بودند رو بیاران کرد و گفت
والله علم و اعلم کسی نیست بجز یک کس و انگس با شماست و از برای شماست
و میکوشد و شما را میخواهد چنانکه گفت ؎ من از برای مصلحت و حبس دنیا مانده ام
من از کجا حبس از کجا مال کرا دزدیده ام ✤ یاران شکرها کرده سر نهادند و شادمان شدند
همچنان ولد مدرس روایت کرد که روزی حضرت مولانا فرمود که خواجه فقیه احمد رحمه الله
علیه پیوسته گفتی که چهل سال تمام لیلا و نهارا نفس را هدایت بجد کردم و ریاضت بسیار
کشیدم تا مگر علت دانشمندی از من برود و از ان حجاب بیرون بردم می بینم هنوز اثری
باقی است و چندانکه لوح دل ساده تر قربت بیشتر چنانکه لوح محفوظ از لوح حفاظ اعلی است
و همچنان فرمود که حضرت والدم سلطان العلمائی العلم بهاؤالدین ولد رضی الله
دائما میفرمود که اگر ما را نه علمهای تحصیل دل آن معنی گسستی آن معنی از علم خود بر ستی و میگفت
؎ دل ز دانشها بشستم آشنائی یافتم ✤ ظلمت هستی نماندم روشنائی یافتم
اکنون کسی می باید که چون از مدرسهٔ فقه بمدرسهٔ فقر آید چنان آید که حق را باید
چنانکه در مدرسهٔ فقه را برون شورهاست بدانکه مدرسهٔ عشق را قوانین است
همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا بخدمت عارف صمدانی علاؤالدین
بریاپوش رحمه الله علیه اشارت فرمود که اگر از تو سوال کنند که مولانا که بود جواب ده
که نه بینی و نشنوی معنی نه عظمت او را توانی دیدن و نه اسرار او را توانی شنیدن
بعد ازان فرمود که ده من نان را خائیدن و در جیب بیختن قوی سهل است اما یک من
نان را خوردن عظیم دشوار است چه این علما ظاهر علوم اهل معلوم را میخوانند و میبرند
اگر یکبار چنانکه خوردنی بی آنکه خواندنی از زحمت خائیدن رهیدندی و خاموشی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وخاموشی را پیشه خود کردندی ✤ شست فرسنگ از سخن بگریزم ✤ که زدام سخن درین سستی ✤ همچنان فرمود که در آخر وقت خواجه حکیم سنائی زیر زبان میگفت مجان ع همچنان گوش و فا پیش و هانش بردند این بیت را میگفت بیت بازگشتم زراه گفتم زانکه نیست ✤ در سخن معنی و در معنی سخن ✤ همچنان از اصحاب کرام منقولست که مگر معین الدین پروانه میخواست که ولد تاج وزیر را در قونیه قاضی کند او مردی بود بر فضائل علم و ادب امابی ادب و معجب و از عالم اولیا دور روزی گفت بسه شرط منصب قضا را قبول میکنم شرط اول آنکه رباب را از میان خلق برگیری دویم آنکه محضر از اکه خلاد محکمه اند برانی سیوم آنکه محضران نورا حکمی دهی تا از مردم چیزے نستانند پروانه جواب داد که آن دو شرط را می شنوم و توانم کردن اما رباب را نتوانم برداشتن که وضع بادشاهی همین بزرگست ازان سبب بقضا رضا نداد چون این حکایت بسمع مبارک حضرت مولانا رسید که زهی رباب مبارک و لله الحمد باید کرد که رباب دستگیر او شد و او را از چنگ قضا رهاینید عاقبت الامر تمام اولاد و مریدخاندان شدند همچنان یاران کرام روایت کردند که روزی حضرت سلطان ولد بحضرت والد خود حکایت میکرد که صوفیان با همدیگر خوش میسازند و صحبت میکنند با یکدیگر قیل و قال ندارند ما یاران ما با همدیگر در جنگند بے موجبی و سببی با یکدیگر نمی سازند فرمود که آری بهاء الدین اگر هزار ما کیان در خانه باشند با همدیگر می سازند آما دو خروس در یک محل نمی سازند و یاران ما را شاید خروس اندازان باخروشند ✤ چون نبی سیف بود بهر آن رسول [illegible] صفدر اند و فحول ✤ مصلحت در دین ما جنگ و شکوه ✤ مصلحت در دین عیسی عار و کوه ✤ همچنان شیخ محمود صاحب قران روایت کرد که روزی شخصی بحضرت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شکایت میکرد که یاران با همدیگر دائم در جنگند فرمود که برادر با برادر اگرچه جنگ میکنند
اما پدر با هر دو صفاست مگر روزی از اتفاق صوفیان در حضرت مولانا تقریر میکردند
که با همدیگر چه خوش برمی آیند فرمود که نی چه عظیم فرومی روند علامت برآمدن آدمی
آنست که با مردان خدا و اولیائے صحبت کند والا برآمدن اهل دنیا عین فرو رفتن
است چنانکه کرمی در سرگین و همین اگرچه بالا میجوشد هم باز فرو میرود بعد ازان فرمود
که شیخ همچون آفتاب است دست بدامن آفتاب زنید و خود را بوی تسلیم کنید اگر برآید
بهم برآئید و اگر غروب کند بهم غروب کنید تا تسلیم کلی و انقیاد پیر و مطاوعت وی ثابت
شود همچنان روزی با عالمی مردی معرفت میگفت فرمود که تو درین حال بمثابت
زنی باید که زر تو شوی وقتی که در بوته درآئی و بارها بجوشی بر سندان ریاضت ضربت
ضرب خوری تا انگشتری سلیمانی شوی و با گوشوارهٔ عارض سلطان گردی اکنون آن همه
آدمیان مردم اند و مسلمان مقلد وقتی آن دمی محقق شوند که در کوزهٔ عشق درآیند و بر سندان
صبر زخمهای شدائد کشند و تحمل محالات کنند و بر جفاهای عوام احتمال نمایند تا صفا
یافته مرأت الله گردند و هذه کفایة همچنان روزی از محققان اصحاب چنان
منقول است که معین الدین پروانه روزی بخدمت شیخ صدر الدین رفته بود بعد از
فرمودن فوائد بسیار شیخ فرموده است که امشب مرا عروج عالم ملکوت شده بود و بسی
حجب مرتفع گشته حضرت مولانا را بر بالای عرش مجید دیدم ایستاده و آنچنان قریبی
که او راست هیچ ولی را نیست و نبوده است دوم روز پروانه معتقد عظیم گشته با اکابر
شهر بزیارت مولانا آمد و با ادب تمام نشست پیش از انکه آن حکایت را روایت کند
فرمود که امیر معین الدین بمعنی راست است و آنچنانست که شیخ دید اما او را هیچ ندید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وپئ سماع شد واین غزل را از سر آغاز کرد و گفت ؎

اگر حریف منی بس بگو که دوش چه بود	میان این دل و آن یار میفروش چه بود
وگر بچشم بدیدی جمال ما هم دوش	مرا بگو که در آن حلقهای گوش چه بود
وگر تو با من هم خرقه و هم رازی	بگو که صورت آن شیخ خرقه پوش چه بود
اگر فقیری و ناگفته راز می شنوی	بگو اشارت آن ناطق خموش چه بود
وگر شناخته کاصل الش و جان کجاست	یکی است اهل لبس و بیخبری و هوش چه بود
وگر بدیدی جانی که پشت و روئش نیست	که در تصور عشاق پشت و روش چه بود
وگر نه عشق نه سر و فقر غرض با هم	هزار دفتر پیغام و گفت گوش چه بود

پروانه را ازان حال مجال قال نماند زود برخاست و روان شد همچنان از کبار اصحاب منقول است که خدمت قدوه الابدال خواجه فقیه احمد رحمة الله علیه از جمله شاگردان بهاؤالدین ولد بود هدایه میخواند و آنروز سلطان العلماء چندانی معانی گفت و نمود که جانهای مقدس حیران ماند فقیه آشفته وار برخاست و کتب خود را در آتش انداخته بجانب گورستان روانه شد چندانکه حضرت شیخ در قید حیات بود بشهر قونیه نیامد بعد ازانکه رحلت نمود در دروازهٔ احمد تقاعد نمود ناگاه شهرت گرفته کرامات مینمود و معینات میگفت اما در متابعت واوقات که در جوانی حضرت مولانا را بر وگذر افتادی لغزه ها زدی و غریو ها کردی و گفتی که راه دهید که کنج روان می آید و امثال این کردی و مجموع خلائق که بر وی هنگام بودندی چندین نوبت این گواهی از وی بدیدی و کیفیت حال و اسرار آن قال معلوم ایشان نشدی و گویند حضرت مولانا فقیه را دیدی که گذشتی چشمها بهم کردی و فرمود که او اهل اقتدا نیست مقتدی مخلص است

من جمیع الوجوه بطریق متابعت بمقتدای خود اقتدا نماید واین مرد لیست یکسواره که گلیم
خود را از غرقاب رهاینده است ونجات یافته ایشان را در عالم غیب اهل فتوح خوانند تا
حضرت ماشاء الله چه فرماید وچه معامله کند همچنان از حضرت کراخاتون که حرم مولانا
قدس سره بود وشرح ولایت آن خاتون را در اطباق اوراق گنجایشی ندارد نقل است
که شبی نزد یک سحری از عالم غیب الغیب غلغله وکلکله بسمع مبارک او می رسید از ان معنی از
حضرت مولانا سوال کرد که غلغلهٔ روح وکلکلهٔ ملائکه بتواتر می شنوم چه حالت است فرمود
روح پاک فقیه را ملائکه کرام بآسمان میبرند آن بود که وقت چاشت قیامت برخاست
در تاریخ سنه ثمان عشره وستمائه ونماز او را مولانا گذارده دفن کردند همچنان فی الله
فی الارض حبیب فقیه آقشهری که استاد زکریا نوفال بود از شاگردان مقبل مقبول
سلطان العلما بود همچنان مگر درویشی از مشایخ عصر در اول بهاء ولد فات فیت
اعتقاد هوام عوام این بود که ولی خدا ست بحضرت مولانا اعلام کرد که آن فلان مرد
ولی مرد است فرمود که تمام اشیا واجزای عالم روبحیات نهاده اند او چون مرد چگونه مرد
خدا ست تا مرد خدا رضا ندهد مرگ را بر وی دست نیست واغلب انبیا واکابر اولیا باید که اندر
فصل خزان وغلبت زمستان نقل کنند چنانکه حضرتش در زمستان شد بدکه روی زمین
چون حدید شده بود رحلت فرمود وهذه من امارات الولایة همچنان خدمت
قدوة المدرسین قامع اهل البدع مولانا شمس الدین للطی رحمة الله علیه روایت کرد که روزی
حضرت مولانا فرمود که ازین یاران هیچ کاری نیامد وکوششی نتوانستند کرد بهتر ازان
نیست که پیشتر که بدان عالم رویم وجهت ایشان درجاتی مهیا کنیم تا یاران را اشکلات
عقاب عقوبات آسان شود گفت مراد دولت تو راه مرو رنجه مشو زانکه من از لطف وکرم سوی تو

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آینده شدم **حکایت** همچنان از فحول اصحاب منقولست که روزی در جمعیت معین الدین
پروانه شیخ مجدالدین جندی که در علم حروف ممتاز بود نزد شیخ صدرالدین و سایر علما و شیوخ
دین دعوی کرد که امروز درین مجلس هرچه مولانا با من بگوید من بلا تسلم تسلم منع کنم تا ملزم شود
شیخ بارها فرمود که امتحان کبار طریقت مذموم است نه شنید همانا که حضرت مولانا از در
مدرسه درآمد فرمود که لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ بیکبارگی فریاد کردند شیخ مجدالدین
بیامد و سر بنهاد و مستغفر شد و بسی عذرها خواست همان روز در اثنای معرفت فرمود
که چنانکه در قانون شرع بنوی فِیْ تَحْتِ کُلِّ شَعْرَةٍ جَنَابَةٌ وارد است تا اگر یکتار موی از مویهای
تن تر نشود آدمی از جنابت ظاهر طاهر نمیشود **همچنان** نزد محققان مدقق نیز در آدمی
از هستی او موی باقی باشد هرگز از جنابت خباثت باطن پاک نشود چنانکه گفت ؎ کامل
صفتی راه فنا می پیمود ؎ ناگاه گذر کرد ز دریای وجود ؎ یک موی ز هست او بر و باقی بود ؎
آن موی بچشم فقر زنار نمود ؎ چه اینجا حق تعالی در شان مشرکان نجس انما المشرکون
نجس فرمود و مقصود نجاست باطن ایشان بود نی نجاست ظاهر و آن هستی و فضول
نفس ظلوم جهول است **همچنان** منقولست که روزی حضرت مولانا فتوی نبشته بود
و آنرا بخدمت قاضی عزالدین سیواسی بردند چون بمطالعه رسانید از سر فضیلت فضول
بصدر قبول نکرد فی الحال حضرت مولانا بذکور مصور شده فرمود که آن مسئله در ان کتاب
مختلف که کاغذ فتوی را نهاده بین نعره بزد و از هوش برفت چون بخود آمد بار
و آن مسئله را در آنجا بیافت از سر اخلاص بنده و مرید شد **حکایت** همچنان از روایات
حکایت مولانا قطب الدین شیرازی رحمة الله علیه چنان روایت کرد که روزی در
مجمع فضلای تبریز حکایت کرد که در اوان شباب چون بقونیه رسیدیم و با اکابر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ہمدم وہم باز گشتیم و ما دوازدہ یار بودیم در غایت استعداد و ہر یکے در فنون علوم ذو فنون
بودند عاقبت الامر باتفاق یاران خود از چند بارۂ کتب غریب و مسائل و نکت عجیب
اختیار کردہ مستحضر شدیم چنانکہ ہیچکس را در ان باب مجال ایراد و جواب نبودی ہمانا
کہ چون روی مبارک آن بادشاہ را دیدم از انہا یکی در خاطر نماند کوشیدم کہ نکتہ بگویم
و مسئلہ دا پرسم دیدم کہ ہمہ از لوح درونم محو شدہ بود و اصلا قوت حافظۂ مذکورہ ام
مدد ی نکرد م از سر آیۃ یَمْحُوا اللّٰہُ مَا یَشَآءُ وَیُثْبِتُ وَعِنْدَہٗ اُمُّ الْکِتٰبِ
چیز ہای عجیب معلوم شد دیدم کہ از کمال قدرت در من تصرفی کردہ جمیع علوم را از دلم
پاک بردہ و مرا خالی بماندہ چنانکہ می گوید ؎ چون نبسیان بست او راہِ نظر +
کار نتوان کرد گر باشد ہنر + چون بتذکیر و بہ نسیان قادر اند + بر ہمہ دلہای
خلقان قاہر اند + آیت انسوکم ذکری بخوان + قدرت نسیان نہادن شان بدان
و من غرق دریای وحدت گشتہ بودم از ناگاہ حضرت مولانا بشرح معانی شروع
فرمود در ضمن آن لطائف تمام و مسائل و نکت ما را تلقین کردہ یگان یگان تقریر کرد
و مواضع ایراد و دقیقہ کبریٰ را باز نمود و ہر یکی را بجای رسانید کہ از فہم آن عقول
عقلای عالم حیران ماندند برخاستم باصدق تمام با یاران خود مرید شدیم حقا کہ
بعد الیوم خود را بحر بے پایان دیدم ہیچستان از علماء اصحاب منقول است کہ
کہ خدمت مولانا شمس الدین ماروئی نگرد خواب مسئلہ را فرو خواندہ و در فتوی آن
قاصر شدہ شبے حضرت مولانا را در خواب دید فرمودش کہ آن در ہدایہ مذکور است
در فلان باب سی و سیوم ورق را بشمار و در صفحہ راست در ہفتم سطر ببین و استحضار
حاصل کردہ فتوی بنویس و ہیچ از متعصبان مذہب میندیش صباحی برخاست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وهدایه را در پیش گرفت هدایت آن سلطانِ هادی همچنان بود که فرموده بود بعد از انکه
فتوی را بنوشت کیفیت حال را کما کان بعلماء مدرسه تقریر کرد و گویند که آن روز که
فرمود بیست نفر دانشمند نفوز نار انکار بریده از انکار نجات یافتند و مرید مخلص
شدند والسلام علی من اتبع الهدی ۵ من عشق را بدیدم برکف نهاده جامی
میگفت عاشقان را از بزم ما سلامی ✣ **حکایت** یارانِ مکرم و مقربانِ حریم
حرم عظم الله ذکرهم همچنان روایت کردند که ملکهٔ زمان بانوی جهان خاتون سلطان
کرجی خاتون رحمة الله علیها که از جمله محبان مخلص و خالص و مریدهٔ خاص خاندان بود
دوائم در آتش شوق مولانا می سوخت اتفاقاً خواست که بقیصریه رود و سلطان را
از و ناگزیر بود از انکه کرین تر حرمان و صاحب رای زنان بود و تحمل بار فراق آنحضرت
نداشت مگر دران عهد نقاشی بود که در صورتگری و تصویر مصورات ثانی مانی بود و در
فن خود مانی را در نقش فرومانی میگفت و او را عین الدوله رومی گفتندی او را
تشریف ها داده اشارت کرد تا صورت مولانا را در طبق کاغذ رسمی برند چنانکه میباید
در غایت خوبی بنگارد و گذارکند تا مونس و شعار او باشد بس عین الدوله با امینی چند
بحضرت مولانا آمدند تا ازین حکایت اعلام کند همچنان بنهاده از دور بایستاد
پیش از انکه سخن گوید فرمود که مصلحت هست اگر توانی همانا که طبق چندی کاغذ مخزنی آورد
عین الدوله قلم بر دست گرفته توجه نمود و حضرت مولانا بر سر پا ایستاده دایم
نظر کرد و بتصویر صورت مشغول شد و در طبق بغایت صورت لطیف نقش کرد
دوم بار نظر کرد دید که آن چه اول دیده بود آن نبود در طبق دیگر رسم دیگر زد چون
صورت را تمام کرد باز شکل دیگر آغاز نمود آمد و آزاد بیست طبق گوناگون صورتها
بست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وچندانکه نظر میکرد نقش دیگرگون میدید متحیر مانده لغزهٔ بزد وبیهوش گشته قلمها ازدستش
وعاجز واسجده ها میکرد همانا که حضرت مولانا همین غزل را از سر آغاز کرد **غزل**

آه چه بے رنگ ونشان که منم	کے نشستی مرا چنان که منم
گفتی اسرار درمیان آورد	کو میان اندرین میان که منم
کے شود این روان من ساکن	اینچنین ساکن روان که منم
بحر من غرقه گشت هم درخویش	بوالعجب بحر بیکران که منم

الی آخره همچنان گریان گریان عین الدوله بیرون آمد وکاغذها بخدمت کرجی خاتون
بردند مجموع آنصورت را در صندوقی نهاده در سفر وحضر باخود میداشت ودر حالتی که شوق
آنحضرت اورا غالب شدی درحال بآن مصور مشکل آرام میگرفت **حکایت** همچنان
یار ربانی ولی پنهانی حسام الدین حلبی در باغ مولوی رحمة الله علیه روایت کرد که مرادر
جوانی دردچشم شده بود وبمعالجهٔ اطبا اصلاح نمی پذیرفت وناسور شده بود روزی
ازمریدان مولانا بخدمت پدرم دلالت کرد که اورا بحضرت مولانا برد ازو استعانت جوید
تا چشمها فرزندت خوش شود همچنان پدرم مرا برداشته بحضرت مولانا آورد دیدم که
حضرت ایشان هم دردچشم بوده است مرا درضمیر گذشت که چون ومعالجهٔ دردخود
نمیتواند کردن بدرد دیگران چه درمان کند فی الحال فرمود که حسام الدین پیشتر آتا چشمهای
را ببینم پیش دویده سرنهادم همانا که بدو انگشت مبارک خود آب دهان برگرفت وبرچشمهای
من مالید وفرمود که فرزند کار دستهٔ خود را نمی برد اما در مقام دیگر ذوالفقاری میکند
وسنت الهی چنانست که بندگان محتاج همدیگر باشند وفی الحقیقت آن همه افتقارها
برحق میگردد وبعد دوم روز باذن الله تعالی وبعنایت مولانا عینان من منور گشته

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پدرم ترتیب سماع کرده دعوت کرد و مجموع اهل خانه بنده و مرید شدیم و ازین نوع کرامتها در هر
روز بحساب مشاهده می کردیم درین حال هشتاد ساله شده ام دیگر زحمتی و دردی ندیده ام
والحمدلله رب العلمین همچنان شیخ اکمل الدین تبریزی الخادم رحمة الله علیه که سرور خادم
مشهد مقدس تربته بود چنان روایت کرد که محبوب حضرت مولانا در شهر حلب بودم و
چند روز در آنجا نگاه توقف افتاد روزی بسوی بازار رفتم و از بقالی چیزی خریدم از ناگاه
بمن دشنام داده مرا رنجانید بیامدم و غربت دشمنی این قوم را بحضرت مولانا تقریر کردم
ازان قوم قوی رنجید فرمود که ازین شهر سفر باید کردن لشکر مغول میرسد حلب را خراب
میکند همان بود که بطرف دمشق روانه شدیم و در عقب لشکر مغول رسیده حلب را خراب
و بیآب کرد و بیچاره بقال را پاره پاره کردند همچنان کرامت دیگر که از حضرتش در راه
شام مشاهده کردم و شجاعت پنهانی او را آشکارا دیدم آن بود که ساربان اشتران ما
در منزلی بجد گرفت که البته در اینجا نگاه نزول کنیم حضرت مولانا تمکین نداد باز الحاح کرد
پیش آمد که من نمیروم حضرت مولانا مشتی بر نابگوش او فرو کوفت در حال نگونسار شد
و هر دو دستش را محکم بسته بر دوش مبارک بگرفته روانه شد همچو قرب یک فرسنگ راه رفته در سبزه
گاهی خوش گیای فرو نهاد فرمود که ای ابله گیرم که در حق ما رحمتی و شفقتی نداری غم اشتران
خود نیز نخوردی چه آن منزل خشکستان بود و امشب آن منزل منزلگاه مغل خواهد شدن
و حوالی آن را زیر و زبر خواهند کردن آن بود که لشکر مغل منزل بمنزل در پی ایشان
و ولایت حلب را خراب کرده حلب حلب کردند همچنان از شیخ کمال الدین [illegible]
که شبی شیخ صدرالدین رحمة الله علیه مصطفی صلی الله علیه وسلم در خواب دید و مشکلات
مسایل که بر و پوشیده بود استفسار کرده بر و کشف می شد و میدید که حضرت مولانا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

برابر رسول صلے اللہ علیہ وسلم نشستہ است وقول او را تصدیق میکند و تحسین میفرماید شیخ
بیدار شدہ از شادی در جہان نمیگنجید و دران اندیشہ فرو رفتہ بود از ناگاہ دید کہ حضرت
مولانا از در درآمد و در ہمان مقام کہ برابر مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم نشستہ بود بنشست و
آن مشکلات را بر شیخ مکرر کردن گرفت تا نیک مقرر شود شیخ نعرہ ہا بزد و حالہا نمود و
باخلاص تمام شکرہا میکرد در زمان آنچنان سلطان شیخ زمان بود و مشار الیہ و مدار علیہ

نقل است از کبار احرار رضی اللہ عنہ روزے حضرت مولانا در پیش دکان شیخ
صلاح الدین زرکوب قدس اللہ سرہ میگذشت ہمانا کہ او را طق طق زدن بگوشش رسید
بسماع و جزع مشغول گشت و ہنگامۂ عظیم جمع آمد بخدمت شیخ صلاح الدین خبر کردند کہ مولانا
سماع شروع کردہ است شیخ بشاگردانِ خود اشارت کرد کہ دستہا را از ضرب وا
گیرید کہ اگر زر وغیرہ تلف شود باکی نیست و از وقت تا صبح دیگر در سماع بود بعد ازان
فرمود کہ سماع آن بود کہ گویندگان رسیدند و سماع بحد گرفتہ این غزل آغاز کرد ؎

ہمچو گنجی پدید آمد دران دکان زرکوبے زہی صورت زہی معنی زہی خوبی زہی خوبے

چون شیخ بدکان درآمد دید کہ تمامی دکان پر از زر ورق شدہ بود و سندان و ہر
آلتی کہ بود ہمہ زرین گشتہ چون مولانا از سماع بیرون آمد فرمود کہ دکان یغما کردند و
ازان برخاستہ در حلبہ نیکان نکو کار گشت و آن بود کہ ازان عنایت مشہور جہان
گشت گویند کہ سندان را شاگردان شیخ پنہان کردہ فروختہ اخراجات سماعہا کردند

دیاران عزیز را دادند ہمچنان رئیس الاصحاب جلبی جلال الدین المعروف بابن
سفہسالار رحمۃ اللہ علیہ حکایت کرد کہ مرا در عالم جوانی خواب عظیم زحمت میداد و دائما
سرگردان میبودم بحضرت مولانا از غلبہ خواب شکایت کردم فرمود کہ خشخاش بسیار

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آوردند و شیر آنرا بگوفتند و علی الریق مرا درخوایند همان بود از ان گرانی در من اثری نماند و
بعنایت او آن بخارات از دماغ من زائل شد و سر سبک گشتم و دائما اسرار خداوندگار را
نه گور نشتی هفت شبانروز گذشتی که خوابش نبردی رهمون روایت کرد که روزی
حضرت مولانا در باغ خلیفه جلبی حسام الدین قدس الله سرهما بود و آنروز سماع عظیم شد
از اول روز تا وقت عصر همانا که تقاعد فرمود هر دو دستهای مبارک خود را بالا برداشته
آواز داد که بیایید بیائید کمر باز کشائید و فرمود که جماعتی از سفر دور میرسند و از ما حلوائی
گرم میخواهند بگرد ضمیر مسافران عزیز خیال حلوا سر زده بود از ناگاه جماعتی فضلا از بلاد
ترکستان و بخارا بشهر قونیه رسیدند و همانذم حضرت مولانا را طلب داشته خبر دار شدند که
در باغ جلبی حسام الدین اند همچنان باگرد راه گرد سر شاه گشته در حال رسیدند چون بشرف
دستبوس مولانا مشرف گشتند و به تشریف سعادت مستعد شدند همانذم خدمت ملک الخواتین
فخر النساء فی العالمین قدس سرها طبقی پر حلوای خانگی در پیش مسافران نهاد حضرت مولانا
اشارت فرمود که فَکُلُوا مِمَّا رَزَقْنَاکُمْ حَلَالًا طَیِّبًا چه اگر مائده عیسی را درخواست میکردید
منزل میشد تا حلوا را چه رسد الله الله از حضرت مردان خدا طلب حلوا مکنید بل طلب آن
کنید که مشکل شما حل و اشود و قوت جانی غذای شما گردد هر چار یار بنده و مرید شدند
همچنان جماعتی شیوخ از حضرت مولانا سوال کردند که در روز عید طبل و نقاره
چرا میزنند آن چیست فرمود که دهل و سرنا را جهت گوش گران زنند تا ازان حال
انتباهی باشد و غافلان از خواب غفلت بیدار شوند و استعداد روز عید کنند و از هر
چیزی باخبر شود و این معنی را از دندمه صور قیامت و طبل روز عرصات گرفته اند که
روز قیامت بعضی را عید و قومی را وعید ست تا ازان زمزمه صور و نفره ناقوا عتبار گیرند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واز حشر اجساد خود باخبر شوند ؎ نالهٔ سرنا و آوازِ دُہل ✤ چیز کی ماند
بدان ناقور کل ✤ همگان تحسینها دادند **همچنان منقولست** که شخصے را گرز نش بسبب طلاق
سوگند داد که هرچه بگویم آن کنی واگر نکنی من مطلقه باشم و شوهرش راضی شد گفت باید که یکمن
گوشت خوک بخوری آن مسلمان درین حال سرگردان شده از هیچ عالمی مشکل او حل
نشد برخاست و بحضرت مولانا آمد و زاریها نموده ازین حال اخبار کرد فرمود که از محکمهٔ
قاضی منی نانی بستان و بخور تا طلاق واقع نشود **حکایت** همچنان مگر کرجی خاتون
از خدمت معین الدین پروانه رنجیده بود تمام اکابر و ثواب شجاعت طلب عفو کردند که
گناه پروانه را عفو کرده مصالحه کند راضی نشد گفت بشرطے صلح میکنم که پروانه بسبب
طلاق سوگند بخورد که آنچه از و خواهم بدهد والا من مطلقه باشم شوهر قبول کرد زن گفت
میخواهم که هر لغتی و عجائبی که حق تعالیٰ در جهان آفریده است پیش من حاضر آری شوهر
بیچاره در نیکار فرماند و تدبیر این خواهش نمی توانست کردن عاقبت الامر از سر
اخلاص برخاست و بحضرت مولانا آمده و کیفیت ماجرا را باز گفت فرمود که برو
کتاب الله را بدست آور و آنرا در دستار چه بسته در دامن او کرده باشی عجائب و
جمله لغت را پیش او آورده باشی که لَا رَطْبٍ وَّلَا يَابِسٍ اِلَّا فِيْ كِتَابٍ مُّبِيْنٍ ؎
هرگز طلاق و فراق واقع نشود **همچنان** از حضرت مولانا پرسیدند که سر درد
بَارَكَ اللّٰهُ فِيْ سَبَبِهَا وَعَجَّلَ بِهَا چیست گفت از برای آنکه هر دو همسایهٔ جمعه اند برای
شرف و مبارکی روز آدینه شب خمیس تشریف مبارکی یافت اَلَّا فِيْ اِحْرَاقِ الدَّمِ
و همچنان بر عقلی و یقینی که همسایه عشق شوند و او را در میانه شیخ خود سازند لاجرم
هرچه گویند و کنند مبارک و متبرک باشد چنانکه گفت ؎ همنشین مقبلان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چون کیمیاست ✤ چون نظر شان کیمیای خود کجاست **همچنان** منقولست
که روزی حضرت مولانا بحجرهٔ جلبی بدرالدین ولد مدرس درآمد و او را خفته دید الهی نامه را
در پس پشت خود نهاده فرمود که خواجه چکیم حاضر و تو در خواب رفته همانا که رعایت ادب صورت
از سایر طاعات بهتر است ادب را نگاه دار تا محل غضب و هدف تعب نگردی ✤
از خدا جوئیم توفیق ادب ✤ بی ادب محروم گشت از لطف رب ✤ بی ادب خود را نه تنها داشت بد
بلکه آتش در همه آفاق زد ✤ خاک خان او را که در ادب ظاهر و ادب باطن خاطن و کامل
باشد همانا که در هر خانه که کلام الله آید الله تعالی حاضر شود و هر جا که احادیث نبوی باشد
حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم حاضر آمد و در هر مقامی که کلام اولیا خوانده شود
ارواح آیند و هذه کفایة **همچنان** منقولست که روزی شمس الدین ولد مدرس در
حجرهٔ خود خفته بود و از سر غشیان نسیان مثنوی را پس پشت خود نهاده از ناگاه حضرت
مولانا در آمده آن کتاب را چنان دیده فرمود که یعنی این سخن ما برای آن آمد که پس پشت باشد
والله والله از آنجا که آفتاب سر بر میزند تا آنجا که فرو میرود این معنی خواهد گرفتن و در اقلیمها
خواهد رفتن و هیچ محفلی و جمعی نباشد که این کلام خوانده نشود تا بجدی که در معبدها و مصطبها
خوانده شود و جمیع ملک از ان سخن حلل پوشند و بهره مند شوند همچنان نگر حضرت سلطان
ولد روزی فرموده باشد که همچنان سخنان شما را بایزیدی باید که فهم کند فرمود که سلطان
بهاء الدین ما بآن راضی نشویم **همچنان** حضرت ولد پرسید که بعضی مردم [illegible] این
اعتقاد میفرمایند و باز دیگرگون میشوند فرمود که مثال آنجماعت چنانست که اوقات دیوانگان
سخنان عاقلانه میگویند و اغلب باز بهریان و تربات مشغول میشوند اما دولت راست آنکس
راست که هیچ وجهی قدم از جادهٔ اعتقاد و اخلاص بیرون ننهند و در صراط خود مستقیم باشند که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اِنَّ الَّذِیْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللّٰہُ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا کہ مقام استقامت مقام صدق است ہمچنان
درویشی در حضرت مولانا حکایت کرد کہ فلانی شراب خوار عظیم است اما ہیچ مست نمی شود فرمود
کہ مگر بر جیب می ریزد خاصیت شراب آنست کہ وقتی کہ مست نکند سر کہ بودہ باشد مثال
مقلدان شریعت و طریقت نیز ہمچنانست کہ کلام اللہ را میخوانند و میخایند و نخان اولیا را
تقریر میکنند و ہیچگونہ مستے و شوقی ندارند و از انجا ذوقی نمی نمایند از انکہ میخوانند و میخایند و
ہیچ نمی خورند ہمانا کہ از خدا خوانی خدا دانی بہتر است و مقصود از لیعبدون لیعرفونست فہو المطلوب
ہمچنان در باب عشق معانی فرمود کہ العشق یزید بالسماع وینقص بالجماع چہ ہر کہ بجماع بیشتر
مشغول شود چنانست کہ پر و بال خود بمقراض مے برد و طنابہای حیاتش را می گسلد و پایہ
نردبان آسمان را می شکند ہمچنان روزی فرمود کہ مردم را بالا بردن قوی مشکل است
اما بسوی زیر زود تر می افتد ہمچنان روزی در معنی این بیت معرفت می فرمود ؎

چون چنین خواہی خدا خواہد چنین ✤ می دہد حق آرزوی متقین ✤ بر خیال میل تو چون پر بود
تا بدان بر حقیقت بر شود ✤ چون براندی شہوت پرت بر بخت ✤ کبک گشتی وان خیال از
تو گریخت ✤ بر نگہدار و چنین شہوت مران ✤ تا پر میلت بر دسوی جنان ✤ خلق پندارند
عشرت میکنند ✤ بر خیالی بر خود را میکنند ✤ یعنی کہ حق سبحانہ و تعالی خواست بندگان
خاص خود را بی اہمال و اہمال قبل الملمات و بعد الملمات میدہد چنانکہ در شہری آتش عظیم
افتادہ بود و اصلا کشتہ نمی شد قطبی از ان حال تفحص کرد درویشی را آرزوی کباب
شدہ بود و ہیزمش نمی یافت چون از انجا فارغ شد لبش کرد و آتشہا فرو مرد۔
ہمچنان شیخ محمود بخارا روایت کرد کہ پیوستہ حضرت خداوندگار از خدمت شیخ محمد
خادم سوال کرد کہ امروز در خانہ ما چیزے ہست و اگر گفتے خیر ہست ہیچ نیست بنبسط گشتی و

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وشکرها کردی که لله الحمد والمنة که خانهٔ ما امروز نجانهٔ پیغمبر ما صلے الله علیه وسلم می ماند واگر گفتے
که اسباب مطبخ مهیاست وچیزی کم نیست منفعل گشتی وگفتی که ازین خانه بوی خانهٔ فرعون
می آید وگویند در بندگی ایشان هرگز شمع ورنگردندی بغیر از روغن چراغ وگفتی هذا للملوك
وهذا للصعلوك همچنان خدمت مولانا اختیار الدین که از کبار اصحاب بود روایت
کرد که روزی در حضرت مولانا نشسته بودیم از ناگاه برخاست وعلیک السلام کرد
ونشست وما هیچ کسی را ندیدیم بعد ازان فرمود که افعل ما تؤمر ستجدنی ان شاء
الله من الصابرین یعنی میکن هر آنچه کردنی است حضرت جلبی حسام الدین سر نهاد
وازان حال باز پرسید فرمود که دیدم شخصی ازرق چشم پرخشمی زرد صورتے پیشم آمد
سلام کرد که من تیم ومرا حمی خوانند دستوری دادم تا مدت سه روز مهمان باشم
فی الحال لرزیدن گرفت چون سه روز منقضی شد دیگر زحمت تب راندید موافق حضرت
سه روز جمیع یاران را تب گرفت همچنان منقولست از حضرت سلطان
العلما جلبی حسام الدین قدس سره که او فرمود که در سفر شام بموافقت حضرتش جمیع
یاران را سه روز تب گرفت ملازم مولانا بودم همانا که در دمشق در مدرسه در آمدیم
می بینند که جماعت فقها در عرض پاک بهاء الدین ولد جنبش میکردند که چرا شاید که
او را سلطان العلما گویند وعالمیانرا شیفتهٔ خود کرده از قرب الله دم نیزند وخود را
الٰهی میخواند ودر گفتن مساوی کرم شده بودند حضرت مولانا با ایشان
نمی گفت مگر ازان جماعت یکی او را دریافته خاموش شد چون از مدرسه بیرون آمدیم
آن شخص حال را با فقها گفته باشد که این مرد فرزند بهاء الدین ولد است همگان آمده
عذرها خواستند وانصاف درویشانه داده مهمانی عظیم کردند فرمود که قصد ما خود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شماست پیوسته ما طالب آن خوشی ایم همچنان منقولست که روزی معین الدین پروانه
بزیارت شیخ صدرالدین رفته بود و دران صحبت حکایت ادرارات میکردند و دران میان
مگر جهت اصحاب هر روز نیم دینار ادرار میداد پرسید شیخ فرمود که باشد که حضرت مولانا ازادرار
دو عالم فراغت دارد بدرویشان مقل مستحق میباید دادن همانروز پروانه هم بزیارت مولانا
آمد فرمود که معین الدین شیخ را اخراجات بسیارست و معیشت بادشاهانه میکند یاران ما را هیچ نمی باید
و آن دینار او را اولیترست پروانه سر نهاد و بسیار گریست و یاران را بندگیها نمود
همچنان شیخ محمود حکایت کرد که روزی یاران تشنیع زدند که شیخ صدرالدین را
چندین ادرارست و اوقاف و حضرت مولانا را نیم دینارست فحسب فرمود که شیخ را اخراجات
بیشترست و حمایت مسافران بردست اوست و ما را هیچ نیست و آن نیز بدرویشان
باید دادن همچنان از کمل اصحاب منقولست که روزی در بندگی مولانا حکایت شیخ
اوحدالدین کرمانی میکردند رحمة الله علیه که مرد شاهد باز بود اما پاکباز بود و چیز ناشایسته
نمیکرد فرمود که کاشکی میکردی دگذشتی ۵ ای برادر بی نهایت در گمیست ٭
بر هر آنچه یافتی بالله مه ایست ٭ چنانکه درویشی بخدمت بایزید آمد رحمة الله علیه تا مرید شیخ شود
شیخ فرمود که این گناهان مشهور که در افواه اناث و ذکور مذکورست هیچ کرده گفت نی
گفت رو دی همه را ببین و بگذار انگاه بیا و مرید شو تا مباد که در خلوات آن زهد صرف تو
ترا راهزنی کند و عجبی در باطن تو سر زند و بمکر و دول شیطان ذلیل شوی و از شومی
خودبینی از خدا بینی محروم بمانی چه از دیدن طاعات عجب مستی میزاید و از دیدن گناهان
شکست و شکستی سر میزند پس مرد مردانه آنست که روز بروز بیشتر شود و پیشتر رود
دو مهدم از قال بحال ارتحال نماید همانا که درین راه تعلق و توقف موجب هلاکت است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان روزی حضرت مولانا فرمود که شیخ اوحدالدین در عالم میراث گذاشت
غلهٔ وزرها و دورهن عمل بها ؎ هرکه او بنهاد نا خوش سنتی ❊ سوی او نفرین رود هر
ساعتی ❊ نیکوکاران راست میراث از خوشاب ❊ آنچه میراث است او رثنا الکتاب ❊
همچنان یکی سوال کرد که در زوایا و خوانق پیوسته کوزها را برابر قبله می نهند چه معنی دارد
فرمود که چون مسافری غریب از در مقام درآید باید که هیچ نگوید و از توجه کوزه استدلال
قبله کرده اول دو رکعت نماز کند آنگاه بحاضران سلام دهد و سخن گوید و در مذهب یعنی
اول سلام دهد و نماز کند آنگاه بسخن گفتن مشغول شود همچنان یاران مقرب
و اخوان مؤدت رحمهم الله چنان روایت کردند که اوقات محبان و معتقدان آن حضرت
اکثر اوقات سیمها و دینارها می آوردند و پنهانی در زیر بندش میگذاشتند حضرت مولانا
جهت رعایت خاطر دوستان قبول میکرد و هیچ نمیگفت در یکی شبی که نثار بسیار بود آن
مجموع را برگرفته در جامهای سخت اصحاب اخیار بطریق افتقار سوال کردند که چرا بیاران
نمی کشید و بجاه میریزید فرمود که کمال در سخا آنست که محبوب ترین و بهترین چیزها
بدوستان و یاران دهند آنانکه چیزها می بنا خوش و زهرها که را بیاران ایثار کنند
جمیع اسباب و عروض دنیا زهر قاتل و متاع قلیل بی حاصل آمد در چشم آید که بجای
خود دهم و چیزی که مرا زیان میکند زحمت می دهد اولی آنست که بشما ندهم و شما را
از زحمت فارغ دارم و این حدیث را فرمود که ضع یدک علی صدرک و احب
فاصنع لاخیک ؎ هر پسند مکس آنچه بخود نپسندی ❊ با اجلا ان نواله زهر خندی
همچنان گفت روزی حرم خداوندگار از علت قلت حکایت میکرد فرمود که دینار
از شما دریغ نمیدارم و شما را از دنیا دریغ میدارم از قدمای اصحاب منقول است که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

روزی حضرت مولانا بحمام درآمد و هفت روز و شب در خزینه حمام نشسته بعد از افغان بسیار و غریو یاران بیرون آمده بسوی مدرسه روانه شد از سر اینمعنی سوال کردند فرمود که یکدم با اهل دنیا صحبت داشته بودم و هم سرمایافته بودم میخواستم تا ازان بروت خلاص یابم تا دیگران که در زمهریر دنیا غرق اند چه رسد و ازان بخندان دنیا خلاص یابند الله الله تا طالب آفتاب تموز معنوی نشوند ازان جمادی و فسردگی ابد نرهند و روان ایشان روانی نیابد و در حقیقت آن آفتاب صحبت مردان خدا است و الفت دیدار مبارک او همچنان در حضرت اهل دنیا فرموده است **مثنوی**

چون جمادند مرده تن سرگرفته	می جهد ز انفاس شان از تل برف
چون ز مین ز مین برف در پوشد کفن	تیغ خورشید ای حسام الدین بزن
گر جهان پر برف گردد سر بسر	تا بخود بگذارد ش تا یک نظر

همچنان خدمت امام تربیت مظهر انوار کرم بهاؤالدین بحری رحمة الله علیه چنان روایت کرد که مصحوب مولانا بحمام آب گرم رفته بودیم همچنان ده روز تمام اندرون آبگرم نشست و هیچ افطاری نفرمود تا ناگاه ترکی کاسه بزرگ ماست آورد در آنجا سیر بسیاری کرده افطار نمود پس ازان چهل روز دیگر بذوق سماع مشغول شد و اصلا چیزی نخورد چه آن بادشاه انام غلب ایام تغییر زمان خود را برین لسق میفرمود حکایت همچنان رفتی در میان یاران معرفت فرمود که درویشی را که پیوسته در طلب خدا است و از خلق انقطاع کلی نموده سالک مسالک عشقیست چهل خواجه منعم محب مال بخشش می باید تا خدمت او کنند و مالا بد و از من جمیع الوجوه تدارک سازند و او را بهیچ چیزی مفتقر نگردانند تا او بفراغ بال پر و بال گشاده بقال و حال خود مشغول گردد و مستغرق و صال حق

شود وجہت دوران قربتی حاصل کند واغلب انبیا واولیا را این آیت دست نداد آن
حال روی نمود وھذہ کفایۃ لاصحاب الھدایۃ ہمچنان خدمت خلاصۃ الاصحاب مظہر نور
عمری شیخ جمال الدین قمری رحمۃ اللہ علیہ چنان روایت کرد کہ روزی سلطان عزالدین
کیکاوس انار اللہ برہانہ بزیارت مولانا آمدہ بود چنانکہ می باید قوی التفاتی نفرمود وبمعارف
ونصائح مشغول نشد سلطان اسلام بندہ وار تذلل نمودہ گفت تا حضرت مولانا بمن
پندی دہد فرمود کہ چہ پند دہم ترا شبانی فرمودہ اند گرگی میکنی پاسبانیت فرمودہ اند
دزدی میکنی وخلاف سلطانی کردہ پنجن شیطان کار میکنی ہمانا کہ سلطان گریان بیرون
آمد وبر در مدرسہ سر برہنہ کردہ توبہا کرد وگفت خداوندا اگرچہ حضرت مولانا بمن سخت
فرمود واز بہر تو فرمود من بندہ بیچارہ نیز این تواضع وتضرع از بہر بادشاہی تو میکنم
بحرمت آن دو صدق بے ریا کہ برمن رحمت کنی ✿ بر آب دو دیدۂ نم رحمت کن ✿
بر سینۂ پُر سوز غم رحمت کن ✿ ای رحمتِ تو بیشتر از ہر مشتے ✿ برمن کہ زہر کمی کم رحمت کن
ہمانا کہ حضرت مولانا خرامان خرامان بیرون آمد واورا نوازش عظیم فرمود وگفت کہ حق تعالے
بر تو رحمت کرد وترا آمرزید ہمچنان ہم او نقل کرد کہ روزی در بندگی خداوندگار حکایت
کردند کہ اتابک ارسلان طغش مدرسۂ عظیم ساختہ ودر وقفیہ او قیدہا کردہ است کہ البتہ در ان
مدرسہ مدرس حنفی مذہب وصوفی باشد وائمہ فقہا خوانند وشافعیان را در آنجا نگذارند
حضرت مولانا فرمود کہ بروایت ابن مسعود چیزے مقید در راہ حق نامحمود
ہر چیزے کہ جہت مرضیات حق میکنند می باید کہ بی قید باشد تا خالصاً
لوجہ اللہ باشد وثواب آن متضاعف گردد وچیز مقید او بدان نمی ماند کہ درویشی بندے
باخواجۂ نیشاپوری ہمراہ شد وآن درویش بفراغتِ تمام پا برہنہ می رفت واز آبلہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دخار را حرز نمیکرد نیشاپوری را بوی رحم آمد کفش خود را بوی بخشید هندی دعا می کرد
و بجد تمام میرفت نیشاپوری دمبدم تحکم میکرد که چنان زود مرو دپا برسنگلاخ آهسته
قدم نه واز زخم خار پرهیز کن هندی ملول شد کفش را بیرون آورده پیش او نهاد
که بستان مرا خیر مقید نمیباید سی سال است که برهنه پا میگردم بی هیچ قید اکنون برای
کفش نتوانم مقید و محکوم کسی شدن و ممنون منت گشتن پس معلوم شد که خیر مقید
سفید نیست اگر خواهی که از تمام قیود مطلق باشی پیوسته خیر مطلق کن وَكُلْ تَمْلِكُ
تَسْتَمْلِكْ وَكُنْ بِاللّٰهِ فَاهْدَأْ ؎ تا کاسه دوغ خویش باشد پیشم ✤ از کیسه کاسه
کسان نیندیشم ✤ در بی برگی مرگ بالد گوشم ✤ آزادگی را به بندگی نفروشم ✤
همچنان ازو منقولست که روزی معین الدین پروانه با اولاد خطیر شرف الدین و
ضیاء الدین کمذی رحمها الله بزیارت مولانا آمده بودند پروانه التماس نمود که موعظت
بشنود فرمود که امیر معین الدین تا توانی و میتوانی چهار قبله را خدمت کن و خدمت آن
چهار قبله را بر خود لازم دان پروانه سر نهاد که ما قبله یکی میدانیم سر قبله دیگر گدامند فرمود
که اول قبله نماز است هر روز می پنج بار گزاردن دوم قبله دعاست تا چون احتیاج
افتد روی بسوی قبله دعا کنی و بزاری تمام ملتمس خود را دریوزه کنی سیوم بادشاهان
قبله حاجات درماندگانند و ملجا مظلومان تا چون مظلومی و درماندهٔ روی بسوی تو
آرد حاجت او را روا کنی تا حق تعالی حاجات دینی و دنیای ترا روا کند ؎ تا توانی
درون کس مخراش ✤ کاندرین راه خارها باشد ✤ کار درویش مستمند برآرد ✤ که ترا نیز
کارها باشد ✤ چهارم دل مردان خدا که قبله نظر حق است و از مکونات عالی تر و برتر ؎

آن دلی کز آسمانها برتر است آن دلی ابدال را پیغمبر است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مسجدی کان در درون اولیاست سجده گاهی جمله است آنجا خداست

زینهار نگاهداری تا سنگ فجور دران دلها نیندازی و باغیر او نپردازی همچنان چون باخلاص تمام و اهتمام تمام طرف حق را نگاهداشته باشی ملک سبحانه و تعالی مملکت دین و دولت دنیا و آخرت را برتو نگاهدار والسلام علیکم گویان همی جاست پروانه سجاه کنان بیرون آمد و بسی التماسها که یاران فرمود همچنان روایت کردند که روزی حضرت مولانا در معنی این بیت معانی میفرمود ؎ تانگوئی ستر سلطان را بکس ؎ تا نه ریزی قند را پیش مگس ؎ حکایت فرمود که شخصی بشهری غریبت کرده بود تا طرّاری آن قوم را دریابد و در آنجا بعیاری مشغول شود ناگاه بمحله رسید کودکی را دید که کلچه بردست گرفته بود و میخورد این عیار از و درخواست کرد کودک گفت نمیدهم بجد گرفت کودک گفت همچون گاو بانگی بزن تا بدهم عیار سولبسو نظر کرد هیچ کسی را ندید واز غایت جوع البقر بقر وار بانگی بکرد گفت اکنون بده کودک گفت نمیدهم از انکه مادر و پدر من سپرده اند که کلچه را بگاو ده که لائق گاو کاه باشد ؎ قند خر را گر طرب انگیخته ست پیش خر قفطار شکر ریخته ست ؎ همچنان کلام حکمت را و اسرار احرار را بهر کسی نشاید گفتن بلکه منع و استتار آن از جمله واجبات است که تغطوا الحکمة من غیر اهلها فتظلموها الی اخره بکسی ندهی و تا کسی محل آن اسرار و قابل آن دیدار نبود نشاید نمودن و نامحرم را گستاخ کردن ناقدان اخبار و ناقلان اخبار روایت چنان کردند که روزی حضرت سلطان ولد رحمه الله ضائع شده بود تمام خانها را برهم زدند از ان درهم اثری پیدا نشد و به آن درهم غایت میان کتب علاء الدین برادرش موجود شد همچنان حضرت ولد بتوبیخ و تقریع آغاز کرده عتابها میکرد و سقطها میداد حضرت مولانا فرمود که بهاء الدین علی که خفیه است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اگر علی جرنکند پس چه کند هر دو صفا شدند همچنان محمودہ خاتون نامی را لبغزیری داده بودند
مگر بطبع داماد موافق نیفتاد باوی دخول نکرد و هر دو در خانه کودک مقبوض سر دک
مانده بودند و قبض عظیم ایشان را فرو گرفته بود از ناگاه حضرت مولانا از در کودک در آمد
ببارکباد کرد و دیناری چند نثار فرمود و دیگر فرمود که نه نه محمودہ قابض نباشد
محمودہ قبض چه کار دارد همانساعت در هر دو بسطے روے نمود ازان قبض اطلاق یافتند
مجلسے چند کار کرده نتیجه ذوق آن غسل را نگران شدند همانا که داماد و عروس سر نهادند
و سروری در ایشان ساری شد همچنان مگر در عروسی یاری حاضر شده بود یکی با بنگے
برزد که شکر بادام نیست که نیاورند مولانا فرمود که شکر هست اما بادام نیست ✣
همچنان جویان دلاک روزی حضرت مولانا را سر می تراشید و در حلق وی مبالغه
میکرد فرمود که چون باز خواهد رستن اینقدر کافی است همچنان از عفات محذرات
منقولست که روزی در ضمیر منیر کراخاتون قدس سرها در گذشته باشد که حضرت
مولانا زمانهاست که در تقلیل طعام و منام و کثرت صیام و تقریر معارف و کلام قیام
مینماید و مبالغه عظیم میفرماید در ریاضت قوی میکند ازان سبب بجانب ما التفات نمیکند
و گرد شاهد بازی نمیگردد و عجبا این از صفت بشری و شهوت زناشوهری در اثرے
مانده باشد یا بکلی آن شهوتها ساقط شده فارغ گشته ست همان شب تشریف صحبت
ارزانی فرمود چون شیر غران مست بنشاط نبوت دخول کرد تا بجدی که از دست مولانا گریبان
گشته طرف بام مدرسه روان شد و استغفارها میکرد و باز بحضرتش بجد میگرفت که
هنوز تمام نشد بعد ازان فرمود که مردان خدا بر هر چه خواهند قادرند و برضمایر مردم
ناظرند و در هر حالی که جویای حاضر حضرت عزت ایشان را حافظ و ناصر و حاشا که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

از امور جزویات ذاہل و قاصر باشند ہمانا کہ ترک مباشرت و معاشرت ما از نہایت استغراق مشغولی است بحضرت حق و آنہم از برای سخاست میخواہم کہ بعد الیوم خود را جہت آن عالم آراستہ و مہیا گردانی کہ آن خوشی و آن لذت بی زوال و باقی است بعد ازان فرمود ہمین قصہ بعینہ میان صدیقہ و حضرت مصطفی صلے اللہ علیہ وسلم واقع شدہ بود و صدیقہ از کمی صحبت میر بخید و اوقات طالب لذات نفسانی می شد اتفاقاً روزی در نظر حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نشستہ بود عصفورے با دیگری در مجامعت مبالغہ می نمود صدیقہ آن معنی را بطریق مطایبہ بحضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عرضہ داشت ہمانشب با مذکورہ نوذ بار دخول فرمود و گفت یا عائشہ تا نہ پنداری کہ ما از نہایت قاصریم و یا فتوری در قوت ما طاری شدہ است اما بکام دل ترک این کام کردہ طالب کام ابدی گشتہ ایم فَبَکَتِ الصِّدِّیقَۃُ وَتَابَتْ ؎ ترک شہوت ہا و لذتہا سخاست ÷ ہر کہ در شہوت فرو شد بر نخاست **ہمچنان** از کرام اصحاب منقولست کہ روزی حضرت مولانا سلطان فرید الدین عطار را رحمۃ اللہ علیہ مطالعہ میفرمود بوالفضول گفتہ باشد کہ کلام ما طاست فرمود کہ ای عزیز خواہر بس من کیستم ہم از حضرتش عزیزی پرسید کہ لامکان چہ جاست و کجاست فرمود کہ لامکان جان و دل مردان ست مگر روزی صوفی پرسیدش کہ معنی آن چیست فرمود کہ آن سخاست کہ در راہ حق از سر جان و دل برخیزد ؎ جان باشد و دل سخای درویش انیست ÷ ایثار حقیقی دا[illegible] ست اصول ہر سخا ست بیقین ÷ یعنی کہ بنزد عشق معنیش اینست ÷ ہمچنان عزیزی روایت کرد کہ روزی حضرت مولانا از من قلمی درخواست کرد و بردباری طرفی چند بنوشت کہ ای مرد اگر تو ہ مرد خویش را یکہ مردہ بنمای کہ مقابل تو

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دو مرد دیا سہ مرد خواہد آمدن و تو ہمہ را خواہی شکستن اکنون تو نیم مرد نیستی خویشتن را صد مردی نمائی العیاذ باللہ کہ اگر برابر تو دو لیست مرد باید حال تو چون خواہد بودن

ہمچنان محققان اخبار و مدققان اخبار روایت کردند کہ یکی جمعیت عظیم ساختہ بود و جمیع اکابر آنجا بگاہ حاضر گشتہ مگر نازنین خواجہ زادہ ارادت آوردہ مرید شد حسودی گفتہ باشد کہ عجب این مرید نخدارسد و خدائیتعالی او را آمرزد یانے حضرت فرمود کہ اولش آمرزید و خود را بوی نمود انگاہش طالب ما گرداند بسوی ما فرستاد چہ سنت الٰہی چنانست کہ اول بندہ را خدائیتعالی قبول میکند انگاہ بسوی بندگانش راہ میدہد تا ببرکت صحبت و تربیت او مربی مشرف و قوت میگیرد و بحضرت عزت قربتی می یابد چنانکہ فرمود وَلَا الْمُرَبِّیْ لَمَا عَرَفْتُ رَبِّیْ وَالشَّیْخُ فِیْ قَوْمِہٖ کَالنَّبِیِّ فِیْ اُمَّتِہٖ یعنی شیخ اگر بماندی و من لا شیخ لہ لاَدَّ لَہٗ

ہمچنان منقولست کہ روزی خادم حرم از دلت ملال و درم شکایت کرد فرمود کہ اگرت ہزار دینار بدہند گوشش بینی و عضوی دیگر از بدن جدا کنند رضی باشی گفتا نے فرمود کہ پس چرا دعوی بینوائی میکنی پس بے نوا نباشی بانوا باشی و چندین قیمتی چیز را کہ با خود داری چرا قدر آن را ندانی و شکر آن نکنی و صبر فقر را راس المال خود نسازی فَاشْکُرُوْا لِلّٰہِ اِنْ کُنْتُمْ اِیَّاہُ تَعْبُدُوْنَ از انکہ شاکر را زیارت وعدہ ہست آنچنان کہ قرب سجدہ ہست

ہمچنان منقولست کہ روزی دو شخص بزرگ با ہمدیگر خصومتی می کردند و تراہات و سقط بسیار بگفتند آن یکی با آن دیگر میگفت کہ خدای تعالی ترا بگیرد اگر دروغ میگوئی و آن دیگر میگفت نے خدائیتعالی ترا بگیرد تو دروغ میگوئی از ناگاہ حضرت مولانا بسر رسیدند فرمود کہ نی نی خدائیتعالی نہ ترا بگیرد نہ او را بگیرد شما را بگیرد کہ لایق گرفتن او شما ہیچ ہرگز ندارید راہ سزاوار ہیچ ہر دو سر نہادند و صلح کردند و مرید خاص شدند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان خدمت جلبی جلال الدین سپهسالار رحمه الله علیه روایت کرد که روزی حضرت مولانا از خانه جلبی حسام الدین بیرون آمده بحمام زیر دانه درآمده در خزینهٔ حمام هفت شبانه روز فرو نشست تمام یاران و عاشقان افغان افغان میکردند که این چه گونه ریاضت وجه شان معیشت است که بعد از هفت روز از ناگاه سر از سوراخ خزینه بیرون کرد و از خزینهٔ دل اسرار و معانی فرمودن گرفت و این غزل را از سر آغاز کرد **غزل**

بازآمدم بازآمدم تا وقت را میمون کنم	بازآمدم بازآمدم تا درد عشق افزون کنم
بازآمدم بازآمدم تا بهر جانان دل	از اشک چشم و آه شب خون دل مجنون کنم
بازآمدم بازآمدم تا سوز و درد عشق را	در گوشهای دل بهم در کنج سر مدفون کنم

الی آخره و چندین غزلهای دیگر که فرموده و من بنده در اندرون حمام طبقه طبقه می نشستم و آن نشتها در دست من ترنمی شد و مسامات عرق کلی بر من بسته شده بود تا حدی که چند طبقه را تعلیق زدم اصلا دست من عرق نکرد و فرجی من ترنگشت و من از نشستن و ایستادن نمانده نشدم همچنان دیدم که سلطان ولد درآمد سر نهاد و ابا بهاکنان والد خود را بمدرسه برد تا هفت روز دیگر لیلاً و نهاراً سماع بود و هذا من القوة الالهیة والقدرة الصمدیة **همچنان منقولست** که کمال قوال که منصف شهر و استاد دهر بود مگر در سماع دوستی در ضمیرش گزشته باشد که عجب مرا درین سماع که چه مقدار قوالندزی خواهد بودن حضرت مولانا از روی زمین مشتی بر خاک برگرفته در دف او ریخت که [illegible] دیده کن در حال دید که دفش پر زر گشته بود و این غزل را از سر آغاز فرمود گفت

ای عاشقان ای عاشقان من خاک را گوهر کنم ای مطربان ای مطربان دف شما پر زر کنم

عاقبت الحال کمال بیچاره کور شد و می نالید و این نکبت بی ادبی را باز می گفت ✣

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان از کرام یاران منقولست که روزی خدمت معین الدین پروانه بزیارت
مولانا آمد بود و آن روز عنایت بی نهایت فرموده لطائف بسیار گفت و حکایت روایت
فرمود که روزی حضرت مولانا و سیدنا و مصطفای مجتبای معلی صلے اللہ علیہ وسلم براهی میرفت
از ناگاه باستخوانی رسید بدست مبارک خود در خاک دفن کرد و بگذشت همچنان باستخوان دیگر
رسید دید که عقربی بر آن نشسته عقوبتش میکند نظر کرد او را بپوشانید و بگذشت صحابه
از کیفیت آن حال سوال کرد فرمود که آن استخوان اولین ازان مظلومی بود که بپوسته
ظالمان ظلم میکردند و او می کشید رحمت کردم و ویرا پوشانیدم و این استخوان دیگر ازان
ظالمی بود که اصلا در رعایت رعیت نبود و لعدی مینمود حق سبحانه و تعالی از ظلمت ظلم او
صورت عقربی ساخته است تا روز نشور او را عذاب میکند امر نبود که او را بپوشانم همچنان
بگذاشتم و بگذشتم تا اولوالابصار از دیده ها عبرتے گیرند و از گناهان کرده خود استغفار
کنند و از انتقام ترسان و هراسان باشند ؎ پس بدندان گناهان را مگزید فکر کن
از ضربت نا معترض ٭ گر بدندانش دهان پر خون کنی ٭ درد دندانت بگیرد چون کنی ٭
همانا که پروانه زاری کنان بیرون آمد و آنروز بشکرانهٔ ارشادان حضرت تمام علما و فقرا
و اصحاب را عطاها و میراث ارزانی داشت همچنان حضرتش در معرفت کرم شده بود
فرمود که وای بر آنکه ما را نشناخت و وای بر آنکه ما را نشناخت مقصود از آفرینش خلق
شناخت و عرفان خالق است تعالی که الا یعرفون و فرصت شناخت را مهمل گرفت
و آنکه شناخت و قدر آنرا نشناخت و شکر آنرا نشناخت ؎ نکرد ؎ ای بسا
معشوق کایدنا شناخت ٭ پیش بد بختی نداند عشق باخت ٭ چه بدترین فراقها آنست
که بعد العیان والوصال باشد نعوذ بالله من ذلك همچنان خدمت کاتب کتب الاسرار

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بهاؤالدین بحری رحمة الله علیه که سیاح بحار معانی بود چنان روایت کرد که روزی با جمع اصحاب
در حضرت مولانا قدس سره جمع آمده بودیم در خانه داماد ش خواجه شهاب الدین و یاران در
نور حضور او مستغرق گشته بودند ناگاه حضرت مولانا برخاست که مرحبا یا مصباح الله باز
فرو نشست و با هیچ کسی نه اندیدیم بعد ازان حضرت جلبی حسام الدین و سلطان ولد ازان
حال سوال کردند فرمود که پیوسته ارواح روحانیان و کرام ارواح کرام بزیارت مردان حق
می آیند از آنها یکی مصباح الله بود که تمام مصابیح آسمانها از و منور اند و از و نور میگیرند همچنان
اولاد مدرس روایت کردند که روزی در خانه پروانه مجمع عظیم بود و حضرت شیخ در سماع مستغرق
گشته مگر کمال الدین معرف که معروف گل کمالش گفتندی و هنوز کمال گلش دست نداده
بود بشب بسوی مولانا کرده با منکران با فسوس افسوس مشغول گشته بود یاران او را برگرفتند
و از صفهٔ خانه زیر انداختند و آن دیگران از و هم یاران گریزان شدند چون بمدت مراجعت افتاد
حضرت شیخ فرمود که جلبی شمس الدین اگر تلخ نباشی نخورندت و اگر گرگ نباشی ندرندت باکثر
کثری نغزی ؎ با بدان بد معاش و با نیکان نکو + جای گل گل باش و جای خار خار
یار معنی دار باید خاصه اندر دوستی + تا توانی دوستی با یار معنی دار دار + همچنان کتبه کلام
و حفظه کرام روزی از حضرت مولانا پرسیدند که مجلدات مثنوی را با همدیگر ترجیحی و تفضیلی
هست فرمود که ثانی را بر اول فضیلت چنانست که آسمان دوم را بر اول و سوم را بر دوم
ششم را بر پنجم چنانکه تفضیل ملکوت بر عالم ملک تفضیل جبروت بر ملکوت الی ما لا نهایة
و همچنان از منطوق آیت و کذلک فضلنا بعض النبیین علی بعض این مفهوم می شود
که کذلک فضلنا بعض الناس علی بعض و بعض الاشیاء علی بعض و بعض الاسرار علی
بعض و همچنان در جمیع اشیاء موجودات این فضیلت و رجحان در کار است +

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان فرمود که سخن آدمی بوی آدمی است واز بوی نفس و نفس او را معلوم میتواند کردن
مگر که مسام مشام بعلت زکام مسدود گشته باشد ✿ بوی صدق و بوی کذب کجا گیرد
هست پیدا در نفس چون مشک و سیر ✿ گر ندانی یار را ازده و له ✿ از مشام فاسد خود کن گله
چه از قرآن بوی خدا می آید واز حدیث بوی مصطفی می آید واز کلام ما بوی ما مے آید
همچنان فرمود که هر که سخنان عطار را بجد خواند اسرار ثنائی را فهم کند و هر که سخنان
سنائی را باعتقاد تمام مطالعه نماید کلام ما را ادراک کند و برخوردار شود و برخورد ✿
حکایت خدمت ملک المدرسین مولانا شمس الدین بلطی رحمة الله علیه نقل فرمود که مگر
در شهر آقسرا واعظی بالای منبر بیت حضرت مولانا را تقریر میکرد و کرمی می نمود و قضارا
دانشمندی اعتراض نموده او را تکفیر و تعیر میکرد و آن واعظ روشن دل که مرد مردانه بود
و مولوی بود از منبر فرود آمده او را مشتی زد و بینداخت همانا که بمقتل رسید در حال جان
تسلیم کرد و اعظ گریزان گشته بتفاریق تمام تا بقونیه رسید همچنان خویشاندان دانشمند
او را دریی کرده بخانه مولانا التجا کرده و آنجماعت از حد بیرون فریادها کردند و تشنیعها
زدند همانا که حضرت مولانا رقعه بخدمت علم الدین قیصر فرستاده اشارت فرمود که واعظ را
از انجماعت خلاص دهد چه دیت او را چهل هزار درهم خواستند قاصد رقعه علم الدین را در میان
زرگران یافته چون مطالعه کرد فی الحال از اسپ فرود آمده تمام آلات سلاح و سلب نقد
و جنسی که داشت فروخته پنجاه هزار دینار عدد نقد کرده چهل هزار را بخصمان داده و ده
هزار بیاران شکرانه فرستاده و واعظ را تشریف نیکو داشتی را هوار ارزانی داشت تا
مگر خدمت کرجی خاتون علم الدین قیصر را عتاب کرد که چرا بخانه نیامدی و خود را در میان
بازار تجرید کردی گفت ترسیدم که اشارت آن عنایت تباخیر افتد و آن رحمت فوت شود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چه هرگز حضرت مولانا از کسی چیزے نخواسته است و باشارت عنایت کسی را مخصوص
نکرده من بنده بشکر آنکه مرا بحساب آورده و التفات نموده جنبها کردم کرجی خاتون آن
ادب و آن حالت را مستحسن دانسته و دیدهٔ صد هزار عدد بوی وجه فرموده بتشریفات
مخصوص کرده نائب در خود ساخت همچنان از اجلاء اخلا رضوان الله علیهم اجمعین منقول
است که در شهر قونیه امیر نام خواجه معتبر و معتمد و معتقد و از جمله محبان و عاشقان مخلص بود
مگر او را قصد زیارت کعبهٔ معظم شده از حضرت مولانا اجازت و عنایت درخواست کرد
و روانه شد و او حکایت میکرد که در هر منزلی و مقامی و شهری که رسیدم حضرت مولانا
را مصور میدیدم و حیرت مینمودم و چون بدمشق رسیدم دیدم که بالای بام مسجد جامع
سیر می فرماید و بسوی من اشارت میکند و من از هیبت آن حالت بیخود گشته تا قرب نماز
دیگر خفته بودم چون بخود آمدم هیچکسی را ندیدم همچنان حیران و آشفته حال بجانب کعبه
روان شدم چون بطواف کعبه مشرف گشتم حضرت مولانا را دیدم که طواف میکرد و
و بر بالای کوه عرفات دیدم که مناجات میکرد و چون بمبارکی بشهر قونیه رسیدم
بی توقف بگرد راه بدستبوس مولانا رفتم دیدم که جماعتی یاران نشسته بودند فرمود که آری
حاجی امیر مردان خدا در دریای قدرت بر مثال ماهی دائما بسپارند بهر کجا که خواهند سر بیرون
کنند و روی بنمایند و ایشان را همچنان هر کجا که طلبند یا بند سر نهادم و قدم مبارکش را
بوسیدم و کیفیت حال را با صحاب حال باز گفتم باز حضرت مولانا فرمود
او را اعتقاد پاک و صدق عظیم باشد بی هیچ گمانی در دو جهان
برسد و معتقد او در همه حال مصور او شود و مقصود او را زود آید درین باب خوش
حکایتی روایت کرد در زمان ماضی جوانی بود پاک دامن و پاکیزه اعتقاد و او را مرم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

سنگے بود کہ بصورت آدمی ساختہ بودند در غایت لطافت و او عاشق آن صورت سنگین شدہ بود و او را می پرستید و ہر حاجتی کہ ازو درخواستی روا می شد و از خوشی آنجا گوشۂ ساختہ بود و توشۂ مہیا کردہ مہمانداری میکرد دگر جماعتی از اقران او بر و حسد کردند کہ این جوان ہیچ نوعی اسبابی ندارد و از حد بیرون خرجہا میکند و آینده و رونده را خوش میدارد و ہمہ را می نوازد و در چشم مردم ازوی خوشنود ند این یاری از کجاست اتفاق کردند کہ ہر یکی علیحدہ جمعیتی و سماع کنند تا او را نیز بامتحان در کار آرند چون نوبت جمعیت آن جوان رسید بصدق تمام پیش آن سنگ محبوب خود سر نہاد و گفت ای اخی و ای سلطان من جماعتی از سر امتحان و امتہان مہمان خواہند شد وقت عنایت و ہنگام مدد است ہمانا کہ از کمال اعتقاد و نیاز او ہماندم سنگ شگافتہ شد و چندانی زر فرو ریخت کہ نتوان گفت مہمانی عظیم کردہ آن جماعت از کیفیت حال او سوال کردند قضیہ را باز گفت بجمعہم انصاف دادند و او را سرور و اخی خود ساختند اکنون جای کہ ببرکت اعتقاد و صدق از جمادی و سنگی دینی مقصودی دست دہد تا آن اخلاص و اعتقاد پاک راستین از مرد خدا چہا مدد و چہا میسر کند و چہ مقصودہا از برکت وی روی نماید

بلکہ کشد از بت سنگین غذا + با ہمہ کفرش بعنایت ثمن + (یعنی بت پرست ۱۲)

و ہمچنان منقول است کہ روزی در حضور مولانا شکایت کردند کہ جماعتی در مسجد سخن دنیا میکنند فرمود ہر کہ در شش مقام بکلام دنیا مشغول شود سی سالہ طاعت مبرور و مقبول او مردود گردد و باطل شود یکی در مسجد دوم در مجلس علم سوم در پی جنازہ چہارم در گورستان پنجم در وقت اذان ششم در قرأت قرآن و بتفاصیلی ہر یکے را شرحہاست حکایت ہمچنان حضرت ولیۃ اللہ فی الارض فاطمہ خاتون بنت شیخ صلاح الدین قدس سرہا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

روایت کرد که در زمان پدرم شبی حضرت مولانا را اعیان صادق بچهل جا بسماع دعوت
کردند همه را اجابت فرمود که بیائیم گفت که همانا برخاست و بخلوت در آمد تا سحرگاه بنماز
و عبادت الله مشغول شد چون روز شد از خانه هر چهل کس که خوانده بودند یک یک با کفش
مولانا را آوردند که آنجا بگذاشته رفته بود همچنان یک کفش پا پر است بود و یکی از آن چپ
و هر شخصی حیرت آنشب را حکایت میکرد که امشب حضرت مولانا در خانهٔ من چنان کرد
و چنین گفت و غلغله در میان ایشان افتاده بود و خلایق در ین قضیه حیران مانده
بودند و حضرت مولانا و پدرم شیخ صلاح الدین از مقام خود چنانکه بود بجنبیده بودند و
او از کمال کرم و کرم کمال خود بهر یکی تمثیل نموده و حاجات ایشان را برآورده و تمام
شیوخ و کبار قونیه حیرت نموده از حیرت خود بتر انمودند و انصافها دادند و جمع آن کفشها
را با کابر زمان و اصحاب ایمان بخش کرده گفتی بحضرت شیخ صلاح الدین رسید و آن کفش
حضرت جلبی عارف قدس الله سره بخدمت سلیمان بادشاه قطمونیه ارمغان برده
از حد بیرون بندگیها نمودند و ازان کفشها بهر ریخوری و نیازمندی که آب دادندی باذن الله
شفا یافتندی و زنان حامله بآسانی بازنهادندی ببرکت آنحضرت قدس الله سره
همچنان منقولست که خدمت یار ربانی علاؤ الدین بریا پوش مردی بود کر نبرد رندی
عظیم مگر وقتی که رومی بود و در ربقهٔ اسلام اقدام ناکرده تحریر رقبهٔ او را نوشته بودند
شبی در خواب می بیند که پایهای مبارک مولانا را مغافری میکند و بسیار بسیار می مالد
نمیداند که این چه کس است و کیست علی الصباح دست و رو شسته و حیران این جواب
گشته از دیه خود بسوی شهر روانه می شود چون بمیانه راه میرسد ناگاه بحضرت
مولانا مصادف میشود میفرماید که ها بریا پوش از زحمت دو شینه چونی و آن بیچاره

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فی الحال لغره نامیزند و بیخود می شود چون بخویش می آید کسی را آنجا نمی بیند معلومش میشود که حریف خوابش ربوده است سر نهاده آشفته حال روانه میشود و بعد از چند روزی عوانی را کشت او را قتل و سیاست میفرماید حضرت مولانا فرجی مبارک خود را برو انداخته از دست جلادان خلاصش میدهد در حال مسلمان گشته بعنایت آنحضرت بجائی میرسد که قضات و مدرسان شهر مثل سراج الدین و فصیح الدین پیش معرفت او الکن میشدند و بر تقریر حقایق او اقرار میدادند همچنان از خدمت یاران محرم منقول است که روزی حضرت مولانا معانی میفرمود و در شرح توکل و قناعت مبالغه میکرد و یاران و قدرت آن حالت می بخشید و ترغیب میداد و در ضمن آن تقریر فرمود که چون حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم از یاری میرنجید دعا میکرد که اَللّٰهُمَّ اَکْثِرْ مَالَهٗ وَوَلَدَهٗ تا او بدانها مشغول شود و از صحبت او محروم گردد نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذٰلِكَ و چون از یاری خوش می شد و عنایت عمیم خود را همراه جان او می کرد می فرمود اَللّٰهُمَّ قَلِّلْ مَالَهٗ وَوَلَدَهٗ تا او مجرد نزد سبکتر بودی و مستعد آن معنی گشتی همچنان منقولست که درمیان دو یار محبوب خصومتی و کدورتی واقع شده بود و هیچ نوع بمصالحه رضا میدادند روزی حضرت مولانا درمیان معرفت گفتن فرمود که حق تعالی مردم بر دو نوع آفریده است یکی بر مثال خاک است جامد و بی حرکت در غایت ثقالت و گرانی دوم بر مثال آبست دائم روان و سیار همانا که چون این آب بر سر آن خاکستان روان می شود از برکت مجاورت همدیگر صد هزار گلزار ازان گلزار پدید میشود و اشجار و ازهار و اثمار آن در حرکت می آید و غذای ابدان و قوت ارواح میشوند اکنون این دوستان که جنگ میکنند قطع وصلت میکنند البته میباید که یکی حکم خاک گیرد و یکی بمثابت آب باشد و از غایت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تواضع خوی اب گیر و چون با ہمدیگر آمیزش و اختلاط کنند و اتحاد نمایند حق سبحانہ و تعالے ببرکت آن اتحاد و اجتماع صد ہزار ریاحین صلح و شادی و گلستان وفاد صفا پدید آرد و نباتات راحات و خوشیہا روید و دیگر فرمود کہ اکنون ای نورالدین چون برادرت حکم خاک گرفتہ اجابتی نمی جنبد و بصلح تو نمی جنبد تو آب صفت گرم کن و قدم رنجہ فرما و بسوی او روان شو تا روان باران با بنابد و شکر کنان شکر انہا دہند من عفی واصلح فاجرہ علی اللہ

چو فرمودہ است حق کا صلح خیر ✤ رہا کن اجرا ای یگانہ ✤ فی الحال سر نہادند و صالحانہ صلح کردند

ہمچنان فرمود کہ دو یار ہمدل بخدمت قطب العارفین بایزید بسطامی قدس اللہ سرہ العزیز میہمان شدند شیخ فرمود کہ ارکی باز ہمدیگر را یارا یند گفتند سی سالست کہ با ہم بصحبت و مصاحبت میکنیم و در سیاحت بر و سیاحت بحر مشغول فرمود کہ بحکم عادت ہیچ میان شما ماجرائی و جنگی واقعشدہ ہست گفتند نہ فرمود کہ نیتی سال تمام منافقی تغیر مان گرد ید ہمانا کہ مرافقت و موافقت شما مبنی بر منافقت بودہ ہست چہ غایت یاری و مروۃ و دستاری در انست کہ صلحی و جنگی و عتابی واقع شود و از نو صلحا کردہ تازہ کاریہا کنند تا علت منافقی در دل شما مدخل نکند و از شر نفاق ایمن باشند کما قال الحکیم وقد اصاب ویبقی الود ما بقی العتاب ہمچنان منقولست کہ روزی حضرت سلطان ولد قدس اللہ روحہ مدح زمانہ میکرد کہ درین دوران چہ نیکو روزگاریست کہ تمام مردم معتقد و براخلاص اند و اگرچہ منکران نیز ہستند اما قوتے ندارند حضرت مولانا فرمود کہ بہاء الدین این را چون گفتی گفت از انکہ در زمان پیشین برای انا الحق گفتن منصور بار بر دار کردند و چندین نوبت قصد بایزید کردند و چند مشائخ کرام را بقتل آوردند بلکہ یقتلون النبیین بغیر الحق در قرون ماضیہ واقعشدہ ہست للہ الحمد درین زمان ہر بیت خداوندگار ہزاران کلمۂ انا الحق و سبحانی مندرجست و کسی را زہرہ نیست کہ دم زند و ایراد کند و اعتراض نماید حضرت خداوندگار تبسم کنان فرمود کہ ایشانرا مقام عاشقی بود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وعاشقان بلاکش باشند ؎ دوست همان به که بلاکش بود ✤ عود همان به که در آتش بود ✤
ومارا مقام معشوقی است و معشوق پیوسته فرمانروا و مطاع باشد و سلطان ارواح و امیر نفوس
وحاکم عقول بود چنانکه گفت ؎ شمس تبریزی که کامش بر سر ارواح بود ✤ پا منه تو سر نبر
بر جایگاه کام او ✤ و در جای دیگر گفت ؎ عشق دیوانه است و ما دیوانهٔ دیوانه ایم ✤
نفس اماره است و ما اماره ایم ✤ حکایت همچنان منقولست که شیخ زاهد متقی حاجی
مبارک حیدری رحمة الله علیه از خلفاء قطب الدین حیدر بود روزی با مریدان خود بطرف
مسجد حرام بتفرج میرفتند از ناگاه حضرت مولانا مقابل افتادند همانا که حاجی مبارک میر بینی را
بسان چادر زنان بر سر فگنده بر سر راه فرو نشست مریدان تشنیع زدند که این چه حرکت زنانه
است که میکنی شیخ گفت با وجود اینچنین مرد مردانه که می آید همه را جامه و چادر زنان باید پوشید
و در پس دریچه گردانی نشستن و کم از زن بودن همانا که چون حضرت مولانا نزدیکتر رسیدند
باجمعهم سر نهادند فرمود که حاشا حاشا شما درویشانید حاجی مبارک پیش آمد و پایهای
مبارک مولانا را در کنار گرفته بوسها میداد و میگریست فرمود که غم مخور چرا چنین میکنی و
میلرزی و بعد ازین غم را وجود نیست خوش باش و فارغ میزی گفت بعد الیوم خداوندگار
عنایت کرد و شفقت فرمود همچنان چون فرزندش حاجی محمد بوجود آمد مهمانی عظیم کرده اکابر
قونیه را دعوت نموده بطلب مولانا بیامد فرمود که بر سر بایم و بر رود بیایم و بر قفا بیایم و
بر پهلو بیایم و خدمت کنیم و او لغزانید و سجده ها میکرد همچنان مگر جماعت یاران را بر سبالت
بقیصریه فرستاده بود چون معاودت نمودند بعضی اصحاب صفت خانهای پر دانه میکردند
نه از ان الوان نعمتها و الوانها و لذتها باز میگفتند حضرت مولانا نفس کرده فرمود که یاران را شرم باد
که در مدح سقایه مبالغه میکنند و مفتخر میشوند که چنان خوردیم و چنین بردیم ؎ ای بدیده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

لوتهای چرب خیز ✤ فضلهٔ او را بین در آب ریز ✤ فی الحال توبه کرده استغفار کردند همچنان

از اکابر اخبار که اخیار اخبار بودند منقولست که چون شرف الدین سرویه که از اکابر بزرگان بود

و سرور شیوخ درگذشت گرگه یاری در جنازهٔ او حاضر بود حضرت مولانا پرسید که کیفیت حال او

چون بود گفت چندین هزار آدمی در جنازهٔ او سر باز کرده بودند و نوحه میکردند فرمود که

از سر پوشیده خبرش نبود چه سود ✤ مردانه و مرد رنگ باید بودن ✤

وزنی بهزار سنگ باید بودن ✤ امید است که نومید نشود همچنان منقولست

که روزی یاران کریم ارخساست سنمان لئیم قونیه حکایت و شکایت میکردند که زکات نمیدهند

و ابواب صدقات را بکلی مسدود کرده اند و درویشان از ایشان متشکی اند و با همه شیخی

و خساست زبان طعن کشاده در حق یاران می لافید و ژاژ ها میخایند فرمود که باکی نیست

چون با اختیار خود بقدوسیان نمی پیوندند بحکم اضطرار دیوستان بیایند و بستانند همچنان شد

که فرموده بود همچنان از عرفاء اصحاب منقولست که بعضی علماء اصحاب در باب کتاب فتوحات

مکی چیزی می گفتند که عجب کتابی است که اصلا مقصودش معلوم نیست و سر حکمت قابل

نامفهوم از ناگاه نرگی قوال انور در آمد و سر آغاز اسرار کرد مولانا فرمود که حالیا فتوحات نرگی

به از فتوحات مکی است و سماع شروع فرمود همچنان منقولست از خدمت ملک الارباب

مولانا فخر الدین دیو دست که از علماء اصحاب بود که او گفت که روزی حضرت مولانا فرمود

که هر چه از مقامات مقبول نظر ما آمد با تعلق گرفت چنانکه حق تعالی در کلام مجید خود

که أنا ربکم الأعلی اگرچه آن نقل از گفتهٔ فرعون بود و سخن مبطل نماز است الا چون حق تعالی

یاد فرموده و در قرآن ذکر کرد مبطل نماز نباشد چون بحق تعلق گرفت پس ازین بیان

عیان میشود که هر چه حضرت شان پسندیده و پیش ایشان مرضی است و مقبول آمده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بدیشان تعلق گرفت وهمچنان گفته مخلوقی که حق تعالی نقل فرمود مبطل صلوة نشد
گفته را که سخن حق باشد و آنرا بشری از انبیا و اولیا نقل کنند آنهم گفته حق باشد
چنانکه فرمود ؎ گرچه قرآن از لب پیغمبر است ✤ هر که گوید حق نگفت او کافر است ✤
خاصه آن آواز خود از شه بود ✤ گرچه از حلقوم عبد الله بود ✤ همچنان روزی حضرت
سلطان الخلفا ینبوع الصدق والصفا جلبی حسام الحق والدین قدس الله سره العزیز
میان اعزه اصحاب چنان روایت کرد که شبی سماع عظیم بود بعد از سماع سینه مبارک شیخ را
مغمزی میکردم پرسیدم حضرت خداوندگار بخدمت شیخ صدر الدین محدث بجد عنایت
میفرماید در رعایت او میکند عجبا او درین راه محقق است یا مقلد فرمود که بحق سینه بی کینه من
که آئینه سر الله است که مقلد است والله مقلد است نسبت بتحقیق شما فرمود که مرد را دو نشان
عظیم است یکی شناخت دوم باخت بعضی را شناخت است باخت نیست بعضی را باخت
است شناخت نیست خنک جان آنکه هر دو را دارد همچنان مرید از شیخ ابراهیم ادهم رحمة الله
علیه التماس نمود که او را اسم اعظم بیاموزد شیخ فرمود که او را در شط انداز چنانکه فریاد میکرد
و پایاپی غرقه میگردید عاقبت الامر چون اضطراب و اضطرار و لغایت رسید الله الله
گفتن گرفت همانساعت او را آب بکنار انداخت و خلاص یافت شیخ فرمود که اسم اعظم
خاص آنست که در کمال اضطرار دستگیر بنده عاجز مضطر شود که امن یجیب المضطر اذا دعاه
زیرا که اضطرار گوهر تحقیق است چنانکه گفت ؎ آن نیاز مریمی بوده است و درد ✤
که چنان طفلی سخن آغاز کرد ✤ همچنان حضرت سلطان ولد قدس الله سره العزیز روایت
کرد که روزی در مدرسه پدرم با خدمت مولانا اکمل الدین نشسته بودیم و بمعانی مشغول گشته
از ناگاه پدرم از در درآمد و سر مبارک بر زانوی من نهاد و برویم گرم گرم نظر می کرد فرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که بهاء الدین مرا بسیار بسیار نظر کن گفتم عجبا فردای قیامت همچنین روی مبارک شمارا خواهم دیدن اکمل الدین گفت والله مرا اعتقاد چنانست که هرکه درین دنیا یکبار روی حضرت خداوندگار را دیده باشد روز قیامت تمام قبایل وعشایر خود را شفیع ورفیع باشد همانا که حضرت پدرم برخاست وبذوق تمام فرمود که والله تمام علماء عالم را فردا تبو خواهد بخشیدن وهرکه مارا دید هرگز روی دوزخ را نه بیند وباز فرمود که زمانی بیاید واین مدرسه تا بکلی بیاب شود راه گذریان که از آنجا عبور کنند حقا که در دوزخ نیابند چنانکه فرموده

سخت خوشی چشم بدت دور باد ✤ ای خنک آن چشم که روی تو دید ✤ دیدن روی تو بسی نادرست ✤ ای خنک آن گوش که نامت شنید ✤ همچنان حضرت سلطان ولد در شان والد خود می فرماید

آتش دوزخ نسوزد آنکسی را کو برد ✤ یک نظر اندر بهشت روزی یا شیند ازوی بیان ✤ همچنان از عظماء اصحاب منقولست که خدمت قاضی کرد قونوی که از جمله اکابر قونیه بود وتربت وار سلاطین ماضی رحمهم الله روزی در مجمع اکابر قونیه حکایت کرد که من در اوان حضرت مولانا بموجود گیش شکرها کردند فرمود که بروان پاک پدرم شیخ راستین حقیقی آنست که بی آنکه مریدش بیاند ومطلع شود کار اورا تمام کند واورا بخدا رساند بی هیچ جهدی وجهادی وخدمتی اورا بمنزلی رساند که مس وجود او اکسیر مس وجود دیگران شود تا مسها را زر کند وکیمیا سازد واین قوت وقدرت کار محمدیانست ومتابعان او

زکیمیا عجب آید که زر کند مس را ✤ مسی نگر که بهر لحظه کیمیا گردد

همچنان منقولست که یار جانی ومعدن معانی بهاء الدین بحری رحمة الله علیه روایت کرد که روزی معمار رومی در خانه خداوندگار بخاری می ساخت یاران بطریق عتابه باوی گفتند که چرا مسلمان نمی شوی که بهترین دینها دین اسلام است گفت قریب پنجاه سال است که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

در دین عیسیٰ ام از دو میترسم و شرمسار میشوم که ترک دین او کنم از ناگاه حضرت مولانا از در
درآمد فرمود که هر ایمان ترسی هست هر که او از حق ترسان هست اگرچه ترسا ست با دین است
نه بیدین و باز بیرون جست فی الحال متعار ترسا ایمان آورد و مسلمان شد و در سلک مسلمانان
گشته مرید شد همچنان روزی طالب علم چند که از خند و خجند آمده بود سوال کردند که در نظام
موش بچکار آید فرمود که هیچ چیز در جهان بی حکمتی صورت نیست چه اگر موش نبودی مار عالم را
و آدم را خراب کردی همانا که بیضهٔ مار را موش میخورد و تلف میکند والا جهانرا مار پر کردی
و شرح خاصیات که در جمیع ذرات عالم و آدم نهاده هست پنهان است و نهایت پذیر نیست
سر نهادند و مرید شدند باز فرمود که روزی حضرت مصطفی صلے اللہ علیہ وسلم در محراب مسجد قبا
نشسته بود و اصحاب کرام رضوان اللہ علیہم اجمعین در صحبت او حاضر بودند ناگاه ماری
گریزان از در درآمد و در زیر دامن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پنهان شد گفت یا رسول اللہ
از دشمن میگریزم چون پناه هر دو کون تویی مرا نگاهدار در عقب خارپشتی درآمد که ای رسول
شکارم را در کار من کن که بچگانم گرسنه بگوشهٔ منند فرمود که تا جگر بندی بوی دادند
او را خوشنود کردند روانه کردند رسول علیه السلام فرمود که ای حیه اکنون بیرون برو که
دشمنت باز گشت و برفت مار گفت تا من نیز هنر خود را نمایم و بردم بر مثال کمر بندی میان
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را حلقه کرد و میخواست که بی رحمانه زخمی بزند همانا که انگشت
کهین بر مار عرضه کرد تا بر انجا زخمی زند و چون مار سر بیرون آورد تا زخمی زند ابو هریره رضی اللہ
عنه گربه که دواج لِکُلِّ اُمَّةٍ حَکِیمٌ وحکیم امتے ابو هریره در برداشت و تاج عنایت بر فرق
سر نهاده بود سر انبان مبارک باز کرد گربه سیاهی برجست و آن مار را زیر پنجه خود پاره پاره
کرد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمود که حبّ الطهرة من الایمان تعشقوا ولو بالطهرة دوست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مبارک برپشت او می مالید از برکت مالش آن دست چندانکه او را از باهای بلند فرو انداز ند البته
باید که برسر پا ایستد و پشت او بزمین نرسد و آن روز ابو هریره را دعای عظیم کرد و گویند
بست و سه گربه در خانهٔ خود می پرورد و هر کرا گربه بایست بودی شکرانه گربه دادی و بچه ایستدی
همچنان منقولست که چون حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم انگشت کهین را از خم بی
مار نیش کشید انگشت بجان بحضرت رب العزت نالید که خداوندا احمد من مسکین را ضعیف ترین
اعضا دید و فرو گذاشت ای دستگیر ضعیفان فریادم رس در حال جبرئیل امین انگشتری بانگین
بحضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم تشریف آورد و انگشت ضعیف را قوی حال گردانید
صاحب خاتم و مصاحب خاتم النبیین کرد و تا در قیام قیامت سنت شد که محل خاتم انگشت کهین
باشد نه انگشتان دیگر تا بدانی که تضرع ضعیفان و بیچارگان را پیش حق چه قدرهاست
همچنان حضرت سلطان ولد قدس سره روایت کرد که روزی عید بزرگ با حضرت
والدم بمیدان میرفتم و بهر کوچه و محله که میرسیدم خلائق جوق جوق صلوات میدادند
و نعرها می زدند و همه سواران فرو می آمدند و سر می نهادند تا حدی که من و یاران
دران عظمت حیران مانده بودیم و من دامن پدر را محکم گرفته می گفتم که خدایا چه کسی
و چگونه جائی و ترا چه گویم و بچه صفت خوانم و این چه قوت و قدرت و جلالت و حالت
که هیچ بزرگی حق تعالی نداده است که در تو مشاهده میکنم فرمود که بهاؤ الدین خوش است
بلکه خوشی نخست گفت بتو بخشیدم از تو میراث بفرزندت خواهد رسیدن تا
مسجود عالمیان خواهید بودن چنانکه فرمود ~ خیال شاد خوش خویم تبسم کرد
بر رویم + چنین شد نسل بر نسلم چنین فرزند فرزندم + والحمد لله رب العالمین که
عالمیان بنده و مرید ایشانند **همچنان منقولست** که روزی حضرت مولانا بکنار جوی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نشسته بود و سنگے بزرگ درمیانِ آب پیدا بود فرمود که یاران عجبا این سنگ سخت کے
گل شود گفتند مگر بعد از مرور اد و وار و کرور اطوار فرمود که بلی این گل شود اما دلهاے گلین را
سالها بگذرد که مبدل نشود و همچنان در سنگی سنگے میرود تا میرود ؎ زانبیا
ناصح تر و خوش لهجه تر ✣ که بود رفت دم شان در حجر ✣ آنچنان دلها بدشان ما و من ✣
لعنشان شد بل اشد قسوة جاره ✣ آن دل عطای مبدلیست ✣ داد حق را قابلیت
شرط نیست ✣ و مرا میل میشود که او را قابلیت بخشم و تبدیلش کنم و مرحومش گردانم
؎ کیمیا داری که تبدیلش کنی ✣ گرچه جوئ خون بود نیلش کنی ✣ اُولٰئِكَ يُبَدِّلُ
اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنٰتٍ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا همچنان یکی از اخلاق حمیده
و اشفاق پسندیدهٔ آنحضرت آن بود که با جماعت بحمام آب گرم رفته بودند چون بحمام
رسیدند مگر حضرت جلبی امیر عالم را پیشتر که دواینده تمام مردم را از حمام بیرون کرده تا
حضرت مولانا خلوت با اصحاب خود صحبت کند فرمود که سیب های سفید و سُرخ آورده
حوض را پُر کردند همانا که چون حضرت مولانا در آمد که در مسلخ حمام مردم باستعجال تمام
جامها پوشیدند و از شرمساری می شتافتند دید که حوض را از سیبها مالامال کرده اند
فرمود که امیر عالم جانهای این مردم یعنی کم ازین سیب است که ایشان را بیرون کرده
سیبها پُر کردی چه هر یکی از ایشان را سیبها است چه جای سیبها است نه که مجموع
عالم و ما فیها برای آدمی است و آدمی برای آن دمی است ؎ مقصود ز عالم آدم
آمد ✣ مقصود ز آدم آندم آمد ✣ مقصود از عالم آدم آمد اگر مرا دوست میداری بگو تا
همشان باز در آیند و هیکلیس را از وضیع و شریف و صحیح و ضعیف بیرون نمانی تا من
بطفیل ایشان توانم در آمدن و لحظه آسودن جلبی امیر عالم سر مشار گشته سر نهاد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وہمہ را اشارت کرد تا دران حوض خوض کنند آنگاہ حضرت مولانا قدم مبارک نہاد و در آمد

ہمچنان فضلاء بلیغ و علماء فقیہ اعظم اللہ ذکرہم روایت کردند کہ روزی حضرت مولانا

در شرح اسراری دید کہ اَوَّلُ مَا خَلَقَ اللّٰہُ الْقَلَمَ عبارت از النسان و القلم و بالسطر و

روایت بدان معانی میفرمود گفت کہ روزی حضرت مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم اسرار

اخوان صفا را بخدمت علی مرتضی رضی اللہ عنہ در خلوت بیان میکرد و وصیت کرد

کہ این اسرار عظیم را با نامحرمی نگوی و افشا مکن و متابعت نگاہ دار تا چہل روز تمام تحمل فرمود

بیقرار گشتہ بود و حامله وار شکم پہن شدہ مجال تنفس نماند عاقبت الامر بخود وار بصحرا

بیرون آمدہ و در آنجا جای مع نیافت سر افرو چاہ کردہ آنراز ہا را یک بیک گفتن

گرفت و از غایت مستی کہنہا کردہ از دہان او آن کہنہا در آب چاہ ریختہ میشد تا بکلی

مستغرق گشتہ متر سکوتی و سکونی بیافت و بعد از چند روزی دران چاہ یکنائی بر ست

و روز بروز بزرگتر میشد و قد میکشید مگر چوپان روشندل بر احوال مطلع گشتہ آن نی را

برید و سوراخی چند کردہ شب و روز عاشق وار می نواخت و گوسفندان را می چرانید تا بحدیکہ

در قبائل عرب نوازی چوپان مشہور شد و شائع گشتہ ہمچنان اشتران و گوسفندان گرد او

حلقہ کردہ از چرا باز ماندہ بودند و تمام عرب غربا و شرقا بتفرج و استماع آن رغبت مینمودند

و از غایت لذت آواز نی می گریستند و ذوقہا میکردند تواتر این حکایت بسمع مبارک سرور

صلے اللہ علیہ وسلم رسید فرمود کہ چوپانرا حاضر کردند چون سر آغاز نواختن کرد

گشتہ شورہا میکردند و بیخود می شدند فرمود کہ این نواہا شرح آن سراست کہ

با علی در خلوت گفتہ بودم ہمچنان تا کسی را از اہل صفا صفوتی نباشد اسرار اخوان الصفا را

از نوای نائی نتواند شنیدن و متلذذ گشتن کہ اَلْاِیْمَانُ کُلُّہٗ ذَوْقٌ وَّ شَوْقٌ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چنانکه فرموده است در بیان این ؎

نے حدیث راه پرخون مے کند	قصه های درد مجنون مے کند
آه و دردت را ندارم محرمے	چون علی اه مے کنم در قعر چاه
چه بجوشد نے بروید از لبش	نے بنالد زار من کردم تباه
بس کن ای نی زانکه ما نامحرمیم	زان سکر یارا دونے را عذر خواه

همچنان حضرت سلطان ولد فرمود

که روزی از حضرت پدرم سوال کردند که آواز رباب عجائب آوازیست فرمود که آواز صریر باب بهشت است که ما می شنویم مگر سید شرف الدین گفته باشد که آخرما نیز همان آواز می شنویم چه معنی که چنان گرم نمی شویم که حضرت مولانا می شنود فرمود که حاشا و کلا بلکه آنچه ما می شنویم آواز باز شدن درست و آنچه او می شنود فراز شدن درست همچنان سلطان ولد فرمود که روزی جهودی از جانب ایشان بحضرت مولنا مقابل افتاد گفت دین ما بهتر است یا دین شما فرمود که دین شما فی الحال مسلمان شد همچنان منقولست که روزی از یاران کرام یکی از کرام اخوان بحضرت مولنا انجیر تازه آورده بود انجیر برگرفت فرمود که زهی انجیر خوش اما این انجیر استخوان دارد برزمین نهاد آن درویش حیران ماند که انجیر استخوان چون باشد آهسته آهسته برخاست و آن انجیر ما را برگرفت و روانه شد بعد از ساعتی بیامد سبدی دیگر هم ازان انجیرها بیاورد و در پیش مولانا نهاد دانه برگرفته افطار کرده فرمود که این انجیر هیچ استخوان ندارد شیخ محمد خادم را اشارت فرمود تا بحاضران مجلس بخش کرد اصحاب درین مشکل متحیر مانده بودند چون آن درویش بیرون آمد روان شد در پی او بیرون آمده بگفتند حصول انجیر باز پرسیدند گفت مرا دوستی بود باغبان او را در باغ نیافتم بی اجازت او

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

سبدی انجیر جمع کردم و بحضرت مولانا آوردم بنیت آنکه چون باغبان را بیابم
بهایش را بدهم بنور ولایت حضرت خداوندگار معلوم کرد از آنجا نخورد و استخوان انجیر
همانا که آن بوده درین نوبت رسیت باغ آن دوست آمدم و از و انجیر نیکو خریده بهایش
را دادم و از و حلالی خواستم لاجرم قبول کرده تناول فرمود عنایتها ارزانی داشت

حکایت همچنان اصحاب عظام کثرا الله امثالهم الی ساعة القیام روایت
کرده اند که روزی محمد بیگ اوج که غازی و از بهادران دیار بود و کلاه سفید که می پوشند استخراج
او بود همانا که پروانه طلب او کرده چون بقونیه رسید بزیارت حضرت مولانا شرف
استعانت و استمداد خواست تا بقیصریه رفته امرا را حساب ممالک اوج دهد سر نهاد
و مرید شد مگر دران ایام مردم او بازرگانان خواجه مجدالدین را غارت کرده قریب
پنجاه هزار دینار قماش برده بودند چون مجدالدین تضرع و نیاز او را بدید در کنج مدرسه
رفته زیرا بمی گفت که ای مردک چرا می آمدی می خرامی و استعانت میخواهی چندین
مال مرا بردی و خونریزی میکنی حقا که در قیامت خصم تو خواهم شدن و الله رهات
نخواهم کردن کجا خواهی رهید از دست من و چون امیر محمد بیگ سر نهاده بیرون رفته
حضرت مولانا به شدی عظیم لغره بزد که حاشا که نرهد چرا نرهد که میگوید که نرهد والله والله
که هر که از مدرسهٔ ما بگذرد برهد و هر که نام را ببرد برهد و هر که ما را دوست دارد برهد
خواجه مجدالدین سر نهاد و از سر مجموع مال را بذکور بحل کرد و چون محمد بیگ بلقب
سلطان اسلام و پروانه نیک نام وصول یافت بحصول انواع تشریفات مخصوص
گشته بمقام مالوف خود عودت نمود یکی از مردم او کیفیت ماجرای خواجه مجدالدین
و عنایت مولانا را در حق او بوی روایت کرد از غایت شادی تمام مال را باقی صید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

قاصدان امین وچندین تحف دیگر ارسال کرده عذرها خواست همچنان خدمت خواجه
مجدالدین نیز مجموع مال را تصدق کرده بیاران خداوندگار وخواجه زادگان بخش کرده
وسماع عظیم بداد **نقل است** از عبدالمومن وشرف الدین علیه الرحمة که ندیم خاص حضرت بود
وانگشت نمای جهان ومشهور زمان نزد صحبت او بودند وبحضرت مولانا همراه عزیزی رفته
بودیم وهفت شبانه روز بلا منقطع سماع بود وخدمت آن عزیز از جمله مقبولان صاحبدل بود
وبرادر عثمان گوینده آن گفته که چندین روز است که بخانه خود نان ونفقه نبردیم عجبا احوال
ایشان چه فی الحال حضرت مولانا در عین سماع دستها از زیر دامن بیرون کرده مشتی از سیم نو
بر دفشان ریخته اصحاب لغزها داشتند همانا چون از سماع بیرون آمدند سیم معدنی نبصد
عدد بود **همچنان منقولست** که روزی حضرت مولانا بهاء الدین بحری حکایت کرد که
که آخر تیرماه واول زمستان بود که روزی حضرت مولانا بدولاب من تشریف داد ودران
ایام آبهایخ بندی سر آغاز کرده بود همانا که جاهها را بیرون کرده بجانب حوض روانه شد
وعظیم دیر کشید بیقرار در پی او بیرون آمدم دیدم که در حوض درآمده است ودر زیر
ناودان نشسته وآب بر سر مبارکش میریزد وتا حلق غرق آن آب سرد گشته همچنین
سه شبانروز در انجایگاه قرار گرفته کسی را زهره چون وچرا نبود ومن بنده از سر بیخویشی
ودلریشی فریادها کردم وجاهها را چاک زدم وزینها خواستم که آب سرد درین فصل
زیان مندست ووجود مبارک شما ورغایت نازکی میترسم که سردی اثر نکند جواب فرمود
که سردان را نه مردان را هما نساعت بیرون آمده سماع شروع کرد وتا شبانه روزی
در سماع بود که یکدمی توقف نه فرمود ولحظه نغنود ودائما اسرار وغزلیات میفرمود **همچنان**
نوبت دیگر هفت شبانروزی در سماع بود وهیچ افطار نکرد مگر یاران محرم طعام لطیف

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مهیا کردند تا مگر مرحمت فرموده قدری افطار کند فرمود که ای نفسک صبر کن وسخن من بشنو
واین ماکول را مخور اگر بخوری این ترا خواهد خوردن وهیچ نخورد وگفت ؎ گر خوری
یکبار ازان ماکول نور ٭ خاک ریزی بر سر نان تنور ٭ الجوع الجوع الجوع ثم الجوع گفته باز
سماع شروع فرمود **همچنان** شرف الدین عثمان گوینده روایت کرد که آنروز
که امیر جلبی امیر عالم از عالم غیب قدم بصحرای جهان نهاد حضرت مولانا همین غزل را
از سر آغاز کرده گفت ؎ صلا یا ایها العشاق کان مه رو بکار آمد ٭ میان بندید
عشرت را که یار اندر کنار آمد ٭ و بمتتابع هفت شبانروزی سماع بود واکابر شهر
وسلاطین دهر نه چندان شکرانها ونثارها فرستادند که در شمار آید وهمه را خداوندگار
بگویندگان ویاران ومحبان ایثار کرد وباقی را والده اش نگاهداشت وحضرت مولانا
سماع شروع فرمود **همچنان** خدمت ملک الادبا معدن العلوم المقیم فی منزل المعلوم
مولانا صلاح الدین الملاطی رحمة الله علیه چنان روایت کرد که روزی علم الدین قیصر
رحمة الله علیه سماع عظیم کرده هرچه پوشیده بود بقوالان بخشید وهمچنان عریان رقص
میکرد وتمام امراء کبار وعلما وفقرا حاضر بودند حضرت مولانا شوری عظیم کرده در حال
علم الدین قیصر جوقانی سرخ ستلات بی نظیر با پوستین دشق وکوپهای زرین ودستار
پشمینه مصری آورده بحضرت مولانا پوشانیدند همانا که چون از سماع بیرون آمدیم واز مجلسه
که عبور میکردند از شراب خانه آواز رباب بسمع مبارکش رسید قدری توقف فرمود چون
درآمد وقها میکرد تا نزدیک صباح ولغره بود وهمه را ربود بیرون دویده ببالای مولانا
افتادند وهرآنچه پوشیده بود همه را بدان رندان ایثار کرد وگویند مجموع ایشان آرمیدان
بودند چون بمدرسهٔ مبارک تشریف داد روز دیگر ان ربودگان جمع گشته بیامدند وبصدق تمام

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مسلمان گشته مرید شدند وسماعها دادند **همچنان** خدمت مولانا صلاح الدین رحمة الله
علیه فرمود که شبی در حجرهٔ خود بمطالعه کتاب مثنوی معنوی مشغول بودم از ناگاه حضرت
مولانا درآمد پیراهن مبارک بیرون کرده بافتوحات بخشید فرمود که اظهار آثار محبت
کردن از واجبات است وخدمت علم الدین قیصریه دو هزار عدد سلطانی بمن شکرانه
داد پیراهن را قبول کرد وبخدمت کرجی خاتون ارمغان برده ده هزار دینار
بخشید **همچنان** از کمل اصحاب منقول است که هر شب آدینه مجموع خوانین اکابر قونیه
پیش خاتون امین الدین میکائیل که نائب خاص سلطان بود جمع می آمدند ولابها میکردند
که حضرت خداوندگار را دعوت کند چه حضرتش را بدان خاتون آخرت از حد
بیرون التفات وعنایتها بود واورا شیخ خوانین میگفت وچون آنجماعت جمع
شدندی وبحضور تمام منتظر گشتندی بی آنکه اعلام کردندی بعد از نماز عشا حضرت
مولانا همچنان بی رحمت تنها پیش ایشان رفتی ودر میانهٔ ایشان رفتی ودر میان ایشان
نشسته همشان گرد آن قطب حلقه کشیدی وچندانی گلبرگها برو ریختندی به تبرک
ازان گلبرگ بردندی وحضرتش در میان گل وگلاب غرق غرق گشته تا نصف اللیل بمعانی
واسرار ونصایح مشغول شدی آخر الامر کنیزکان گوینده ودوقاقان نادر دنای زمان
زمان از سر آغاز کردندی وحضرت مولانا سماع شروع فرمودی وآنجماعت بجای
شدندی که سر از پای ندانستندی وتمام جواهر وزرینه وآلتی که داشتندی در کفش آن
سلطان کشف ریختندی تا مگر چیزکی قبول کند والتفاتی نماید اصلا نظر نمی فرمود ونماز
صبح را بایشان گذارده روانه می شد وانچنین شیوه طریقت در هیچ عهدی هیچ ولی را
نبوده است مگر که در زمان سید المرسلین صلی الله علیه وسلم خواتین عرب برو آمدندی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واز اسرار و احکام شریعت از سید مستفید گشتندی و آن بر و حلال بود و از خصائص
حضرتش بود و همچنان شوهران این خواتین در خدمت نائب بیرون سرا جمع آمده صحبت
داشتندی و محافظت کردندی و تا مردم اغیار بر بین اسرار مطلع نشوندی همچنان
خدمت مولانا صلاح الدین حکایت کرد که روزی حضرت مولانا اعظم الله ذکره روایت
کرد که در شهری استسقا کرده بودند و روزه ها داشته و قربانیها میکردند و نمازها میگذاردند
و از حضرت حقتعالی استعانت می طلبیدند تا هفت روز تمام درین بودند اصلا بارانی نیامد
و قطره از باران نچکید خلائق کلی بیچاره و مضطر گشته اتفاق کردند که فردا چون روز شود
و دروازهٔ شهر باز شود بر دروازه هر غریبی را که بیابیم او را بشفاعت حق ببریم تا دعا کند
که دعای غریب قریب الاجابت است و فرمودهٔ رسول است همانا که از دروازه شهر بیرون
آمدند درویشی غریب لبیب یافتند که از بسطام رسیده بود گفتندای درویش تو درین شهر
غریبی و در حق ما بی غرضی و بموسی علیه السلام امر آمده است که مرا بدعا خوان که بدان
دهان گناه نکرده و آن دهان در حق ما دهان نیست اکنون دعای کن مگر که حق تعالی
مرحمت فرموده دعای ترا قبول کند و اجابت فرماید درویش غریب بالای منبر رفته
بعد از حمد باری تعالی و درود سید المرسلین و شفیع المذنبین گفت یارب العالمین تمام
عالمیان و آدمیان ازان تست و جز تو کسی ندارند و کسی از تو یافته اند اگرچه ناکسی میکنند
و کس ترا نمی شناسند بحق هر دو چشم من باران بفرستی و تشنگان خود را آبی دهی فی الحال
ابر عظیم پیدا شد و عالم را سیلاب دنم کرد چند روز و شب در و زمی بارید جمعهم اکابر محب او
گشته از کیفیت او سوال کردند که چشمان ترا پیش حق چه فضیلت است که او را شفیع
آوردی گفت چندانکه در وجود خود نظر کردم در خود هیچ چیزے ندیدم که بحضرت الله

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

لائق باشد دیدم که بدین چشمان ضعیف خود دو نوبت رُوی مبارک سلطان العارفین
بایزید را قدس الله سره العزیز دیده بودم وجمال او را مشاهده کرده بودم او را بحضرت شفیع
آوردم تا مقصود شما میسر شود و تمام مردم محب و مرید او شدند بعد ازان فرمود که چشمی که رُوی
ابایزید را دو نوبت دیده است چنینها میکند و ولایت مینماید تا چشمان کسی که رُوی خدای
بایزید را دیده باشد چها کند مَنْ رَآنِیْ رَآکَ رَآنِیْ وَمَنْ قَصَدَکَ قَصَدَنِیْ وعلی هذا دهان
گشاد ضمیر و صلاح دین را گفت **مصرع** توئی خدای من ای دیدهٔ خدا دیده + تمام یاران
شورها کردند و شکرها شکرین بجای آوردند **همچنان منقولست** که روزی حضرت
مولانا در معرفت گرم شده بود فرمود که ابوالبشر آدم صفی الله را صلوات الله علیه وسلم
فرزندش شیث علیه السلام قوی کاهل بود و از امور دنیا فارغ و ذاهل خطاب عزت
در رسید که او خلیفهٔ آدم باشد و کسب علم اسما و حکمت اشیا کرده معلم برادران خود شود و
ایشان را ارشاد کند و همشان مطاوعت نموده خدمت او کنند بسبب آن فراغت
و انقطاع که دارد و دایما برادران او بر و تشنیعها میزدند و او را میرنجانیدند و در حرمت و
خدمت او تقصیر میکردند همانا که دل شیث از ایشان رنجیده شد حق تعالی ارتفاع
برکت کرده قحطی بر ایشان مستولی کرد و حضرت شیث بوحی الهی تصنیف حکمت کرده
اول بار عبا بافی کرده و جامهٔ ساخته در پوشید همه را آن لباس خوش آمد بر غبت تمام
می خریدند و می پوشیدند و این خرقه عبا پوشی از و ماند و آن اکتساب بموسی رسیده
او می پوشید تا عهد صدیق اکبر رضی الله عنه و شیث را از آن اکتساب اسباب عالم
جمع شد و ایشان هشتاد و دو برادر بودند همگان مسکین و بینوا شدند لابه کنان
پیش آدم علیه السلام آمدند عجز و اضطرار خود را عرضه داشتند آدم علیه السلام فرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که شیث را خوشنود باید کردن از خدمت آدم نزد شیث آمدند و استغفار کرده نادم گشتند آدم علیه السلام گفت یا شیث اکنون وقت دعاست دعای بکن تا حق تعالی عنایت فرماید گفت حق خدارا معین کنند و از هرچه ایشان را حاصل شود از زروع و ضروع و نقود و اجناس و ثمرات و حیوانات و غیرها نیمه از جدا کرده خدا تعالی دهند آدم علیه السلام گفت نتوانند کردن باز عاصی شوند گفت عشران را بدهند همگان راضی شدند و صلحی کردند لاجرم حق تعالی چندانی برکت و نعمت داد که در حساب کتابت آید و همچنان فرمود که بس هرکه توجه بعالم انبیاء و اولیا کند در روز و شب بامور آخرت مشغول شود و از عالم انقطاع نماید همگان را واجب میکند خدمت او کردن و خدمت نمودن و مال الله را باهل الله دادن تا از برکت دعای او جمله عالمیان و آدمیان در فراغت و رفاهیت باشند و پیوسته رضای حق دانند و هذه کفایة لمن له الکنایة ۵

ای ربا امساک کز انفاق به	مال حق را جز بامر حق مده
چون قبول حق بود آنمرد راست	دست او در کارها دست خداست

همچنان روزی در میان معرفت فرمود که درویشی صاحبدل پیش امیری رفته بود و او از جمله محبان او بود در اثنای معارف گفت دوش در خواب چنان و چنین دیدم امیر ملول شد که یعنی درویشان را خواب می باشد شیخ را خود اعلام شد فرمود که حاشا که خواب کنند بلکه درویشان در بیداری خوابها بینند فرمود ۵ گفت پیغمبر که عینای تنامان ✣ لاینام قلبی من دب الانام ✣ آنرا از بیدار بیند خواب خوش ✣ عارف هست او خالی او در دید و کش ✣ در حدیث مصطفی و از ان اندیشه استغفار کرد **همچنان** از اخیار احرار رضوان الله علیهم اجمعین منقوست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پیوسته حضرت مولانا در وقت طلوع آفتاب و رویت ماه برابر شان ایستاده فرمودی
که الشمس والقمر والنجوم مسخرات بامره الا له الخلق والامر تبارک الله رب العالمین
واکرام کنان روانه شدی همچنان روزی نقل کردند که عجبا درویش گناه کند
فرمود که اگر طعام را بی اشتهاخورد که طعام را بی اشتهاخوردن درویش را گناه عظیم است
اگرچه آدمی در غایت جوع زهر خورد گوارنده شود و زیانش نکند و شکر خوردن بالای
سیری زهر شود و در حالت اشتهاصاحبدل را همه چیزها مباح شود چنانکه فرموده اند
تو صاحب نفس ای غافل میان لقمه خون مخور ۔ که صاحبدل اگر زهری خورد آن انگبین باشد
همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا از اخلاق و آداب حضرت رسول الله
صلے الله علیه وسلم حکایتی میفرمود که ابی ابن کعب رضی الله عنه از جمیع اصحاب اقرء و
اعلم و آمن بود ولیکن فصاحت لسان نداشت از غایت تواضع و حلم محمدی صلی الله علیه وسلم
مجموع قرآنرا بتجوید و ترتیل تمام بر وفرو خواند حتی سمع جملة القرآن من لسانه صلی الله علیه وسلم
تا معلوم و مفهوم او شود که قرآن را چگونه باید خواندن همچنان منقولست که جمع قرآنرا
حضرت مصطفے صلی الله علیه وسلم هفت بار مرة بعد اخری بر جبریل امین فرو خواند و هفت بار
او خواند و رسول صلی الله علیه وسلم بشنید و همچنان در شب معراج هفتاد بار بر حضرت
باریتعالی فرو خواند همچنان منقولست که حضرت سلطان الخلفا جلبی
حسام الدین قدس الله سره العزیز مجموع مجلدات مثنوی را بر حضرت خداوندگار هفت بار
فرو خواند و سماع جانی کرده استماع فرمود و بر رموز کنوز اسرارش مطلع گشته مطلع انوار
اسرار الهی شد و تمام مشکلات مثنوی را حرفاً حرفاً والفاً الفاً حل کرده و باز از جل
ثبت فرموده اعراب نهاده و هر که از خلفای عظام از حضرت ایشان سماع کرده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نسخه ساخت همانا که نسخه صحیح و معتمد علیه آنست و آن مرید ست همچنان مگر روزی معین الدین
پروانه گفته باشد که حضرت مولانا آئین سماع را در عالم زهی نیکو نهاد فرمود حاشا که نهاد
بلکه نیکوتر داشت کرد مرویست که روزی در مدرسهٔ مبارک معانی میفرمود گفت روزی
شیخی در دست مرید خود چوبی دید گرفته گفت ای فلان این چه چوبست که گرفته
گفت اگر بیرون طریقت بنیست بزنمت گفت حقا که مرید راستین و یار دین من
توئی و این مذهب امیر المومنین علی است که فرمود رحم الله امرا اهدی الی عیوبی و
باز فرموده است که من با همه خلق بخلق نیکو خوش برایم گفتند چگونه برآئی گفت
بقدر امکان اصلا احسان کنم اگر قبول نکنند من با ایشان بردم علی ان اقوال و علی
القبول ؎ راه انیست و نمودم باتو راست ✤ ترکاین ره میکنی فرمان ترا ست

حکایت همچنان خدمت امیر نور الدین ولد صنجاکه یار غار و نائب معتبر پروانه بود
و حاکم ولایت قرا شهر و مرید مخلص مولوی بود روزی در بندگی حضرت مولانا از
کرامات حاجی بیکتاش خراسانی حکایت میکرد که روزی بخدمت او رفتم و او اصلا
در رعایت صورت نبود متابعت نداشت و نماز نمیکرد و او را الحاح کردم که البته
نماز می باید کردن فرمود که برو آب بیار تا وضو سازم همانا که بدست خود مشربه را از
چشمهٔ پر آب کردم و پیش او بردم مشربه را برگرفت و بدست من داد که [illegible]
بردست او ریختم آب صافی خون شده بود و من در آنحالت [illegible]
مولانا فرمود که کاشکی خون را آب کردی چه آب طاهر را نجس کردن چندان هنری
نیست و آنچه حضرت کلیم کرد آب نیل را جهت قبطی خون کرد و برای سبطی خون را
آب صافی کرد از کمال قدرت او بود و این شخص را آن قوت نیست و این را تبدیل

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تبذیر گویند که ان المبذرین کانوا اخوان الشیاطین تبدیل خاصّ آنست که خمر تو خل گردد و مشکل تو حل گردد و مس دون زر خالص شود و نفس کافر تو مسلمان گردد و مسلم شود و کل تو حکم دل گیرد همانا نورالدین سر نهاد و از رغبت او اعراض نمود و گفت

چون بسی ابلیس آدم روی هست پس بهر دستی نشاید داد دست

همچنان کرام اصحاب رحمهم الله روایت کردند که روز جمعه بود که حضرت مولانا فرمود که بمسجد قلعه باید رفتن یاران بجمعهم استعداد کرده بمسجد رفتند همانا که مولانا بکُنجی رفته بنماز تکبیر بست و در قیام بماند تا حدّی که ختم قرآن کرده خطیب از خطبه فارغ شد و نماز جماعت گذارده سلطان و اُمرا و علما بیرون آمدند و حضرت مولانا هنوز ایستاده بود همانا که اصحاب نیز با دب تمام بیرون رفتند چه کسی را مجال آن نبودی که در صحبت او بیاید و موافقت تو انستی کردن از هیبت و عظمت آن حضور علیها تا جمعه دیگر از مسجد بیرون نیامد چون آدینه دوم سلطان و ارکان دولت و علما و شیوخ امّت جمع آمدند دیدند که حضرت مولانا بخشوع و حضور عظیم بر کوع خمیده بود همانا که خدمت شیخ المشائخ صدر الملت والدین و خدمت قاضی سراج الدین را بگریستند که در گفت نیاید و بر سر زبان خدمت قاضی سراج الدین گفته باشد که اگر عبادت و نماز و نیاز اینست که حضرت این مرد میکند پس ما بر ریش خود میخندیم و نمیدانیم که در چیستیم همچنان گریان بیرون رفت و روز دوشنبه حضرت مولانا از ان استغراق باخود آمده و بسوی حمام روانه شد و از آنجا بمدرسه آمد سه شبانه روز در سماع بود **همچنان منقولست** که روزی حضرت مولانا کمال الدین طبیب رحمة الله علیه در میان تمام حکما و اکابر زمان حکایتی کرد و گفت که باتفاق حکماء ماضی و حال اعتقادات چنین است که اگر بعد از

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم پیغمبری آمدی وممکن بودی ابن سینا خواستی بودند و
درین نشان صد ہزار ابن سینا وجہا حب طور سینا متقرر اند کہ بالای دست مولانا دست کسی نیست
واین بزرگی بدو متقرر است وہیچان وتشوق رسول از کلمۂ واشوقاہ ذات مبارک بود
والسلام **ہمچنان** مگر روزی غزلی پیش اکمل الدین میخواندند واین بیت را شنید کہ
فرمودہ است ؎ درون سینہ چون عیسی نگاری بی پدر صورت ✣ کہ ماند چون
خری بریخ زفہمش بو علی سینا ✣ لغزہ میزد ومیگفت ہرچہ گوید خداوند گار را رسد
چہ ہمہ علما وحکما خوشہ چین خرمن حکمت وی اند وحکیم الٰہی حضرت اوست چہ کمال
گفتار ولطافت زقار ولطافت کردار او را مسلم است **ہمچنان** مگر جماعت دانشمند
درباب قہر نفس سخن میگفتند فرمود درویشی بود کہ سالہا عبادت میکرد وریاضت
می ورزید روزی بنفس خود میگفت کہ من انت ومن انا قالت انت انت وانا انا
باز چون چند بار دیگر طواف کعبہ کردہ پیادہ ومشقت راہ کشیدہ گفت کہ من انا
ومن انت قالت انا انا وانت انت باز ہر عبادتی کہ بود ورزید اصلا در قبول او چارہ نکرد
ہمانا کہ بروزہ وریاضت جوع مشغول شد چون مدتی براین ریاضت بسر برد از نفس پرسید
کہ چون ست حالا انا وانت جواب گفت کہ میخوان انا انا وانت انت واللہ اعلم نفس را
بغیر از جوع ہیچ طاعتی مغلوب ومسلمان نمیکند ؎ ایہا المحبوس فی رہن الطعام ✣
شوق میخوان بجملت العظام **ہمچنان** از علما اصحاب منقولست کہ [illegible]
از سر امتحان سوال کرد کہ سر آنکہ چون حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم از تو اضطرار بیرون
آمدی چرا غفرانک گفتی فرمود کہ چون پدر بزرگوار ما آدم علیہ السلام در خلد برین بوسوسہ
شیطان لعین بقوت جاذبہ نفس وقوت ماسکہ اش گندم را در معدۂ خود جای دادہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وقوت ہاضمہ اش او را نچہ گردانیدہ درحال کندیدہ وقوت دافعہ اش در جنبش آمدہ تقاضا
خروج کرد درحال آدمی را از جنب اخراج کردن چون در دارد بنا آن عذرہ را از خود دور کرد
وکند آن بمشام مبارکش رسید باز پس نظر کرد و نالید کہ واز ان حدث بگریست کہ او از حضرت غفار طلب
مغفرت کردہ چند بار کلمہ غفرانک بزبان براند ہمچنان تا روز قیامت بر فرزندان من او سنت شد کہ
بعد از حصول خلا و فراغت در طلب مغفرت بلفظ مبالغہ غفرانک گویند و مستغفر شوند تا مغفور و مرحوم
گردند فی الحال از ضلالت وانکار خلاص یافتہ صاحب اخلاص شد **ہمچنان**
شیخ محمود صاحب قران چنان خبر داد کہ بعد از انکہ صاحب فخر الدین نقل کردہ بود از اکابر
اصحاب یکی او را در خواب دید کہ بغایت خرم و شادان بود سوال کرد کہ ترا بدول خیرات
میخوانند حق تعالی دران عالم با تو چہ معاملت کرد گفت از چندان خیرات کہ ما کردہ
بودیم ہیچ یکی مرا چنان دستگیر نشد کہ درختی از ملک من بعمارت تربۃ مولانا بردند و در انجا
صرف کردہ حق تعالی بآنقدر مرا بخشید و مرحمت فرمود بعد از وفات مولانا اصحاب
را تعظیم میکرد بسیار عظیم و حضرت سلطان ولد را بندگیہا مینمودند و دائما خدمت
جلبی حسام الدین را بانواع دلداریہا میکرد و محمود شدن عاقبتش آن بود

ہر لطف کہ بنمای در سایۂ آن آئی	بسیار بیائی ہان وہ چہ بدرویشان
یکدانہ اگر کاری صد سنبلہ برداری	بس کوش چہ میخائی ہان وہ چہ بدرویشان

ہمچنان از حضرت مولانا فخر الدین دیوست ادیب منقولست کہ روزی حضرت مولانا
در خانۂ پروانہ معانی میفرمود و مجلس عظیم بود فرمود المؤمنون لا یموتون بل ینقلون
من دار الی دار شیخ تاج الدین اردبیلی کہ شیخ خانقاہ پروانہ بود و دران زمان صاحب
فضیلت و بیان ایراد کرد کہ بس چرا کل نفس ذائقۃ الموت گفت فرمود کہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که گل نفس گفت گل قلب نه گفت تو قلب شو یا در قلب بندهٔ مومن جا گیر تا بچون قلب مومن نمیری و اگر قلبی کنی هرگز بنقد قلبی نرسی و چو تو در هوای نفس میروی و آلت نفسی پس کل نفس ذائقة الموت تر است همانا که حب کرده هیچ نگفت و همچنان روزی در تفسیر این آیت معنی غریب بیان کرد که حق تعالی کل شئ هالك الا وجهه فرموده است نه آنست که مدح خود میکند و بر بندگانش از قدم بقا تفاخر می آرد که من باقیم و شما فانی بلکه دعوت رحمت میکند که بکلی در من مستهلک شوید چنانکه وجود قطرهٔ در دریا تا در وجه کریم ما که الا وجهه باقی و ابدی شوید چنانکه گفت **مثنوی**

کل شئ هالك وجهه	چون نه در وجه او هستی مجو
هر که اندر وجه او باشد فنا	کل شئ هالك نبود جزا
زانکه در الاست او از لاکدست	هر که در الاست او فانی نگشت

همچنان هم در خانهٔ پروانه معرفت میگفت و در شرح آسمانها و زمین و ستارگان و آفرینش جهان بی نهایت بیانهای فرمود و گفت که صورت این عالم اهل حق را در معنی دیدست باز همچنان تاج الدین اردبیلی گفت پس مصطفی صلے الله علیه وسلم الدنیا جیفة چرا گفت و این چگونه باشد فرمود که از طالبان او مباش تا تر اجیفه نمائد و از حساب کلاب نباشی چه بغیر از محبت حق با هر چه مشغول شوی جیفه است و از جیفه بدتر همواره طالب حق باش و او را طلب لایق دیدار باشی و در همه اشیا الله دیدن و نظر ما رأیت شیئا الا رأیت الله فیه **ملک بین تو باشد همچنان**

منقولست که روزی محترقهٔ اصحاب از ظلم ظلمهٔ خانه خراب شکایت عظیم کردند فرمود که در بازار قصابان هیچ سگ را کشند معهذا که گشتنی سگ است ایمن از

گوسفندان رامیکشند وزحمت کشتن راایشان میکشند وچون حق راعنایت بامومنان
بیشتر است لاجرم زحمت ایشان رانیز بسیارست وهم زحمت ایشان بیشمار واین
بیت رانگفت ؎ در مطبخ عشق جزنکو رانکشند ٭ لاغرضقان وزشت خورا
نکشند ٭ گرعاشق صادقی زکشتن مگریز ٭ مُردار بود هرآنچه اورانکشند ٭
یاران راتسلی گشته بحد شکرها کردند وبجور روزگار رضا دادند همچنان ازعلماء اصحاب
منقولست که روزی حضرت مولانا نقل فرمود که مگر شیطان رجیم درمسجد اهل قبا
ایستاده بود توقع قبول زیارت رسول داشت وحضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم
تمکین نمیداد واز دخول او منع میکرد وهمانا که ازحضرت جلیل جبرئیل امین بیامد که مجالش ده
تا شیطان ازیارت تو در یابد چون درآمد بندگی کرده فرونشست وگفت ای
رسول خدا مرا میدانی که چون بودم وچگونه بودم ودرچه کار بودم گفت بگو گفتا چندین
هزارسال باتذلل ورقت وبیچارگی استاد ملایک افلاک ومعلم ملکوت املاک بودم و
منبر مرا چنانکه درشب معراج مشاهده فرمودی برساق عرش مجید نهاده اند وصد هزار
ملائکه تبذکیر من حاضر می شدند تا هزارسال دیگر بآن فوج اولین نوبت اجلاس
نمی رسید بانگ نفرینی مردود ابد گشتم وطوق لعنت ان علیك لعنتی الی یوم الدین
درگردن من بسته مغضوب عالمیان گردانیدند واز صحبت فرشتگان محروم کردند وآدم
متروک خاکی رابسروری پیش کشید وبخلافت برگزید واز خلافت تمام مرا مرجوم کرد
اکنون یا محمد صلی الله علیه وسلم نگاهدار وهراسان باش تا بمحمدی خود مغرور نشوی
وبجیبی مسرور نگردی که مکر واستدراج الهی او را نهایت نیست وهموار پرخذر
باش وخوف خود را از خوف او خالی مکن دلبیاری بگریست وهمان بود که حضرت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تا نفس آخرین بمجاہدہ نفس مشغول گشتہ در جہاد اصغر و جہاد
اکبر پہلوانی نمودہ لمحہ بیاسود و لحظہ نغنود و ہمیشہ بریان دل و گریان چشم بود و چنان
فی جوفہ ارزنین کار زہی الہی جل و وا ئما فرمود کہ انا اعلمکم باللہ واخشیکم اللہ و ہرگز از زنان جوین
سیر نخوردہ بود و بفراغت نخفت تا دیگران را چہ رسید متابعت را تعین آنست کہ چنان
کنند و چنان شوند ہمی نعرہ زنان سماع شروع فرمودہ بی نہایت زاریہا و شورہا کرد
و تا ہفت شبانروز تمام از سر پا ننشست ہمچنان خدمت مفخر الاصحاب جلبی
شمس الدین ولد مدرس رحمۃ اللہ علیہ روایت کرد کہ روزی حضرت مولانا قدس اللہ سرہ
العزیز در مقام خلوت اصحاب صحبت را معرفت میگفت فرمود کہ در وجود آدمی سہ ہزار مار
ہست و ہر ہزار مار بیک لقمہ زندہ می شود و اگر از سہ لقمہ یک لقمہ کم کنی ہزار مار در نفس تو
مردہ میشود و اگر دو لقمہ کم کنی دو ہزار مردہ میشود فی الجملہ اگر یک لقمہ زیادہ کنی ہزار مار نفس تو
زندہ میشود و اگر کم کنی مردہ میشود انشاء اللہ تعالیٰ خدای تعالیٰ ما را و جملہ یاران ما را توفیق
دہد بکم خوردن و کم گفتن و کم خفتن آمین آمین واین کلمات باین ترتیب فرمود

الیشان ہست واللہ اعلم	اگر کنی یک آرزوے خود تمام
در توصد ابلیس زاید والسلام	ہمچنان یار گرامی حسام الدین دباغ

رحمۃ اللہ علیہ روایت کرد کہ روزی حضرت مولانا بر در دروازہ باغستان ایستادہ
بود بر لب جوی آبی کہ از اندرون شہر بیرون می آمد و در آنجا ریخت می شد آنرا
دیدند کہ بغایت آلودہ و پلیدشدہ بود ہمانا کہ بگریست و بعد ازان نظر عنایتی فرمود
ای آب مسکین روشکرہا کن کہ در اندرونشان نزتی انگاہ میدیدی حال خود را امید
کہ ملک قدوس ہم از قدس خویش ترا طہارت دادہ مقدست گردانیدہ چنانکہ در زیر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اسم قدوس فرموده است مثنوی — آب چون بیکار گشت و شد نجس

تا چنان شد کاب را رد کرد حس ✣ خود ببُردش باز در بحرِ صواب

تا بشستش از کرم آن آب آب ✣ سالِ دیگر آمد و دامن کشان

ہی کجا بودی بدریای خوشان ✣ من نجس زینجا شدم پاک آمدم

بستدم خلعت سوی خاک آمدم ✣ ہی بیائید ای پلیدان سوی من

کہ گرفت از خوی یزدان خوی من ✣ در پذیرم جملۂ زشتیت را

چون ملک با کے دہم عفریت را ✣ چون شوم آلودہ باز آنجا روم

سوی اصل اصل پاکیہا شوم ✣ دلق چرکین برکنم آنجا ز سر

خلعتِ پاکم دہد بارے دگر ✣ کار او این ست و کارِ من ہمین

عالم آرایست رب العالمین ✣ ہمچنان روزی در تفسیر وفی السماء رزقکم

وما توعدون معانی میگفت حکایت فرمود کہ درویشی طالب رزق آسمانی شدہ بود روزی از ناگاہ در جای حمزہ زر یافت آنرا قبول نکرد کہ من البتہ فتوح آسمانی می خواہم چون شب بخانۂ خود بیامد کودکانش از جوع میگریستند و تشنیہا میزدند درویش گفت حق تعالی بمن رزقی دادہ بود اما احتراز کردم نستدم مگر دزدی بر بالای روزن درویش گوش نہادہ بود نشان موضع حمزہ را دریافت حمزہ وار روانہ شد دید کہ دران حمزہ مار سیاہ خفتہ بود دریغش آمد گفت مگر او برای دفع فرزندان این را قاصد بگفت بصد حیلہ سر حمزہ را بستہ برگرفت واز روزن او فرو انداخت درویش نظر کرد ہمان حمزہ را پر زر دید سر نہاد و حمد باریتعالی باقامت رسانید گفت اقرار کردم کہ اشارت وفی السماء رزقکم وما توعدون حق ست و راست ست وحاشا کہ دروغ باشد ای نمودہ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تو مکان از لامکان ✤ فی السماء رزقکم کرده عیان ✤ همچنان از علماء اصحاب چنان منقول
است که روزی حضرت مولانا در تفسیر سر شادروهن و خالفوهن معانی میفرمود گفت
روزی ابن مسعود رضی الله عنه در شهر بصره بر بام سرای خود سیر میکرد بخاتون خود
اشارت کرد که من ازین بام فرو میجهم زن فریاد کرده گفت نشاید نشنید و ازان بام
بلند فرو جهید از حکم قضا پایش شکسته شد بعد ازانکه صاحب فراش شده جماعتی فصاد
از دمشق بیامدند که فارس ترین مردم درین زمان توئی باید که حاضر شوی تا بمشورت
اکابر عثمان را ازمیان برگیریم گفت والعذر واضح درین حالم که می بینید و اصلا مجال
حرکت ندارم ایشان اورا معذور داشتند و از برکت آن شکست تا ازان قضیه
گردن شکن امان یافت حاضر نشد گفت صدق رسول الله فی قوله که خلاف زن
کردن مرا از گناه کبائر برهاند و بغایت مخفی رسانید کما قال قدس الله سره العزیز

شادروهن وانك خالفوا ان من بعض هن تالفوا

همچنان خدمت مولانا تاج الدین خروس المدرسین رحمة الله علیه روایت کرد که در
صغرسن در مدرسهٔ جلال الدین قراطائی پیش مولانا علامه العالم رکن الدین مازندرانی
رحمة الله علیه درس میخواندیم و اکابر علما حاضر بودند و برده بر در آویخته بود از ناگاه دیدم
که پرده را برداشته حضرت مولانا سلام داد و فرمود که علماء دین بچه مشغولند همانا
که مولانا رکن الدین و طلبهٔ علم برابر دویده گفت بدرس فقه مشغولیم [illegible]
ارفقه الله و علم الله و حکمت الله کجا درس میگویند و آهی بکرد تمام علما گریان و بیقرار
گشته فریادها کردند و باز بیرون جست همگان در پی دویدند اصلا اثری و نشانی ندیدند
و ازان هیبت استاد مولانا رکن الدین سخت رنجور و بیهوش افتاده بود [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

باجمیع علما بمدرسۂ مولانا آمدہ بود و بارادت تمام تمہید عذر فرمود آنروز بہیت دانشمند
مقبل مرید مخلص شدند ہمچنان بعضی از یاران کبیر کہ قلیل ایشان عند اللہ کثیر بود
پیش مولانا چنان روایت کردند کہ سفہا و فقہا اصحاب را بجد طعنہ زدند کہ بر مخلوق
سجدہ کردن روا نیست مولانا فرمود کہ ای عزیز ہر یکی مرا زدست شیطان و جلاد نفس
خلاص داد و آزاد م کرد و از تو جانم نبخشید چرا او را سر نہم و جان در راہ او ندہم مثلاً
یکی را بادشاہ وقت خشم کردہ بدست جلاد داد تا ہمچنان دست و گردن بستہ
بسیاستگاہش برد و میخواہد کہ او را گردن بزند و در عین آن حالت یکی از خواص حضرت
انگشتری امان در پی رساند کہ البتہ او را آزاد کنند و خلعتش دہند و آن بیچارہ
امان یافتہ میگوید کہ عجبا این مردمی و احسان و جان بخشی در حق من کہ کردہ است
کہ بجد میجویدش و او را میگویند کہ این کرم را فلانی کردہ است و او از غایت شادی
باخلاص تمام و تضرع عظیم در پای وی می افتد و سجدہ ہا میکند و می زارد و ثناہاش میگوید
کہ حیات بخش من وای خضر وقت من مرا از تو زندہ گردی و جانم نبخشیدی و دایما تا روز
قیامت شکر منعم خود را واجب دانستہ و دعاہاش میکند ہمچنین اولیا با خلق خدا ہمین
معاملہ میکنند و شفقتی می نمایند کہ ایشان را از سیاستگاہ دنیا و از دست شیطان دون
و سلطان نفس خرون آزاد میکنند و خلاص میدہند و اخلاص شان می بخشند و از
ورطات ہلاک و از راہ ہای مخوف می رہانند و بر صراط مستقیم و قربت آلہ کریم دلالت
میکنند چرا بصدق تمام سجدۂ شکر ایشان نکنند و آن سجدہ را بر خود واجب ندانند
ہمانا کہ در طریقت و حقیقت شکر ایشان و سجدۂ ایشان و تعظیم ایشان شکر اللہ
است و سجدہ و تعظیم حق است و این بر کسی واجب است کہ در حق آن احسان کردہ اند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

داورا از اسفل با علی بردہ اما در حق آن کسانیکہ آن احسان را بوی نکردہ اند ایشان را
بجدہ کردن لازم نیست بلکہ کفر ست اولئک ھم الکفرۃ الفجرۃ و آن عزیزان خدا
نیز از سر او سجدۂ او فارغند چہ اگر ناگاہ بتقلید سجدہ کند کافر شود و این عارف حق اگر سجدہ نکند
کافر شود ہمانا کہ تعظیم متابعان حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ محبوب اللہ اند و قبول
رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم بر عالمیان فرض ست کہ ومن یطع الرسول فقد اطاع اللہ
تا دران محبوبیت شریک باشند والسلام علی من اتبع الھدیٰ **ہمچنان** روزی
در معنی اتحاد انبیا و اولیا علیہم السلام حکایتی فرمود کہ دو شخص پیش قاضی بدعوی رفتہ
بودند ہمانا کہ یکی از گواہ خواست بیرون آمد و دو در ویش گواہ برد و گواہ دیگر خواست دو در ویش
دیگر بیاورد و دیگر خواست گفت بجای دو گواہ چہار آوردم دیگر گواہ میخواہی قاضی
گفت اگر چہل ہزار بیاوری ایشان را قبول نکنم و در حقیقت اتحاد یک جانند کالمؤمنون

کنفس واحدۃ چنانکہ فرمود	جان گرگان و سگان ہر یک جدا ست
متحد جانہای شیران خدا ست	چون بایشان مجتمع بینی دو یار
ہم یکی باشند و ہم شش صد ہزار	**ہمچنان** در معنی المؤمن مرأۃ المؤمن

طائفہ میفرمود گفت اللہ را یک نام مومن ست و بندہ را ہم مومن المومن مرأۃ

المومن یعنی تجلی فیہا ربہ	خالق ارواح از آب و از گل
آئینہ کرد و برابر بر گرفت	ہر کہ از آئینہ بنا [illegible]
آئینہ انا الشمس نہ گوید چہ کند	یعنی در آئینہ بندہ مومن اللہ ھو [illegible]

تجلی میکند تو اگر رویت اللہ میخواہی در آن مرأت در آ تا تو بینی آنچہ بینی

آہن من صیقل عشقش چو یافت	آئینہ کون رفت از وے آہنی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان روزی علماء دین سوال کردند که تفسیر وهو معکم چگونه باشد مثال فرمود که چنانکه معیت بهار با همه اجزای عالم آمیخته است و همشان از و زنده اند و خندان چنانکه هر گلی و گلی و سنگے و رنگے از و منور و مزین گشته اند اما خصوصیت بهار با خسرد خار و نفس خار را چنان نیست که با گل احمر و لعل انور و همچنان خصوصیت معیت الله با روان انبیاء و اولیا آنچنان نیست که با عوام و معیت بادشاه با مقربان خود آنچنان نیست که با پاسبان و خربندگان و غلامان باشد ۵ چون معیت ما هست الله را ۵ آن معیت جوکه داد آگاه را ۵ همچنان معیت مدرس با مبتدی نو آموز آنچنان نبود که با طالب علم مستدل همشان سر نهادند و مرید شدند **همچنان** از خدمت یاران کرام منقولست که روزی امیر معتبر بزیارت آمده بود سوال کرد که سگ ماده را بچگان ز بهر چه بیشتر است و گوسفند را یکی یا دو بیش نیست و سالی دوازده ماه گوسفند را می کشند و در ایشان حق تعالی بحکم الغنم برکة وغنمة وراحة وفوائد بسیار نهاده است و نسل سگ گرچه بسیار است هیچ ایشان را نمی کشند کمتر اند و برکتی ندارند عجبا سر این چه باشد حضرت مولانا جواب فرمود که گوسفند سحر خیز است و سگ بیچاره سحر خسپ بدان سبب برکت ندارد و برکت از آن گوسفند است و سگ را هیچ نیست سر نهاد و خدمات نمود ۵ **همچنان** مگر درویشی از قلت منال و ضعف حال و رزق قلیل شکایت می کرد فرمود که اگر حق تعالی رزق پنجاه ساله را یکبار بر تو فرو ریزد چه خواهی کردن و به کجا خواهی گنجاپیدن حکیم کریمست روز بروز دار رزاق را از انبار قدرت و غیب بے جهت بحکمت بتو می رساند تا طاغی و باغی نشوی که وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِی الْاَرْضِ چنانکه پیشینان از غنا طاغی شدند و بی ادبانه دعوی اَنَا رَبُّکُمُ الْاَعْلٰی کردند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وانا ربکو الاعلی گفتند تا ملک را گذاشته هدف هلاک شدند زنهار تا نگوئی که نمی دهد
وازان گذشتها هم باید آورد در شکر نعم حق و کرم او تقصیری مکن ؎

منگر اندر غابر و کم باش زار	لوت دبوت خورده را هم یاد دار

همچنان اصحاب عرفان واحباب عارفان روایت کردند که روزی بزرگی
بزیارت آمده بود گفت از حضرت شما التماس میکنم که مرا در وقت مرگ چیزی در دهند
که مرگ بچون گمان خوار زمی ست بغایت محکم وسخت انداز چنانکه هیچ دست کشتی سخت
گمانی اورا نتواند کشیدن وآن کسی که خدمت استاد کمان کش نکرده باشد البته
زه آنرا بیکبارگی نتواند بگوش خود رسانیدن وتازی بگوش خود نرساند زهی بگوش او
نرسد همانا که سالها بر کباده کشیدن مداومت باید کردن ودران صنعت مدمن بود
تا قادر شود بر کشیدن آن کمان دسته کش اکنون کباده کمان مرگ مداومت
عبادات وخیرات وحسنات وسخاوت مال وتن ست چون بسخاوت خو کرده باشی
ودران فن قایم گشته چون متقاضیان جان بر تو آیند واز تو طلب جان کنند
بی هیچ زحمتی ودردی آسان آسان جان خود را ایثار ایشان کنی وامانت حق را
از حضرت حق دریغ نداری که انّ الله یأمرکم ان تؤدّوا الامانات الی اهلها وبر
مقتضای والنّاشطات نشطاً ایشان را اعضا دردنکند وزحمتی والمی نباشد
وزحمت نسبت بکسانی باشد که اصلا بسخاوت نفس ایثار مال خود نکرده
وبداده وبهش نیاموخته البته وقتی که از ایشان طلب جان کنند هرگز باختیار
ندهند وشادی وتسلیم نکنند وحشتی پیش آرند لازم بر موجب والنّازعات غرقاً
بزور وزحمت از وبستانند واز غایت سخت آید ودردکند وفتن خود را هیچ نخواهد

چنانکه گفت ؎ گر مومنی و شیرین هم مومن است مرگت + ور کافری و تلخی هم کافر است مُردن + **همچنان منقولست** که روزی درجمعی بزرگی سوال کرد که کسی بی شیخی کسی شود و بجای رسد فرمود که درویشی پیوسته بی آنکه از شیخ تلقین ذکر شنود خود بخود ذکری میکرد و گوشش عظیم میشنود شبی دید که نوری از دهان او بیرون می آید و برزمین فرو میشود همچنان حیران و غمناک برخاست و بخدمت شیخی آمده صورت خواب را عرضه کرد شیخ فرمود که ذکری که بی تلقین شیخ باشد همچنان باشد و از تلقین همان شب دید که از دهان او نور اِلَیْهِ یَصْعَدُ الْکَلِمُ الطَّیِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ یَرْفَعُهٗ برعرش برین میافت تا بدانی که بی تربیت شیخ هیچ تربیتی راست نیست و همه طاعات بی برست ولی نوری مَنْ لَا شَیْخَ لَهٗ لَا دِیْنَ لَهٗ ؎ دست را میسپار جز در دست پیر + حق شد دست آن دست او را سخت گیر + **همچنان** درویشی از مکر نفس و هواهای دلوان شده بود شبی پیر خود را در خواب دید که طشتی پر زیبق پیش او نهاد و شمشیر الماسی در دست او داد بدان شمشیر الماس چندانکه دو پاره میکرد باز بهم میشد و همواره می گشت و او ازین کوشش عاجز گشته بیدار شد شیخ را بر سر بالین خود ایستاده دید فرمود که تا هنگام مُردن باید که دست از مجاهدهٔ نفس و کوشش باز نداری و بقدر امکان در قتل نفس تقصیر و تهاون نکنی از انکه تا نفس نمیرد از مکر او نتوان رهید ؎ می کشانش و جهاد و در قتال + مرد را والله تحریک الوصال + تا نمیری نیست جان کندن تمام + بی کمال نردبان نائی ببام **همچنان** فرمود که از شیخی پرسیدند که فلان الدین مرید کیست گفت چه میگوئی او از شیخی بمیرد و این بیت را گفت ؎ هر که اندر عشق باید زندگی + کفر باشد پیش او جز بندگی باز فرمود که آن کسی که حلاوت بندگی و مریدی را دریافت بهمه عمر خود آرزوی شیخی نکند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

درجواب همچنان بزرگی بخدمت شیخی کس فرستاد که بمن درویشی بفرستند برای صحبت و همدمی شیخ درجواب گفت درویش کمیاب است و یافت نمی شود آری شیخی بفرستم چندانکه خواهد همچنان از علمای اصحاب منقولست که روزی کرجی خاتون بطریق مطایبه و مطالبه از خدمت علم الدین قیصر سوال کرد که از خدمت مولانا چه کرامت دیدی که ربوده او شدی و مرید گشتی و او را عظیم دوست میداری گفت بانوی جهان را عمر باد کمترین کرامات مولانا آنست که هر پیغمبری را اُمتی است که دوست میدارند و هر شیخی را قومی مقتدا گشته اند باتفاق تمام جمیع ملل و ارباب دول حضرت مولانا را دوست میدارند و باسرار او مشرف میشوند و از و لقاع میکشایند از این عظیم تر چه کرامات خواهد بودن بانوی جهان نشاط عظیم نموده تشریفاتش را پوشانیدند و یاران را خدمات وافر ازانی فرمود

همچنان روزی بعضی یاران از انکار اهل نفاق و طنازی ایشان بدرویشان در حضرت مولانا حکایت کردن فرمود که چون نوح نبی علیه السلام باشارت الهی کشتی را تمام کرد کنعانیان همواره با کفار بی اقرار از سر اصرار بستکبار طنازی میکردند و تسخر میزدند که درین صحرای خشک کشتی بچه کار آید و چرا شاید بعد ازان که تمام کرد زمانی بگذشت اهل تفسیر میگویند دو سال تمام خلایق در انجا نجاست میکردند تا بکلی اوراق و زوایات پر شد همانا از غایت عجز حضرت نوح علیه السلام از دفع آن عاجز شده بود بحضرت حق تعالی بنالید عاقبت الامر حق تعالی مرضی مهلک در ایشان حادث کرد که [illegible]

بحدث آدمی نبود ی حکمای آن قوم اتفاق تناول حدث آدمی فرمودند همانا که از غایت ناموس شرمساری ز همدیگر پنهانی میرفتند و از انجا میخوردند تا بیخ از انها نماند بعد از ان حق سبحانه و تعالی عما یقول الظالمون علوا کبیرا علی التوالی جهل رستاخیز این عظیم قوم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

فرستاد و فار التنور از زیر پیدا شد و خسر هنالک المبطلون همه را غرق طوفان گردانید
همانا که انکار اسرار و ظنازی کردن اسرار نامبارک است و زیان مند عظیم و لله الحمد طوفان
طوفان بلا در کمین اند و کمال قدرت در قبضهٔ قوت ایشان است یاران ما را بقا باد
درین چند روز حال شان معلوم شود چنانکه فرمود روزی دو باغ طاعنان کسبز بینی غم
مخور ✤ من اصلهای بخیشان از راه پنهان بشکنم ✤ **وهمچنان** حضرت سلطان ولد هم
ازان طوفان بی نشان نشان داد و از کیفیت شان برایشان باز گفت

ای منکران ره ما ای دشمنان شاه ما	نزدیک شد تا در رسد بر جملتان طوفان ما

همگان غریق حریق طوفان بلا گشته شدند و ناپدید گشتند و از سخط ایزدی چنان سقط
شدند که سقطی ازیشان در جهان نماند وقل جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل کان
زهوقا گر نبودی نوح را از حق یدی ✤ او جهانی را چرا برهم زدی ✤ صد هزاران
شیر بود او تنی ✤ او چو آتش بود و عالم خرمنی ✤ چونکه خرمن پاس عشر او نداشت ✤ او
چنان شعله بران خرمن کجاست ✤ **همچنان** از خدمت استاد السلاطین مولانا
فخر الدین دیو دست ادیب مروست که روزی حضرت مولانا بجماعت خانه مدرسه
در آمد و یاران را جمع دید فرمود که الله الله با همدیگر جمع باشند و پیوسته در جمعیت که
الجماعة الرحمة و الفرقة عذاب ✤ اگر گوسفندی را تنها در مرغزاری بگذارند دایم بنالد و فربه
نشود بلکه هلاک شود و گرگش در دم در میان گله خود یابد همچنان اگر درختی را تنها
بجای نشانند و تیمارش نکنند نیکو نروید و نگیرد مگر تا در انبوه جمعیت و اتفاق بی نفاق
را اثرهاست چنانکه گفت هست سنت ره جماعت چون رفیق ✤ بی ره و بی یار افتی در مضیق ✤ جمع کن خود را جماعت رحمت است ✤ تا توانم با تو گفتن آنچه هست ✤

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان فرمود که از نوشیروان عادل پرسیدند که از عقل و مال و دولت کدامین بهتر است گفت اتفاق خلقان و اجتماع یاران یعنی هر جا که اتفاق و اجتماع هست هر حاصل است و اصلا خشونت و تعنف بکار نیست و این بیت را فرمود ؎ ان یکن فظا غلیظا لم یکن امرك نافذ + لاین الناس و لا تجدالناس قنافذ + همچنان روزی حضرت مولانا جمع یاران را مرحمت فرمود وصیت کرده گفت الله الله چندانکه صحبت و خدمت شیخ دست دهد بغیر از خدمت و ملازمت صحبت او همه هیچ است و اگر صحبت او دست ندهد مصاحبت اصحاب او از واجبات است و اگر آن هم دست ندهد مشغولی با کلام ایشان از همه اولتر است و اگر آن هم دست ندهد بطاعت حق مشغول میباید شدن و آن صحبت را بتضرع عظیم و نیازمندی چون حضرت موسی علیه السلام التماس باید نمودن و سایه یار دینی را طلب باید کردن ؎ سایهٔ یار به که ذکر خدا + اینچنین گفته است احمد ما + همچنان ملک الادبا مولانا فخر الدین معلم رحمة الله علیه روایت کرد که روزی حضرت مولانا بزیارت تربت والدش مولانای بزرگ بهاء الدین ولد آمده بود بعد از انکه نماز گذارد او را خواند و ساعتی نیک مراقبت نموده از من دویت و قلم خواست چون بیاوردم برخاست و بر سر گور فرزندش جلبی علاء الدین آمده بیتی بران تربت مخصص کرده بنوشت و آن بیت اینست ؎ ان کان لا یجوك الاحسن فیمن ملود و مستهلها

بس کجا زاید کجا نالد نسیم	گر تو نپذیری بجز نیکی مه کریم

فی الحال رحمت کرد و فرمود که در عالم غیب دیدم که خداوندم مولانا شمس الدین با مذکور صلح کرد و برو ببخشید و شفاعت فرمود تا از جملهٔ مرحومان گشت ؎ کالکه هیچ خلقش ننگرید + از خلافت آن کریم او را خرید + تا بمقبولان حضرت در مرحومان رحمت چها بخشد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان روزی اغزه حفاظ شهراز تفسیر این حدیث سوال کردند که رب تالی القرآن
والقرآن یلعنه چه معنی دارد فرمود که اغلب قرآن اوامر و نواهی ست و ترغیب بر آداب
ظاهر و باطن یکی میخواند که اقیموا الصلوة واتوا الزکوة نماز نمیکند و زکوة نمیدهد دیگری میخواند
یأمر بالعدل والاحسان ظلم میکند و بخیل صحیح ست و در امانت خیانت میکند و از منکر
و فحشا اجتناب نمی نماید لاجرم بزبان حال قرآن مجید بر و لعنت میکند و او را ملعون میخواند

وروز قیامت خصم جان او خواهد شدن	☙	روزی بیاید کین سخن خصمی کند با مستمع
کاب حیاتی خواندت تو خویشتن گر ساختی	❊	وآنجماعت که در طریقت قرآن مجید سلوک

نمایند و ما موامر حکم شوند و از جادهٔ مستقیم بیرون روند همانا که عبارت و اشارت ایشان

والقرآن رحمة خواهد شدن	☙	معنی قرآن ز قرآن پرس بس
وز کسی کاتش زدست اندر هوس	❊	همچنان سر نهادند و مرید شدند

همچنان روزی خدمت جلبی شمس الدین ولد مدرس از یکی شکایت کرد که فلان
دانشمند بمن گفت که پوستت بکنم حضرت مولانا فرمود که زهی مرد که اوست و ما شب و روز
در حسرت آنیم که پوست را بکنیم و از زحمت پوست برهیم تا برحمت دوست برسیم زینهار
زینهار تا بیاید و از پوستان خلاص دهد این خبر بگوش آن دانشمند رسید غلطان غلطان
بحضرت مولانا بیامد و بعشق تمام مرید شده فرجی پوشیده و در باطن خود فرجی و فخر
بیافت و از سلک اولیا گشت **همچنان** مگر حضرت مولانا در سماع بود و یکی از ناگاه
انفرده بزد و جاهها دیدن گرفت فرمود که او را بدین سوآری هم جامهات بدرد و هم جان
خود را هلاک کنی سعی کن تا بدان سوروی تا ابد سلامت مانی چون آن درویش بگوشه
خود رسید همان ساعت تسلیم جان کرده با حضرت حق پیوست **همچنان** خدمت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

عزیزان از یاران بزرگ روایت کرد که روزی حضرت مولانا دوات وقلم خواسته
برخاست و بر در باغچهٔ مدرسه این ابیات را نبشته فرمود ؎

خطاب بندہ وحق ہر دو بشناس	کہ تو حق گوئی وحق ایہا الناس
خوشا ہائے زحق وز بندہ ہوئے	میان بندہ وحق ہائے ہوئے
نہ بیند مرد خود بین بادشا را	امین المذنبین یا بد حندا را
درین رہ نیست خود بینی خجستہ	تنے لاغر دلے باید شکستہ

ہمچنان خدمت ولد مدرس حلبی بدرالدین گفت که روزی حضرت مولانا در
ورقی نبشته بدست من داد همین ترکیب را که درویش را راحت ولذت وکشاد
در حالت خاموشی بیشتر بود و ترا در خاموشی ملال می افزاید وتبسم میکرد ومیگفت
چونست خیر باشد گفت در آنساعت که حق تجلی کرده است او پرده برانداخته جه
جای سخن است ؎ نیستم همچو شانه جمله زبان + همچو آئینه ام همه دیده +
تا اثرهای من نگردد فاش + میزنم نعره های پوشیده + فَغَنِّنِي بِهَا غِنَاءً يَبْقَى لَهُ
إِذِ الْحَيُّ عَنَّا كَالْجُدُدِ ومعبر آن سخن همچون تنیدن کرم ابریشم است برخود پندارد کاری میکند
جهان روشن را برخود تاریک میکند وخود را بخود در زندان میکند تَرَكْتُ بِرَحْلِي حَيْثُ
گفت صدیق رضی الله عنه از هفت حدیث بیش روایت نکرده در همه عمر همچنان
روزی در مجمع کبار سبب نزول این حدیث را بیان میکرد مَا رَأَى الْمُسْلِمُونَ
عِنْدَ اللهِ حَسَنٌ فرمود که روزی صحابی کرام پیش رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت ند که
که در اوقات از همسایگان خود خمیر مایه ستانیم وباز میدهیم جایز است یا نے زیرا که
در قدیم بوده است فرمود که چون باتفاق درمیان شما رضی هست روا است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

و در مذہب ابو یوسف نان بوزن دادن و ستدن رَوَاست و بنزد محمد معدود دادن
و گرفتن هم جائز است همچنان علامۂ علماء عهد روزی از سر این حدیث کہ اَلْاَعْمَالُ
بِالْخَوَاتِیْم سوال کردند سبب ورود چه بوده است فرمود که در زمان رسول صلی اللہ علیہ وسلم
جوانی بود و بفسق و فجور مشهور گشته ناگاه وفات یافت اقربای او از غایت خجالت
خاک او را بشب دفن کردند صباحی جبرئیل امین بیامد و محمد امین را اعلام کرد که برو
نماز کن حضرت مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم حکمت او را طلب داشت بحضرت عزت
رفته باز آمد که حق سبحانه و تعالی میفرماید که آن جوان در آخر وقت کلمه اَشْهَدُ
اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ بر زبان راند استغفار نمود
همان لحظه رحمتش کرده از گناهان او در گذشتم حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
شادیها کرده که اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالْخَوَاتِیْم فرمود گفت ؎ هیچ کافر را بخواری
منگرید * که مسلمان مردنش باشد امید * گفت حق گر فاسقی اهل صنم * چون
مرا خوانی اجابتها کنم * فرمود که هیچ در ای حق مبلغی و محسنی و مفضلی نیست
در حق بندگان مجرم خود و حکایتی گفت که روزی اصمعی در راه حج عربی را یک مشت
فرو کوفت جهت آب برکه فی الحال نادم شد و توبه کرد و او را بسیار طلبید تا از
حلالی خواهد نیافت چون بر کوه عرفات برآمد آن عرب را دید که بر اصمعی دعا
میکند که خداوندا او را برای من مسکین بگیر که ندانست اصمعی در پایش افتاد و گفت
مرا می باید که دعات کنم گفت نی نام من محسن است مرا باید که بنام خود عمل کنم و ترا
آمرزش خواهم اکنون قیاسی کن که آن محسن ما چها خواهد کردن در یوم دین همچنان
روزی اکابر شهر بزیارت آمده بودند و در شرح اَفَمَنْ شَرَحَ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ معانی میفرمود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

گفت چون این آیت منزل شد از حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم سوال کردند کہ ہیچ
نشانی دارد صدر مشروح و دل کشادہ فرمود کہ بلی چون نور حق در دلی در آید
آن دل کشادہ شود و فراخ گردد و خدائے تعالیٰ ہر کرا خواہد کہ دلش آراستہ و فراخ
و بینا شود آن دل را کشادہ گرداند بنور خویش علامت او آن باشد کہ از دنیا دور
شود و میل بآخرت کند و پیش از وصول مرگ برگ و ساز خود را مہیا کند دنیا را
طلاق دہد پیش از انکہ دنیا او را طلاق دہد آن روز کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
نقل فرمود عایشہ رضی اللہ عنہا نوحہ میکرد نہ چنان نوحہ کہ تو میکنی عایشہ نمی گفت
کہ دریغا اسپان و اسباب تو دریغا مال و مملکت تو و خان و مان تو چنانکہ ما میگوئیم
بلکہ میفرمود یَا مَنْ لَمْ یَنَمْ عَلَی السَّرِیْرِ یَا مَنْ لَمْ یَلْبَسِ الْحَرِیْرَ یَا مَنْ لَمْ یَشْبَعْ مِنْ
خُبْزِ الشَّعِیْرِ یَا مَنْ لَمْ یَنَمْ عَلَی الْحَصِیْرِ آنروز کہ جان شیرین میداد زیر دی فراشی بود
از لیف آگندہ کہ او پوست درخت خرما بود چنانکہ نشان لیف بر پہلوی مبارکش مانده
و کاسۂ چوبین بر بالین نہادہ بود و دست مبارک در آنجا میکرد و آب بر پیشانی میمالید
و بر سینہ می ریخت و میگفت اَللّٰھُمَّ اَعِنِّیْ عَلٰی سَکَرَاتِ الْمَوْتِ و نشان دیگر آنست
کہ روی بر آخرت نہی و طلب بہشت کنی کہ در راہ بہشت رنج بسیار ست بآسانی
حاصل نمیشود کہ گنج بی رنج و مال بی وبال حاصل نمی شود جَزَآءً بِمَا کَانُوْا یَعْمَلُوْنَ
چنانکہ ہر کہ طلب دنیای فانی کند تا خواب از چشم دور نکند و راہ دراز بیش گیرد
زحمت راہ نکشد بدنیا نرسد عجبا کسی کہ بہشت جوید و از دوزخ نگریزد و بطلب حق
سبحانہ و تعالیٰ باشد بخفتن و خوردن و آسودن بمقصود نتواند رسیدن و مراد حاصل
کردن جوینده حق نخسپد و گریزنده دوزخ را خواب نیاید ؎

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

عجبا للمحب کیف ینام	کل نوم علی المحب حرام
یا داود کذب من ادعی	محبتی فاذا خبت اللیل نام عینی
اذا جن العاشق حی العاشق	برچه ای عاشق برآور اضطراب
بانگ آب و تشنه و الگاه خواب	همچنان از قول اصحاب منقولست

که روزی بزرگی از حضرت مولانا قدس الله سره العزیز بطریق استفسار سوال کرده باشد که میان بلی و نعم فرق چیست جواب فرمود که الفرق بین بلی و نعم هو ان بلی نفی ما تقدم و اثبات ما تاخر و نعم بعکسه اثبات ما تقدم و نفی ما تاخر و یدل علی قوله عز و جل الست بربکم قالوا بلی وهم اصحاب الیمین و اصحاب الشمال قالوا نعم اسمع الله تعالی اصحاب الیمین الالف فاجابوا بلی وهو نفی ما تقدم و اثبات ما تاخر وهم الذین امنوا ولم یسمع الله تعالی اصحاب الشمال الالف وهم اهل الجهنم قالوا نعم بعکسه وخلافه فاجابوا بنفی ما تاخر و اثبات ما تقدم والمکان واحد والزمان واحد والحق واحد فرعم الذین کفروا ولم یسمع الله تعالی لهم الف الاستفهام فاجابوا بالنفی کانهم سمعوا الست بربکم قالوا نعم وسمع اصحاب الیمین وهم اهل الجنة الالف فقال الست بربکم قالوا بلی یعنی دیرست که روزست وهم الذین امنوا وتخصوا علی الاسلام والایمان اعتقادا عظیما نمود و مرید شد همچنان شخصی پرسید که فرق میان تمام و کمال چیست فرمود که الفرق بین التمام والکمال آنست که کمال عبادت از تمامی بی نهایت است و تمام بغایت فنا رسیدن است چنانکه در مرگ بگویند که تمام شد یعنی سپری شد پس از بهر اینمعنی است که اکملت دردین آورد واتممت درنعمت والله اعلم همچنان مجموع این لطایف و ظرایف نقلست از دست خط حضرت مولانا که در کتابهای خود نبشته بود بدین ترتیب

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ورفوائد جوع قال فی قلۃ الاکل منافع کثیرۃ منہا ان یکون الرجل اصح جسما واجود حفظا و ازکی فہما واحلی قلبا واقل نوما واخف نفسا واحد بصرا واسلم طبیعۃ واقل مؤنۃ واوسع مواساۃ واکرم خلقا وعن محمد بن الغمان قال اخترت صوم الدہر بما سألت ستۃ نفر عن ستۃ اشیاء فاجابوا بالجواب واحد سألت الاطباء عن اشفی الادویۃ فقالوا الجوع وقلۃ الاکل وسألت الحکماء عن اعظم الاشیاء علی طلب الحکمۃ فقالوا الجوع وقلت الاکل وسألت العباد عن انفع الاشیاء فی عبادۃ الرحمن فقالوا الجوع وقلت الاکل وسألت الملوک عن اطیب الادام والاغذیۃ فقالوا الجوع وقلۃ الاکل وسألت العشاق عن اوصل الاشیاء الی المعشوق فقالوا الجوع وقلۃ الاکل وقال ابو طالب المکی

الجوع کمثل الثمر مولا نجس صورتہ الا الجلا لبطنا

جوع خود سلطان دارو ہاست ہین	جوع را تو اینچنین خوارش مبین
جوع مر خاصان حق را دادہ اند	تا شوند از جوع سیر وزور مند
جوع بر خلق گدا را کے دہند	کے علف واران بہ پیش رو نہند
شکم تہی شود مال ہمچو نے بہ نیاز	شکم تہی شود اسرار کو لسان قلم

قیل افضل الاعمال الجاعت بطن شبعان واشباع بطن جائع یعنی این شکم سیر خود را گر سنہ گردان شکم گرسنہ را سیر گردان بعضی گفتند یعنی شکم درویش را و بعضی گفتند شکم جان خویش را گرسنہ گردان ومنتظر و قابل غذای روح گردان کہ الصوم طیب الاشیاء

را پاک کند از زبونی و از کاہلی طاعت وجاز را بر ہا ندا قتدا [illegible]

عدم شد حالی مدت وجود گرد ویدن [illegible] طہارۃ اللہ قال [illegible]

گفت مدت طہارت آموختم جان [illegible]

ص عن افضل الاشیاء علی صفۃ العلم وقالوا الجوع وقلت الاکل

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

از صفات مذمومه تاریکی انگیزنده وقیل اخراج السر عن موانع التقرب الی الله تعالی طهارت
آنست که سر خود را بیرون آری و پاک کنی ازان چیزکه از نزدیکی حق باز دارد و فصل در
سر شکر الشکر علی ثلثة اوجه شکر العامة حمد هم علی المطعم والمشرب والملبس و شکر
الخاص ما ورد علی قلوبهم عظمة کل شئ و شکر خاص الخاص ان یرحظ قلوبهم حقارة الاشیا
بسبب ظهور تجلیات الالهیة و انهمالک الاشیا فیها میفرماید که شکر سه درجه است
یکی شکر عام مردمان از بهر خوردنی و آشامیدنی و پوشیدنی و ذخیره کردنی که
فانی است و شکر دوم شکر خاصان است بدان معنی که بر دل ایشان فرو می آید
ذوقی و حالتی که از دنیا نیست بلکه آثار و قبول حق است و شکر سیوم شکر خاص الخاص
بر دیدار عین جمال منعم تا عظمت همه نعمتهای دنیا و نعمتهای عقبی و هرچه غیر حق است
در دل ایشان حقیر شود قیل لسنانی کلامک لا یفهمه الا واحد من الف قال انما
انا اتکلم ذلک الواحد قیل القلوب ثلاثة قلب مطروح و قلب مجروح للمؤمنین و قلب
مشروح للعارفین چون حق تعالی میخواست که صنع و صفات خود را مشاهده و پیدا کند
عالم را آفرید و چون خواست که ذات خود را بظهور رساند آدم را آفرید قال الرجل للشبلی
ما الدلیل علی الله قال الله قال فما بال العقل قال العقل عاجز والعاجز لا یدل الا علی القادر
گویند مجرای سخن سه گونه است از نفس روان میشود دویم از عقل سیوم از عشق بنا کرد
سخن نفس بکدر است و بی مزه که نه گوینده را ذوقست و نه شنونده را فائده دوم سخن عقل است
و او مقبول عقل است و ینبوع فواید که هم شنونده را پر ذوق کند و هم گوینده را سیوم سخن
عشق است که هم گوینده را مست کند و شنونده را نیز سرخوش گرداند و بطرب آرد
قال علی کرم الله وجهه ما قلعت باب خیبر بقوة جسدانیة و لا حرکت غبراینیة و لکنی ایدت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بقوة ملکوتیة وانا من احمد کالضوء من الشمس وہر کہ خود را بی قدر تر و بی قیمت تر
دانست و باقدر و قیمت نداشت آنکس لطیف و عاشق و باعزہ است از انکہ عاشق
قیمتی ندارد و ہر آنکسی کہ در خود نگاہی میکند و وجود خود را وزنی مینہد و راہا نگاہ
میدارد تا شکست وی حاصل نشود او فسردہ و مُردہ و گران جان است واللہ اعلم

شیر حقایق را از پستان مردان شیری می باید کہ بکشد

آن ذوق را گرفتم پستان ما در آید ۔۔۔ نہاد در دہانش آخر مکید باید

وہانا آن شیر را شیخ در دہان مرید زندہ دل میکند نی در دہان مُردہ اگرچہ شیر در
پستان شیخ بسیار ست اما مُردہ را از ان حظی نیست قال علیہ السلام نحن صنو
المسلم قبلہ ہر کہ در بندگی ملکی باشد او را بہ ناقی کم نماید اما ہر کہ در آب دنان باشد کار
بروی سخت بود و زندگانی تنگ و ہر چیز کہ بحقارت نگاہ میکنی گوئی با اللہ تحقیر
حقارت نگاہ میکنی لاجرم محروم مانی از منفعتہای آن نعمت چون صدقہ میدادند
گفتم صدقہ چون آب ست بنگر کدام درخت و بکدام نبات میرسانی اگر بیاسق میدہی
خارستان زیادہ کردہ باشی و اگر بصالح میدہی سبب وانا زیادہ کردہ باشی الصدقة
بذر زرع الفوائد والفوائد الابدیة والرجل فی ظل صدقته حتی یقضی بین الناس
یوم القیامة یا ابراهیم فضلتك بالحکمة والکرامات الظاهرة وما صفت علیك
وارسلت علیك ضیفا من خواص عبادی وصفت علیك سالهم فما اطعموه
فکفوه فوجدوا الکفن فی محرابهم مردودا علیهم مکتوبا علیه هذا مردود علیکم فلم
نطعموه از و سیر نشوند و بدو سیر شوند عوج ابن عنق بچندین خروار نان سیر نمی شد
ہر روز ہفتاد نان با او بس بودی روزی موسی علیہ السلام بر و بگذشت و آن خورد

۲ ہر آن نان کہ بخشید او یکبار ہر روز از پشتہ بر پشت خود نہ بردی

او انتظار ه کرد که دسته دسته ناهنار امی پرداخت گفتش اگر من ترا بهفت لقمه نان سیر کنم چه گوئی گفت اگر هفت لقمه را در بینی من کنی مرا عطسه نیاید گفت برخیز اکنون دست بشوی بروقت گرسنگی بیاساید موسیٰ علیه السلام بگفت بگو بسم الله الرحمن الرحیم و دست دراز کن بدین کاسه و بخور گفت آن هفت لقمه طعام تمام نتوانست خوردن و هر چند تکلف میکرد نمی توانست بخورد گفت نمی توانم گفت تا بدانی که سیری از حق است نان بهانه است ؎ آنکسان کین جا طمع از جان و دل برداشتند ✣ در عتاب لن ترانی دل زبر برداشتند ✣ ملک دنیا کهربای بود و ایشان هر یکی ✣ زیر هر موئی روان صد گنج و گوهر داشتند ✣ عقل را مغزول کردند و هوا را حذر اند ✣ فقه را بگذاشتند از فقر افسر داشتند ✣ اینچنین مردان که من گفتم همه در راه دوست ✣ چون سنائی هر یکی پنجاه چاکر داشتند ✣ از عتاب چار و پنج و هفت گردون فارغند ✣ در یکی منزل روان خضر و سکندر داشتند ✣ مَنْ عَرَفَ اللّٰهَ لَا یَخْفٰی عَلَیْهِ شَیْءٌ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ✣

حکایت یکی بسر وقت درویشی بخلوت درآمد گفت که تنها نشسته گفت این دم تنها شدم که تو آمدی مرا از حق ماندی اویس قرنی میگوید که کس بر من گذر دو سلام نکند بسی منتها دارم که آن دم مرا مشغول نمیکند و رنج و زحمت نمی شود و آن مشغول کردن بسلام دادن عاشق شب خلوت را لایق نیست طوبیٰ لمن کان بالبدن مع الخلق و بالقلب مع الحق تعالی بحضرت الله هیچ عملی شریف تر از همت بلند نیست ان الله یحب المعالی و امور الدین عاد مخ العبادة همت بلند از شناخت خیزد گفت بدنیا و آخرت دست نیالایم پس هر چند شناخت بیش بود همت بلند تر باشد اقربکما و احسنکما بی تناول ایدیکم جان این ساعت نیستم جان جانمن دوست مهمان گو رد شو رباشد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آخر ہمان جان را بہشت کنی تا از بہشت مستغنی شوی کہ ان اللہ جمیل یحب الجمال اگر یکبار جمال او را بہ بینی جمیل ہیچ کست در چشم نیاید حدیث آدم میکند و من پیش او نشستہ ام آن احمق را از من خبرش نیست سخن نورانی در دل ظلمانی قرار نگیرد و ہر چہ تاریکی و ظلمت می بینی آنرا کفر گوید ہر چہ نورانی بینی از ایمان گوید موقوف گفتہ غیر مباش از مردی ہر چند خود را مردہ ترکنی سخن زندگان نزد تو بیشتر آید ہر کہ او را نشناسد اُولٰئِکَ ھُمْ شَرُّ الْبَرِیَّۃِ مرا از خلقان پنہان کردہ است اَلشَّیْطَانُ یَفِرُّ مِنْ ظِلِّ عُمَرَ مِنْ ظِلِّ الشَّیْخِ ہیبت شیخ بر نفس زندہ شدم رام شود پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم را دو ہیبت بود و نبوت بولایت بحق مشغول بود و بہ نبوت دعوت خلق میکرد پس ولی بہ باشد

علامۃ الولی ان یطلب من کل بیت ما فیہ ولا اطلب من احد ما لیس فیہ الطمع الخزنۃ الا ممن ھو اھل خیر منی سخن گفتن لہو است آنجا کہ مرد لیست از سخن مستغنی است فرمود کہ اللھم ارزقنا عینان مطابان تخیل بھما عقدۃ الھم قال علیہ السلام ان اللہ تعالے عبادا یعرفون الناس ولیسوا کما یمشے الارواح فی الاجساد ولہ عباد یمشون فی الناس کمشی المرضے فی الاغضاب ؎ ای دل تو درد او کہ درمان نیست ✣ غم میخور و دم مزن کہ درمان نیست ✣ یعنی درد او را درمان دان ہر مکروہی کہ بتو رسد در خواب و بیداری آنرا کمند لطف آن دان و آنرا رقیب فضل آن دان کہ ترا سیلی زنان بحضرت نزدیک میکند و حد میزند تا پاک شوی الحدود کفارات لاھلھا ۔ اغت

برود کہ تو اشتر او ی اشتر را مرہم نہند و داغ کنند و لیکن با شتر نگویند کہ این داغ بہر کدام علت می نہیم نہ می بینی کہ درد ترا بحضرت نزدیک میکند و عالم را بر دل تو سرد می کند نہ بینی کہ کرامات روی ترا بخلق میکند و غرامات روی ترا از خلق مے گرداند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ع گر پای بازو نہادی بکیپند ٭ کشتی سگ نفس را قربان انیست ٭ نہ می بینی کہ
ببرکات گوشمال سگی چگونہ در کنجی میخزد چنانکہ برف و باران بارد سگ رنگ رنگ میکند
و زیر سایبات و نردبان سر در می کشد فرمود کہ طالب میخواہد کہ ہمین لحظہ کاشف گردد
خود بتانی و انتظار بمقصود میرسد چنانکہ یکی درخت قیسی می نشاند و ہمان سال
میخواہد کہ میوہ بدہد و سایہ افگند از غایت ضعف آن درخت میوہ نمیدہدش تا ساق
بلند و عالی شود و قوت گیرد فاستغلظ فاستوی آنگاہ میوہ دہد و کشف حاصل شود
قال اللہ تعالی من تقدم الی شبرا تقدم اللہ ذراعا اتقدم الی اللہ بترک الہوی بروان
پاک مصطفی و بروان پاک یاران ابوبکر صدیق و عمر فاروق و عثمان ذی النورین و
علی مرتضی صلی اللہ علیہ وسلم و رضوان اللہ تعالی علیہم اجمعین ع دریوزہ نیستی شو
و پاک مدار ٭ کین فقر منزلیست ز اغیار و دیار ٭ آنگاہ تمام ہست شریف لطیف خوش
باشی کہ تمام ازین ہستی ناشریف نالطیف ناخوش فانی شوی ابدالابد بانی یزید روحہ
اللہ روحہ اول سلام میکرد در مسابقت آخر الاخر علیک السلام میگفت از سبب
پرسیدند گفت از شفقت میکنم کہ چہل طبق نور نثار سلام دہندہ ہست آن عطیہ را
خدای خلق کردم **فصل** علیکم بحسن الخلق فانہ مفاتیح الرزق علیکم بالصوم فانہ
مفاتیح غیب القلوب علیکم بالخدمۃ و زیارت الابرار فانہا اعظم الخطوب بالجوع
سمات الحکمۃ و نور المقلۃ و باب العبادۃ و مفتاح باب الغیب و ذریعۃ الاخلاص و
الیقین ان اللہ مع الذین اتقوا و الذین ہم محسنون یعنی اللہ راحت درین جہان
بکسی دہد کہ پرہیز کند از ایذا بناحق و اگر کسی او را بناحق برنجاند محسن باشد آنرا از خاطر
عفو کند احفظ لسانک ان اردت امانا ع زبانا زدستت برنج اندرم ٭ ببرم مبر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تا نبری سرم ❊ فرمود که اگر این زبان زیان نبودی گر این طایفه را جبرئیل در نیافتی
و کافری نظر عقل است و نظر با للہ توحید است باز این هر دو بر تفاوت است لاجرم
موحد و کافر بر تفاوت اند جز نظر هیچ نیست دیگر فرمود که بادشاهی بود او را غلامان
باجمال و کمال بود شبی جهت امتحان غلامان خود کنیزکی را اشارت کرد که خود را بدیشان
عرضه کن تا خائن از امین پیدا شود کنیزک خود را بانواع زیب و زینت آراسته بیرون آمد
و غمزها میکرد غلامی چشمک میزد و یکی مال می پذیرفت و یکی دست بازی میکرد و یکی غلیظ میکرد
جماعتی که خلاص حضرت و امینان صحبت بودند بدان غلامان بی ادب دشنام میدادند
که نام شاه ما را بدنام میکنند و در خانه او دغلی می اندیشند و کنیزک را جفا میگفتند
که بی ادبی میندیش والا تو دانی کنیزک کیفیت حال و ماجرای قال را بحضرت سلطان
باز گفت غلامان گستاخ را قهر فرمود امینان ناصح را تشریفها داد و الحمالة هذه
امینان حضرت اللہ انبیا و اولیا اند و خائنان حضرت اهل دنیا و شهوتیان و آن
کنیزک عجوزهٔ دنیاست همانا که ماوای امینان علیین است و ماوای خائنان سجین
و اللہ اعلم **حکایت** همچنان منقولست که در خانهٔ پروانه شبی سماع عظیم
بود و حضور علماء و شیوخ بود و امراء سلطان و حضرت مولانا تا نصف اللیل مستغرق
سماع شده بودند مگر معین الدین پروانه در گوش شرف الدین ولد خود گفته باشد
که حضرت خداوندگار را ساعتی نگاه میدار تا من قدری بخواب روم
گیرم که خدمت اکابر توانم کردن فی الحال حضرت مولانا در حالت چرخی که چرخ
افلاک حیران چنان چرخ گشته بود غزلی از سر آغاز فرمود و گفت ❊ گر نخسبی
شبکے جان چه شود ❊ ور بکوبی در هجران چه شود ❊ در نیازی یکی روز آری

از برای دل یاران چه شود ÷ ور سلیمان سوی مُوران آمد ÷ تا شود مُور سلیمان
چه شود ÷ ور دو دیده بتو روشن گردد ÷ کوریٔ دیدهٔ شیطان شود ÷ الی آخره
همانا که پروانه جاهها را چاک زده در خاک غلطان شد و بسی ابتهال و تضرع نموده
چه خدمت پروانه را نام سلیمان بود همچنان پروانه بیچاره در عظمت سلیمان ان سلطان
حیران مانده مُوروار کمر اخلاص بر میان جان خود بسته تا صبح صادق بصدق تمام بانواع
خدمات و بندگیها قیام نمود همچنان اصحاب یقین ایدهم الله بنوره المبین خدمت ملک
ارباب الفتوت محمد سپهر آبادی که از فتوت داران معتبر و مظهر ممالک رُوم بود و همچنان
عیسیٰ وار مجرد و صاحب قدم بوده حضرت مولانا او را اخی من فرموده است چنان روایت
کردند که او گفت که ایام مستغلات شده بود و مرا مغل خرمنی بود عالی و جاش عظیم بیرون
آمدم همانا که از ناگاه لشکر مغل صحرای قونیه را فروگرفته خرمنها را باد دادند و تردد
کرده یغما کردند و مرا حضرت مولانا فرجی پوشانیده بود و بخادم اشارت کردم که آن
فرجی مبارک را بر سر گندم بینداز تا از برکت آن فرجی جاش ما را فوجی بنیاید حق علیم است
وکفیٰ بهِ شهیدًا تمام همسایگان ما را از نزدیک و دور تاراج کردند دیگی گردگندم
یا نکشت و کاه برگے تلف نشد و دانه نبردند همه را بشهر کشیده سفرهٔ مسافران کردم
چون بشهر آمدم رسیت بحضرت مولانا رفتم تبسم کنان برابر آمد که اگر اخی میفرمود
همشان می رسیدند همچنان از خدمت شیخ سنان الدین اقشهری منقول
است که روزی درویشی از تفسیر اولیای تخت قبای سوال کرده بگوش بعد از معانی
بسیار فرمود که وقتی با اولیای و درویشان مست صحبت کنید آنچه از خلق و موافق
و ملائم طبع شماست و در فهم شما می گنجد بصدق تمام قبول کنید و آنچه ناخوش آید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مستکره نمایند از حرکات و سکنات و اخلاص ایشان را باز ہمانجا بگذارید پیش عوام خلق
نقل مکنید تا بساوی مفضی نشود چه اگر ایشان را آن قباب اخلاق بد نبودی در عالم
نماندندی و نبرودی بمردندی و یا به ابدالابدان حق و غیبیان ملحق شدندی جہت مصلحت
عالمیان و قوام عالم حق تعالیٰ ایشان را در آفتاب عیوب مخفی میدارد تا مجتبان ممیز
از منکران بی تمیز ممتاز شوند لیمیز الله الخبیث من الطیب آنانکه هُشیارند پیوسته
در تدبیر صلاح ظاهر و اصلاح مردم میکوشند و آنانکه مستانند در خرابی امور ظاهر
سعی میکنند و لا اُبالی اند ہمانا که طایفه عقلا هُشیارند و طائفه عشاق مستند و کمل کرام
مست مستانند و هُشیارند و پیوسته در تربیت اصلاح کردن ظاهر و باطن ملک ایشان
است پیوسته مستان آسوده اند و عقلا در زحمت دنیا آسوده و آن دیگر در کار حق غنوده

ہمچنان منقولست که روزی یاران از انکار حُسّاد و طعن اضداد شکایت کردند
فرمود که حضرت موسیٰ را علیه السلام پنج کس بس مہیب گزیر دشمنی کردند و او تحمل نموده
و صبرها کرده عاقبت الامر حق تعالیٰ هر پنج را از زمانه بریده مقهور موسیٰ گردانید
و او را بر همه منصور کرد از آنها یکی قارون بود که بقوتِ مال بے ادبی میکرد فَخَسَفْنَا بِهٖ وَ
بِدَارِهِ الْاَرْضَ فَخَسَفَ هلاک شد دوم سامری بود بعلم مناظره نمود بعذاب مبتلا گشت
سیوم بلعم باعور بود بزُهد خود می نازید بر پنج مسخ مبتلا شد فَمَثَلُهٗ کَمَثَلِ الْکَلْبِ سگ شد
چہارم عاج ابن عنق بقوتِ دیری الحاج میکرد در دستِ او ہلاک شد پنجم فرعون
بمصر و انہار او مفاخرت مینمود و لشکر کشی میکرد در ہمان آب غرق گشته بلشکر کشی او
ہلاک شد و ہمچنین دشمنان انبیا و اولیا تا روز قیامت در کارند و کم نیستند
و امتحان را امتحان باقی است ذٰلِکَ تَقْدِیْرُ الْعَزِیْزِ الْعَلِیْمِ ؕ

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

امتحان در امتحان است ای پسر	هر که گوید من شدم سرهنگ در
لیس بهر دوری ولی قایم است	تا قیامت آزمایش دایم است
قول آن من امته را یاد گیر	تا بلا و خلافیها نرید

همچنان خدمت جلبی جلال الدین روایت کرد که روزی درویشی سر ایمنی خمرتها طینة آدم بیدی اربعین صباحا سوال کرد که چرا در شب نکرد و در روز شناخت فرمود که اگر در شب کردی خمیر مجموع آفرینش ظلمانی و گران شدندی و اگر در روز ایجاد فرمودی مجموع نورانی سبک گشتندی در اوقات صباح تربیت و ترکیب فرمود تا نیمه ظلمانی و کافر و شقی و عاصی شوند و نیمی دیگر نورانی و مسلمان و سعید گردند فمنکم کافر و منکم مؤمن

جان چو روز است و تن چو شب ما بیان	واسطه روز و شب خویش مثال سحریم
فی الحال سر نهاد و روان شد	

همچنان روزی حضرت سلطان ولد قدسنا الله بنوره المؤید حکایت فرمود که بعد از آنکه در شام تحصیلها کرده بودم و در انواع علوم انگشت نما گشته بشهر حلب رسیدم جمیع علوم بحاث را در هر فنی که سوال کردند ملزم کردم و هیچکس را مجال نطق نبود چون بقونیه رسیدیم و وصول افتاد تمام فضلای شهر در مدرسهٔ والدم جمع آمدند همانا که حضرت پدرم از من ارمغانی لطیفه درخواست کرد نکت غریب نغریب که استحضار کرده بودم من اولها الی آخرها فرو خواندم تصور آنکه بسبب ذوقها و حالها حضرت پدرم را بدینها مشغولی نیست و من درین فنون عدیم المثلم فی الحال مولانا مجموع آن نکتها را کما کان اعاده کرده بیانها فرمود که همگان حیران آن ماندند و باز نکتها غلبه چندانی دلائل و انحصارات فرمود که در بیان نگنجد و همچنان در میان آن

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ظاہر سخن را در باطن آمیختہ معانی غریب میفرمود نعرہ ہا بر خاست و من جامہ ہا چاک زدہ
در قدم مبارکش غلطان شدم ہمانا کہ تمام علما حیرت نمودہ تحسینہا دادند و از ان
فطانت و فراست متعجب ماندند ہمچنان سلطان ولد فرمود کہ در عنفوان جوانی
در حضرت والدم در مدرسۂ آقسنجی از ہدایہ درس میخواندم و آن نقل را چون باتمام میرساندم
والدم اعادہ میکرد و روان میخواند اما بعبارت دیگر و طرز عجب و معنی غریب میفرمود تا مسئلہ
ہمان بود کہ بود و ہمگان از قدرت او و نور محافظۂ ولایت تعجب ماندند ہمچنان
جلبی شمس الدین ولد مدرس روایت کرد کہ روزی جماعت از اصحاب بوداع خداوندگار
آمدہ بودند کہ بسفری روند فرمود کہ اخوانی اخوانی لا تکونوا فی قید و ولة و فضیلة
ولکن کونوا فی قیدان ینفخ قلوبکم بعد ازان فرمود کہ ہمدیگر را دوست دارید کہ دشمنان
در کمین اند ہمچنان از صنادید ہمتران اصحاب منقولست کہ از نواب پروانہ بزرگ
غدای عظیم واقع شدہ بود و کافۂ افاضل و شیوخ کبار و امرای مختار آنجا گاہ حاضر
آمدہ بودند تا وقت نماز شام حضرت مولانا در معانی و دقایق گرم شدہ بود بانفاق
تمام التماس نمودند کہ خداوندگار امامتی کند فرمود کہ نامردم ابدالیم بہر جای کہ باشد
می نشینیم و می خیزیم امامی را ارباب تصوف و تمکین لایق اند بخدمت شیخ صدر الدین
رحمۃ اللہ علیہ اشارت کرد تا امام جماعت کرد و بدو اقتدا کردہ فرمود مَنْ صَلّٰی خَلْفَ اِمَامٍ
تَقِیٍّ کَاَنَّمَا صَلّٰی خَلْفَ نَبِیٍّ شیخ تواضع مینمود و بتصویر تمام بخدمت می خمید منقول
روزی خدمت فخر الدین بحضرت سلطان ولد لابہا کردہ الحاج عظیم مینمود تا حضرت
مولانا بوی نصیحت دہد و معانی فرماید از اول روز تا چاشت سلطان مراقب نشستہ بود
اصلا بکلام مشغول نشد و دمبدم اَللّٰہُ اَکْبَرُ اَللّٰہُ اَکْبَرُ میفرمود و چون جماعت بیرون آمد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حضرت سلطان ولد سر نهاده واز ان حال سوال کرد فرمود که بغایت بی درد مردیست غافل
وهشیار جانست واز عالم معنی بیخبر اصلا ذرهٔ ادراک ندارد باکه گویم وچه گویم ؎

باکه گویم چون ندارد گوش جان بهر گوش است ای امیر این خوش بیان

همانا که ضمایر شما دمبدم مرامی خلید وعروسان حرم حقایق اندرون برمی گریختند از
نامحرمی وفرمود که شاعری روزی بفکر نظم خود مشغول گشته بود از ناگاه در او استگی زدن
بشتاب بیرون دوید کسی را ندید تا سه نوبت عاجز شد گفت چون کس را نمی یابم که
سخن گویم باکه گویم واز مهمات خود نیز می مانم اما عاقبش محمود گردد، همچنان روزی
اصحاب باسر هم جمع شده بودند وحضرت مولانا در شرح استعفاف وقناعت معانی
میفرمود گفت هر که از یاران ما نخواستن دنیا وی کف کشاید ما از وی اعراض خواهیم
کردن چه ما در خواست را بیاران خود بر بسته ایم نحن نعلمنا ان نعطی وما نعلمنا انه
؎ گفت پیغمبر که جنت از آله ✤ گر همی خواهی ز کس چیزے مخواه ✤ ور نخواهی
من کفیلم مر ترا ✤ جنت الماوا و دیدار خدا ✤، همچنان منقول است که روزے
یکے سوال کرد که شبش کشتن گناه است فرمود که چون دست را بشوئی آن گناه
زایل شود حکایت همچنان از یاران صحبت واقران قربت منقول است
که خدمت خواجه مجدالدین مراغی را کنیزکی رومی بود که پیوسته حضرت مولانا او را
صدیقه گفتے همانا که آن کنیزک دمبدم کرامات میگفت که نور سبز دیدم نور سرخ دیدم
نور سفید دیدم نور سیاه دیدم فلان فرشته را مشاهده کردم روح فلان ولی
دیا نبی بمن جلوه کرد خواجه مجدالدین بدل میشد که در یغا کنیزکان خانه صور غیبی را
می بینند وما هیچ نمی بینیم وغیرتے میکرد روزی بحضرت مولانا رسید میخواست که

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ازان حکایت روایتی کند فرمود آری نور در سواد دیدگان است بعضی را بتفرج شاهدان
مبتلا کنند باز بعضے را بعصمت نگاه میدارند تا بر معشوق حرم برند اگر او را در راه
بخوبان بیرونی مشغول کنند او را بهر شاهدی بنگرد خاتون خانگی مستور از خواجه
محجب شود همچنان حق تعالیٰ بهر که در سوی کشاد و تجلی کرد و غیبی بدو نمود ند بدان
حال مبتلا شد و انجا فرماند چنانکه با اعظم شانی وغیره و بعضی را چندان که کوشند
وجوشند و خروشند هیچ ننمایند تا بغایت رُویت خاص مخصوص شود و از مقربان قربت
گردد و مجدالدین سرنهاد و یاران را سماع کرد و شورهای عظیم کرد و شکرانها بجید گذرانید
همچنان از محققانِ اصحاب منقولست که در دور افلاطون حکیم راهبی بود ذو
فنون عظیم و سالخورد د چندانکه اصحاب آنجا یگاه برسم تفرج رفتندی و انواع خدمات
کردے و اعتقاد نمودے و حضرت جلبی عارف را بغایت دوست میداشت
روزی اصحاب کرام از سبب اعتقاد او پرسیدند که مولانا را چون دیدی و چگونه
دانستی گفت شما او را چه دانید که بود از کرامات بجید و معجزات بسیار دید دام و
بنده مخلص گشته ام و سر انبیای ماضی را که انجیل و صحف ایشان خوانده بودم همه را
در ذات مبارک او مشاهده کرده ام و بحقیقت حقیقت او ایمان آورد **همچنان**
روزی این جایگاه تشریف داده بود و قرب چهل روز در خلوتی خلوت کرده
چون بیرون آمد دامن مبارکش را گرفتم گفتم حق تعالی در قرآن میفرماید
که وَاِنْ مِنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا چون باتفاق همه را مرور بر آتش خوانده بدین سلام
بر دین ما چه ترجیح است و این چون خواهد بودن همانا که بیچ نفرمود بعد از لحظه اشارت
کرده بسوی شهر روان شد و من در عقب آن بزرگ آهسته آهسته می رفتم انگاه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

درکنار شهر بر قزنی در آمد و قزن را خباز بر افروخته بود همانا که پیلون سپاه مرا بگرفت
و درمیان فرجی خود کرده در قزن انداخت و ساعتی مراقب بنشست دیدم که دودی
عظیم بر آمد و کسی را مجال مقال نبود بعد ازان فرمود که نظر کن دیدم که خباز فرجی مبارک
را بیرون آورده بحضرت خداوندگار پوشانیده بغایت مصفا و پاکیزه و پیلون
من از کی باز سوخته و ناچیز گشته فرمود که ما چنین در آئیم و شما چنان فی الحال سر
نهادم و مرید شدم همچنان منقولست که کالبون نقاش و عین الدوله سمرقندی
نقاشان رومی بودند دران صنعت بیمثیل و مرید حضرت مولانا شده بودند مگر کالبون
حکایت کرد که در استنبول در لوحی صورت مریم و عیسی را نگاشته بودند که همچنان
مریم و عیسی بمثیل هست از اطراف عالم نقاشان جهان آمده مثل آن تصویر نتوانست
کردن همانا که عین الدوله در هوس آن صور سفر در پیش گرفته دران دیر بزرگ
در استنبول سالی مجاورت نمود و رهبانان آن مقام را خدمات کرده شبی فرصت
یافت لوح آن صورت را در بغل کرده روانه شد چون بقونیه رسید بزیارت مولانا
مشرف گشته فرمود که کجا ها بودی حکایت لوح را گما کان باز گفت فرمود تا
تا آن لوح روح افزا را تفرج کنیم همانا که در غایت خوبی و لطافت بود بعد از توقف
فرمود که این دو صورت خوب از تو شکایت عظیم میکنند که در محبت راست نیست
و عاشق دروغ است گفت چگونه گفت ایشان میگویند که ما هرگز خواب و خور
نداریم قائم اللیل و صائم النهاریم و عین الدوله ما را گذاشته شب خواب میکند
و روز میخورد اصلا در موافق ما نیست عین الدوله گفت ایشانرا قطعا خواب و
خور محال است و سخن گفتن نیست و نقش بیجانند فرمود که تو نقش ما جانی و چند بن

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

صنایع داری و ساختهٔ نقاشی که عالم و آدم و مافی الارض والسماء دستکار اوست روا باشد
که او را بگذاری و خود را عاشق نقش بیجان بمعنی کنی ازان صورت بیخبر چه حاصل شود
و ترا چه فائده رسد فی الحال توبه کرده سر نهاد و مسلمان شد و همچنان از خدمت
قدوة الاخوان شیخ محمود صاحب قران منقولست که معتبر خواجه فرمود او را نازنین فرزند
بعشق تمام از پدر خود التماس نمود که او را مرید مولانا کند و پدرش دائما مانع می شد
عاقبت مجمع عظیم ساخته حضرت مولانا مولوی آن فرزند را برگرفت مگر که خواجه از محبان
شیخ اوحدالدین بود مخفی در گوش شیخ اوحدالدین گفته باشد که عجبا این پسر من
بعمل خود بخدا خواهد رسیدن یا مولانا ش بخدا خواهد رسانیدن و چون شیخ اوحدالدین
از جمله عاشقان مخلص مولانا بود جواب داد که درین باب هیچ مگو در حال حضرت مولانا
فرمود که بمان تا بگوید که غمی نیست والله والله آن فرزند اول بخدا رسیده آنجا مرید
من شد تا جذبهٔ عنایت او را نکشید لبسوی ما ندوید شیخ اوحدالدین نعره بزد و جامها
چاک زده سماع عظیم شد گویند مردی بود کرم رو و صاحبدل پیوسته بر در خداوندگار
آمدی و طلب غزلیات نو کردی فرمود که در را کشادندی و در خلوت با او مصاحبت
کردی همچنان در نقل مولانا شیخ اوحدین برهنه گشته و فریادها میکرد و می زاید
و میگفت ای عزیز ای عزیز چون آمدی چون آمدی و چون رفتی که هیچکس ترا نشناخت
و این بیت را میگفت ؎ در جهان آمده روزی دو سه ای

ازین جهان زود برون شد که ندانیم که بود ؛ همچنان آن خواجه با اهل و عیال
خود مرید شدند همچنان هم ازو منقولست که در خان صاحب اصفهانی فاحشه
زنی بود بغایت جمیله و او را کنیزکان بسیار در کار بودند همانا که حضرت مولانا روزی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آزانجا میگذشت آن عورت پیش دویده سر نهاد و در پای خداوندگار افتاد و تضرع و شکستگی مینمود فرمود که رابعه رابعه کنیزگان او را خبر شد بیکبار بیرون آمده سر در قدم او نهادند فرمود که زهی پهلوانان زهی پهلوانان که اگر بارکشی شما نبودی سپندین نفوس لوامهٔ اماره را که مغلوب کردی و عفت عفیفهٔ زنان کجا پیدا شدی همانا که از بزرگان زمانه گفته باشد که اینچنین بزرگی با اصحاب خرابات چندین پرداختن و ایشان را بانواع نواختن جهدی ندارد فرمود که حالیا او در یکرنگ میرود و خود را چنانکه هست بی رزق مینماید اگر مردی تو چنان شو از دورنگی بیرون آ تا ظاهر تو همرنگ باطن شود و اگر باطن و ظاهر تو یکسان نشود باطل شود و عاطل گردد و عاقبت الامر آن خاتون جمیله رابعه وار توبه کرده کنیزگان خود را آزاد کرد و خانه اش را یغما فرمود و از نیکبختان شد و دولت آخرت بدست آورده ارادت آورده و بسیار بندگی ها نمود

همچنان منقولست که در دروازهٔ آقسرا ضریری بود روشن ضمیر روزی برای عشق مولانا نانی میخواست و خدمت اخی جونان فرزند اخی قیصر حاضر بود از ناگاه حضرت مولانا رسیده میان بندهٔ خود را بدان ضریر انداخت و بگذشت اخی اشارت فرمود که صد درم بستان و آن میان بند را در میان ما بندر اضی نشد گفت اگر هزار دینار بدهی که من نمیدهم همچنان بگردن خود بسته بگور خواهم بردن و آنشب همه شب نالها میکرد و میگفت خداوندا بحق آن میانی که این میان بند که در میان او بود از بند این جهان آزاد کن تا سبکسار شوم و جانم بستان که از بند جهان جهان شوم در وقت صبح آواز برآمد که فلان ضریر از قید حیات بجات یافته غرق حیات ابدی گشت و خدمت اخی جوان بی نیاز تمام میان بند را در میان جان بسته تجهیز و

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واورا بتعظیم عظیم بیرون آورده تا لابد اورا تمام کرد و رسم غزا بجا آورده اورا دفن کرد

حکایت همچنان سلطان الخلفای دهر حسام الحق والدین قدس الله سره العزیز چنان روایت کرد که روزی حضرت شیخم قدس الله لطیفه بخانهٔ ما آمد و تنها بخانهٔ ما درآمده ده شبانه روزی اصلا افطار نکرد و در هر افطار نمود بستن و روز نهار را گرفتن و چند دسته کاغذ بغدادی حاضر کردم همانا که بمعنای علم لدنی شروع فرمود بعربی و فارسی هرچه املا فرمود بنشتم و بآواز بلند نسخ کرده را طبق طبق میخواندم و می نهادم چون تمام کردم فرمود که تنور را آتش کردند قریب صد طبق را ورق ورق برمیگرفت و در تنور می انداخت و می گفت اَلَا اِلَی اللّٰهِ تَصِیْرُ الْاُمُوْرُ و چون آتش شعلها می افروخت تبسم میکرد که از غیب الغیب آمدند و باز بغیب بی عیب میروند جلبی فرمود که جهت تبرک میخواستم ورقی چند پنهان کنم حضرت شیخم فرمود که نه نشاید از انکه ابکار این اسرار لایق استماع اخیار این دیار نیست و استماع این کلمات را ارواح خواص حضرت مستعد گشته اند و انها غذای روحانیت ایشان است ؎ سخنم چو روشنست من اگر سخن نگویم ملک گرسنه گوید که بگو خمش چرائی ✣ و ز انجا بیرون آمده بحمام ریزه درآمد و با فوجی و دستا مبارک از سوراخ خزینه در آب جوشان فرو رفت چون هفت شبانه روزی در آنجا بود و دل از روشتم سر از خزینه بیرون کرده سر آغاز فرمود ؎ باز آمدم چون عید تو تا [illegible] بشکنم ✣ دین برخ مرده خاره را چنگال و دندان بشکنم ✣ تا آنرا [illegible] کردند بعد از تمام غزل [illegible]

همچنان اعزه اصحاب روایت کردند که روزی حضرت مولانا [illegible] جلبی حسام الدین بود و آنروز از حد بیرون یاران را تنها دسما عاد شود [illegible] کرد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

از ناگاه حضرت مولانا فرمود که یاران میخواهم که خانقاه ضیاء الدین ازان حلبی باشد
علی الصباح اصحاب از شهر رسیدند خبر دادند که شیخ خانقاه ضیاء الدین درگذشت و بر
مزار ها صلا می زنند و او را هرگز مقامی و ملکی نبوده گویند آن درویش مردی بود بواش و
متحمل و ایهم از سر غرض محب غرض و عرض یاران چیز ها گفتی و طعنه زدی از شومی طعنه
زبان خود بطعن سنان اهل جنان مطعون گشته کشته شد بعد از روز سیوم فرمود
که حضرت حلبی را دران خانقاه مشیخ کردند و اجلاس عظیم شد و آن روز این بیت
را تقریر میفرمود بیت ای برسر گنج و روزگدای مُرده ۞ کرسنت همیشه در طعامی
خورده ۞ یعنی همچون حمی که شکم بر آب باشد دلب او خشک بود اما اگرچه آفتاب بر صخرهٔ
سخت می تابد او را از کرم خود کرم میگرداند اما چون آفتاب غروب میکند بر قرار اول
سرد می شود همانا که آفتاب حکمت اولیا نیز در حال منکران و بد دلان همین عمل میکنند

بس کلام پاک در دلهاے کور	می نیاید میرود تا اصل نور

و جماعتی آنجا یگاه از اهل انکار حاضر بودند افتاد نموده زنار ها بُریدند و مرید مخلص شدند
حکایت همچنان خدمت ملک المدرسین زبدة المتاخرین بحر المعقول والمنقول
الجامع بین الفروع والاصول مولانا زین الملة والدین عبد المومن التوقانی
رحمة الله علیه که استاد اکابر علوم و نادر ممالک رُوم بود و او را نعمان ثانی و عمان
معانی خواندندی و در تقوی و علم فتوی ابو یوسف دوم بود و این بنده هم از شاگردان
کمتر او است روزی در مجمع علماء توقان در مدرسه معین الدین پروانه تغمدهم الله بغفرانه
روایت کرد که در زمان حضرت مولانا من در قونیه مقید مولانا شمس الدین ماردینی
بودم در مدرسه جلال الدین قراطائی رحمه الله همچنان روزی جماعت فضلا در خدمت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

شمس الدین ماردینی از بزرگی نسبت جلالت حسب و اخلاق محمدی و کرامات مولانا حکایات
میکردند و او بصدق تمام تصدیق میکرد و تحسین میداد و میگریست و دیگران میگریستند و مرا
در دل تردد می افتاد که اینچنین بزرگے و بادشاہی و عالمی چرا بر قص و سماع مشروع
میکند و خلاف شرع را جایز میدارد و این طریقت در امور شریعت نامشروع است
و من هرگز این خطرات را بر زبان نیاوردم که شمس الدین ماردینی نیز از طرفی رسید
فی الحال سر بنهاد و دستبوس مولانا کرد و من بنده نیز همان کردم که مدرس کرده بود
دیدم که حضرت مولانا روی مبارک سوی من کرده فرمود که مولانا زین الدین در شرع
مسئله هست و دانم که خوانده که در حالت اضطرار و مخمصه هلاک آدمی را تناول مردار و چیزهائے
حرام حلال میشود و جائز داشته اند و مباح دیده از برای بقای نفس انسانی تا بکلی
هلاک نشود و برای مصلحت دین و امنیتی بنزد علما ثابت شده است اکنون مردان خدا
را هم حالتی و ضرورتے هست که بمثابه مخمصه و استسقا هست و دفع آن جز بسماع و رقص
و تواجد و اصوات اغانی نیست والا از غایت هیبت تجلیات انوار جلال حق وجود
مبارک اولیا گداختی و ناچیز گشتے چنانکه وجود یخ در مقابله آفتاب نمود ✦ بر اشعاع
آن روح جسد ✦ آفتاب از برف یکدم در کشد ✦ و اشارت کلینی یا حمیرا جهت آنست
و معذور دار که ما را آن مخمصه عظیم و عطش الیم هلاک شده است و این حرام را
و تلخی به از شیرینی و کفری به از ایمانی دین عاشقان خود کرده ایم
ازان نالم که میدانی ✦ کشا کشهاست در جانم کشیدن نیست میدانم
بیاسایم ولیکن نیست امکانم ✦ همانا که خرابات عاشقان عمارت پذیرست و عبارت
بیان نمی گنجد - آن علم که در مدرسه حاصل کردی کاری دگرست و عشق کاری دگر است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ذرین الدین گفت که از هیبت مولانا بر من چنان حالتی طاری شد که تا چه وقت بخود افتاده
بودم چون بخود آمدم سر بر قدم مبارکش نهادم و استغفار کردم و با اخلاص تمام مرید مخلص گشته
محب سماع شدم و سماع کلی غذای جان من شد تمام علما آفرینها کرده اعتقادشان
یکے در هزار شد همچنان خدمت شمس الدین ابن المدرس و سید الادبا مولانا
فخر الدین دیوست چنان روایت کرد که دران زمان جماعتی از علماء شریف و تحریم
رباب خبرها میگفتند و منع رباب میکردند خبر بحضرت مولانا رسید فرمود که آهن سرد
میکوبند الدنم والله بر سر گورشان رباب خواهند زدن بعد از وفات حضرتش
گرد یاران و مریدان قونیه در سماع بودند از ناگاه یاران عظیم یاران را در وجد سماع
کنان بگورخانه قاضی سراج الدین رحمة الله علیه در آمده سماع عظیم کردند و آن حکایت را
یاد کرده سخن نهادند و الصافها دادند همچنان خدمت مالک ادب الفضلا
مولانا صلاح الدین ملطی رحمة الله علیه روایت چنان کرد که روزی حضرت سلطان ولد
فرمود که جدم مولانای بزرگ قدس الله سره العزیز بحضرت والدم در آخر وقت وصیت
فرمود که خداوندگارم جلال الدین محمد اینک بحضرت الله میروم و ملازم انوار ذات حق
خواهم بودن ما در ذاتیم سوی ذات رویم بر رفتن ما هندیاران صلوات و بما منهیات
عالم غیب و قاصدان ملأ اعلی پیوسته اخبار اخلاق را بارواح میرسانند تا در چه حالند
و بچه مشغولند الله الله آن چنان باش و دران کوش که من دران حضرت شادان
و سرفراز باشم نه آنکه از سر تشویر سر در پیش افگنم و خجل کردم و این وصیت را همچون
حلقهٔ زرین در گوش فگن حدیثا حسنا ذکره و انما الناس احادیث و همچنان کرد که فرموده
بود و اشارت کرده و صد هزار چندان عاقبت الامر کمال حال بجای رسید که فرموده بود

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ے تو دلا چنان شدستی ز خرابی و ز مستی سخنے بدر نگوئی ہوسی بسر نداری

ہمچنان از کرام اصحاب منقول ست کہ خدمت بہاؤ الدین بحری در آب گرم رنجور عظیم شدہ بود چنانکہ بکلی از وا میدحیات بریدند حضرت مولانا فرمود کہ ہمچنان باجامہ خوابش برداشتہ بحمام آب گرم بردند و در حوض دغدغی چندانی در میان آب گرم غوطہ داد کہ در شمار نیاید و تمام یاران بخود گشتہ از مذکور دست شستند و در حیرت افتادند کہ درمیان معالجہ غریب ہیچ طبیب لبیب کسی را نگذاشتہ است و کسی را مجال دم زدن نبود مگر فرزندش صلاح فریاد برآورد حضرت مولانا بدست مبارک خود بہاؤ الدین را از آب بیرون آورد فرمود تا لحظہ آسایش کند ہمانا کہ چون برخاست طعام خواست و شفای عاجل حاصل گشتہ روانہ شد ے تو شفای چو یابی خوش رو بنمائی ✤ سپہ رنج گریزند نمایند قفارا ✤ **ہمچنان** از آن قدرت و نصرت عظیم صد ہزار مرد متکبر باقرار آمدہ مرید و مومن شدند و بہشتی گشتند **و ہمچنان** منقولست کہ کہ روزی در صفت بدگوہران منکر معانی میگفت فرمود کہ مگر عقربی در کنارہ جوی گشت میکرد از ناگاہ سنگ پشتی بسوی عقرب بیامد کہ در چہ کاری گفت چارہ میخواہم تا آن سوی جویم گذر افتد کہ مرا قوم و فرزند آن سوا ند سنگ پشت گفت بیا تا گذرانم بحکم شفقت و غریب نوازی عقرب را چون خویشان قرب بر پشت بگرفت و بر روی آب روانہ شد چون درمیان جوی رسید عقرب را ہوس نیش زدن شد بر پشت سنگپشت خانہ پرسید کہ چہ میکنی گفت ہنر نمای میکنم تو کرم خود نمودہ در پیش من مرہم نہادی من بر تو نیش میزنم و بر تو مہربانی من ہمین است ہمان لحظہ سنگ پشت غوطہ خورد و عقرب بانگار بجہنم پیوست و این بیت فرمود ے الا اقتلوا النفس الخبیثۃ و بادروا ✤ ولا تترکوھا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حیله فهی عقرب ✣ جاهل ار با تو نماید همدلی ✣ عاقبت زحمت زند از جاهلی ✣ مهر ابله مهر خر سرگین بود
یقین ✣ کین او مهرست و مهر اوست کین ✣ همچنان منقولست که روزی خدمت
جلال الدین مستوفی رحمة الله علیه ولیمهٔ عظیم ساخته بود و تمام اکابر را خوانده چون خوان را
بنهادند و صلای افطار طعام کردند هر یکی برغبت تمام و اشتهای صادق بلوت مشغول
شدند همانا که حضرت مولانا افطار نکرده و التفات ننمود مستوفی سر می نهاد و الحاح میکرد و خداوندگار
تمهید عذر فرمود که معدهٔ ما قوی ضعیف شده است و بدان جانور لاغر پشت ریش کشته را میماند
که در وقت پالان نهادن نالان و منحنی شود و تحمل آن بار ندارد چه اگر گرفته نگشتی کوفته چند
خورده شدی مستوفی بیچاره گریان گشته بندگیها کرده بنده و مرید شده و یاران را تشریفات
فاخر مشرف گردانیده و آن روز سه هزار درهم بقوالان انعام داد همچنان منقولست
که روزی جماعتی از اصحاب جدل و ارباب حیل سوال کردند که حق تعالی از کتم عدم وجود
مبارک حضرت آدم علیه السلام را بظهور آورد و از آب و گل ترکیبش کرد که خمرت طینت
آدم بیدی اربعین صباحا عجنا دران آب و گل او کاه آمیخته بود یا نه فرموده که در قرآن مجید
خلق الانسان من صلصال کالفخار مغنیش فرموده است آب و گل محض باشد و دران آب و گل
گاهی آمیخته بودی باشتهاء من نکنندی و هرزه پاشنهٔ خود را باز نمودی که از آب و گل
در بخدان و رنج و ریاضت سماع شکافها شده بود همچنان ازان جواب شافی و لطف وافی
حیران مانده با خلاص تمام بنده و مرید شدند و بدان حلم جللی و علم جبلی انصافها دادند همچنان
اولاد مدرس حلبی شمس الدین و بدر الدین رحمهما الله حکایت چنان کردند که در اول دولت
که مرید حضرت مولانا شدیم از هیبت او و هشت عظیم بر ما غالب گشته مجال حرکت نداشتیم
و در بحرهٔ مدرسهٔ مبارک منزوی گشته می سوختیم مگر جهت خداوندگار بر بام مدرسه خوابگاهی ساخته بودند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ومجرد کرده همانکه شبی از سر روزن ما سر مبارک فرو کرد که بیا لا بیندکه درین زیر سقف خفتن گرانی وکسل می آورد بهتر آن باشد که سقف سماوات تفرج کنان بخواب رویم چون بر بام آمدیم دیدیم که بهمن مبارک خود خاک لطیف پرگرد و بیاورد و در کنار بام فرو ریخت و گفت برای وضو بایست شود تا شما را بیرون رفتن زحمت نشود و از فوران رحمت ما را طاقت صبر نماند بیخود شدیم دیدیم که خداوندگار سر ما را بر سر زانو نهاده و رحمت میفرمود و بوسها میداد از بی نهایت شفقت شاهانه ولداری پدرانه و بنده نوازی و مرید پروری و کمال متابعت محمدی چنانکه فرموده

بیا بیا که تو از نادران ایامی	برادری پدری مادری دل آرامی
بنام خوب تو مژده ترا گویم خیز و	گزاف نیست برادر چنین نکو نامی

مرویست خدمت که روزی معین الدین پروانه بزیارت آمده بود و اجازت خواست که بالای تربهٔ سلطان العلماء قدس الله روحه العزیز قبهٔ نادر و طاقی غریب بنیاد کند مولانا فرمود که بهتر از قبهٔ افلاک نخواهد بودن پس برین طاق مینا بسنده کن و اختصار فرما فارغ باش سرنهاد و خدمات نمود **همچنان** از اصحاب عظام منقولست که خدمت خواجه شمس الدین وطاء رحمة الله علیه از جمله مریدان قربت یافته بود و از ارباب قباب تابه شده و اوقات تجرع صهبا میل کردی و در حالت مستی مغیبات و کرامات گفتی مگر روزی همچنان مست طافح برخاست بحضرت مولانا آمد و از دو شمع و شاهد نقل وغیره التماس نموده و بجد گرفته تا آنکه او را در حجره کرده شمع پیش او نهادند و خاتون مذکور را شاهد وقت او گردانیدند و اسباب تهیا کردند چون از حالت سکر چون بخود آمد و بدرسه یافت و خاتونش را در پهلوش نشسته دید و از وی پرسید که این چه حالت است چنانکه واقع شده بود و زن باز گفت فریاد کنان بر خاست و جامها را بر خود چاک زده خاک بر سر میکرد و اشکهای خونین میریخت حضرت مولانا مذکور را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

درکنار گرفت دلداریها فرمود و برو بخشود همان ساعت سر در قدم خداوندگار نهاده از سر
آن سر برخاست و توبه نصوح کرده چنانکه زنده بود دیگر طعام روز نخورد **همچنان** روزی
در معرفت فرمود که حق تعالی میفرماید که من نیاز بندگان را چندان دوست میدارم که اگر
بندگان من مسکنت و ذلت ننمودندی و تضرع نکردندی نیاز ازایشان می بردم و من بخودی
خود بدیشان نیازمندی مینمودم اما حضرت بی نیاز نیازمندان را دوست میدارد **همچنان**
درویشی را گفتند که ترک نیاز چرا کردی گفت چندان نیاز نمودم که بی نیاز گشتم نیاز منزل آخرت
است پیوسته نیاز نیاز را دوست میدارد ۵ بزیر گفت مرا عشق من همه نازم +
همه نیاز شو آن لحظه که ناز شوم + چو ناز را بگذاری همه نیاز شوی + من از برای تو خود را همه
نیاز کنم + **همچنان** اعزه اصحاب که مقربان جناب آنحضرت بودند چنان روایت کردند که
غرهٔ ماه مبارک رمضان شده بود از ناگاه حضرت مولانا از میان یاران ناپدید شد
چندانی که در جایهای معین طلب کردند کسی نشان نداد و یاران فوج فوج سو بسو میجستند
اصلا مقامش معلوم نگشت و همگان سوار گشته جستند هیچ جا نیافتند درین حالت حیران
ماندند مگر در باغچه مدرسه بجاه آبی که بود در آمده یوسف وار معتکف گشته است و فرو کشیده
هیچکسی را خبری نی همانا که روز عید مبارک که اصحاب ملول و ماتم زده نشسته بودند که یکدن
آمد بمدرسه خرامید غریو از نهاد عاشقان برخاسته شادیها کردند و سماع شروع فرمود
این غزل را از سر آغاز کرد که ۵ باز آمدن همی که ندیدش فلک بخواب
آورد آتشی که نمیرد بهیچ آب ۵ الی آخره و اکابر شنیده جوق جوق بزیارت
حضرت مشرف می شدند **همچنان** خدمت ولی پنهانی گوهر بحر لامکانی مولانا
اختیار الدین امام قدس سره روایت کرد که روزی حضرت مولانا بباغ جلبی حسام الدین

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

میرفت تنها و بنده در پی آن سلطان آهسته آهسته تر میرفتم و سوگندان عظیم می خورد که
بحق آن ذوالجلال والاکرام که بدین چشمهای ظاهر خود میدیدم که حضرت مولانا گزی
از زمین بالاتر بین السماء والارض میرفت و من بیهوش گشته افتاده دام چون بخاستم
خداوندگار بکار خود رفته بود روزی در خدمتش بودم بگوش من گفت که کم از مرغی
نتوان بود خصوصاً که مرغان عرشی و گفت ؎ مرغ باغ ملکوتم نیم از عالم خاک ؎
دو سه روزی قفسی ساخته اند از بدنم ؎ همچنان مگر روزی بعضی از یاران فقیر
از قلت منال و کلت حال شکایت میکردند فرمود که در زمان مصطفی صلی الله علیه وسلم
قحط عظیم شده بود و از صحابه یکی را مُدّی آرد جو بود بر حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم
تشنیع میزد که درین ایام گرانی غله چه خواهم کردن فرمود که آن آرد را بفروش و توکل کن
بحکم اشارت نبوی بر دوش گرفته میان اصحاب فریاد میکرد که یکی من آرد جو را که مع
هیچکس مشتری نشد و رغبت نکردند یکی میگفت که یکماهه قوت دارم آن من
دیگری میگفت که من دو روزه طعام دارم صحابهٔ دیگر گفت که مرا دو روزه طعام هست
چون هیچ نماند رزاق حاضر است تا حدی که درویشی گفت که مرا تقمه هست که شب فردا
ذخیره نمی باید همچنان حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم تصرف نمود
را قوت توکل بخشیده بود که اصلا غم قوت نداشتند و علم در سلوک ملوک
تا آنکه آن اصحابی عزیز خجل گشته حضرت رسول الله صلی الله علیه
هست و هنوز شکایتی میکنی روا نباشد و آنراحق تعالی نپسندد
و توکل نمود و بقوت روحانی موید گشت ؎ بین توکل کن
رزق تو بر تو عاشق تر است ؎ گر تو نشتابی نیابد رزق

تو نہ زان نازنیان نازِ عزیز ✤ کہ ترا دارند بی جوز و مویز ✤ یاران شکرہا کردہ استغفار نمودند و فارغ شدند **همچنان** روزی فرمود کہ مردم عاقل چندانی زحمات کشیدند و بنجہا بیحد دیدند تا سیم و زر را از خاک و سنگ بیرون کشیدند و بعالم آوردند تا خلایق منفعت گیرند همانا کہ این مدخلان ناکس بازگونہ سعیہا میکنند تا سیم و زر را در خاک پنہان کنند تا کسی از انجا فائدہ نگیرد و عاقبت همچنان عور و بینوا خواہند رفتن و آن مال مُردہ در ریگ خواہد ماندن ؎ عاقبت تو رفت خواہی ناتمام ✤ کارہایت ابتر و نانِ تو خام ✤ از خراج از جمع آری زر چو ریگ ✤ تو بمیری وان بماند مُردہ ریگ ✤ **همچنان** روزی فرمود کہ مردی آنست کہ خاک را زر کند اما مردی آن نیست کہ زر را خاک کنند و للہ الحمد کہ در ہر دو حال پہلوانیم ؎ پیشۂ مردی ز حق آموختیم ✤ پہلوان عشق و یار احمدیم ✤ **همچنان** روزی بخدمت پروانہ عذری میخواست کہ کشتی وجود درویش در بحر تصرف حق بحکم خود نیست ؎ تجری الریاح بما لا تشتہی ✤ السفن واللہ غالب علی امرہ ✤ ہر کہ نور چہرۂ یفعل اللہ ما یشاء را مطالعہ کند ہیچ اعتراضی در نہاد او نماند و بر ہمہ خلایق مرحمت نماید و همچنان نیکی کہ برای رضاء اللہ بود خالصًا لوجہ اللہ بود بہ از نور آفتاب بود و ماہتاب و استخوان محسن در گور رود اما نور در زیر گور نرود و یا را اینک نور آفتاب را در گور کن باز بر سر آید و فرو نماند این سخن پایان ندارد یعنی نیکی نیکان همچنان ہست اگرچہ نیک مرد در گور فرو رود اما نور احسان او و تابش نام نیک او تا ابد درخشان باشد والخیر کالشمس لا یخفی لابد و این کلمات ترکیب ایشان ست پروانہ سر نہاد و برخاست و یاران را بندگیہا نمود **همچنان** منقولست کہ بعد از انتقال حضرت مولانا روح اللہ سرہ جماعتے از فقہای متعصب و زاہدان متر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پیش پروانہ غلو کردند کہ سماع البتہ حرام است سلمنا کہ مولانا در زمان خود میکرد و او را
مسلم بود و الحال اصحاب او را نرسد کہ بجد گیرند و پیش برند این بدعت را و منع این چنین
بدعت بے توجیہ از جملہ واجبات است و درین باب سعی جمیل کردن بر شما از لوازم است
پروانہ برخاست و بخدمت شیخ صدرالدین رفتہ این قضیہ را باز گفت و آن روز تمام
اکابر قونیہ در آن مقام حاضر بودند شیخ فرمود کہ اگر از من قبول میکنی و بقول درویشان
اعتماد داری و در شان مولانا اعتقاد تو راسخ است اللہ اللہ درین باب ہیچ نوع
مدخلی مکن و چیزے مگوی و بسخنان صاحب اغراض و میان اعراض منما کہ آنہم بنوعی از
اولیا اعراض کردنست و آن نامبارک است و ہمچنان بدعت اولیای حق بمثابہ سنت
انبیای کرام است و حکمت آنرا ایشان دانند و ہر چہ از ایشان صادر شود بی اشارت
قادر نیست چنانکہ گفتہ اند البدعۃ الحسنۃ الصادرۃ عن اکمل الاولیاء کالسنۃ الواردۃ
عن الانبیاء علیہم السلام و آن بود کہ پروانہ از آن فکرت ناخوش نکرت نمودہ مستغفر شد
و آن جماعت بمعنی کہ اہل دعوی بودہ متفرق گشتہ آن تفرقہ دیگر اجتماعی و جمعیتی میسر نگشت
ہمچنان از کرام امام منقولست کہ روزی حرم مولانا قدس اللہ سرہ العزیز گفتہ باشد
کہ حضرت خداوندگار را سیصد سال و یا چہار صد سال عمر عزیز باشد تا بسی کہ عالم را پر حقایق و
پر معانی کند فرمود کہ چرا چرا ما فرعونیم نمرودنیم ما را بعالم خاک چہ کار است تا خود ما را چہ جای
باشش و قرار است ہانا کہ جہت خلاصی محبوسی چند درین زندان دنیا محبوس گشتیم امید
کہ عنقریب بسوی جنت رجوع افتد ؎ عالم خاک از کجا گوہر پاک از کجا ؛ از چہ فرود
آمدیم باز کنیم این چہ جاست ؛ چہ اگر مصلحت حال این ہیچارگان نبودی درین نشیمن خاکی
دمے قرارے نکردمی و فرمود ؎ ما از برای مصلحت در حبس دنیا آمدیم ؛ من از کجا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حبس کجا مال کرا دیده ایم ۰ همچنان گویند که دران ایام نقل خواست فرموده سه شبانه روز
کسی نگفت دهم کسی را مجال گفتن نبود حرم مولانا پیش آمده سر نهاد و از کیفیت آن انقباض
باز پرسید فرمود که در فکر مرگم چون خواهد بودن ۵ به بین جانهای این شیران
درپیشه ز اجل ترسان ۰ کز ان شیر اجل شیران نمی میرند الا خوان ۰ فریاد از نهاد
برآمده چند ساعتی لایعقل گشته بود همچنان دران روزها در مدرسهٔ مبارک خود
سیر میکرد و لقمها میزد و آههای عظیم میکرد مگر در خانه گربه بود پیش آمد و بزاری تمام بانگ مزد
و فریاد میکرد حضرت مولانا تبسم فرمود گفت میدانید که این گربه مسکین چه میگوید گفتند نی
گفت میگوید که شما را ببارکی درین ایام غریبت ملک بالاست بوطن اصلی میروید من بیچاره
چه خواهم کردن تمام یاران فریاد کنان بیهوش گشتند بعد از رحلت حضرتش هفت
شبانه روزی آن گربه آب و طعام نخورد و بمرد و خدمت فرزند مولانا بلکه خاتون او را در کفن
پیچید و دفن کنند در جوار تربت مبارک جهت یاران حلوای ساختند همچنان
منقولست که در آخر وقت حضرت خداوندگار را مبلغ پنجاه عدد دینار وام بود
هست فرمود که قواضهٔ چند بدان صاحب قرض دهند و ازوی حلالی خواهند خداوندمال
قبول نکرد و بخشید فرمود که الحمد لله رب العلمین که ازین عقبهٔ سهناک رهیدیم همچنان
از حضرت جلبی حسام الدین قدس الله سره العزیز منقولست که روزی خدمت
شیخ صدر الدین با اکابر درویشان بعیادت مولانا آمده بود تعلق عظیم نموده ازان
[illegible] گفت شفاک الله شفاء عاجلا رفع درجات باشد امیدست که صحت
کلی روی نماید و حضرت مولانا جان عالمیان هست بعجبتها ازانی است فرمود که بعد ازان
شفاک الله شما را باد هانا که درمیان عاشق و معشوق پیراهنی از شعر بیش نمانده است

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نمی خواهیم که بیرون کشند و نور خود بپوشد ؎ گفت لبش گر نشود شکر دشنام است
اعتناق بی حجاب خوشتر است ؛ من شدم همچنان زن اواز خیال ؛ میخرامم در نهایات
الوصال ؛ شیخ با اصحاب اشک ریزان گریبان دران شد حضرت مولانا این غزل را
از سر آغاز کرده میگفت و جمیع اصحاب جامه دران و نعره زنان فریاد می کردند ؎

چه دانی تو که در باطن چه شاهی همنشین دارم	رخ زرین من منگر که پای آهنین دارم

الی آخره همچنان منقول است که حضرت مولانا روزی مقربان و محرمان احباب را
جمع کرده فرمود که از رفتن هیچ مترسید و غمناک مشوید که نور منصور رضی الله عنه بعد
از صد و پنجاه سال بروح فریدالدین عطار رحمة الله علیه تجلی کرد و مرشد او شد در حالتی
که با شیخ در امن با شید و مرا باید کنید تا من خود را بشما بنمایم در هر لباس که باشم و پیوسته
شما را با شیخ و نثار سعادتی در ضمیر شما پاشیم و من همان میگویم که حضرت سلطان مارسول الله
صلی الله علیه و سلم فرموده است اکمل التحیة والسلام حیاتی خیر لکم و مماتی خیر لکم معنا
حیاتی للهدایة و مماتی للعنایة ؎ این جهان گویم که تو رهشان نما ؛ وان جهان
گویم که تو مه شان نما ؛ یاران استکها بگشتند و فریادها میکردند و سرها می نهادند
همچنان گویند وقتی که باواهب رحلت میفرمود حضرت کراخاتون نوحه ها میکرد و جامها
بر خود چاک می زد که ای نور عالم وای جان آدم و سر آن آدم ما را بکه می سپاری و بکجا
میروی فرمود که یعنی کجا میروم حقا که بیرون حلقهٔ شما نیستم کراخاتون گفت
خداوندگارا یکی دیگر خواهد بود ان و ظهور کردن فرمود که اگر باشد هم من باشم ؎

یکی جائیست در عالم که ننگش آید از صورت	بپوشد صورت انسان ولی انسان من باشد

و باز فرمود که ما را در عالم دو تعلق است یکی بشما بیکی بدن و چون بنهایت ملک خود رسیدم

وعالم تجرید و توحید روی نماید آن تعلق نیز از ان شما خواهد بود ن **همچنان** قدوة الاصحاب خواجوی خداوندان سراج الدین مثنوی خوان رحمة الله علیه چنان روایت کرد که روزی از حضرت مولانا سوال کردند که حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم فرموده است که هزار سال در شکم زمین نباشم عجب راست است گفت آری راست است و او فرموده است و همیشه راست گو بوده است و این **همچنان منقولست** که در نفس آخرین حضرت مولانا بخدمت جلبی حسام الدین اشارت فرمود که مرا بالای لحد نه که من از همه بیشتر خواهم برخاستن همچنان گویند که حضرت مولانا هنوز صاحب فراش بود که هفت شبانه روز زلزله زمین شد و لرزه زمین از حد گذشت و چندین خانها و دیوارهای باغات خراب شد و عالم درهم رفت هماناکه در لرزه هفتین یاران فریادها میکردند از حق تعالی استمدادی طلبیدند فرمود که آری بیچاره زمین لقمه چرب میخواهد می باید ش داد بعد ازان اصحاب را وصیت فرمود و اینست صورت وصیت او

اوصیکم بتقوا الله فی السر و العلانیة و بقلة الطعام و قلة المنام و قلة الکلام و هجرة المعاصی و اوثام و مواظبة الصیام و دوام القیام و ترک الشهوات علی الدوام و احتمال الجفا من جمیع الانام و ترک مجالسة السفهاء و العوام و مصاحب الصالحین و الکرام فان خیر الناس من ینفع الناس و خیر الکلام ما قل و دل ؎

سر ز هوا تافتن از سروری است	ترک هوا قوت پیغمبری است

و لله الحمد وحده و السلام علی من وحده **همچنان** از خدمت بابا ربانی فقیر نظری سراج الدین قصه هری رحمة الله علیه منقولست که در حالت انتقال حضرت مولانا او را پیش خواند و این دعا را تعلیم فرموده گفته که در حال خاوشدت پیوسته این دعا را بخوان دعا اینست اللهم انی انتفس لک و اهد نفسی الیک اللهم انی اشتاق الی مولدنا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وسیلة الیك واشتاق الی عاقبة وسیلة الیك حتی یسبحك کثیراً واذکرك کثیراً اللهم لاتبتل لی مرضاتی تذکرك وخیط الی شوقك ولاتقطع عنی لذة تسبیحك ولا تعطنی صحة لاتعینی وبیدك لی بطراً واسرحمتك یا ارحم الراحمین **همچنان** درویشی صاحبدل میگوید که از حضرت مولانا سوال کنند که فقر چیست فی الحال در عین سماعی که بود این رباعی را فرمود

رباعی الجهل فقر وسوی الفقر مرض	الفقر شفاء وسوی الفقر مرض
العالم کله خداع وغرور	الفقر من العالم کنز وعرض

درویش شهقهٔ بزد و در قدم شیخ غلطان شده مرید شد **همچنان** روزی سوال کرد که مَالِرِیَاضَةٍ قَالَ قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهُ الْعَزِیْزُ ؎ قلیل الاکل یکفی للمصلی ✻ وکثرته مودی الی السیات ✻ اذا ملجت یکفنی رغیفه ✻ وملاء الکف من ماء الفرات **همچنان** دران روزها تمام ایمه شهر وشیوخ دهر بعیادت مولانا آمدند واز فراق آن دولت زاریها میکردند یکی از انجماعت سوال کرد که بخلاف مولانا مناسب کیست وکرا منسوب فرمودند فرمود که خدمت خلیفة الحق جنید الزمان حلبی حسام الدین تا سه بار این سوال وجواب مکرر کردند و در نوبت چهارم گفتند که برای مولانا بهاء الدین ولد چه میفرمائی فرمود که او پهلوان ست او را احتیاج وصیت نیست

هر جا که نشان ضرب عشق است	در چهرهٔ او چو نور پیدا است
دل را نیست حاجت لاف ودعوی	که در سیمای او چون خورشید است

همگان برخاستند وبیرون آمدند **همچنان** فقر بانی فخر العباد مولانا اختیار الدین امام رحمة الله علیه از حضرت حسام روایت کرد که او گفت که روز آخرین خداوندگار بر سر بالین نشسته بودم وحضرت خداوندگار من وشیخم بر من تکیه کرده بود از ناگاه مردی خوبروئی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پیدا شد و بروخن و تجسد کرده در غایت خوبی صورتی بست چنانکه از غایت لطافت او من
بیهوش شدم همانا که برخاست و وی استقبال کرده فرمود که جامهٔ خواب را برگیرند و آنجوان
قدری توقف نموده من پیش آن جوان رفتم که حال چون است و چه کسی و چه میخواهی گفت
من ملک العزم و الجزم عزرائیل ام بامر رب جلیل آمده ام تا حضرت مولانا چه فرماید رهی دیده
بنیاکه ؎ آنچنان صورت را تواند دیدن ۴ چنین بود نظر پاک بکار دیده ۴
فرمود که ازان هیبت و هوش گشته همان شنیدم که فرمود ؎ پیشتر آ پیشتر آ
جان من ۴ پیک در حضرت سلطان من ۴ اَفْعَلُ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِی اِنْ شَاءَ اللّٰهُ
مِنَ الصَّابِرِیْنَ گفت طشتی پر آب کنید و بر پیشانی مبارک می مالید و میگفت ؎

دوست یک جام پر از زهر برآورده به پیش	زهر چون از کف او بود بشادی خوردیم
بدرون برفلکیم و ببدن زیر زمین	بصفت زنده شدیم ار چه بصورت مردیم
جان چو آئینه صافی است بروتن کردیست	حسن در ما نمساید که بزیر گردیم
این دو خانست دو منزل بیقین ملک دلست	خدمت او کن و شاباش که خدمت کردیم

و باز ازان آب بر پیشانی میمالید و میگفت ؎ گر مومنی و شیرین هم مونست مرگت ۴
در کافری و تلخی هم کافرست مرگت ۴ همچنین در میمالت بودیم که گویندگان درآمدند
و این رباعی را آغاز کردند رباعی ؎ دل از تو گمان بد برد دور از تو ۴
وان نیز ز ضعف خود برد دور از تو ۴ تلخی بدهان هر دل صفرای ۴ خود بر تو شکر حسد
برد دور از تو ۴ و تمام اصحاب نعره زنان بگریستند و فریادها میکردند فرمود که آری
چنانست که یاران میگویند اما چون خانه را خراب میکنند چه سود ؎

دل خراب مرا بین و خوش بمن بنگر	که آفتاب نظر خوش کند بویرانی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

یاران ما اینجانب میکشند و حضرت مولانا شمس الدین آن سو میخواندم اجیبوا داعی الله فامنوا به
بناچار رفتنست ✍ هست شد این جمله وجود از عدم ✤ باز بزندان عدم شد اسیر ✤
حکم الاهست ابد همچنان فالحکم لله العلی الکبیر دگویند که حضرت سلطان ولد از خدمت
بیحد و رقت بسیار و بیخوابی بغایت ضعیف شده بود و دائم لغزه ها زده و جامهها را پاره
میکرد و نوحها مینمود و نمی غنود و همان شب حضرت مولانا فرمود که بهاء الدین من خوشم بروی بنه
و قدری بیاسای چون حضرت سر بنهاد و روانه شد و این غزل را فرمود و حضرت جلبی حسام الدین
می نوشت و اشکهای خونین میریخت ✍

ترک من خراب شب گرد مبتلا کن	رو مسند بیاین تنها مرا رها کن
خواهی بیا بجنبا خواهی بروز تنها	مائیم و موج سودا شب تا بروز یلدا
ای زرد روی عاشق تو صبر کن و وفا کن	بر شاه خوبرویان واجب وفا نباشد
بگشد کسی نگوید تدبیر خون بها کن	خیره کشیست ما را دارد دل چو حنا را
بس من چگونه گویم کین درد را دوا کن	در دلبست غیر مزن او را دوا نباشد
با دست اشارتم کرد که غم سوی ما کن	در خواب دوش پیری در کوی عشق دیدم

الی آخره غزل آخرین که فرمودند آنست همچنان سلطان العارفین جلبی عارف قدس
الله سره العزیز روایت کرد که چون حضرت روح مقدس مولانا بجناب جلال ذات
بیچون حق رجوع فرمود و خطاب ارجعی قدس را بر مجالس انس اختیار کرد خدمت مولانا
امام مولوی که فرشته مصور بود گفت چون حریر جسم مبارک ایشان را بر سریر نهادم
و با ادب تمام و مهابت عظیم و غایت دهشت می شستم و یاران محرم آب می ریختند و نظر
آب بزمین نمیکشید الا که همه را نوشیدند چنانکه صحابه کرام آب حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همانا که چون دست بر سینهٔ مبارکش نهادم خداوند گار ما حرکت عظیم کرد و از من بے اختیار
نعرهٔ برآمد و روی خود بر سینهٔ بی کینهٔ مبارکش نهادم و میگریستم همانا که بدست راست گوش مرا
چنان بگرفت که هوشم برفت یعنی که دم مزن و جرأت مکن همچنان متحیر گشته دنگ ماندم بودم
از هاتف آواز شنیدم که اَلَا اِنَّ اَوْلِیَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ وَالْمُؤْمِنُوْنَ
لَا یَمُوْتُوْنَ بَلْ یَنْقَلِبُوْنَ مِنْ دَارٍ اِلٰی دَارٍ ؎ نیست عزرائیل را بر عاشقان دست رہی
عاشقان عشق را هم عشق سودا میکشد ٭ بعد ازانکه جنازه را بیرون آوردند کافهٔ اکابر
و اصاغر سر باز کرده بودند و تمام زنان و مردان و اطفال حاضر گشته رستخیزی بر خاسته
بود که رستخیز قیامت کبریٰ را مانستی همگان گریان و اغلب مردمان عریان نعره زنان و
جامه دران میرفتند و همچنان جمیع ملل و اصحاب دین و دول حاضر بودند از نصاریٰ و
یهودی و رومیان و اعراب و اتراک و غیرهم و هر یکے بمقتضای رسم خود کتابها را
برداشته پیش پیش میرفتند و از زبور و توریت و انجیل آیات میخواندند و نوحها میکردند
و مسلمانان بزخم چوب و ضرب کوب شمشیر دفع ایشان نمی توانست کردن و از جماعت
ممتنع نمی شدند و فتنهٔ عظیم برخاسته این خبر بخدمت سلطان و صاحب پروانه رسید
اکابر رهابین و قسیسان را زود حاضر کردند که این روز این واقعه بشما چه تعلق دارد و این
بادشاه رئیس و مقتدای ماست جواب گفتند که مایان حقیقت موسیٰ را و حقیقت عیسیٰ را و
همه انبیا را از بیان عیان او فهم کرده بودیم و روش اولیای اکمل را هم در کتب خود
خوانده بودیم و دریافته بودیم اگر شمایان مسلمانان حضرت مولانا را محمد وقتِ خود میدانید
ما هم او را موسیٰ وقت خود و عیسیٰ زمان میدانیم چنانکه شما بر و مخلص و محب او بُدید ما هم هزار
بار ازان فزون تر مریدیم ؎ هفتاد و دو ملت شنود تر خود ازما ٭ دمساز دو صد کیش

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بیک برده خوانیم بدور روز بر همچنان ذات حضرت مولانا آفتاب حقایق است که بر عالمیان
تافته است وخود عنایت فرموده وهمه عالم آفتاب را دوست دارند وخانها همه از وروشن
ومنور اند کشتی دیگر رومی میگفت مثال حضرت مولانا همچنانست وهمگان را روز وشب از
نان گریزی نیست وهیچ گرسنه دیده که او از نان گریزد وشما چه دانید که او بوده واز ان سخن
مجموع بزرگان واکابر خاموش گردیدند هیچ نگفتند ودر اندم همچنانست از جانب دیگر
حفاظ عذب الفاظ باحفاظ آیات عجیب میخواندند ومقربان شیرین نفس نغمها بغنا آسمان
میرسانیدند وزمزمه ونوحه انگیز ودردآمیز میکردند وموذنان خوش آواز بجای قامت
صلات قیامت آن قامت را صلای میگفتند وخیست جوق گوینده فاخر مرثیه های حضرت
مولانا را که بنوشتن فرموده بودند زود می سرایند همچنان نقاره زنان وآواز ونفیر
وبشارت وغیره هنگام نُقِرَ فِي النَّاقُورِ هنگامه نهاده بودند چنانکه در اول روز تابوت از
مدرسهٔ مبارک گرفته روانه شدند ودر راه شش نوبت تابوت پاره کردند وباز تابوت دیگری آوردند
چون بحظیرهٔ حضرت وتربهٔ منور آوردند شب هنگام گردیده بود همچنان آورده اند
حضرت جلبی حسام الدین از خداوندگار پرسیده بود که نماز شما را که بگذارد فرموده بودند که
مولانا شیخ صدر الدین اولتر است چه همه علما وبزرگان واکابر را وقضات را
درخواست این بوده که نماز گذارند وامر شان نکردند وآن عنایت دربارهٔ آن نگاه
دوران رفت وهمچنان ندمت مولانا جلبی حسام الدین فرمودند که ندمت
مولانا قاضی سراج الدین دران وقت از برای زیارت مولانا آمده بودند ومن کاسه
پُر از شربت برکف گرفته بودم تا مگر اندکی ترکند وبران التفات نمیکرد وباز کاسه را
زود بر دست قاضی دادم تا مگر از دست آن بزرگ بستاند وبران هم نپرداخت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وچون او برون رفت دیدم که مولانا صدرالدین زود درآمد وآن کاسه را از دست من
برگرفتند وزود برحضرت مولانا عرضه داشت وذره خورده وباز داده شیخ فرمودند که
در لقا در یغ بی وجود حضرت مولانا حال ما یان چه بوده باشد وزود فرمودند که بعد ازین شما
هم از دوران فراق بدوران وصال اتصال خواهد بودن وبمقصود خود رود واصل گردید
همچنان روزی زیارت کمال الدین امیر محفل برسر راه بوده وبران جا التقا
هریک را میگفت وروز بروز دعای میکرده همانا که چون مولانا بزرگوار کاشف دوران
شیخ صدرالدین بیامد زود خطاب کرد بالسلام ملک الملوک المحققین شیخ الاسلام
والمسلمین وزود زود دعا میفرمود مولانا صدرالدین فرمودند که شیخ یحیی بود واو هم
همچنان لعد الیوم رشتهٔ دوستداری وجمعیت بریده گردید ووسطهٔ قلاده معنی
روز بروز متواری گردید بعد ازین انتظام امور ونظم جمهور فتور زود خواهد یافتن
وانچنان گردید که گفته بود ودران حال زار زار میگریست ودریوزه از همه یاران
وبزرگواران برخاست جمعی از بزرگواران دوران معارضه کردند وگفتند که پیش ازین
معنی را برمایان چرا عرضه نکردی فرمودند که ازبرای آنکه دوکانهای شما ویران نکرده جهان
بکلی معطل نگردد وهمانا که مولانا فخرالدین عراقی زود برون آمده روانه گردید وجمعیتان
مردم اندک اندک متفرق گردید وبساط نشاط را درنوردیدند ودرمیان ایشان دوستی
وبزرگواران ودوستان ویاران اثار صفاء اخوان وخانمانها ویران گشت بادشاهان
دوران دران دوران پایمال مغول گردیده وزود زود سرها را برباد دادند ودران
دوران جمیع مدارس وخوانقاه دران روزگار همان خانها گردید وبرکت از دوران دران
دوران برخاست وزور گردن وظلم ورزیدن برهمه دنیا فرونشست وجهان درهم گردید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

و تا بچهلم مولانا بادشاهان و وزیران سوار نگردیدند و در صدر روز علی التوالی همه امرا و فقرا علاحده عرسها میدادند و دران دوران همچنان شبی در عرس پروانه ملک الادبا را امیر بدرالدین تغمدالله بغفرانه در سماع گرم گردیده بوده و جامهارا برخود چاک زده این رباعی بگفت ؎

کو دیده که در غم تو غمناک نشد　　یا جیب که در ماتم تو چاک نشد
سوگند بروی تو که از پشت زمین　　مانند تو ی در شکم خاک نشد

خدمت مولانا را پروانه رود تشریفات فرموده دوران دم استر گرم رو داده و همچنان هر بزرگی در مثل امیر بدرالدین امیر بهاءالدین قالغی وغیره و روز بروز دوستان بزرگوار ان رباعیات خوب میفرمودند و اعتقاد خود را بران نوع مینمودند دوران دوران یکی از درویشان دین یکی همین رباعی را گفته می گریست رباعی

ای خاک زورد دل نمی بارم گفت　　کامروز اجل در تو چه گوهر نهفت
دام دل عالمی فتادت در دام　　دلبند خلایقی در آغوش تو خفت

انتقل قدس الله سره العزیز من عالم الملک الی ممالک الملکوت یوم الاحد وقت غروب الشمس خامس جمادی الآخر سنة اثنین وسبعین وستمائة ؎

رفت آن سلطان معنی بی فتور　　رقص رقصان سوی آن دریای نور

همچنان از اصحاب کرام منقولست که در روز وفات مولانا هفت سه گام پیشتر جنازه میگشتند یکی را البنگر قلندران بخدمت عارف صمدانی شیخ ابوبکر حوالقی فرستادند تا قربانی کنند شیخ فرمودند که در حال قربان کرده بارباب حاجات خرده مگر شیخ عمر کورسی که یار غار او بود بیامد و گفت از اینجا بانیز گاه دی نمی رسد شیخ ابوبکر گفت که هنوز آن روستائی گری از تو نرفته است از انکه روستائی بچه باشد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

که جهت صدقهٔ جان او جان خود را قربان کنیم و اشتر خود را بفروشیم و عروسی کنیم مردی
باشد که گاو او را از ما کین دریغ داریم و در وطمع بندیم قلندران گلبانگها زدند و های هوی
کردند شیخ عمر رنجیده که باتفاق ناموس ما را ببردی برخواسته و راه سپرده درویشی
درویشان گفت و اشتر خود را فروخته خوش عرسی کردند شیخ ابوبکر گفت بیا درویش
آمدیم تکبیری فرو گفتند و صفا شدند و انصاف اهل طریقت انست و زیاده همچنان
روزی خدمت مولانا افضل المتاخرین السعید الشهید القاضی نجم الدین طشتی رحمة الله علیه
در مجمع اکابر لطیفه فرمود که در جمیع عالم سه چیز عام بود چون بحضرت مولانا منسوب شد
خاص گشت و خواص مردم مستحسن داشتند اول کتاب مثنوی است که هر دو بیتی را که قافیه
مختلف شدی مستوی میگفتند درین زمان چون نام مثنوی گویند عقل بدیهه حکم میکند
که مثنوی مولانا است دوم همه علما را مولانا میگویند درین حال چون نام مولانا میگویند
حضرت او مفهوم میشود و سیوم هر گورخانه را تربت میگفتند چون بعد الیوم یاد تربه میکنند
و تربه میگویند مرقد مولانا که تربه است معلوم میشود تربه بزرگوار جهت نزد عاقلان و خردمندان
روشن است که این سه چیز عام به برکت قوت باطن از خواص او شد

ولا برترین جستن از احمقی است ز جهل ار بجوید یقین او شقی است

همه اهل فضل مسلم داشتند که همچنین است و همچنین خواهد بودن تا روز قیام همچنان
روزی حضرت سلطان ولد فرمود که بعد از نقل پدرم پیش طلبی حسام الدین و کراخاتون
نشسته بودیم کراخاتون دید که حضرت مولانا همچو فرشته که او را جنحهٔ مثنی و ثلاث
و رباع پر کشاده بود و بر سر ما ایستاده حمایت می فرمود همچنان خلاصهٔ اصحاب روح
اولیا سراج الدین مثنوی خوان قدس الله سره روایت کرد که بعد از وفات حضرت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مولانا خدمت سراج الدین تبریزی رحمۃ اللہ علیہ در خواب دید کہ حضرت مولانا در کنج خانہ مراقب نشستہ بود سوال کرد کہ حال آن عالم چونست فرمود کہ سراج الدین نہ در العالم شناختند و درین عالم میدانند چنانکہ ہیچ ملک مقربے را از مقام دنی فتدلی خبرے نبود و کسی بران دقیقہ وقوفی نیافت و آنکہ وقوفی بیافت واقف معنی شد جز انجا وقفہ نکرد مقام ما نیز بار و حانیات کرام کل ہمین معنے دارد، **ہمچنان** بہاء الدین بحری رحمۃ اللہ علیہ روایت کرد کہ روزی حضرت جلبی حسام الدین قدس اللہ سرہ العزیز گفت کہ ہفت سال تمام از نقل شیخم بگذشت و او را ہیچ خواب ندیدم و چندانکہ در العالم درجات طلبیدم اصلا نیافتم و کسی ازان نشان بی نشان نشانم داد ؎

نشانت کہ جوید کہ تو بے نشانی مکانت کہ یابد کہ تو لا مکانے

و درین حیرانی فرو ماندہ بودم از ناگاہ روزے در باغ سیر میکردم دیدم کہ در آسمان نہم کشادہ شد و حضرت مولانا آواز داد کہ جلبی حسام الدین چونی دیگر ندیدم ہمانا کہ در لطافت خوبی آن چونی گفتن حضرت بے چونشان سالہاست کہ بی چون گشتہ در بے چونے میروم ؎ ہزاران مجلس است آن سو و این مجلس ازان سوتر ✣ کہ این بیچون تر است اندر میان عالم بیچون ✣ **حکایت** ہمچنان از کرام اصحاب منقولست کہ روزی بزرگے از حضرت مولانا قدس اللہ سرہ العزیز سوال کرد کہ در شب معراج خدایتعالی با مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم و مصطفے را با خدایتعالی چہ اسرار بود [illegible] فرمود کہ حضرت کردگار جلت قدرتہ و علت کلمتہ ہفتاد ہزار کلمات اسرار انوار بر مختار محمد باز گفت بعد ازان فرمود کہ در کشف سی و پنج ہزار اسرار مختار با مختار خود ہر کہ خواہی از یاران خیار را باز نمود سی و پنج ہزار دیگر را از اسرار پوشیدہ دارد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وہیچکسی از اخیار و ابرار اخبار کن و مگو ہمانا کہ صحابہ کرام را بعضی ازان اسرار اطلاع بخشیدہ و قرب دہ ہزار اسرار بگوش امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ باز گفت ما بقی را در کتمان غیب الغیب خود می نہفت **ہمچنان** روزی بسر وقت اخوان الصفا و یاران وفا رسیدہ آن سر انوار را کہ از عالمیان پوشیدہ بود از ایشان بشنید فرمود کہ این اسرار را بشما کہ گفت و اطلاع شما از کجاست گفتند آنکہ بشما بنا گفتن و نہفتن آن اشارت کردہ بود بیواسطۂ ملک مقرب و نبی مرسل ما گفت چنانکہ گفت

من نہانی ز جبرئیل امین ۔ جبرئیل دگر این دارم

ہمانا کہ حیرت حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم در قربت و قبول ایشان یکی در ہزار شدہ تواجد می نمود و للہ الحمد و المنۃ کہ حق تعالیٰ ما را بر اسرارے اطلاع بخشیدہ است کہ ہمہ اخوان الصفا در حیرت و حسرت شد چنانکہ گفت

خاموش کن آخر دمی دستور بودی گفتمی ۔ سر یکہ نگفتند است کس در گوش اخوان الصفا

و چون حضرت امیر المومنین ازان اسرار یقین مالا مال گشتی شور کنان و نعرہ زنان بصحرا ہا میرفت و سر در چاہ کردہ آہ آہ میکرد و معانی می فرمود و میگفت و پیوستہ دران حالت لو کشفنا الغطا ما ازددت یقینا میفرمود **ہمچنان** عزیزی سوال کرد کہ ابلیس محمد را علیہ السلام وسواس میکرد و از سایۂ عمر میگریخت و انّ الشیطان لیفر من ظل العمر حکمت چیست فرمود کہ حضرت محمد صلے اللہ علیہ وسلم دریا بود و عمر قدحی بود بر آب دریا را از پوز سگ نگاہ ندارند کہ دریای محیط بزبان سگ نیالاید

ژرف دریا کز و گہر زاید ۔ بدہان سگے نیالاید ۔ اما قدح آب را از زبان سگ نگاہ دارند کہ قدح آب کوچک بولوغ سگ تفاوت پذیرد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ومتنفر شود همچنان در نقلست که حضرت مولانا را مریدی بود ولیه واورا نظام خاتون خواندندی و دائما با فخر النسا مصاحبتی بود مگر اورا موسی شد که حضرت مولانا را سماع دهد و یاران را خدمت کند و اورا غیر از مقنعه لوزی هیچ نبود و آنرا جهت تجهیز و تکفین خود نگاه میداشت خدمتکاران خود را وصیت کرد که آنرا بفروشند و ترتیب سماع کنند علی الصباح مولانا بخانه مذکوره حاضر گشته فرمود که نظام خاتون این سرپوش لوزی را مفروش ترا بابست شود اینک بسماع تو آمدیم با جمیع اصحاب سه شبانه روزی در خانهٔ او سماع بود همچنان منقولست که در خانهٔ پروانه سماع عظیم بود واکابر زمان در انمکان اخوان وقت بودند از غایت شور و حالات مولانا شیخ صدر الدین مضطرب گشته این رباعی را گفت رباعی

بی تو خبر از آیت منزل که کند	یا فرق صحیح را معطل که کند
هر نکته که در شیوهٔ تحقیق افتد	ای کاشف اسرار بگو حل که کند

و سر در قدم خداوندگار میمالید و عاشقانه می نالید و ازان صحبت جان فزا می نالید و تحیتها میکرد همچنان از کرام اصحاب منقولست که روزی خدمت مولانا شمس الدین ملطی حضرت مولانا را با جمیع اصحاب بجانب باغ خود دعوت نموده اشتر را هوار حاضر کردند تا حضرت شیخ سوار شود چندانکه عذرها آورده ممکن نشد بجد گرفتن برای خاطر خطیر ایشان سوار گشته گامی چند برفت تا یاران از هر طرفی بسم الله بسم الله گفتند که اینچنین اشتری چه شد که افتاد که گفت از گرانی بار بسم الله می خسپد و ندانم که بار عظمت بسم الله را کدام جانی و جانوری تواند کشیدن ؎ من هیکلی بدیدم اسرا عشق دوسے ۞ کردم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

حمائل او را از روی لاغ بازی + تا شد گران ترک شد آن خدائی + تا برتابد او را پشت
هزار تازی + تمام یاران غریو کنان سر نهادند و از ان قوت الهی متعجب گشتند و همچنان
در میانهٔ یاران معانی گویان و سماع زنان پیاده روان شد همچنان روزی
در مدرسهٔ مبارک تواجد نموده و تمام جاهها را بگویندگان بخشیده بی پیرهن عریان
رقص میکرد از ناگاه کره از ارکشاده شد همانا که حضرت جلبی حسام الدین جست بر جست
و حضرت مولانا را در کنار گرفته فرجی در پوشانید و سماع شروع فرمود گویند
سه شبانه روز در ان استغراق اذواق الهی مستغرق شده بود و این غزل را
می فرمود

غزل

چنان گشتم ز مستی و خرابی — که خاکی را نمیدانم ز آبی
درین خانه نمی دانم کسی را — تو هشیاری بیا باشد بیابی
همین دانم که مجلس از تو برپاست — نمی دانم شرابی تا کبابی
بباطن جان جانِ جانِ جانی — بظاهر آفتابی آفتابی
ازان رو خوش منوی که مسیحی — ازان رو دلوسوزی که شهابی
مرا خوشخوی کن زیرا سرابی — مرا خوشبوی کن زیرا گلابی
صبائی که سخندانِ چمن را — اگرچه تشنگان را گو غذائی
بیا ستان بجید بین ببازار — اگر تو محتسب در احتسابی
جوانان خواهی کنی اندر سوالے — جو رنجوران گهے اندر جوانی
مثال برق گونه خندهٔ تو — ازان محبوس ظلمانے سحابی
ورا در مجلس سلطان باقے — ببین کردان جفان کالجوابی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تو خوش لعلی ولیکن زیر کانی	تو بس خوبی ولیکن در نقابی
بسوی شه پری باز سفیدی	وگر پری بگورستان غرابی
جوان بخت ابزن دستی و میگوی	شبابی و شبابی و شبابی
بگو با کس سخن در سخت گیرد	بگو واللہ اعلم بالصوابی

حکایت همچنان خدمت ملک الادبا فخر الدین دیو دست ملک نهاد رحمۃ اللہ علیہ روزی حکایت کرد که جهت حضرت خداوندگار کتاب حقایق سلمی را کتابت کرده بودم چون تمام کرده بیاوردم مستحسن داشته بس تحسینها احسان فرمود و فرجی مبارک خود را بر من پوشانید دیدم که بر قدمن دراز بود با دو دست دامن های خود را برداشتم تا خاک آلوده نگردد فرمود که فخر الدین بر طول خود مساز تا ترا زحمت نشود قدری از دامنش بُریدم و بفراغت پوشیدم از ناگاه در ضمیرم بگذشت اگر در روزی دو طبق کاغذی تعلیق میکنم چهار تعلیق جرات آنست و این کتاب که نوشتم چهل طبق بیش است بجا خداوندگار بدین اختصار خواهد کردن فی الحال از ضمیر من واقف گشته فرمود که نه نه فخر الدین آن اندیشه غلط است و حکایتی از سر آغاز کرد مگر درویشی در شهر بغداد روز پنجشنبه زنبیل میگرداند از ناگاه بر در سرای بس عالی رسید شیئا للہ کرد همانا که دستی از زیر پرده بیرون آمده کرده درهم بچیده در زنبیل درویش انداخت شب چون بمقام رود آمد مجموع نان پاره ها را در سفرهٔ فرد بخت آن گرده را همچنان بچیده دید تعجب نمود از آن چنان درگاهی این بغایت محقر بود چون هیچ کرده را بگشود مرغی دید مسمّن دروی بچیده مرغ را برگرفت دید که عظیم گران است و شکم مرغ را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

دوخته دید بگشود پر جواهر و لآلی بود حیرت نمود بکلی ازان فقر و فاقه خلاص یافته
و غنی شد همانا که من بنده شرمسار گشته گریان شدم و مستغفر گشتم از ناگاه بعد
از وفات خداوندگار در قونیه قحط باران شد و مردم از استسقا عاجز گشتند و حضرت
سلطان ولد در سفر بود اکابر و اعیان شهر آن فرجی را از من التماس کرده بصحرا
بیرون فرستند و خداوندا و را بحضرت خداوند و خداوندان کار را شفیع آورده باران جوا
حق تعالی چندان بارانِ رحمت فرستاد که در بیان نیاید تمام تشنگان جهان سیراب
گشتند و اهالی شهر بجمیع اعتقادات نموده چندان خدمتها کردند که توان گفت با
و آن سال دخل باغ را نه هزار درم فروختم و چندان گندم برداشتم که قوصرها را وانبانها
را بر کردم عاقبت الامر ملک الخلفا افتخار العارفین مقبول اولیا جلبی اوحدالدین
سامینسوی ابقاه الله تعالی بحضرت سلطان العارفین جلبی عارف قدس الله سره
العزیز ارادت آورده اجازت و عنایت بی نهایت حاصل کرده بقونیه رسید آن
فرجی مبارک از خدمت مولانا فخرالدین بحصول آورده ششصد تنکه شکرانه داد
و تمام مجاوران حضرت را علی الانفراد از کمال اعتقاد و وفور اتحاد بخشایش فرموده
الحال آن تبرک متبرک بنزد او بزرگ است **همچنان منقولست** که چون
خدمت فخر العارفین معدن الاسرار صاحب البصیرت ملک الابدال شیخ سنان الدین
اقشهری کلاه دوز بعد از سفر بسیار بحضرت خداوندگار رسید پرسید که درین سفرها
هیچ بمردی رسیدی خدمت سید محمود را چون دیدی و بچه مشغول است سر بنهاده
و گفت او را بتی دیدم یعنی دیوانه و ژولیده حال نشسته و از عالم پاک شما دیده
بسته همانا که خداوندگار تبسم فرموده هیچ نگفت چون شیخ سنان الدین بازبا قشهر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

تشریف داد سید محمود را بر سر جہار سوی خفتہ دید بانگی برزد کہ یا شیخ سنان الدین
اگرچہ چنانکہ در زمان آنچنان سلطان رُوسا و احرار باشیم ہم شکرانہ بر جانِ ہمت
شیخ سنان الدین سید را بوسہا داد و دلداریہا فرمود چون باز گردہ اخری بحضرت
خداوندگار رسید فرمود کہ در عالم روشندلان بسیارند دران میان و این بیچارہ را گفت

اگر زندہ ہست آن مجنون بیاکو ✤ زمن محبوبے نادر بیاموز

وگر خواہی کہ تو دیوانہ گردے ✤ مثال نقش من بر جامہ بر دوز

بعد ازان گفت لکل مجنون بعد حین افاقۃ ✤ فمالک مجنون لیست تفیق

شیخ سنان الدین گفت از ہیبت گرمی گفتار خداوندگار چنان شوری در من ساری شد
کہ دیوانہ وار بے سر و پا بیرون آمدہ راہ کوہستانہا گرفتہ تا سال بخود نیامدم و وقتے
کہ باخود آمدم بحق او کہ بیخود بودم و ہنوز دران بیخودی میروم ہمچنان از افاضل
اصحاب منقولست کہ در شہر قونیہ شخصی بود متعین و اخوان او او را تاج الدین متصدر
خواندندی و البتہ صدر نشینی و بالاخوبی را خو کردہ بود و بعالم اولیا انکار عظیم داشت
منکر خداوندگار بود و از صحبت اخوان ہمدل تمردی نمود ہمانا کہ شبے خود را بر در دوزخ
ایستادہ دید و بر احوال دوزخیان اطلاع یافتہ کما کان مشاہدہ میکرد دید کہ
یکے را با صفا و اغلال از دوزخی بیرون کردند و بدوزخ دیگر میبردند چہار کس آنجا
حاضر گشتہ بادی خطاب میکنند کہ ای شقی ناکس سخن اولیا انکار
گران و الم بے امان خلاص یابی و این تاج الدین متصدر از ان ہیبت بر جای خود خشک
میشود و از آن بیچارہ التماس میکنند کہ حسبۃ للہ تعالی بمن کلمہ چند تعلیم کن ہمانا کہ ہستی
از سخنان حضرت مولانا مرد را تلقین میکنند چون ابیات را میخوانند آن تمام سلاسل

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

واغلال فرو ریخت و آن بیچاره مستخلص گشته بسوی نسیم روانه میشود همچنان خدمت
تاج الدین بیدار گشته جانب مدرسه مولانا می شتابد می بیند که حضرت مولانا خداوندگار
برابر آمده میفرماید که مولانا تاج الدین آن همه از برکت شما بود که آن بیچاره از زحیر سعیر
رسید و بنعیم کثیر ملک کبیر رسید اکنون ای بزرگ دین بایگه خنان اولیا چنین دستگیری
فریاد و غیاث مستغیثین گردد تا از صحبت پاک ایشان جهایا بند و از برکت محبت ایشان
یکجا رسند فی الحال سر باز کرده با اهل و عیال مرید و بنده شدند همچنان مفخر الابرار
شیخ محمود نجار نقل فرمود که سالی حضرت خداوندگار با اصحاب و عیال منبی بر عادت
قدیم بجانب آب گرم میرفتند همانا که چون سول که فریب مفرح آب گرم است رسیدن
کاروان همان جایگاه نزول کردند آن بلیت هولناک و از میان موج و نیستان آن آب
عظیم سهمناک بیرون آمده و از انجا میگذرد و مشهور است که دران آب خداوند آب هست
و هر سال البته باید که جانوری و یا آدمی را فرو برد و خفه کرده بر روی آب اندازد مگر
حضرت حرم مولانا همین حکایت را بخداوندگار روایت کرده مینمود که یعنی بکنار آب تنها
نباید رفتن مبادا که چشم زخمی واقع شود فی الحال حضرت مولانا تبسم کنان برخواست که زهی
خوش خبر که من سالهاست که درین آرزوی خداوندم این آنم امید هست که او را دریابیم همچنان
با فرجی خود را در آب انداخته ناپدید شد اصحاب فریادها کردند و ترصد نمودند تا چه پیش
آید بعد ازان لحظه حضرت کراخاتون دید که شخصی مهیب از فرق سر تا قدم در موی
غرق شده رویش بسان روی آدمیان دست و پای بر مثال پای خرس از درخیمه
در آمد و سر نهاد همانا که کراخاتون متوهم گشته منقبض شد بزبان فصیح آن جانور آبی
سلام داد و اعتقاد نمود که ما نیز از سکان و مجان خداوندگاریم و او چندین نوبت تشریف فرموده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

در قعر آب ما را بایمان و عرفان دعوت فرموده است دو نوبت توبه کرده بودم که دیگر مردم را
زیانی نکنم از ناگاه خطای از من صادر گشته جوانی را هلاک کردم والحاله هذه شما را شفیع
میگیریم که خداوندگار عفو فرموده بر من رحمت کند و پیش از استشعاع شما ادب ندیدم تا
خود را بحضرت خداوندگار عرضه دارم در حکایت بودند که حضرت سلطان چون شیر غران
و غزل گویان و ذوق کنان از در خیمه در آمد و او را بدان حال پدید فرمود که آنان که خداوند
آب بخبر اند و این خداوند ایشان است و عاشقانی که بنده خداوند آب و عالم استانند
همه سخره و بندهٔ ایشانند فرمود که یا تماسح بعد الیوم چندانکه من در عالم از نهاد مکن سر نهاد
و مقدار عقدے چند مروارید شفاف غلطان غیر مثقوب در پیش کراخاتون نهاد و روانه
شد و آنها را بحضرت ملکه خاتون ارمغانی آورده در جهاز او نهادند **همچنان** مگر روزے
خدمت شیخ الاسلام صدر الملة والدین روح الله روحه در حضور پروانه و ارکان دولت
سلطان حکایت میکرد که امشب حضرت مولانا را در نوبت قربت حق مستغرق دیدم که
میان او و خدای نگنجید چون پیش مولانا آنرا حکایت کردند فرمود که بس او چون نگنجید
چه در عالم وحدت لا شریک له ولیس له شریک هیچ نوع شریکے و مشرکے را
مدخلی نیست کما قال صلی الله علیه وسلم من کمال حاله لی مع الله وقت ولا یسعه
فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل ولا کتاب منزل **همچنان** پروانه را ازین حال بالعجب
حالی پیدا گشته گریان بیرون رفته و بسے شکرانها کرده یاران را فرستاد **همچنان**
علماء اصحاب که کمل اولوالالباب بودند چنان روایت کردند که روزی حضرت مولانا در
مدرسهٔ مبارک فرو نشسته بودند از ناگاه جماعتے از احبار یهود و رهابین نصاری بیامدند
و باخلاص تمام سر نهادند تعلیمات شرعی و سر اوامر و نواهی فرقانی که برات حقیقت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خود نهاده هست سوال کردند تا مقصود احکام را دریابند در جواب احبار از لفظ دُر بار
بگفتار در آمده چنان فرمود که فرض الله الایمان لعباده تطهیرا من الشرک و
الصلوة تنزیها من الکبر و الزکوة تسبیبا للرزق والصیام ابتلاء الاخلاص الخلق والحج
معونة للدین والجهاد عز الاسلام والامر بالمعروف مصلحة للعوام والنهی عن المنکر ردعا
للفقهاء وصلة الارحام منماة للعدد والقصاص حقنا للدماء واقامة للحدود واعظاما للمحارم
وترک شرب الخمر تحقیقا للعقل ومجانبة السرقة ایجابا للعصمة وترک الزنا تحصینا للنسب
وترک اللواطة تکثیرا للنسل والشهادات استظهارا علی الجاحدین وترک اللذات
تشریفا للصداق والسلام امانا من الحوادث والانابة نظاما للامة وچون این معانی را
کما ینبغی بسط کلام فرمود یکبارگی زنارها بریدند وایمان آوردند ودر سلک مومنان مسلم
منخرط گشتند وارادت آورده مرید مخلص شدند ومنقول چنان هست که از هنگام ظهور
آن حضرت تا روز وفات شصت هزار کافر ایمان آوردند ومرید شدند وهنوز می شوند
همچنان از خدمت ملک الفقهاء اخی احمد شاه رحمة الله علیه که سرد فتر فتوت داران
دار الملک قونیه بود صاحب سیار ومتمول وچندین هزار جنود در تحت تصرف او بتواتر چنان
منقولست که او حکایت کرد که بعد از وفات حضرت مولانا چون کیفانی خان با لشکر
گران واسباب گران بر سر قونیه آمد وقرب پنجاه هزار مردم جنگی در صحرای شهر
فرود آمدند وقصد آن داشت که شهر را نهبت وغارت کند ومردم را بقتل آورد وهمانا که
شبی حضرت مولانا را بخواب دید که گلوی او را محکم گرفته می ترسانیدش که قونیه
آن ماست ترا با مردم قونیه چکار هست باضطراب تمام از خواب بیدار گشته مستغفر
شده میخواست که این حال را دریابد وایلچی فرستاده میخواهد که بشهر آید واحکام کرده

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ماجرای خواجه را با کابر شهر عرضه دارد اعیان شهر با خدمت اخی احمد شاه پیش حضرت
ولد آمده باز میگوید که اجازت میدهد که با دو سه هزار مغل بشهر درآید و قونیه را تفرج
کند به تصرف همانا که چون بشهر درآمد و در دولت خانه نزول کرد اکابر قونیه فوج فوج می آیند
و بادشاه را تنها غریب می آورند آخر الامر اخی احمد شاه برخاست و با جوانی چند
کمر مرصع و اسپان نیکو پیشکش کرده تحفه بسیار نزد بادشاه برده تنها او را داد
چون دستبوس بادشاه کرد و برابر جان نشست همانا که کیقالو خان متعجب گشته پرسید
که اخی آن شخص که در پهلوی تو نشسته است کیست اخی گفت حالیا من تنها نشسته ام
کسی را نمی بینم خان گفت هرچه میگوئی مردی می بینم ربعة القد و موی زرد و چهرهٔ نورانی
دستارخانی بر سر بود هندی در بر در پهلوی تو نشسته است و بر من تیز تیز نظر میکند
در حال اخی بفراست معلوم میکند که آن شکل نشان صورت مولانا است گفت بادشاه جهان
همانا که صورت آنچنان سلطان را چشم مبارک خوان تواند دیدن و آن فرزند بهاء الدین
ولد بلخی مولانا جلال الدین است که درین خاک آسوده است کیقانون گفت دوش هم او را
بخواب دیدم که مرا خفه میکرد و میگفت این شهر از آن ماست اکنون یا اخی ترا پدر خواندم و
ازین اندیشه باز آمدم و توبه کردم که اهل قونیه را زحمت ندهم و زیان نرسانم گفت عجبا
آن بادشاه حقیقی را عقاب و عشیره مستند اخی گفت یکی فرزند او مولانا بهاء الدین ولد
شیخ شهر ماست و در جمیع عالم مثل او عالم ربانی نیست و مقتدا و سلطان [illegible]
خان گفت بس ما را بحضرت او رفتن واجب است همانا که با جمیع اکابر اخی احمد شاه خوان را
با رادت آورده مرید شد و حضرت سلطان ولد کلاه مولوی بر سر او نهاده عنایتها
فرمود و همچنان از عاج حضرت بهاء الدین ولد را از بلخ و عقوق خوارزم شاه

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ونزول آن وقایع راکماکان بیان کرد خان از جدیرون انغا مها داد و بجمعهم بزیارت تربهٔ مقدس بیرون آمدند تا قرب نماز پیشین حضرت ولد در سماع بود همین رباعی را فرمود رباعی

بگذار جهان راکه جهان آنِ تو نیست	وین دم که همی زنی بفرمانِ تو نیست
گر مال جهان جمع کنی شاد مشو	ور تکیه بجان کنی مکن جانِ تو نیست

کیفاتون خان گریان گشته بغایت خوش شد همچنان دستبوس حضرت سلطان کرده بصفا تمام مراجعت نمود و اهالی قونیه از نو اخلاص آورده ارادت را تجدید کردند و بندگیها نمودند همچنان بود تا بود **فصل چهارم در شرح مناقب سلطان الفقراء اسرار الله من نور الله کامل الحال و افعال مولانا شمس الحق والدین محمد بن علی بن ملک داود التبریزی قدس الله سره العزیز**

منقولست که روزی حضرت مولانا شمس الدین فرمود که من در مکتب کودکان بودم که هنوز مراحق نشده بودم سی چهل روز گذشتی که از بی عشق سیرت محمدی صلی الله علیه وسلم آرزوی طعام نبود و اگر سخن طعام گفتندی همچنین کردمی بدست و سر باز کشیدمی همچنین اگر اهل ربع مسکون یکسو باشند و من بسوی همه را جواب گویم که هیچ نگریزم از گفتن دار شاخ بشاخ آفتاب می سوزد خلق در و ساکن نتوانند بودن چون اشکال گویند جواب در جواب و قید در قید باشد سخن من هر یکی را داده جواب سخت شود **همچنان منقولست** که روزی حضرت مولانا فرمود که علماء ظاهر واقف اخبار رسول اند و حضرت مولانا شمس الدین واقف اسرار رسول است علیه السلام و من مظهر انوار رسولم علیه السلام ؎

شمس تبریز توئی واقف اسرار رسول	نام شیرین تو هر دلشده را درمان باد

همچنان از پیران قدیم منقولست که روزی حضرت مولانا شمس الدین را در تبریز

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

پیران طریقت و عارفان کامل تبریزی خواندندی و جماعت مسافران صاحبدل او را شمس پرنده گفتندی جهت طی زمینی که داشت و گویند در اول حال مرید شیخ ابوبکر سلہ باف بود رحمة الله علیه در آخر چون سیر کمالات و سلوک حالات او از حد ادراک مردم دراک درگذشت و طلب اکملی که اکمل و افضل کملان بود سفری شد و طالب مردان خدا گشته بر مقتضای تسافروا تصحوا و اغتنموا مجموع اقالیم را چند نوبتی کرد برآمد و باشارت ذویت الی الارض فاریت مشارقها و مغاربها وسیبلغ ملک امتی ما روی لی منها شرقاً و غرباً برّاً و بحراً بعداً و قرباً تفرج و تجدمت چندین ابدال و اوتاد و اقطاب و افراد و اهل فتوت و مستور اکابر معنی و صورت رسید و نظیر عظمت خود نیافت و مشائخ عالم را بنده و مرید خود ساخته سیاحی میکرد مطلوب و محبوب خود را می جست و همچنان آئینه وجود را در نمد سیاه پنهان کرده از نظر بینایان عالم در جلباب غیبی و نقاب قباب غیرت الٰهی متواری گشته بود چنانکه حضرت مولانا در شان بی نشان ایشان فرموده است و گفته ؎

لمولای خدیدیش حسن یوسف		وان کان حسن یوسف خیر الوری
طیور الضحی لا تستطیع شفاعه		فکیف طیور اللیل تطمع ان تری
ای که در خوابت ندیده آدم و درشش		از که پرسم وصف حسنت از همه برسیده گیر

و پیوسته نمد سیاه پوشیدی و هر جا رفتی در جای فرود آمدی بعد از آن که آن جا را گرد جهان گشتی کرد منزل بمنزل بخطهٔ دار السلام بغداد رسید و **نقلست** که نوبت شیخ اوحدی کرمانی را رحمة الله علیه آنجا یافته و دریافت پرسید که در چیتی گفت با او آشنا شدم آب میخ فرمود که اگر در گردن و بغل نداری چرا بر آسمانش نمی بینی اکنون طبیبی بکف کن تا ترا معالجه کند در نظر هر چه کنی دو منظر حقیقی این شیخ برخیزد تا گرفتار محبت ما

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

طاقت نداری شیخ بجد گرفت که البته مرا در خدمت و صحبت خود قبول کن فرمود بشرطیکه
علی ملأ الناس در میان بازار بغداد با من نشینی و نه پز نوش کنی گفت نمی توانم گفت برای من
نبیذ خاص توانی آوردن گفت نتوانم گفت وقتی که من نوش کنم با من مصاحبت توانی کردن
گفت نے نتوانم حضرت مولانا شمس الدین بانگی بروی زد که از پیش مردان دور شو
قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا تو آنی که توانی از بهر آن خوش باش که ترا آن
قوت نیست و قدرت خاصان حق نداری من و صحبت من کار تو نیست و حریف صحبت من
نه باید که تو و جمیع مردان هر همه ناموس دنیا را به پیاله بفروش و این کار مردان میدانست
و آن آدمی نیست تا بدانی که من کسی را مرید نگیرم من شیخ میگیرم الگاه نه هر شیخ بل شیخ
کامل محقق همچنان منقولست که روزی فرمود که شیخ اوحدالدین کرمانی
نزدیکتر بود بتمامی هوا و سخره فرعون و رهوا تمامتر بودند لاجرم بوی روح ایشان رسید
فرعون تمام نبود منطقی بود و اهل ولیکن در سخره هنری بود که در ایشان نبود سید را بوی
روح و مستی روح پیش که اوحدالدین را شیخ ابو بکر رامستی از خداست ولیکن آن هشیاری
که بعد از آنست نیست چندانکه اوحدالدین لابها نمود بصحبت قبول نکرد فرمود که از تو
کاری نمی آید حریف لطیف من نیستی الا فرزند بهاء الدین ولد بلخی قدس الله سره العزیز
بعد از مدت مدید اول بار که بحضرت مولانا در کورهٔ دمشق در میدان شهر مصادف شد
و آن زمان حضرت مولانا بتحصیل علوم مشغول بود همچنان از یاران عتیق که
بجریان محیط تحقیق بودند چنان منقولست که روزی در میان مردم در شهر دمشق
حضرت مولانا دست مبارک حضرت مولانا شمس الدین را بگرفت فرمود که صراف
عالم مرد دریاب تا ز عالم استغراق مولانا شمس الدین بخود آید مولانا رفته بود همچنان

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بعد ازان طواف وطول مدت چون حضرت مولانا شمس الدین مقام بمقام بدار الملک قونیه
رسید بامداد روز شنبه بیست وششم جمادی الآخر سنه اثنی واربعین وستمائه
در خانه شکر ریزان فرود آمد وحضرت مولانا دران زمان بتدریس مشغول بود در علوم دینی
ودر چهار مدرسه معتبر مدرسی میکرد واکابر علما در رکابش پیاده می رفتند همچنان
از کبار اصحاب منقولست که روزی حضرت مولانا باجماعت فضلا از مدرسه پنبه فروشان
بیرون آمده بود واز پیش خانه شکر ریزان میگذشت حضرت مولانا شمس الدین
برخاست وپیش آمده عنان مرکب مولانا را بگرفت که یا امام المسلمین ابا یزید بزرگتر
بود یا محمد مولانا فرمود که از هیبت آن سوال گویا که هفت آسمان از همدیگر جدا شد
وبر زمین فرو ریخت وآتش عظیم از باطن من بحجمهٔ دماغ زد واز انجا دیدم که دودی
تا ساق عرش برآمد جواب دادم که حضرت محمد رسول الله بزرگترین عالمیان بود
چه جای بایزید است گفت بس چه معنیست که او همه عظمت خود ما عرفناك حق معرفتك
میفرماید وابا یزید سبحانی ما اعظم شانی وانا سلطان السلاطین میگوید فرمود که ابا یزید
را تشنگی از جرعهٔ ساکن شد ودم از سیرابی زد وکوزهٔ ادراک او ازان مقدار شد و
آن نور بقدر روزن خانهٔ او بود اما حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم را استسقای
عظیم بود وتشنگی در سینهٔ مبارکش بشرح الم نشرح لك صدرك ارضا الله واسعة
گشته بود لاجرم دم از تشنگی زد وهر روز در استدعای قربت زیادتی [illegible]
دعوی مصطفی صلی الله علیه وسلم عظیم است ازبهر انکه چون او بحق رسید خود را
پرورید وبیشتر نظم نکرد اما مصطفی صلی الله علیه وسلم هر روز بیشتر میدید وبیشتر میرفت
وانوار عظمت وقدرت وحکمت حق را فیوضاً وساعت بعد ساعت زیادت میدید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ازین روی ما عرفناک حق معرفتک چنانکه فرمود ؎

ریگ زآب سیر شد من نشدم زهی نهی　　لائق جز گمان من نیست در نهان رهی
کوه کمینه لقمه ام بحر کمینه شربتم　　من چه نهنگم ای خدا باز کشا مرا رهی

همانا که مولانا شمس الدین لغزه بزد و بیفتاد حضرت مولانا از استر فرود آمد ائمه را دستوری داد فرمود که او را برگرفتند و بمدرسهٔ مولانا بردند و گویند تا بخود آمدن دمی سر مبارک او را بر سر زانو نهاده بود بعد ازان دست او را بگرفته روانه شد و مدت مدید مصاحب و مجالس و مکالم همدیگر بودند **همچنان منقولست** که سه ماه تمام در حجرهٔ خلوت لیلاً و نهاراً بصوم وصال چنان نشستند که اصلا بیرون نیامدند و کسی را از ایشان طاقت آن نبود که در خلوت ایشان در آید و بکلی حضرت مولانا از تدریس و تعلیم فارغ گشته بتقدیس اعظم مشغول شد و تمام اکابر و علماء قونیه بجوش و خروش عظیم در آمدند که این چه حالت است و این شخص چه کس است و کیست و از کجاست که او را از دوستان و اقربا چنین مصاحب عظیم برید و بخود مشغول گرد و چنان بزرگی و بزرگ زاده ربوده و شیفتهٔ احادی شد و درین حیرانی عالمیان میسوختند و بانواع ترهات و ناگفتنیها میگفتند و در تدبیر این تقدیر فرو می ماندند و مریدان را هیچ نوع معلوم نشد که او چه کس است **همچنان** دران خلوت جلوت که میبودند صد هزار اسوله و اجوبه و امتحانات عجیب که مولانا شمس الدین میفرمود حضرت بجامی آورد مولانا شمس الدین انصافها میداد چه آن جنس حال و مقال از هیچ شیخی و قطبی ندیده بود و نه شنیده **همچنان منقول** است که حضرت سلطان العارفین جلبی عارف قدس الله روحه از حضرت والد روایت کرد که مولانا شمس الدین بطریق امتحان و ناز عظیم از حضرت والدم اعظم الله ذکره شاهدی

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

التماس کرد پدرم حرم خود کراخاتون راکه در جمال و کمال جمیلهٔ زمان و سارهٔ ثانی بود
و در عفت و عصمت مریم عهد خود دست بگرفته درمیان آورد فرمود که او خواهر من است
بلکه نازنین پسر میخواهم که بمن صحبت کند فی الحال فرزند خود سلطان ولد راکه یوسف یوسفان
بود پیش آورد و گفت امید آنست که بخدمت و کفش کردانی شما لایق باشد فرمود که او فرزند
دلبند من است حالیا اگر قدری صهبا دست دادی دقات بجای آب استعمال میکردم که مرا
ازان ناگزیر است همانا که حضرت بنفسه بیرون آمده دیدم که سبوی از محلهٔ جهودان پرکرده
بیاورد و در نظر او نهاد دیدم که مولانا شمس الدین فریاد آورد و جامهارا بخود چاک کرده سر در
قدم پدرم نهاد و ازان قوت و مطاوعت امر پیر حیرت نموده فرمود که بحق اول بی اول و آخر
بی آخر که مبتدا عالم تا انقراض جهان مثل تو سلطانی در جهان وجود نه آمده و نه خواهد آمد
همانذم سر بنهاده مرید شد فرمود که من از غایت علم مولانا امتحان میکردم و آن توسع باطن
ازانهاست که در حیز حیرت نگنجد ؎ صد هزاران امتحان است ای پسر ؎
هر که گوید من شدم سرهنگ در اکنون می گویم یعنی الکلام ولا یحیط بوصف
المحیط ما یغنی بما لا ینفد ؎ گر بر تن من زبان شود هر موئی ؎ یک وصف تو از
هزار نتوانم کرد ؎ همچنان اصحاب قدیم و اخوان کریم رضوان الله علیهم اجمعین از حضرت
مولانا نقل کردند که فرمود چون خدمت مولانا شمس الدین بمن رسید و مصاحبت نمود بمانا
که آتش عشق در دودمان شعلهٔ عظیم میزد تحکم تمام فرمود که دیگر سخنان پدرت را مخوان و با او
او زبانی نخواندم پس آنگاه فرمود که سخن با کس مگوی مدتی خاموش کرد و از سخن پرهیز
و ازین رو که سخنان ما غذای جان عاشقان شده بود و راح ارواح اهل صفا گشته
بیکبارگی تشنه ماندند و از پرتو همت و حسرت ایشان بمولانا شمس الدین چشم زخم رسید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان اجاب یقین و عاشقان راستین چنان روایت کردند که در مبادی حال حضرت مولانا سخنان بهاؤالدین ولد را بجد مطالعه میفرمود از ناگاه مولانا شمس الدین از در درآمد گفت که فخوان فخوان تا سه بار بعد از انکه ینبوع علم لدنی از درون مبارکش فوران گرد دیگر بدان سخنان نپرداخت **همچنان منقولست** که حضرت مولانا در اوایل اتصال مولانا شمس الدین شبها دیوان متنبی را مطالعه میکرد مولانا شمس الدین فرمود که بآن نمی ارزد و آنرا دیگر مطالعه مکن یک دو نوبت فرمود و او از سر استغراق بارها مطالعه میکرد شبی بجد مطالعه کرده بخواب رفت دید که در مدرسه با علما و فقها بحث عظیم میکنند تا همگان ملزم شوند هم در خواب پشیمان می شود و تاسف میخورد که چرا کردم چه لازم بود قصد میکنند که از مدرسه بیرون آید همانذم بیدار می شود می بیند که مولانا شمس الدین از در درمی آید و میفرماید که دیدی که آن بیچاره فقها را چها کردی آن همه از شومی مطالعه دیوان متنبی بود **همچنان** شبی در خواب می بیند که مولانا شمس الدین متنبی را از ریش بگرفته پیش مولانا می آورد که سخنان این را میخوانی و متنبی مردی بود نحیف الجسم ضعیف الصوت لابها میکند که مرا از دست مولانا شمس الدین خلاص ده و آن دیوان را دیگر مشوران که آخر الامر ترک علوم و تدریس کرده دستار بسته فرجی هندواری پوشیده بسماع و ریاضت شروع فرموده و گفت زاهد کشوری بدم واعظ منبر شدم ۵ کرد قضای دل ما عاشق و کفت زنان تو

همچنان منقولست که حضرت مولانا شمس الدین بیک روز از قیصریه بقیصر رسیده در مسجدی مسافر شد بعد از خفتن موذن مسجد بگرفت که از مسجد بیرون آئی و بجای جهان شو گفت مرد غریبم معذور دار طمع چیزی ندارم بگذار مرا تا بیاسایم

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مؤذن بیچاره از غایت بی ادبی و چشم بستگی سفاهت عظیم کرده بسی خطا نمود فرمود
که زبانت بیاماسد فی الحال زبانش برآماسید و مولانا شمس الدین بیرون آمد و بسوی
قونیه روان شد امام مسجد درآمد و موذن را در حالت نزع دید چون کیفیت حالش باز پرسید
اشارت کرد امام در پی مولانا شمس الدین افتاد و در آب قلقل رسید سر نهاد و لابهای
بیحد کرد و گفت که آن مؤذن مسکین بود عظمت شما را معلوم نگردد و بیحد عذرها خواستن
گرفت فرمود که قضی الامر حکمی رانده شد اما دعا کنم تا بایمان رود و عذاب آخرت نه بیند
امام مرد روشن دل بود اخلاص آورده مرید شد تا عوت امام مؤذن وفات یافته بود

همچنان عارف نورسنجری مولانا سراج الدین تبریزی رحمة الله علیه از حضرت
مولانا نقل کرد که روزی مولانا شمس الدین با جماعتی همدم صحبت کرده بود در گنجی
نشسته بودند و قلب زمستان شدید بود مگر عزیزی ازان جماعت کلدسته التماس نمود
مولانا شمس الدین برخاست و بیرون آمد چون درآمد گلدستهٔ لطیف در پیش آن عزیز
نهاد و همگان سر نهادند فرمود که کرامت نیست این از خواست یاران خواست تعالی
برای اجابت ارادت شما از عالم غیب تحفه پیدا کرد **همچنان منقولست** که
اوقات حضرت مولانا میفرمود که خدمت مولانا شمس الدین ما در تسخیر نفوس جنی و انسی
و سر اسماء قدسی و اسرار اشیاء بیضای موسی داشت و همانا که نفس مبارک او همدم مسیحا
و در علم کیمیا نظیر خود نداشت و در دعوت کواکب و قسم ریاضات و آیات و سیما
و نجوم و منطق و خلافی او را الیسع کمیل میخواندند اما چون بردان خدا مصاحبت نمود
همه در جریده لا ثبت فرمود از کلیات مرکبات و مجردات مجرد شد و عالم تجرید
و توحید و تفرید اختیار کرد ۵ تا یک ورق از عشق تو حاصل کردم +

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

سیصد ورق از علم فراموشم شد همچنان افاضل اصحاب از حضرت سلطان
اولوالالباب روایت کردند که روزی مولانا شمس الدین بر در مدرسه نشسته بود از ناگاه جلاد
میگذشت فرمود که این شخص ولی است یاران گفتند که جلاد دیوانست گفت آری
جهت آنکه ولی را کشته بود او را از بندان زندان بدن و قفص قالب رهانیده ولایت
خود را بدو بخشید فردا روزش جلاد توبه کرده از خواص عباد شد و مرید گشت همچنان
روزی مولانا شمس الدین فرمود که در مرید باید بسه گونه حال راه یابد اول بحال دوم بحال
سیوم به نیاز و ابتهال همچنان منقولست که حضرت جلبی حسام الدین قدس
الله سره العزیز در اوایل جوانی بخدمت مولانا شمس الدین تواضع عظیم مینمود و تذلل میکرد
دیاران بینا چون تعلق و تعظیم آنحضرت را بدو می دیدند بصدق تمام بندگیها می کردند
روزی فرمود که شیخ حسام الدین با بینهایی شود الذین عند الله اعظم چیزی بده و
بندگی کن تا توانی رسیدن و راه یافتن همان لحظه برخاست و بسوی خانه رفت و
هرچه در خانه داشت از عقاد و نقود و عروض تا مامون البیت و تجمل اهل حرم را بیکبارگی
برگرفت و در نظر مولانا شمس الدین نهاد و همچنان در ره باغی داشت که با بوستان
فردوس مناظره میکرد فی الحال فروخت بهای باغ را در پای مبارکش ریخت و سجدات
میکرد و مفرید و شکرها میکرد که آنچنان بادشاهی از وی چیزی درخواست کرد
فرمود که آری حسام الدین امید بفضل یزدان و همت مردان چنان میدارم که بعد
الیوم بجای رسی که مغبوط اولیای کمل شوی و محسود اخوان صفا کردی اگرچه مردان
بهیچ چیزی محتاج و مفتقر نیستند و از کونین منزه اند اما در قدم اول امتحان محبت
محبوب را چیزی ترک دنیا نیست و پایه دوم ترک ماسوی الله است و بهیچ نوع مرید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مزید طلب بمراد خود راه نیافت الا به بندگی و ایثار همانا که آیت فاما اعطی واتقی وصدق بالحسنی نه توفیق رایت صدیق اکبر است و صدیقان را صدیق صدیق در خورست ؎

بگیر زر و با قرض قرض رضی الله عنه قرضه قرض وی صد هزار کان گیسوی	

و هر مریدی و عاشقی که در راه شیخ خود زر بازی کردن تواند سر بازی هم تواند کرد هرگز عاشقان مخلص بین و دینا نمانده از گویندازان مجموع خبر دهی قبول نکرد و همه را باز بحضرت شیخ حسام الدین بخشید نه چندان عنایت نهایت کرد که در شرح آید و الله عاقبة الامور و عاقبت بجای رسید و صدری شد که اصحاب المشروح الصدر بر صدارت سرش نهادند و حضرت مولانا امین کنوز العرش خطابش میفرمود و شمس مجلد شمسی که بیست و شش هزار و ششصد بیت است شرح سرجان او بود و در صفت حال و نازل بود همچنان

منقولست که روزی مولانا شمس الدین فرمود و بسطامی مجوسیا بود شست سال خربزه نخورده بود گفتند چرا نمیخوری گفت نمیدانم که مصطفی صلی الله علیه وسلم خربزه را چگونه برید پس کسی خربزه بریدن او را نداند از علمهاش که پنهان تر و مشکلتر است چه خبر دارد و دهد فرمود که دشنام من بکافر صد ساله رسد مومن شود و اگر بمومن رسد ولی شود و به بهشت رود و عاقبت فرمود که یکی مرا پرسید که ابلیس کیست گفتم تو از ما کجا تا این ساعت غرق ادریسم اگر ابلیس نیستی تو هم چرا غرق ادریسی نیستی و اگر از ادریسی اثر داری ترا چه پروای ابلیس است اگر میگفتی جبرئیل کیست گفتمی تو همچنان ملک اصحاب حاجت رحمة الله علیه روایت کرد که در نوبت اول چون حضرت مولانا شمس الدین بقونیه رسید اتفاقا بر سر راه دروازه حلقه بگوش شد درم سلطانی یافت با خود قرار کرد که ره نفقه نیست آنرمان صد و بیست بول دهد درمی دیگ نان کرده سیصد اطیف بپولی دادند

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

همچنان هر شبے از یک گردہ نیمی را خوردی و نیم را بمسکینے دادی علی التواتر چون مدت منقضے شد و وجوہ خرج بآخر آمد پاپوشے پوشید و عزم شام کرد و روانہ شد همچنان در اوائل شیخ الشبابی اغلب در بیست روز یا پانزدہ روز یا ذہ روز افطارے کرد کم افتادی کہ در ہفت روز یا پنج روز چیزے خوردے و چون عزیمت شام را مصمم کردے عنیت نمودے حضرت خداوندگار تاریخ سفر او را بحضرت حسام الدین املا فرمود کہ سافر و المولی الغر الداعی الی خیر خلاصۃ الارواح سلالۃ المشکاۃ والزجاجۃ والمصباح شمس الحق و الدین محفی نور اللہ فی الاولین والاخرین اطال اللہ عمرہ ولقانا بالخیر لقائہ یوم الخمیس الحادی والعشرین من شہر شوال سنہ ثلاث واربعین و ستمائۃ و گویند در سالی دینار خرج او بود در ہفت روز گردہ را و آب ترتیب کردی و خوردی مگر روزی سر ریزہ اے از حال واند کے بوی بردہ آن روز بر سر تربت نان خورش روغن مزید کرد دیگر بگرد دو گان روہی نگشت و اغلب اوقات بر سر پا بودے و سیران کردی همچنان منقولست کہ در فراق او حضرت مولانا بیقرار گشتہ لیلاً و نہاراً آرامی و خوابی نداشت و میتہا میراند و اسرار میفرمود همچنان منقولست کہ روزی در اسفار خود بخدمت شیخی رسید کہ او را علت شاہد بازی و تفرج صورت بود فرمود کہ ای درویش گفت صور خوبان آئینہ سمت حق را در آئینہ مشاہدہ میکنم چنانکہ گفتہ اند ؎

در تو کہ بدیدۂ صفا مے نگرم	منے از پئے شہوت و ہوا می نگرم
دیدار خوشت آئینہ لطف خداست	من در تو بآن لطف خدا مے نگرم

در آئینہ جان و دل نمی بینی و خود را نہ طلبی درویش در حال سر نہاد و استغفار کرد و از یک نظر عنایت او ہدایت یافت بکمال رسید و حقیقت خود را بدید و حقیقت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اورا دریافت همچنان منقولست که روزی در بغداد از در سرای گذر میکرد آواز
چنگے بگوشش رسید در آمد تا یکدمه استماع کند مگر خواجه سرا که از سر سرا محجوب بود و بغلامے
اشارت کرد که آن درویش را بزن تا برود غلام شمشیر کشیده حمله کرد دست او معلوج شد
بغلامی دیگر فرمود او را هم دست بر هوا بماند و خشک شد مولانا بیرون آمد و روانه شد
کسے در پے او نتوانست رسیدن روز دوم خواجه از دنیا بآخرت سفر کرد همچنان
منقولست که از یارانِ قدیم دمستان رحیقِ تسلیم چنان روایت کردند که روزے
مولانا شمس الدین در عراق عجم در سماع بود مگر قلندرے دران مجلس چرخی مے زد و مبلغ
خرقۂ او بوے مے رسید و هیچ ممتنع نمی شد یک دو بار فرمودند که درویش آنسوتر قلندر جواب
داد که میدان فراخ است همان لحظه مولانا شمس الدین از سماع بیرون آمد و روان شد در حال
قلندر بفتاد و جان تسلیم کرد آتش در نهاد درویشان صاحبدل افتاد و غریو برآوردند
که دریغا شمس پرنده باز درویشے را سقط کرد چندانکه در پے او دویدند پریده بود همچنان
حیران حقیقت و پیران طریقت چنان روایت کردند که حضرت بهاء الدین ولد اقدس
الله سره لطیفه مریدے بود او را قطب الدین ابراهیم گفتندے مریدے بود
صاحبدل و روشنضمیر مگر روزے حضرتش از و رنجیده و او را راه هر دو گوش بسته بود
چنانکه هیچ نمی شنید بعد از مدتے باز عنایت فرموده آن کری از وی زائل شد
اما اثر فیضی در دلش بماند و هیچ نمی رفت روزے مولانا شمس فرمود که با ما
کردم و صفا شدم چرا دلتنگی خوش باش همچنان آن حالت از وی نمی رفت ناگاه
درمیان بازار مولانا شمس الدین مقابل او شد بصدق تمام سر نهاد و کلمه شهادت
بر زبان راند که لا اله الا الله شمس الدین رسول الله هر دم غلو کردند که او را

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

مگر شخصے پیشدستی کردہ او را بزد مولانا شش چنان نعرۂ بزد کہ در حال آن مرد بمرد
مردم بازاری تمام بیچارہ وار سر بنہادند و بندہ شدند ہمانا کہ دست قطب الدین را
بگرفت واز میان بازار بکنار بیرون آورد و گفت آخر نام من محمد است محمد رسول اللہ باشے
گفتن کہ مردم زر را بے سکہ نمی دانند **ہمچنان** عزیزے روایت کرد کہ روزے
جماعتے در باب تحریم حشیش سخن میگفتند مولانا شش فرمود کہ یاران مباشید کہ گرم می شنوند
آن خیال دیوست خیال فرشتہ خود اینجا چیزے نیست خاصہ خیال دیو عین فرشتہ
خود را صفی نباشد از عالم پاک بی نہایت با آنکہ مردم را چنان کند ہیچ فہم نکند و نگ
باشد شخصی اشکال گفت کہ حرامی خمر در قرآن ہست حرامی سبزک نیست گفت ہر آیتے
را سببے می شد آنکہ بزار و میشد این سبزک را در عہد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم نمی خوردند
واگر نے کشش فرمودے ہر آیتے بقدر حاجت فرو مے آمد و بسبب نزول فرو می آید
چون صحابہ نزد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قرآن را بلند می خواندند تشویش میشد
خاطر مبارکش را آیت یا ایہا الذین آمنوا لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی
الآیۃ درین باب فرود آمد **ہمچنان** چون حضرت مولانا بہاؤ الدین ولد را
بمولانا شمس الدین تبریزی قدس اللہ سرہ العزیز مرید کرد فرمود کہ بہاؤ الدین من
حشیش نخورد و ہرگز لواط نکند کہ عند اللہ الکریم این ہر دو کار عظیم نامحمود است و دیم
ہمچنان منقولست کہ در عہد مولانا قدس اللہ سرہ العزیز گرد در مجمع
مشائخ صوفی گفتہ باشد کہ دیغا ازین پسر بہاؤ الدین ولد بلخی متابع تبریزی
بچہ شد خاک خراسان متابعت خاک تبریزی کند مولانا شمس الدین فرمود کہ او
دعوی صوفی و صفا کند او را این قدر عقل نباشد کہ خاک را اعتبار نباشد اگر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

استنبولی را آن باشد واجب باشد بریکے کہ متابعت او کند حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْاِیْمَانِ
گفت آخر مراد او علیہ السلام چگونہ مکہ باشد کہ مکہ ازین عالم است و ایمان ازین عالم نیست
پس آنچہ از ایمان باشد باید کہ ہم ازین عالم نباشد و ازان عالم باشد اَلْاِسْلَامُ بَدَأَ غَرِیْبًا
چون غریب است و از عالم دیگر است چگونہ مکہ را خواہد وَالسَّلَامُ **ہمچنان** خاصہ اصحاب
مولانا شمس الدین ولد مدرس طَابَ ثَرَاہُ روایت چنان کرد کہ از درویشان واصل
جماعتے از حضرت مولانا پرسیدند کہ خدمت فقیہ خواجہ چگونہ مرد بود فرمود کہ کامل
تبریزی کہ ابدال شہر قونیہ است چند درجہ از فقیہ احمد برتر است فرمود کہ اوقات
کامل تبریزی بسر وقت سلاطین و اُمرا درمے آمد و آلات مجلس را می ستد بیرون میرفت
کسے را زہرہ دیارا نبودی کہ چیزے بگفتی اکابر ہمہ از ی مولانا مولانا شمس الدین تبریزے
سیف اللہ میگفتند از آنکہ از ہر کہ رنجیدی دیا کشتے دیا مجروح رُوح کردی و صد ہزار
کامل تبریزی در دریائے او قطرہ بودے **ہمچنان** پیوستہ حضرت مولانا شمس الدین
تبریزی فرمود کہ یار راستین آنست کہ ہیچ خدا محرم باشد و تحمل مقامات و مکروہات و
زشتیہائے یار و از ہیچ خطائی و خللے نہ رنجد و اعتراض و اعتراض را بخود راہ نہ دہد چنانکہ
حضرت حق تعالیٰ کہ از جمیع ذنوب و عیوب و نقایص بندگان خود نمی گیرد و عنایت تمام
و شفقت بسیار نہ زر فشان می دہد یاری و محبت بعلت این است چنانکہ در حدیث
بوفضل و رحمت سبقی کہ ہر کہ در تو گریخت قبول میکنیم ہا کہ ہست
ہمچنان مگر روزے فوج زنان از دور آمدند میکردند کامل تبریزی ایستاد و بتو
فرمود کہ در میان این جماعت نورے می درخشد و آن پارہ نور ماتا کہ از کان انوار
حضرت مولانا بود چون تفحص کردند دیدند کہ ملکہ خاتون بود این قصہ جہت مولانا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

قدس سرہ رسید فرمود کامل تبریزی را رضی اللہ عنہ را بخانہ آوردند و مہما پنہاش کردہ عنایت
عظیم فرمود **ہمچنان** حضرت سلطان ولد حکایت فرمود کہ روزی حضرت والدم
در مدح مولانا شمس الدین تبریزی مبالغہ عظیم می فرمود و از حد بیرون مقامات و کرامات
و قدر تہای او را بیان کردمن از غایت شادی بیا مدم و از بیرون در حجرۂ او سر نہادم
و ایستادم فرمود کہ بہاء الدین چہ لاغست گفتم امروز پدرم اوصاف عظمت شما را
بسیار کرد گفت و اللہ و اللہ من از دریاے عظمت پدرت یک قطرہ نیستم اما
ہزار چندانم کہ فرمود باز بحضرت مولانا آمدم سر نہادم کہ مولانا شمس الدین چنین
گفت مولانا فرمود خود راست ستود و عظمت خود را نمود و صد چندانست کہ فرمود
ہمچنان در میانہ اصحاب روزے مولانا شمس الدین تبریزی فرمود کہ یک قول
مولانا اعظم اللہ ذکرہ پیش من ہزار دینار صرہ باشد و از ان متعلقان و ہر کہ رہ
یا بد بمن تبع او باشد زیرا درے کہ بستہ بود باز شود و اللہ کہ من در شناخت
مولانا قاصرم درین سخن ہیچ نفاق و تکلیف نیست و تا ویل کہ من از شناخت مولانا
قاصرم و مرا ہر روز از حال و افعال او چیزے معلوم می شود کہ وی نبودہ است مولانا
را بتہرک ازین دریا بید تا بعد ازان خیرہ نباشید ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ہمین صورت
خوب و سخن خوب کہ میگوید بدین غرہ و راضی می شوید کہ ورای این چیزے ہست آنرا
طلبید از و فرمود کہ سخنی ہست یکے نفاق و یکے راستی اما آنکہ نفاق است جان ہمہ اولیا
و روان ایشان در آرزوی آنانند کہ مولانا را دریافتندی و با او نشستندی و آنکہ
راست است بی نفاق است کہ روان انبیا در آرزوی آنست کہ کاشکے در زمان او بودے
و سخن او بشنودی اکنون ضایع مکنید کہ اخلاص و ہر کرا بیشتر بود بعالم حق پیشتر پیوست

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اکنون من دوست مولانا باشم و مرا یقین است که مولانا ولی خدا یتعالی است اکنون
دوست خدا ولی خدا باشد این مقرر است همیشه روی آفتاب بمولانا است زیرا که
روی با آفتاب است بشب آفتاب با دیگران رویش با سمان است هیچ کتابی سعید تر
از بیشانی دوست نیست الا مر کسی دوست کامل نیست بعضی عشر دوست اند و بعضی
نصف عشیر دوست اند و بعضی عشر عشیر دوست اند و اگر نه برو متکلف شدی پس هر دو ستے
چون سی پاره است جامع این سی پاره حق است تعالی همچنان از حضرت سلطان
ولد منقول است که روزی صوفیان اخبار والدم از خداوندگار سوال کردند که ابا یزید رحمة الله
علیه گفته است که رأیت الله علی صورة کذا و کذا این چون باشد فرمود که ایمعنی دو حکم دارد
یا در صورت امر و خدا یتعالی را میدید یا خود خدای تعالی پیش او بصورت امرد مصور می شد
نسبت مثل با یزید بعد ازان فرمود که مولانا شمس الدین تبریزی را زنے بود کیمیا نام
روزے از و خشم گرفت و بطرف باغهای مرام رفت حضرت مولانا بزنان اهل مدرسه
اشارت کرد که بروید و کیمیا خاتون را بیاورید که خاطر مولانا شمس الدین را بوی تعلق
عظیم است چون زنان کار را سهل میگیرند که بطلب آوردند همانا که مولانا نزد مولانا شمس الدین
در آمد و او در خرگاه نشسته بود دید که مولانا شمس الدین با کیمیا خاتون در سخن است
دست بازی می کند و کیمیا خاتون بهمان جاهاکه پوشیده بود نشسته است مولانا
در تعجب ماند و زنان یاران هنوز نرفته بودند مولانا بیرون آمد و در [illegible] میدید
تا ایشان در ذوقی و ملاعبهٔ خود مشغول باشند بعد ازان مولانا شمس الدین آواز
داد که اندرون در آ چون در آمد هیچکس را ندید مولانا ازان سه باز پرسید که کیمیا
خاتون کجا رفت فرمود که خداوند تعالی مرا میدارد که بهر صورتے که میخواهم بر من می آید

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

ایندم بصورت کیمیا آمده بود و مصوّر شده بس احوال بایزید بسطامی علیه الرحمة چنین بود
باشد که حق تعالیٰ بصورت امردے برو مصوّر می شد ؎

چون بصورت اندر آئی تو چه خوب جانفزائی	تو چو دور کردی صورت همه عشقی و بلائی

همچنان یاران کبیر و پیران خبیر چنان روایت کردند که یک شبے حضرت مولانا
با خدمت مولانا شمس الدین بر بام مدرسه در کوشکے خلوت صحبتی کرده و آن شب
ماهتاب عظیم بود خلایق بر بام ها شان خفته ایشان را حالتی و حیرتی روی نمود
چنانکه مولانا شمس الدین روی بمولانا کرده فرمود که این بیچارگان همگان مرده اند و
از خداوند تعالیٰ غافل و بیخبر گشته میخواهم که همه را از عنایت بی نهایت خود زنده کنی تا
از زحمت این شب قدر بی نصیب نمانند مولانا روی مبارک بسوی قبله دعا فرمود که
ای سلطان آسمان و زمین بحرمت سر پاک مولانا شمس الدین همه را بیداری بخش
فی الحال ابر عظیم از عالم غیب پیدا شد و رعد و برق جهیدن گرفت و چنان بارید گی شد که
بر باما یاری نماند و هر یکے از پوششی گرفته میگریختند و مولانا شمس الدین تبسم کرده
خوش می شد چون روز شد مثال قطرات باران یاران گرد آمدند و حضرت مولانا
شمس الدین این قضیه را حکایت کرد بعد ازان فرمود که پیش ازین کافه انبیا و
اولیا سیعها می کردند تا از دیده های خلایق مستور و مخفی شوند و کسی بر حال ایشان
مطلع نشود درین حال خداوندگار من چندانی در راه عشق حق کوشش و جد بلیغ نمود که
از دیده های بادشاهان نهانی هم نهان ماند چنانکه فرمود اِنَّ لِلّٰهِ اَوْلِیَآءَ اَخْفِیَآءَ

تا کیست شناسد که اوت کس گردست	و گر کیست نداند که نا پدید ستے

همچنان از کمل یاران منقولست که روزی فقهای حساد از سر انکار و عناد

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

از حضرت مولانا سوال کردند که شراب حلال است یا حرام و عرض ایشان عرض پاک مولانا شمس الدین بود بکنایت جواب فرمود که تا که خورد چه اگر مشکے شراب را در دریا اندازند و یا ریزند متغیر نه شود و او را مکدر نه گرداند و ازان آب خوردن و وضو ساختن جائز باشد اما حوض کوچک را قطرهٔ شراب بیگمان نجس کند و همچنان هر چه در نمکدان افتد حکم نمک گیرد و جواب صریح آنست که اگر مولانا شمس الدین می نوشد او را همه چیزها مباح است که حکم دیگر دارد و اگر چون تو عزخواهر نوش کند جونیت هم حرام است

این نباشد در لبود اے مرغ خاک	بحر قلزم را زمردارے چه باک
نیست دون القلتین و حوض خرد	که تواند قطره ایش ازرده برد
آتش ابراهیم را نبود زیان	هر که نمرود است گومی ترس ازان
گر ولی زهری خورد نوشے شود	ور خورد طالب سیه هوشی شود

همچنان از حضرت سلطان ولد منقولست که روزی حضرت مولانا شمس الدین صفت زنان نیک و عفت ایشان میکرد فرمود که با اینهمه حال اگر زنی را بر بالای عرش جا دهند و او را ناگاه نظرے بدنیا افتد و در روی زمین قضیبے را برخاسته بیند دیوانه وار خود را پرتاب کند تا بر سر قضیب افتد ازانکه در مذهب ایشان بالاتر ازان چیزے نیست بعد ازان فرمود که شیخ علی حریری که در دمشق می بود مردے بوده [illegible] قدم در وشندل هر کرا در سماع نظر کردے در حال ارادت آوردی [illegible] می پوشید همچنان شاخ شاخ بود و در وقت سماع همه اعضاش پیدا بود مگر سیه خلیفه را هوس سماع او شد ازانکه صفت حال او می شنید چون از در مقام درآمد تا اهل سماع را تفرج کند شیخ را بر دے نظر افتاد فی الحال مرید شد و [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

خبر ارادت او بمصر بخلیفه رسید بغایت رنجید و آهنگ قتل او کرد چون خلیفه روی شیخ را
بدید با خلاص تمام بدو روی آورد خاتون خلیفه را هم ارادت آن شد که او را ببیند
شیخ را بخانه دعوت کردند خاتون پیش آمد و در قدم شیخ سر نهاد میخواست که دست بوس
شیخ کند شیخ ذکر خود را برتاب کرده بدستش داد که مراد تو آن نیست و سماع شروع کرد
خلیفه را ازان حال اعتقادش یکی در هزار شد **همچنان منقول است**
که منکوحه مولانا شمس الدین کیمیا خاتون زنی بود جمیله و عفیفه مگر روزی بی اجازت او
زنان او را مصحوب جده سلطان ولد بر سم تفرج بباغش بردند ازناگاه حضرت مولانا
شمس الدین بخانه آمد او را طلب داشت گفتند جده سلطان ولد با خواتین او را بتفرج
برفتند عظیم نالید و بغایت رنجش نمود چون کیمیا خاتون آمد دل در دکردن گرفته
همچون چوب خشک بیحرکت شد فریاد کنان بعد از سه روز نقل کرد همچنان چون منقطع
او بگذشت باز بسوی دمشق روانه شد در ماه شعبان سنه اربعه و اربعین وستمائة
همچنان امناء اسرار خصهم الله بفیض الانوار چنان روایت کردند که روزی
حضرت مولانا فرمود که روزی مرا عروج عوالم ملکوت و سلوک مسالک جبروت دست داد
بود چون بآسمان چهارم رسید کرهٔ آن فلک را تیره روی دیدم و از ساکنان بیت المعمور
و معمورهٔ آن عالم نور از غیب آفتاب سوال کردم از قدسیان جواب شنیدم که آفتاب
بزیارت سلطان الفقرا شمس الدین تبریزی رفته است بعد از تفرج مقامات و مطالعهٔ
آیات سماوات چون بچرخ چهارم باز رسیدم نیر اعظم را بمرکز خود بفیض انوار واشعهٔ
ضیا مشغول دیدم ۵ چون حدیث روی شمس الدین رسید ٭ شمس چارم
ز آسمان سر در کشید ٭ **همچنان** روزی جنازهٔ جوانی را با تفاق ابریشمین

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

آرایش تمام کرده میبردند واهل حرم او ومردم نوحها میکردند وجزعی مینمودند ازناه حضرت مولانا شمس الدین مقابل افتاد فرمود که این نامراد پرحسرت راکجامی برند که سالها درین فکر وحسرت خون جگرمی خورم وآن دست نمی دهد ؎

مرگ اگر مرد است آید پیش من	تا کشم من در کنارش تنگ تنگ
من از و جانی برم بے رنگ وبُو	او زمن دلقے ستاند رنگ رنگ

وهمچنان اگر مردهٔ می میرند به بیان وعیان حال خود ازبان بودی باظهار اسرار مرگ اجازت رسیدے چها گفتی وچها نمودی **همچنان منقولست** که روزی مولانا قدس الله سره العزیز فرمود که چون خداوندم بجان ودل پیوندم مولانا شمس الدین از کسے رنجیدی دُعا کردی وگفتی که خدایت عمر دراز دهاد ومال بسیار دهد **همچنان** روزی حضرت ولد روایت کرد که وقتها مولانا شمس الدین از مریدان وعاشقان خود خربزه میخواست البته خربزهای شیرین می آوردند می خورد ودوست ما را بر ایشان می زد که ای مردگان چه آوردید ودران حالت ایشان راکشفها می شد واز عالم غیب غریب چیزها می دیدند وخرق حجب می کردند **همچنان** حضرت ولد حکایت فرمود که روزی حضرت پدرم درعظمت شان مولانا شمس الدین از حد بیرون مدحها فرموده ودربیان بزرگی ودرجات وانواع کرامات وقربت او واطلاع بر ضمائر مریدان وچیزهای دیگر که دربیان ناید چندانی گفت که تمام یاران [illegible] واین بیت راگفت ؎ شمس تبریزے که کامش [illegible] پامنه تو سر بنه برجایگاه کام او ؛ ومن ازغایت شادی که شیخ را علی الاطلاق الکرام مدح واکرام کرد وان بجرهٔ مولانا شمس الدین رقم وسجاده ومصلا [illegible]

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بوسیدم بر دیدهٔ خود مالیدم و عشق بازیها میکردم تا حضرت مولانا شمس الدین از حرکات من تعجب نموده فرمود که بهاؤ الدین بجد لطفها میفرمائی و دلداریها میکنی چه هیچ از این قبیل حرکات با اهل سبیل نکرده بودی چونست گفت حضرت پدرم چندانی عظمت شما را بیان کرده که همگان دیوانه شدیم و اگر هزار سال تمام عمر باشد و بر فرق سر در بندگی شما خدمت کنم و همه در محل قبول افتد هنوز منت بر جان این بندهٔ مخلص خواهد بود ن گفتم ؎

پیروز جهان غلام و پیروزهٔ تو	ز بسیل زنان گدائے دریوزهٔ تو
صد سال فلک خدمت خاکِ تو کند	نه گذارده باشد حق یک روزهٔ تو

فرمود که بهاء الدین آنچه حضرت مولانا در حق ما فرمود حق است نتوانم گفتن که نیست اما والله ثم والله صد هزاران همچو شمس الدین تبریزی از آفتاب عظمت مولانا ذره پیش نیست ؎

در پرتو آفتاب عالمگیرست	آن ذره که در شمار ناید مائیم

بعد ازان دید چندین مکاشفات و سیر ملکوت و قربت انوار و صحبت ابرار و مشاهدهٔ عالم غیب که ملک مطلق نیست تا غایت بر پای مولانا نتوانستم رسیدن تا خود بحقیقت او که رسد **همچنان** اکابر اصحاب کبار رضوان الله علیهم اجمعین از حضرت مولانا نعضم الله ذکره روایت کردند که روزی جماعتی از حضرت مولانا شمس الدین سوال کردند که توحید چیست فرمود که سوال کردن از شیخ بدعت است و توحید آنست که همه چیزها آن خداست و از خداست و بخداست بازگشت بخداست و اما آنچه آن خداست لله ملک السموات والارض وما فیهن و اما آنچه از خداست وما بکم من نعمة فمن الله فلکل من عند الله و اما آنچه بخداست ان تقوم السموات والارض بامره و اما آنچه بازگشت بخداست والی الله ترجع الامور والیه ترجع الامر کله والیه المصیر

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

هرکه خود را شناخت بحدثی خدای خود را شناخت بقدیمی - هرکه تن خود را شناخت بخفا خدای خود را شناخت بوفا هرکه تن خود را شناخت بخطا خدای خود را شناخت بعطا

همچنان شیخ محمود صاحب قران والد بخارا رحمة الله از یاران قدیم روایت کرد که روزے اکابر اصحاب بحضرت مولانا شمس الدین گفته باشند که حضرت مولانا را در حق شما عنایت عظیم است و محبت بحدتا حدی که چندین غزلیات را بنام مبارک شما مطرز و معزز گردانیده و آن معانی بذکر شما راز و طراز می بخشد و گفت والله والله بدست قدرت چنان بادشاهی افتاده ام که اگر خواهد بعرشم میرساند و اگر میخواهد بفرشم فرو میبرد چنانکه فرمود ؎

دلم همچون قلم آمد در انگشتان دلداری	که امشب می نویسد زهی نویسد باز فرداری
قلم را هم تراشد او قطاع و نسخ غیران	قلم گوید که تسلیم تو دانی من کیم یارے

همچنان حضرت مولانا را بخدمت او چندانی محبت و تعلق حالی بود که بعد از غیبت ایشان هرکه بدروغ خبرے دادی و گفتی که مولانا شمس الدین را در فلان جا دیدم در حال دستار و فرجی مبارک خود را بمبشر ایثار کردی و شکرانها دادی و بسی شکرها کردی و شگفتے روزے مگر شخصے خبر داد که مولانا شمس الدین را در دمشق دیدم چندانی بشاشت نمود که توان گفت و هرچه از دستار و فرجین و کفش و موزه پوشیده بود بو نمی نخشید عزیزے از یاران گفته باشد که او دروغ خبر داد هرگز ندیده بهت حضرت مولانا دمود که برای خبر دروغ از دستار و فرجی دادم چه اگر خبر راست بودی [illegible] میدادم و خود را خدای او میکردم **حکایت** همچنان متقدمان اصحاب و متقدمان احباب طُوبیٰ لَهُمْ وَحُسْنَ مَآبٍ چنان روایت کردند که روزی در خانقاه نصر الدین وزیر رحمة الله علیه اجلاس عظیم بود و بزرگے از شیخی تنزیل میکردند و جمیع علما و شیوخ و عرفا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

وحکماء امراء اعیان بجمعهم حاضر بودند وهریکے درانواع علوم وفنون حکم کلمات میگفتند
وبحث های شگرف میکردند مگر حضرت مولانا شمس الدین در کنجی لبان کنج مراقب
گشته بود از ناگاه برخاست واز سر غیرت بانگی برایشان زد که تا کے ازین حدثنا
مے نازید وبرزین بے اسپ سوار گشتند درمیدان مردان می تازید خودیکی درمیان
شما از حدیثی قلبی عن ربی چیزے نگوید وتا کے بعصاے دیگران بیاویزید ؎

پاے استدلالیان چوبین بود		پاے چوبین سخت بے تمکین بود

واین سخنان میگویند از حدیث وتفسیر وحکمت وغیره سخنان مردان زمان است
هریکے درعهد خود بمسند مردی نشسته بودند واز ورد حالات خود معانی میگفتند
وچون مردان این عهد شمائید اسرار وسخنان شما کوهستان خوی کرده از شرمساری
سر در پیش انداختند بعد ازان فرمود که از دور آدم هر فرزندے که از عالم قدم و
عدم قدم بخطه وجود نهاد از انبیاء واولیاء هریکے را علیحده منصبے وکارے بود بعضی
کاتب وحی بودند بعضی محل وحی اکنون جهدے کن که هردو باشے هم محل وحی حق وهم
کاتب وحی خود باشی که انما انا بشر مثلکم وسبب نزول این آیت حضرت مولانا را
معلوم است که امیر المومنین علی رضی الله عنه سه شب عاشورا با مصطفے صلی الله علیه وسلم
موافقت کرده بود دران شب ها رسول الله صلی الله علیه وسلم هیچ نمی خورد امیر
المومنین علی رضی الله عنه هم چیزے نمی خورد مصطفے صلی الله علیه وسلم در و نظر کرده
اثر ضعف دید فرمود که لستم کاحدکم آیت آمد که قل انما انا بشر مثلکم فرق
اینقدر است که یوحی الی ؎ تو به بین حیوان بجانے از ملک + تا روی هم برزمین
وهم فلک + تا بظاهر مثلکم باشد بشر + تا بدل یوحی الی دیده ور +

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

نبی برحق را وحی جبرئیل وهم وحی القلب بود ولی را نیز همین بود که لا یستغنی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل الحق ینطق علی لسان عمر و شما را یعنی روی نموده است و بدان که روی نموده است عالمیان را روی بسوی او کرده اند و این رباعی را گفت

ای کرسته وصل تو شیران جهان	ترسان ز فراق تو دلیران جهان
با چشم تو آهوان چه دارند بدشت	ای چشم تو پای بند شیران جهان

همانا که حضرت مولانا خود را بر داشت و در حوض خانقاه انداخت و آن روز سماع عظیم شد و چندانی علما و اکابر مرید و بنده شدند که در تقریر و تحریر نگنجد همچنان و مجمع مولانا شمس الدین معرفت میفرمود که اینهمه تحصیل کردن و علوم خواندن آدمی و زحمات کشیدن برای آنست که تا نفس چون او همچون هارون و موسی منقاد و ذلول شود و تذلل و مسکنت نماید چنانکه یوغی را در گردن گاو برای آن کنند که تا رام شود و بآرام تمام زمین را سیاه کند تا آن زمین دانه را پذیرد و بعوض خار خشک انواع حبوب و ریاحین عرضا دهد و از آن گلها گلها بروند چون آن علم ترا مطیع منقاد نتواند کردن پس آن علم عنا و زحمت باشد آدمی را علم کز تو ترا نستاند جهل ازان به بود صد بار همچنان حضرت ولد قدس الله سره العزیز روایت کرد که روزی حضرت پدرم را در خلوت خود حالت انشراح شده بود و تا چند ساعت رصدی دران استغراق مانده بود بعد از انکه [illegible] بطریق نیاز ازان حال استفسار کردم فرمود که بابا الدین شخصی را دیدم و بعد از که سالهای بسیار بریاضت و مجاهده مشغول گشته بود و باتن لاغر و گردن باریک و چهره زرد زاری میکرد و صاحب درد عظیمش دیدم تا حدیکه بر روی آب شط

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

بجاده می انداخت و نماز میکرد و با اینهمه قربت و قدرت از حق التماس بهتر ازین میکرد که الٰہا بادشاہا عالمتم و حیرتم بخش که ازینہا مرا ہیچ سودی نیست ہمین لحظہ بگوش او گفتم که حضرت مولانا شمس الدین ما در دمشق است گروہ گروہ مہا می گردد و تفرج خلایق میکنند اکنون آن جایگاہ رو تا آن بادشاہ عشق ترا بدین حال ببیند و برین زاری و نزاری تو بخندد تا مطلوبت میسر شود و از درونت حالتی که جویان آنی سر زند ہماندم آن درویش دلریش نصیحت مرا قبول کرده بی توقف روانہ شد چون بدمشق رسید بحضرت مولانا شمس الدین در رسید حضرت مولانا از ہیئات زار زار آن فقیر او را روشن شد و بنظر مبارکش خوش آمد در حال او تبسمی بکرد ہمان ساعت در باطن او نوری و سروری از عالم غیب سر زد و شوری عظیم پیدا آمد در چرخ در آمد و بمنازل چرخ برین بر آمد بکمالی رسید که از غایت ہمت و نہایت ہمت عارفان کامل است وَاللّٰہُ یَرْزُقُ مَنْ یَّشَآءُ بِغَیْرِ حِسَابٍ ؎

یک نظری بیش نیست آن فقیر ای پسر	بر بروت آن نظر سوی اثیر ای پسر

ہمچنان خلفای عظام عَظَّمَ اللّٰہُ قَدْرَہُمْ از حضرت مولانا روایت کردند که روزے بیاران حکایت میکرد که در اوایل حالات اوقات کلمات مولانای بزرگ را قدس اللہ سرہ العزیز مطالعہ میکردم و لایزال با پسرے که در آستینم بودے و حضرت مولانا شمس الدین مرا از مطالعۂ آن منع میکرد ہمانا که جہت رعایت خاطر مبارک او مدتے ترک مطالعہ کرده بودم شبے در خواب دیدم که در مدرسۂ قراطائی با جماعت نشسته بودم و بمطالعۂ آن کتاب مشغول گشته چون بعالم صورت باز آمدم می بینم که مولانا شمس الدین از در در آمد فرمود که چرا باز مطالعۂ آن شروع کردی گفتم حاشا

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

زمانی است که بمطالعهٔ آن مشغول نگشته ام فرمود دوش در مدرسه قراطائی باجماعتی
نشسته بودی و مطالعه آن کتب میکردی چه اغلب خوابها فکریست و ذکریست چه اگر
در فکرت نبود هم در خوابت ننمودی بعد ازانکه حضرت شمس الدین چندانکه در قید
حیات بود بدان معانی نپرداختم همچنان اعزه روایت کردند که روزی حضرت
مولانا شمس الدین در بندگی خداوندگار نشسته بود و اکابر شهر حاضر بودند فرمود
که مرا چنان مریدی می باید که تمام مشایخ و عارفان واصل از کمال او قاصر مانند
و او را اصلا قابلیت کمال نباشد و همگنان ازان عاجز مانند من او را بکمال برسانم
و کامل مکمل گردانم و خدا را بی ریب و تخمین بوی بنمایم و قدرتی چنانکه
لِنُبَیِّنَ لَکُمْ وَنُقِرُّ فِی الْاَرْحَامِ مَا نَشَآءُ اِلٰی اَجَلٍ مُّسَمًّی و در قدرت کُنْ فَیَکُوْنُ
کسی سخن قابلیت نگوید ؎ قابلی کو مشرط فعل حق بدی
هیچ معدومی هستی ناددی ✣ تمام یاران سر نهادند
و آن قدرت عظیم را آفرین ها کردند ؎ خداوندی
شمس الدین تبریز ✣ ورای هفت چرخ
نیلگون است ✣ هر آن مشکل که شیران
حل نکردند ✣ بروی جمله بازی
فسون است ✣ بزیر ران او
تقدیر رام است ✣
اگرچه نیک بندیست
عروسست ✣

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

اعتذار بابت اقتصار

برناظران کتاب پوشیده نماند که فی الاصل این کتاب مستطاب مشتمل است
بر نفائس احوال و لطائف اقوال ده کس از بزرگان خانواده حضرت
مولینا جلال الدین رومی صاحب مثنوی شریف قدس سره اللطیف که
هر یک از ایشان نیریست بر آسمان عرفان و نوریست از انوار
رحمان رضی الله عنهم و رضوا عنه و منجمله آن عشره کامله
ترجمه چهار کس که بمثابه عناصر اربعه این کیمیا اثر اند اینجا اختتام پذیرفت
و بالفعل در طبع این مجموعه لئوالی افتخاری هیچ ذات الیه
بر همین مقدار اقتصار نمود و مشعر آنکه این بنده
عاجز پر نیاز بمشیت خداوند قادر بنده نواز
موافق واقع شده بود بنابر چنین امور
معانی منیعه مبانی بقاعها و کمالها بحلیه
طبع متحلی شده مجلی خواهد شد

وما ذلک التوفیق

والمقل المسکین محمد
قمر الدین خادم
مدرسه چشتیه
اجمیر شریف

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com

چنان شد که یاران را چیزی پنهانی بیداد تا او را در کار آرند و مغفول یا راد شد و آن بود که
در شهر قونیه بعلت مشایخ مشهور گشت و بعضی از بیباکان گرد او می گشتند و از و چیزها می بردند
و خسرهنالك المبطلون در شان او می خواندند ؎ بدگمان باشد همیشه زشت کار ؎ نامه
خود خواند اندر حق یار ؎ هر که باشد از زنا و از زانیان ؎ این بر و ظن در حق ربانیان ؎ مر یدان نش
شبی دارو دادند و از تنگی دشکی او رهیدند **حکایت** شیخ بدر الدین نقاش که از مقبولان
حضرت بود چنان روایت کرد که روزی مصحوب ملک المدرسین مولانا سراج الدین
تبریزی رحمة الله علیه به تفرج می رفتیم از ناگاه بحضرت مولانا مقابل افتادیم از دور
دور تنها می آمد ما نیز متابعت او کرده از دور دوری می رفتیم از ناگاه واپس نظر کرد
بندگان خود را دید فرمود که شما تنها بیایید که من غلبهٔ او دوست نمی دارم و همه گریزانی
من از خلق بشوی و ستبوس و سجدهٔ ایشان است خود همواره از تقبیل دست و سر نهادن
مردم بجدی رنجید و بهر احادی و نامرادی تعظیم عظیم می فرمود بلکه سجدها می کرد بعد از آن
حضرت مولانا روانه شد چون قدری پیشتر که رفتیم در ویرانه که با چندی سگان برهم خفته
بودند همانا که سراج الدین تبریزی فرمود که این بیچارگان چه خوش اتحادی دارند و چه
اند و برهمدیگر خفیده فرمود که آری سراج الدین اگر دوستی و اتحاد ایشان را خواهی دریاب
جیفهٔ دنیا جگر بندی و میان ایشان انداز تا حال ایشان را کشف کنی همچنین حال دنیا و اهل
او بر این منوال است که می بینی و قتی که عرضی و غرضی در میانه نیست بنده و محب یکدیگرند چون
محتوی از غرض دنیا در میانه در آید عرض چندین ساله بباد دهند و حق مجالست بیک سو نهند
پس نفاق اهل نفاق بقای ندارد و همین مثال است که می بینی **همچنان** منقول است که
شبی معین الدین پروانه حضرت مولانا را دعوت نموده و سروران شریعت و طریقت

Marfat.com
Marfat.com
Marfat.com